

gospodarske, obrtniške in narodne

Izhajajo vsako sredo po celi pōli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 4 gold., za pol leta 2 gold., za četrt leta 1 gold.; pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gold. 60 kr., za pol leta 2 gold. 40 kr., za četrt leta 1 gold. 30 kr.

V Ljubljani v sredo 12. januarija 1876.

O b s e g: Kmetijski zgodovinski spomini vsega sveta vredjeni po mesecih. — Navod za pridelovanje lanu in prediva po Belgiškem načinu. (Dalje.) — Gospodarske novice. — Postava o stavbah na Kranjskem. (Dalje.) — Slovensko slovstvo. — Pregled dosedanjih diplomatskih obravnav o ustaji kristijanskih Slovanov na Turškem. — Mnogovrstne novice. — Naši dopisi. — Novičar.

Gospodarske stvari.

Kmetijski zgodovinski spomini vsega sveta
vredjeni po mesecih

Po „Oesterr. Landw. Wochenblattu.“

Meseca januarija.

Dné Leta

1. 777. Prvi in najstarejši sled vinoreje na Nemškem; pismo cesarja Karola Vélikega, v katerem vinograd mesta Hammelberg na Frankovskem daruje škofijstvu Fuldskemu.
1. 1762. se je prva živinozdravniška šola v Lyonu na Francoskem odprla po Bourgelatu, stvarniku živinozdravniškega znanstva. Do onega časa je živinozdravništvo bilo v rokah kovačev.
1. 1770. se je v Pragi na Českem ustanovila družba za kmetijstvo in svobodne umetnosti.
1. 1824. se je odprla prva gozdarska šola v Nancy-u na Francoskem.
2. 1565. Je cesar Maksimilijan II. prepovedal napravljati nove vinograde, zato, ker se preveč vina prideluje na škodo poljedelstvu.
2. 1628. Prvi patent za drenažo in vsušenje močvirjev na Angleškem se je podelil Burrelu.
2. 1868. se je ustanovilo svilorejsko poskuševališče v Gorici pod vodstvom prof. F. Haberlandta.
3. 1759. Ustanovitev kmetijske družbe v kantonu Bernu v Švajci, ki je ena najstarejših Evropejskih kmetijskih družeb. *)
3. 1857. se je slovesno odprla deželna kmetijska šola v Grossau-u v doljni Avstriji.
4. 1736. je prišel na svetlo kmetijski časnik v Dublinu na Irskem. To je prvi in najstarejši kmetijski časnik na svetu.
4. 1807. je umrl J. H. Finke, zakupnik v Kösicu, imeniten ovčjerejec, ki je leta 1758 prvi Španske merino-ovce na Nemškem vpeljal.
5. 1852. se je ustanovila družba na delnice (akcije) na Dunaji za predivstvo v Avstriji.

*) Kranjska kmetijska družba, ustanovljena leta 1767 se je tedaj začela kmalu za gori imenovano.

Dné Leta

6. 1576. je umrl Konrad pl. Heresbach (rojen l. 1508), najstarejši nemški pisatelj na polji kmetijskem.
7. 1766. Poziv c. kr. Dunajske vlade kmetovalcem posebno v hribovskih krajih v dolnji Avstriji, naj se poprimajo lanoreje in predivstva.
7. 1831. Punt mlatičev na kmetih pod vodstvom Ludda (odtod njih ime „Luddivci“) na Angleškem zoper mlatilnice.
7. 1854. Organizacija razstav goveje živine v posamesnih okrajih na Francoskem.
7. 1850. se je odprla šola za podkovstvo in živinozdravništvo v Ljubljani, ki je po Dunajski in Graški tretja v Avstriji.

(Dalje prihodnjič.)

Navod

za pridelovanje lanu in prediva po Belgiškem načinu.

Spisal Andrej Piskar.

(Dalje.)

Globoka ilovnata zemlja z drobnim peskom ali glino mešana, da je dovolj rahla, je za lan najboljša. Ako pregledujemo in primerjamo razne zemlje tistih dežel, kjer največ lanu pridelujejo, zameremo zemljo, kakoršna je za lan ugodna, v tri vrste razdeliti.

Prva je močna ilovnata zemlja z malo peskom in glino mešana; pravimo jej sploh težka zemlja. Druga je tudi ilovnata zemlja, toda toliko s peskom in glino mešana, da je jako rahla in dobra za obdelovati; tej pravimo sploh puhlica. Tretja je pa bolj peščena zemlja, prav malo z ilovico mešana, tako da se o mokroti prav malo ali celó nič ne sprijemlje in se naglo osuši; tej pravimo sploh peščena ali lahka zemlja. Najlepši in najličnejši lan zraste na močni, z dosti peskom in glino mešani ilovnati zemlji. Kolikor rahleja je zemlja, toliko lepše in ličnejše lan zraste na nji; kolikor je pa zemlja bolj držeča in ilovnata, toliko hodnejši je lan. Tudi nanesnina ob vodah in rekah, ako je dovolj drobna in držeča in ni preveč prodnata, ne presuha, je dobra za lan. Ako je

Posebno je pa treba skrbeti tudi za to, da je njiva povsod enakomerno gnojna, kajti če to ni, je tudi lan zeló različen na eni in isti njivi. Če se z gnojnico gnoji, mora se paziti, da se gnojnica povsod enako polije in razdeli. Zato se mora tudi gnoj, če se ž njim gnoji, že prejšnje leto podorati in potem njiva zopet jeseni še enkrat preorati, da se zemlja bolj z gnojem zmeša in bolj enakomerno gnojne moči navzame. — Treba je tudi paziti na to, da je seme povsod enako nasejano. Če ni enako, tudi lan enako ne raste, redka stebila so dolga in močna, vejnata in hodna, lakno je močno in hodno; gosta stebila so pa bolj drobna, lakno je ličnejše, toda slabeje, pri spravljanji se mora vse zbirati; to veliko dela dá, pridelek pa vendar ni lep.

Posebno je treba prevdariti, kako gosto se lan seje. Pri tem je treba na mnogo reči gledati; ali sejemo lan za seme, ali ga sejemo za predivo, ali pa za vse skup; gledati moramo tudi, kaka je zemlja, ali je gnojna ali pusta in na še marsikaj družega.

Sploh sejejo lan za predivo gostejše, za seme pa redkejše. Kolikor gostejše se seje, toliko manj je steblo vejnato, toliko lepše je lakno in toliko več je prediva. Če se redkejše seje, je pa steblo bolj vejnato, lakno bolj hodno, toda seme je lepše in več ga je.

Za predivo se mora seme sploh gosto sejati, na oral zemlje $3\frac{1}{2}$ do 4 vagane. Če je zemlja bolj peščena, ali sploh bolj pusta, se seje nekoliko redkejše, če je močna in gnojna zemlja, pa gostejše.

Po mnogih krajih, posebno na Angleškem, si pridelujejo seme še tudi doma, da jim ni treba toliko tujega semena. Za seme se mora pa lan redkejše sejati, če se prav za to seje, da se dobro seme pridela; najbolje je $2\frac{1}{2}$ do 3 vagane na oral. Če redkejše, lepše je seme, toda lakno je hodno, posebno zato, ker se mora lan, ki je za seme namenjen, pustiti, da popolnoma dozori.

Sploh se lan za seme prav tako obdeluje in zemlja tako pripravlja, kakor za predivo, samo da se bolj redko seje in pa da se pusti popolnoma dozoreti.

Treba je tudi prevdariti čas setve, kdaj je boljše sejati, zgodaj ali pozno. V Belgiji hvalijo zgodnjo setev, po nekaterih nemških okrajih pa pozno. Obojni imajo svoje posebne nagibe; obojnih nazori gredo na to, da lan potrebuje v svoji prvi rasti vlage. Vlaga je prva zimska, ki jo navadno podpira dež meseca malega travna. Velikega travna se zemlja osuši in proti koncu rožnika je navadno spet deževno vreme s plohami. Ta dva časa sta za setev ugodna. Poglejmo zdaj, kateri je boljši.

Zgodnja setev pride v zimsko vlago, podpira in moči jo navadno pohleven dež malega travna; ako nastopi mrzlo vreme, včasih zastane in raste bolj počasi, posebno s prvega, toda med tem časom se toliko bolj ukorenini, in ko je enkrat vreme ugodno, začne prav dobro rasti. Posebno dobro je to, da zgodnje setve nikoli bolhe ne nadlegujejo, ker lan že odraste, ko se ta mrčes izleže.

Pozna setev ne pride v zimsko vlago, ampak jej primaka deževje konec rožnika in začetek malega srpana; zeleni bolj naglo in se naglo razvija, toda, če nastopi suša, zastane in mnogokrat se čisto posuši. Pozna setev tudi bolhe jako rade pokončajo, posebno če je ta čas suho vreme. Samo v tem ima pozni lan prednost pred zgodnjim, da nikoli ne pozebe. Vendar se tudi zgodnemu to redkokrat primeri, kajti če prav spomladi včasih zmrzne, vendar prenese 2 do 3° R. pod ničlo brez škode.

(Dalje prihodnjič.)

Kmetijski zgodovinski spomini vsega sveta vredjeni po mesecih.

Po „Oesterr. Landw. Wochenblatt.“

Meseca januarija.

Dné	Leta	
8.	1559.	je prišel tobak v Evropo. Prvo tobakovo seme je iz Brazilijske v južni Ameriki prišlo na Portugalsko.
8.	1808.	Nadvojvoda Janez je prevzel protektorat družbe kmetijske Dunajske.
8.	1709.	je bil najhujši mraz na Pruskem (okoli Berolina), kar ljudje pomnijo. Vsa ozimina je pozebla. Tako huda lakota je nastala, da je vsak, ki je imel kaj žitne zaloge, moral to pod smrtno kaznijo vladi naznaniti.
9.	1873.	se je začel drugi zbor kmetovalcev na Dunaji.
10.	1740.	Najhuja zima, ki jo svet pomni. Na Češkem je po njej poginilo (9—12. januarija) 1 milijon 165.000 ovac, 46.178 goved, 5175 konj in 11.124 prešičev. Tudi je zmrznilo sila veliko ljudi.
11.	1849.	ustanovila se je sloveča kmetijska družba v Tharandu na Saksonskem.
11.	1868.	se je določilo področje ministerstva za kmetijstvo v Avstriji.
12.	1422.	bila je tako strašna zima na Francoskem (v Parizu), da je voda v vodnjakih, jesih in vino v kletih zmrznilo, kuretnini pa so pozebli grebeni.
12.	1741.	grozovit vihar na Moravskem in Češkem je podrl mnogo gozdov.
12.	1746.	se je rodil Henrik Pestalozzi, začetnik kmetijskih šol v Zürichu (umrl 17. svečana 1827).
14.	1783.	se je rodil Ivan Karol Nestler v Würben-thalu v Šleziji, slavní pospešitelj Avstrijskega kmetijstva (umrl 9. julija 1841).
14.	1808.	Cesarski ukaz na Dunaji zapoveduje pokončevanje krto v in pa vpeljanje nauka o tej živali. (Kolika nevednost še o koristi krta!)

(Dalje prihodnjič.)

Nove postave.

Postava o stavbah na Kranjskem.

II. razdelek.

Predpisi za stavbe.

(Dalje.)

§. 51. Fasada (čelo ali lice poslopja).

Na ulice obrnjena stran poslopij (fasada) ne sme biti dobremu okusu zoperna, zato je prepovedano, hiše pobarvati preživo, da barva v oči bode in je očem škodljiva.

§. 52. Zakotniki (sekreti), kanali, gnojne jame.

Z ozirom na število in kakost stanišč, kakor sploh za namembo poslopja mora se napraviti primerno število sekretov po zaukazu gosposkinem. (§. 72.)

Ti morajo najmanj 9 dm. znotranje svetlobe imeti, morajo biti svetli in zračni in kar je mogoče brez smradu.

Žlebi morajo imeti primeren padež, ki ni čez 30 stopinj proti navpičnici (vertikali) na pošev.

pade. Tudi že zgodnji lan odraste, ko navadno suša nastopi, da mu ne more toliko škodovati. Iz tega namena je tudi dobro zemljo globoko obdelovati, ker se vlaga manj osuši v globoki zemlji, korenine gredo globlje in manj trpe od suše.

Ce je vreme ugodno, začnejo Belgijanci že sredi sušca meseca lan sejati. Zato se mora zemlja že jeseni pripraviti v ozke kraje z globokimi razori, da se spomladi prej osuši. Če je zemlja močvirna in zima neugodna, se vé, da se ne more vselej ta čas sejati, toda malega travna imajo pa že vselej lan v zemlji.

Tisti, kateri držé na pozno setev, sejejo lan še le meseca maja ali pa začetkom rožnika.

Gledé na lastnosti semena je treba paziti, da se seje popolnoma dobro seme, naj bo že domače ali tuje. Za setev je samo najboljšé, najlepše in popolnoma dozorelo seme rabiti. Kakor smo že enkrat rekli, ni nobeno seme tako izbirčno, kakor ravno lanéno. Že dobro seme včasí pri vsi pridnosti ne stori dobro, iz slabega semena pa ne moremo dobrega pridelka pričakovati. Lastnosti dobrega semena domačega ali tujega so: dobro seme ima zdrav duh, beži iz roke, je svetlo rujave barve, polno, malo pa napeto in čvrsto. Slabo seme pa nima zdravega duha, diši včasí po plesnobi in zaduhnelo, če se v roke prime, se sprime v kepe, ali vsaj nerado gre izmed prstov, je tamne, umazane in motne barve, plošnato pa lahko. Dobro seme, če se dene na vročo, železno ploščo, poka in odskakuje iz plošče, v vodi pade na dno; slabo pa na plošči ostane in izogljéní, v vodi pa po vrhu plava. Ako hočemo videti, če je kaljivo in koliko ima moči za samostojno razvitje, denimo nekako število zrn, kakih 50 ali 100 v posodo z vlažno žagovino napolnjeno, pokrijemo seme še z nekoliko žagovino in vse to na toplem kraju zmiraj vlažno držimo. Kmalu bomo videli, koliko zrn kali, in če je seme čvrsto, se male rastlinice hitro in lepo razvijajo, in kolikor čvrsteje je seme, toliko dalje se rastline držé v mrtvi žagovini. To je dobro vselej s semenom poskusiti, predno ga sejemo, da vidimo, kakošno seme imamo, če zelení vse ali ne, pa ga vemo gosteje ali redkeje sejati.

Kakor smo že rekli, je Rusko seme najboljšé za setev. Toda, kakor je ni dobre reči, da bi se ne dala slabo rabiti, je tudi s tem semenom mnogo prevare in Belgijanci sami ne zaupajo dosti, da bi bilo vsako seme res izvirno, ki pride iz Ruskega. To je lahko razumeti. Marsikateri kmetovalci gledajo preveč le na ceno in ne porajajo, ali je blago dobro ali slabo. Tako je tudi tukaj. Dobro blago ne more biti po ceni, da se pa tudi mali ceni vstreže, prodajajo prekupci mnogo pomešanega in slabega blaga za izvirno Rusko seme. Kdo se ne zmisi pri tej priliki, koliko prevare ravnajo nekateri naši brezvestni prekupci z detelnim semenom, ki je namenjeno za kupčijo v druge dežele. Prav tako se godí z Ruskim lanenim semenom. Že se dobi dobro seme pri poštenih trgovcih, toda mnogo je slabega. Najboljšé je, če kupimo seme na mestu, kjer je rastlo, da smo prepričani, da je dobro in izvirno. Nespametno je, pri kupovanju semena, naj bo že domače ali tuje, na par krajcarjev gledati, pri tem pa ves dobiček in ves pridelek v nevarnost postaviti.

Predno se seme seje, naj bo domače ali tuje, mora se skrbno očistiti in prevejati, da se ves plevel odpravi, ker se potem veliko nepotrebne pletve in veliko dela prihrani.

Poglejmo pri tej priliki nekoliko obdelovanje in gnojenje Belgijancev.

Glavni značaj Belgijskega kmetijstva je globoko obdelovanje zemlje. Oni svoje polje obdelujejo s plugi pa tudi z lopatami, — da, Belgijancu je lopata

glavno kmetijsko orodje. Počasi obdelajo zemljo na poldrugi čevelj globoko. Večidel ravnajo tako-le: Njive imajo razdeljene v kraje po sežnji široke, in če je zemlja močvirna, imajo drenažo ali pa globoke razore. Vsako leto vzamejo pri obdelovanju z lopatami en čevelj zemlje od vsakega kraja, in do poldrugi čevelj globoko, ter jo premečejo v razor k sosednemu kraju, tako, da nastanejo novi razori, toda za en čevelj premaknjeni. To se ponavlja zaporedoma vsako leto, in po takem imajo njivo v šestih letih čez in čez za poldrugi čevelj globoko predelano. Pri tem skrbé, da se sadeži vsako leto primerno vrsté in zemlja dobro gnojí. Ko je ta kolobar okoli, je tudi vsa zemlja rahlo in globoko obdelana. Ravnajo pa tudi tako-le: Pred zimo, kedar njivo prašé, katero še sploh jako globoko orjejo, gredó pri oranji delavci že za vsakim plugom z lopatami in vzamejo iz brazde še za eno brazdo prsti globlje ter jo zmečejo na vrh brazde, in tako naprej, da pride vsa zemlja za dve brazdi globoko obrnjena.

Pri nas, se vé da, še ne bomo kmalu tako daleč, da bi zemljo sploh za poldrugi čevelj globoko obdelovali, ker prvič se to more sčasoma doseči, drugič pa tudi ni vsaka zemlja za tako globoko obdelovanje pripravna. Vendar prizadevajmo si, da bomo imeli zemljo vsaj kakih 9 do 12 palcev globoko. To ni tako težko in to moremo že z navadnim zboljšanim plugom doseči, če je za globoko oranje prav napravljen. Posebno je za to dober Hohenhajmski plug.

(Dalje prihodajšč.)

Kmetijski zgodovinski spomini vsega sveta vredjeni po mesecih.

Po „Oesterr. Landw. Wochenblatt.“

Meseca januarija.

Dné	Leta	
15.	1684.	je bil tako strašen mraz, da so tiči večidel zmrznili, in hrasti po gozdih se razpokali. Na glavnih ulicah v mestu Londonu so zažgali cele skladavnice drv, da bi ulice nekoliko ogreli.
15.	1824.	Finlayson v Škociji je dobil patent za prve po njem narejene popolnoma železne pluge, kakor tudi za železno kljukasto (cik-cak) brano.
15.	1849.	je bil prvi shod kmetovalcev na Dunaj sklican pod baronom Thinnfeldom, prvim ministrom kmetijstva.
15.	1858.	Ustanovitev kmetijske družbe v Varšavi na Rusko-poljskem.
16.	1860.	Ukaz za ubranitev goveje kuge iz Avstrije v Saksonsko, ki je svoje meje zaprla proti našemu cesarstvu.
17.	1850.	je oklicala vlada v Anhaltu na Nemškem postaviti, kako se sme gozdna stelja rabiti.
18.	1805.	se je na Bavarskem preklicala pravica do pašé na tujih zemljiščih.
20.	1632.	se je končala, ko je sneg padel in hud mraz nastopil, trgatév (bendima) okoli Würzburga na Bavarskem, kjer je veliko lepih vinogradov. To se je pa zgodilo tako le: Trgatév so po navadi vinorejci začeli v pravem času, al ustaviti so jo morali, ko je Švedska vojska pridrla v te kraje. Vino te najpoznejše trgatve, kar jih svet pomni, je bilo tako izvrstno, da je slovelo pod imenom „Švedsko vino“.

Dne J.eta

20. 1782. je slavní Benjamin Franklin (rojen l. 1706, umrl l. 1790 v Filadelfiji v severni Ameriki) podpisal v Parizu pogodbo za mir, po kateri je bila severni Ameriki, njegovi domovini, samostalnost zagotovljena. On je iznašel strelovod in je bil izvrsten kmetovalec, ki je posebno razširil pridelovanje živinske klaje; on je bil prvi, ki je djansko dokazal veliko moč, ki jo ima mavec (gips) na rast detelje. Na deteljišču svojem poleg ceste je gipsal nekatere kraje deteljšča, drugih pa ne; potrosil je namreč deteljo po deteljišu tako, da so se besede: „Tukaj je detelja gipsana“ že od daleč lahko brale zato, ker je gipsana detelja bolj črnkasta in košata bila, ne gipsana pa je zao-stala v rasti memo une.
20. 1782. je bil rojen Avstrijski nadvojvoda Janez v v Florencu, iskren prijatelj in pospeševalec kmetijstva, kateremu je posebno Štajarska dežela veliko hvale dolžna; tudi družbi kmetijski Kranjski je bil kot njen pokrovitelj prijazno udan. Umrl je 11. maja 1859.
20. 1874. prvi shod vinorejcev na Dunaji.

(Dalje prihodnjič.)

Nove postave.

Postava o stavbah na Kranjskem.

II. razdelek.

Predpisi za stavbe.

(Dalje.)

§. 60. Razdelitev zemljišč v zidališča ali v prostore za zidanje.

Kedar se razdeljujejo zemljišča na zidališča, se stavbena privolitev za posamne stavbe more še le potem podeliti, ko se je potrdil razdelitveni načrt.

V ta namen se mora gosposki predlagati načrt o legi in nivelu tacihi stavb v dveh enacihi primerkih in potem se ravnati po §. 4.

§. 61. Pri tacihi razdelitvah se morajo ceste praviloma napraviti ravnočrtne in v širokosti od 15 m. ali vsaj najmanj 12 m. široke. Tudi je nova naprava cest v primerno zvezo spraviti z najbližnjimi cestami in prostorijami istega kraja.

§. 62. Prosilec za razdelitev mora zemljišče za naredbo nove ceste čez svoje posestvo občini zastonj odstopiti. Narediti cesto in tlak, kakor tudi glavne kanale, to je dolžnost občine, ako je sklenila na cesti tlak narediti in glavne kanale napraviti.

§. 63. Predno se na zidališču nove stavbe napravi, mora gosposka obtakniti mejno črto.

Dovolitev razdelitve zgubi svojo moč, ako se v treh letih, števi od dneva izročene (dostavljene) dovolitve, ni začelo zidati na razdeljenem zemljišču.

§. 64. Naprava novih sel (vasí).

Če se imajo na novo napravljati cela sela ali le nekateri deli sel, mora gosposka najprej v namen krajnega (lokalnega) ogleda, razglašaje dan in uro, in po osnovanju načrta o legi in nivelu poprijeti se tega, da se ustanovi glavni stavbeni načrt.

Pri komisijski obravnavi, h kateri je treba privzeti najmanj dva v stavstvu izvedena moža in okrajnega

zdravnika in povabiti posestnike onih zemljišč, katera se imajo pozidati, se mora posebno na to gledati:

- a) da novo selo, katero se bo napravilo, ima zdravo, povodnjam ne podvrženo lego in prost vlak zraka;
- b) da dobi glavna cesta širokost od najmanj 13 do 17 m. Kolikor mogoče, je tudi na to gledati, da selo dobi kak veči trg; — prestrmih krajev se je ogibati;
- c) da ceste, če se jih ima več narediti, se križajo pravokotno;
- d) da čela (prednje strani) hiše stojé v ravnem teku. Poslopja novega sela se pa morajo najmanj 6 m. narazen postaviti, ter se medsej ne sme zazidati. Hiše morajo dobiti poldansko ali vendar tako lego, da je solnčni svetlobi odprta; o gospodarskih poslopih in skednjih veljajo določbe §. 57;
- e) da pridejo cerkve, šole, farovži in druga javna poslopja na spodobna, prosta mesta v selu;
- f) da se skrbi za to, da odtok vodovja ni zadržan in ni poslopjem na škodo, da se napravijo odtočne grape, brvi, mostovi čez potoke in grape itd.;
- g) da se ceste in tržišča zravnaajo in posujejo s trdnim prodom;
- h) da se selo preskrbi zadosti z vodo;
- i) da se take naprave, ki so posebno ognja nevarne, postavijo zunaj sela. (§. 58.)

Ako ni moči ogibati se naprav v okolišču takem, katero je povodnji podvrženo, je postopati po §. 22.

§. 65. Kako se na novo napravljajo sela, ki so bila po ognji, povodnji itd. pokončana.

Tudi v tem slučaju, če se kako selo popolnoma ali večidel pokonča po kaki elementarni (natorni) nesreči, se je po določbah §. 64 tako ravnati, da se za novo napravo osnuje od stavbene gosposke po krajnem ogledu uravnaalni načrt, katerega se je potem, ko ga je gosposka potrdila, strogo držati.

V uravnaalnem načrtu se morajo krajne okoliščine lege, nivela, narašanje padeža, kakor tudi kakost zemljišča spodobno narisati in v protokolu popisati.

V načrtu se morajo jasno poznatna narediti z raznobarvanimi zaznambami poslopja pokončana in nepokončana, tako, da se razločijo tista, ki so ali so bila iz trdnega zidovja, od onih, ki so ali so bila samo iz lesa.

Uravnaalna obravnava se ima vršiti vpričo najmanj enega v stavstvu izvedenega zapriseženega moža, okrajnega zdravnika in dotičnih selanov, ter se ima ta obravnava ločiti od onih obravnav, katere se utegnejo narediti zaradi tega, da se davek odpiše ali vzroki požara izsledijo.

Komisija si mora pri obravnavi, kar je moč, prizadevati, da se odpravijo ovire, in ko stavi uravnaalne naklepe, naj tudi ozir ima na tiste uravnave, katere bi v nepokončanem delu sela potrebne bile, ali katere so želeti zaradi občne koristi.

§. 66. Javni oziri sploh.

Sploh se ima privolitev v zidanje novih hiš tam odreči, kjer so pomislili zaradi samotne lege, zaradi ognjavarstvenih, zdravstvenih ali drugih javnih ozirov.

(Dalje prihodnjič.)

Podučne stvari.

Kdaj so začeli ljudje z vilicami jesti.

Prav za gotovo se ne more izvedeti začetek vilic; to pa je vendar gotovo, da vilice niso tako stare, kakor

tudi nimajo v obilji. Zato imajo navado, da hleve z vodo poplakovajo in snažijo. Samo ob sebi pa se razume, da je to le poleti mogoče, kajti pozimi mora živina imeti toplo ležišče. Ta poplaka — živalski izmečki z vodo zmešani — jim je izvrsten gnoj. Da se jim gnojica ne izgublja, imajo hleve tlakane in iz hlevov držé odtoki v prav za to napravljene, dobro obzidane jame. Gnojnici primešajo po potrebi še človeških izmečkov ali pa ogršičnih preš iz oljarnic. Toda nikoli ne mešajo tje v en dan vse skupaj, marveč napravljajo gnojnico več sort, za vsako zemljo in za vsak pridelek posebej. V tem so tako izurjeni, da v vseh okoliščinah vedó pravo zadeti. Pri gnojenji dobro pazijo, ali je njiva na solnčni ali senčni strani; za vsakotero zemljo napravljajo drugačno gnojnico. Na suho in gorko zemljo ne vozijo gnojnice iz človeških izmečkov, tudi ne sme biti za tako zemljo preveč preš, ker bi v hudi suši lan zgorel, če bi bila pa mokra letina, pa poleže. Tudi pazijo na to, če je njiva že izmolzena ali pa še močna; na prvo spravljajo bolj mastno gnojnico, na drugo pa slabejo. Če je sama gnojica brez preš, mora biti ravno prav godna, predno se poliva. Godna je gnojica takrat, kedar začne stoječa se krojiti in duh razvijati. Če se v gnojnico devljejo ogršične preše, se stolčejo in potem z gnojnico zmešajo. Taka gnojica mora pa samo kake tri dni stati, predno se poliva, kajti, če bi predolgo stala, ni tako dobra.

Ker imajo Belgijanci sploh rahlo in globoko obdelano zemljo, katera mokroto rada pije, lahko z gnojnico vsak čas gnojé, veliko bolj kot s trdim gnojem. Gnojica ima že v tem prednost pred trdim gnojem, ker ima vse redilne snovi že v taki obliki, kakoršne ravno rastline potrebujejo, namreč v vodi raztopljene.

Poglejmo še kolobarenje ali vrstenje pridelkov, kar lan zadene.

V tem oziru sicer ne moremo podati gotovih in natančnih pravil, kajti v vsakem kraju kolobarijo nekoliko drugače, tudi zahteva vsaka zemlja in vsako podnebje drugačno vrstenje pridelkov. Gnojenje tudi mnogo določuje v tem oziru.

Vsak kmetovalec vé, da ne storí na eni in isti njivi vedno ena rastlina, kajti vsaka rastlina potrebuje nekoliko drugačnega živeža. Če sadimo na njivo letos krompir, ga drugo leto ne smemo zopet ondi saditi, če tudi bi zemljo pognojili. Vsejmo pa na krompirišče rž, bo tudi brez gnoja dobro storila. Vsaka rastlina povzije iz zemlje nekaj snovi za več časa, katerih posebno potrebuje, tako da se morejo še le čez več let z gnojenjem in obdelovanjem namestiti.

To se more samo po kemijskem potu razjasniti. Rastline sploh obstojé po večem delu iz enih in istih kemijskih prvin, toda njihova sestava je zeló različna. Nekateri potrebujejo za rejo svojo mnogo kalja, druge fosforokislina, zopet druge več apnine, kremenine itd. Vzemimo, da je zemlja prevedena z vsemi potrebnimi tvarinami vrastlinsko rast. Rastlina, ki potrebuje mnogo kalija, bo v njej dobro storila, ker najde dovolj živeža. Vsejmo jo še enkrat, nam bo pa slabeje storila zato, ker poprejšnja je povzila veliko kalija, kateri se z drugimi tvarinami ne dá namestiti. Vsejmo pa tako rastlino, ki potrebuje manj kalija, pa več fosforokislina; ta nam bo pa dobro storila tudi brez gnoja, ker najde dovolj živeža, ki ga poprejšnja rastlina ni povzila. Tako se dá večkrat zaporedoma na eno in isto njivo sejati, treba pa ni vsakokrat gnojiti, ako se rastline umno menjajo in vrstijo.

To je le teoretično rečeno, da se more stvar razjasniti; sicer je pa pri tem gledati na veliko reči. Treba je poznati zemljo, kakošne vrste je, katere tvarine ima še sama v sebi in katerih jej manjka. Poznati moramo

tudi rastline, kakošnega živeža potrebujejo; gledati moramo na to, katere rastline in pridelki se tu ali tam bolj splačajo. Gledati moramo na klimatične razmere in še na mnoge druge reči. Vednost in skušnja nas uči potem pravo zadeti.

Glavna stvar, na katero mora kmetovalec gledati pri vrstenji, je pa ta, da ne seje in ne sadi takih rastlin druge za druge, katera imajo enake lastnosti, enake korenine ali enako zrnje, ampak za sadežem, ki ima zrnje glavni namen, naj seje takega, kateremu so glavni pridelek korenine, — za rastlinam, ki imajo široko perje, naj seje rastline z ozkim perjem, — za žitom, ki navadno dosti plevéla zapusti, naj seje rastline, ki se okopavajo, da se plevél zatare, — na tako zemljo, kjer je prst po vrhu zeló izmolzena, naj seje detelje, ki delajo globoke korenine in najdejo globočje še dosti živeža, zraven se pa zemlja spočije in se plevel zaduši. (Dal. prih.)

Kmetijski zgodovinski spomini vsega sveta vredjeni po mesecih.

Po „Oesterr. Landw. Wochenblatt.“

Meseca januarija.

Dné	Leta	
22.	1803.	Slavni govor Roberta Peel-a v Angleškem državnem zboru zoper colnino na žito.
23.	1608.	je bil najhuji zimski mraz na Francoskem in sicer tak, da je kruh na mizi kralja Henrika zmrznil; skor vse trte in sadna drevesa so pozebla.
24.	1842.	je umrl na Dunaji dr. Janez Burger, c. k. profesor prirodoznanstva in kmetijstva; on je bil eden najslavnejših pisateljev kmetijskih v Avstriji, po pravici so ga tedaj imenovali „Schwurz-a“ Avstrijskega.
25.	1851.	se je ustanovila družba za rejo lanú in konopelj v Berolinu, katero je sprožil pl. Viebahn.
25.	1514.	so prvi karfi iz Donave prišli na Angleško.
26.	1793.	Cesar Kitajski Kien-Loong je razposlal okrožnico na kmetovalce svojega cesarstva, v kateri jih opominja, naj s kmetijstvom, kolikor mogoče združujejo obrtnijstvo.
28.	814.	je umrl cesar Karol Véliki, ki je na vso moč pospeševal kmetijstvo na Nemškem, in posebno vino-, sadje- in čebelorejo povzdignil.

(Dalje prihodnjič.)

Nove postave.

Postava o stavbah na Kranjskem.

II. razdelek.

Predpisi za stavbe.

(Dalje.)

§. 67. Pri cestah se je držati stavbene črte.

Pri novih stavbah na okrajnih ali občinskih cestah in potih se mora na obeh stranéh ceste prosto pustiti od zunanjega kraja cestne grape do stavbene črte najmanj 2 m. prostora.

Izjemki se smejo dovoliti v posebnega ozira vrednih slučajih po dobljeni privolitvi politične gosposke in tistih organov, katerim je izročena cestna uprava.

Kjer ni obrtnijskih družeb, ondi naj bi pomočna društva za obrtnike (Aushilfskassaverine) to stvar v roko vzela.

Navod

za pridelovanje lanú in prediva po Belgiškem načinu.

Spisal Andrej Piskar.

(Dalje.)

Nimamo prostora tukaj obširno razlagati vsega tega. Zato hočemo samo pogledati, kako kolobarijo Belgijanci, ki so mojstri v kmetijstvu.

Njihovo kolobarenje nima ravno strogo znanstvene podlage, marveč je izpeljano bolj po praktičnih skušnjah. Po njihovih izgledih poskušajmo, kateri bi bili za naše razmere najboljši.

Poskusimo tukaj nekoliko načrtati sestavo Belgijskega kolobarenja, kakor nam jo popisuje imenitni kmetovalec Aelbroeck.

Kolobar za močno težko ilovnato zemljo:

1. Oves; 2. pesa ali ječmen; 3. pšenica; 4. rž ali repa; 5. krompir; 6. rž; 7. lan.

1. Detelja; 2. ječmen; 3. raps; 4. pšenica; 5. rž; 6. krompir; 7. repa; 8. oves ali ječmen; 9. lan.

Kolobar za dobro peščeno zemljo:

1. Pšenica; 2. rž; 3. ječmen in repa; 4. krompir; 5. pšenica; 6. rž; 7. lan; 8. detelja.

1. Krompir; 2. pšenica; 3. rž ali ječmen; 4. oves; 5. lan; 6. rž; 7. detelja.

1. Ječmen; 2. rž; 3. krompir; 4. pšenica; 5. rž in repa; 6. lan; 7. oves; 8. detelja.

Tukaj moramo opomniti, da sledi na krompir povsod pšenica; pri nas pa pšenica na krompirjevišči večidel slabo stori.

Kolobar za revno peščeno zemljo:

1. Detelja; 2. oves; 3. rž in repa; 4. ajda; 5. ječmen; 6. oves; 7. rž; 8. lan.

1. Lan; 2. rž; 3. krompir; 4. oves; 5. detelja; 6. rž ali ječmen in repa.

Iz teh izgledov ne sledi, da bi morali mi prav tako ravnati, ampak to nam bodi le v izgled, da bomo poskušali, kako bi za naše razmere najboljša bila. To kolobarenje ima na prvi pogled še to prednost, da sadeži še le k večjemu na 4. leto na tisto mesto pridejo, lan pa ne pred 5. ali 6. letom.

Poglejmo, kako kolobarijo na Moravskem v Schönberški okolici. — Ni ravno vredno naštevati vsakovrstno kolobarenje ondašnjih kmetovalcev, ker ni vse dobro. Omenimo dva šestletna kolobarja Schönberške kmetijske in predivske učilnice za nižave in pa en štirileten kolobar nekega dobro vredjenega gospodarstva za bolj hribovske lege.

Prva dva kolobarja sta:

1. Detelja; 2. pšenica; 3. grah (pri nas bi smel biti tudi fižol, ki ga tam ne sadé); 4. rž; 5. koruza in lan; 6. jaro žito.

1. Detelja; 2. raps; 3. rž; 4. grah; 5. lan; 6. jaro žito. — Gnoji se vselej okopavini ali grahu.

Drugi štiriletni, prav za prav petletni kolobar se glasi tako-le:

1. Oves, v oves se vseje detelja; 2. detelja se prvo leto kosi; v drugem letu služi ovcam za pašo; 4. deteljišče se pognoji in vseje rž; 5. po rži sledi lan.

Gosp. Hulderson, goditelj in vodja predivoizdelovalnice na Koroškem, priporoča lan sejati najboljše na deteljišče, posebno pa priporoča on za lan onemogle travnike in senožeti, če niso močvirni; lan tam iz-

vrstno stori, ker je zemlja spočita in ni treba za lan gnojiti. Tako senožet se jeseni globoko preorje in čez zimo pusti v brazdah ležati, da razmrzne. Spomladi se ravna tako, kakor smo zgoraj pri obdelovanju sploh govorili. Lanišče se dobro pognoji in vseje žito, v žito se pa vseje trava. Tako se senožet pregnoji in dva lepa pridelka se dobita od nje.

Poglejmo še, kaj pravijo skušeni kmetovalci drugih dežel o kolobarenju, kar se lanú tiče.

Angleži posebno priporočajo, da se lan ne seje pred 6. ali 7. letom na eno in isto njivo, ako hočemo dober pridelek imeti. Oni odsvetujejo lan sejati na gnoj, ampak na tako njivo, ki je bila poprejšnjemu ali pa še letjemu sadežu prej pognojena.

Belgijanci radi sejejo lan na oves, Angleži pa raje na pšenico. Angleži svetujejo na gnojeno okopavino sejati pšenico ali rž, in potem še le lan, ker pravijo, da lan prebohotno raste, če se prec na okopavino seje, zraven se pa pridelava lepa strnina.

Drugi kmetovalci pa zopet trdé Angležem nasproti, in med temi tudi Belgijanci, da ni dobro lanú sejati še le na strnino, če je bila strnina na gnojeni okopavini, in to zato, ker je taka zemlja še preveč izmolzena in prepusta za lan, marveč da je boljše, da se seje lan prec na okopavino, če ne, je treba strnišče za lan gnojiti. — To nasprotno trditev moremo s tem razjasniti, da imajo Angleži gotovo boljšo in bolj gnojno zemljo nego drugi.

Po južnem Nemškem, v Šleziji, na Bavarskem, Virtemberškem, ob Renu in niže doli proti Holandiji sejejo lan radi na ozimino, pred katero je bila gnojena okopavina ali pa gnojena detelja. Včasí ga sejejo tudi na krompirjevišče, če je bilo krompirju gnojeno; sejejo ga tudi na oves, pred katerim je bila gnojena okopavina ali pa detelja.

Opomniti moramo tukaj, da pri nas ni navada sejati oves na gnojeno okopavino ali na deteljo.

Za lanom radi sejejo rž ali pa oves in deteljo. Če sejejo deteljo, jo vsejejo v lan ravno pred pletvijo, da jo plevice nekoliko v zemljo zagrnejo.

(Dalje prihodnjič.)

Kmetijski zgodovinski spomini vsega sveta vredjeni po mesecih.

Po „Oesterr. Landw. Wochenblatt.“

(Dalje.)

Meseca januarija.

Dne Leta

31. 1686. je na Pomorskem, Kurskem in Švedskem deževalo iz neba črno, papirju enako snovo, ki so jo pozneje po preiskavi za luščinasto rudnino spoznali; nenavadno dobra letina je bila tisto leto po tem dežji.
31. 1847. so na Šleskem ustanovili prvo društvo za izrejo dobrih plemenskih kobil.
31. 1863. je v Trieru na Renskem Pruskem umrl 72 let star dr. Ludevík Gall, ki je iznašel vinorejcem znano „galiziranje“ vin, po njem tako imenovano.

Meseca februarija.

1. 1810. se je ustanovila prva živinozdravniška šola v Monakovem na Bavarskem in ž njo sistematična organizacija živinozdravništva.
2. 1853. Organizacija senata za trgovino, kmetijstvo in obrtnijo na Francoskem.

Dné Leta

2. 1866. so po posebno mehki zimi v srednji Nemčiji že na polji našli cvetlice in škrjanci so začeli žvrgoleti.
3. 1770. so ustanovili kmetijsko družbo v Brnu na Moravskem.
4. 1800. je W. Lester v Paddigtonu na Angleškem dobil patent na svojo slamoreznico, ki je bila prva, po kateri so vse sedanje slamoreznice z mahalnim kolesom narejene.
4. 1819. se je kmetijska družba začela v Gradcu pod predsedstvom nadvojvode Ivana.

(Dalje prihodnjič.)

Gospodarske novice.

Mednarodno varstvo tičev.

Iz dogovora Avstrijsko-ogerske vlade z Laško vlado zarad varstva tičev, ki so gospodarstvu koristni, naznanjamo našim bralcem sledeče:

Jemati jajca, trgati gnjezda, loviti mlade tiče in jih prodajati, je vsakako prepovedano.

Prepovedano je: 1) loviti tiče ponoči, to je, eno uro potem, ko je solnce zašlo, in eno uro, predno izhaja; 2) loviti jih, kedar je zapadel sneg; 3) loviti jih s pomočjo kakega ostrupenega zrnja ali na limanice, mreže, poklopce in druge priprave. — Dovoljuje se pa streljati tiče od 1. septembra (kimovca) do 1. svečana; prodajati se tiče smejo samo ta čas. Kdor hoče tiče loviti znanstvu na pomoč, mora za to dobiti posebno dovoljenje. Te določbe pa ne zadevajo roparskih tic, in ne veljajo za take, ki se na lovu streljajo.

Laška in Avstrijska vlada pa ste si pridržali pravico ustanoviti način, po katerem bi se tiči za lov varovali, a tako, da se lov ne zatare. Konečno boste obe vladi se dogovorili, kako bi tudi druge vlade enako zvezo sklenile.

Ker je znano, da nam Lahi pomorijo veliko naših kmetijstvu koristnih tic, ki se čez zimo preselijo v toplejše Laške kraje, je res kak dogovor naše vlade z Laško potreben, — ali pa bode ta naprava, ki smo jo tu popisali, dosegla svoj namen, to je veliko vprašanje.

Nove postave.

Postava o stavbah na Kranjskem.

III. razdelek.

Olajšave pri stavbah.

§. 72. *Olajšave v trgih, vaséh in pri poslopijih na samotnih krajih v trgih in mestih.*

(Dalje.)

(K §§. 42., 43., 45.) 7. Poslopja iz lesa ali predalčastega zida so dopuščena v krajih, kjer kakost stavbenih tal ne pripušča drugačnega stavljenja, ali kjer je ognjavarno gradivo dobiti le z neprimerno velikimi stroški. Tudi je dopuščeno strehe kriti s škodljivimi in slamo ali s kako drugo ne ognja varno tvarino. Vendar se mora pri lesenih poslopijih strešno lesenje dobro ločiti od stropnega lesa, in strop se mora pokriti z ilovim tlakom 11 cm. debelim.

S kamenjem obtežene skodlje so dopuščene samo v najvišjih gorah. Da bi vhodi v podstrešje morali imeti ognja varne zaklepe, to ni neobhodno potrebno.

(K §. 48.) 8. Dopustiti se smejo z diljami obiti (zaplankani) strešni opaži (strešna čela) na samotni legi (§. 77.)

(K §. 48.) 9. Zaukazi §. 49 se ne rabijo.

(K §. 50.) 10. Balkoni, galerije in pomoli se smejo s svojo podslombo vred napraviti celó iz lesa ter ne potrebujejo nobenega žleba, kakor tudi ne nadstreški.

(K §. 52.) 11. Sekretari (stranišča) se utegnejo napraviti tudi zunaj poslopja, če imajo odtok v kako gnojnično jamo, toda ne na tisti strani, katera je obrnjena proti ulicam, cesti ali tržišču.

(K §. 57.) 12. Kmetijska (gospodarstvena) poslopja se smejo postaviti tudi v obsežku sela, in ako krajne okoliščine ne pripusté, jih 6. m. daleč od hiše ali od sosednih poslopij postaviti — kar tudi tukaj za pravilo velja — se smejo postaviti stikoma s stanišnimi poslopiji, toda se morajo v poslednjem slučaju ločiti po trdem zidu, ki strli najmanj 24 cm. čez strešni rob.

(K §. 58.) 13. Sušilnice za sadje se utegnejo napraviti v selih, toda morajo biti odstranjene najmanj 60 m. od najbližjega poslopja.

(K §. 59.) 14. Magazini (skladišča, shrambe), ako imajo samotno lego (§. 77.), ne potrebujejo ravno bliskovoda (magneta).

§. 73. *Gospodarska poslopja na kmetih.*

(K §§. 42., 43.) Poslopja, katera ležé popolnoma zunaj sel in teh ne pripravljajo v nobeno nevarnost ognja, in tudi druge hiše, ki so določene za poletno prebivanje, smejo biti zgolj iz lesa.

§. 74. *Skednji, šupe in vrtne hišice.*

Tudi skednje, šupe in vrtne hišice brez ognjišča, ki ležé notri v selih, je dopuščeno na ta način napravljati, ako so skednji ali šupe najmanj 60 m., vrtne hišice pa 20 m. daleč proč od najbližjega poslopja.

§. 75. *Olajšava za posamezne kraje, ki jih more dovoliti deželna postava.*

Deželna postava sme posamesnim mestom tudi razen slučaja 1. odstavka §. 72 na prošnjo njihovega županstva dovoliti za celo obsego njegovega okolišča ali za določene dele taistega vse ali posamesne olajšave navedene v §. 72.

(Dal. prih.)

Slovstvene stvari.

Recenzija „Latinske slovnice“.

Ko je ministerstvo nauka lanskega leta odobrilo našo Latinsko slovnico za učno knjigo, poslalo je „Auszug aus dem Gutachten über die Latinska slovnica — dem Verfasser zur Würdigung und Benützung bei einer zweiten Auflage“. Sedaj pa smo od odlične strani pozivani, naj preobčimo ovo recenzijo v porabo drugim gospodom kolegom. To se zgodi rado. Najpreje podamo recenzijo o sintaksi, in to zato, ker je po večini lastno delo — oblikoslovje je delano po drugih slovnica. Recenzija je objektivna, natančna, pravična; za tako smo hvaležni, in se bo porabila. Poslovenili bomo vestno, svoje opazke pa deli v oklepaje [].

P. Ladislav.

Sintaksa.

Večina gramatik staro-klasičnih jezikov ima to napako, da se obširno razpravljajo splošne stvari, sintaktični pojmovi, koje dijak na tej stopinji že imeti mora. To se mora prepustiti natančnemu obravnavanju pri poduku v učnem (materinskem) jeziku. Po tem načelu je referent te misli, da so čisto odveč §§. 1–4.,

napravi pletev veliko dela. Zato se mora seme pred setvijo skrbno čistiti, da je manj dela, kajti pletev vzrokuje mnogo stroškov, in zato je treba, kar je moč sejati na čisto zemljo in pa čisto seme.

V prvi rašči mu posebno bolhe škodujejo, ko začnejo mlade rastline perjiče poganjati, katere objedo tako, da pokvarijo vso setev, to pa posebno takrat, če je suša in toplo vreme. Ko začnejo rastline steblo delati, jim bolhe več ne škodujejo. Zato je vselej boljše lan sejati, da že nekoliko odraste, predno se ta mrčes zaplodi. Če je njiva gladka brez kep, se ta mrčes ne more skrivati in se manj razširja. Ako se bolhe zelo razširijo, svetujejo nekateri njivo s česnjevo vodo o lepem vremenu poskropiti, v deževji pa s pepelom ali gipsom postupati. Nekateri tudi svetujejo petrolej z vodo zmešan.

Zoritev ima zopet mnogo v sebi, in o tej vladajo različne misli. Zoritev se zamore sploh v 3 stopinje razdeliti. Prva stopinja zoritve je prec po odcvetenji in lan dá v tej dobi krasno predivo, pa nič semena. Druga stopinja zoritve je potem, ko začnejo glavice rumeneti in perje od stebela večidel odpade. Takrat se dobi čvrsto predivo in seme za olje, včasih tudi za setev. Tretja stopinja zoritve je tista, ko perje odpade, steblo zrumeni, glavice postanejo rujave, seme trdo in svetlorujavo, predivo je hodno.

Sploh velja pravilo, da lan v prvi zoritvi in bolj zelen poruvan dá lično in žlahno predivo, če se pa lan bolj zrel ruje, je pa predivo hodneje, toda čvrsteje in dobi se seme od njega.

Poglejmo te reči bolj na drobno.

Lakno je najlepše takrat, ko lan odcvete in neha rasti; takrat postane lakno vlačno in trdno. Če se lan takrat poruje, se dobi najličnejše predivo, ki se dá najlepše beliti. Ako hočemo posebno lepo predivo imeti in če lan lepo raste, porujmo ga takrat, ko začne peresa na dolnji strani stebela rumeneti in veneti. Takrat so glavice še zelene in seme nima nikake vrednosti.

Ako pa hočemo dobiti blago srednje vrste, se lan poruje v drugi dóbi, ko začne glavice in steblo rumeneti in perje čez polovico stebela odspod proti vrhu zvene in odpade. Glavice so takrat rumene in seme je še trdljato in blede barve. Če se tak lan pusti v glavica posušiti, seme toliko dožene, da je za rabo.

Ako lan rujemo v tej dobi, je predivo sicer nekoliko hodneje, ko v prvi dobi, vendar pa za navadno rabo dobro, ker je trdno, močno, pri tem pa še dosti lično. Pozneje pa že postane hodneje, trdo in se nerado beli, kajti seme potegne pri zoritvi ves sok iz stebela na se in lakno zleseni; zraven pa vleče lakno pri zoritvi železnato kemične zveze v sebe in postane rujavo.

Če pa sejemo lan prav za seme, in če hočemo dobro seme pridelati, moramo pa pustiti, da lan popolnoma dozori. Lan je popolnoma zrel takrat, kedar perje od stebela odpade in steblo zrumeni, glavice so rujave in pa šumé, če se druga ob drugo drgnejo. Seme postane trdo in svetlo rujavo.

Kaj je zdaj najboljše?

Najprvo moramo gledati na gospodarsko stran. Gledati moramo, da vsaj eno pridelamo dobro, naj bo že predivo ali seme; če je pa mogoče dobiti oboje, je pa še boljše. Belgijanci v Konstrijski okolici, kjer največ lanú pridelujejo, se držé srednje mere. Oni pusté zoriti lan do srednje dobe, ko začne steblo in glavice rumeneti in perje čez sred stebela odpade. Tak lan še potem, ko se suši, toliko dožene, da je seme tudi za setev dobro. To nas mora že um in skušnja učiti, kako je najboljše ravnati. Če na pr. lan po odcvetenji poleže, ali pa če hoče rijast postajati, takrat se poruje čem

preje tem bolje, da se dobi vsaj lepo predivo, ker semena itak ni pričakovati. Ako se pa vidi, da seme lepo zori in dosti dobička kaže, posebno če je lan prav za seme sejan, in ako bi se videlo, da morebiti še lakna ne bo ravno lepega, naj se pa pusti seme popolnoma dozoriti, da se dobi dobro in lepo seme in tudi slabo ali morebiti srednje predivo. Če pa lan sploh lepo raste in se vidi, da bo lepo predivo pa tudi dobro seme, bo menda najboljšé, če ravnamo po izgledu Belgijancev in pustimo lan zoriti do druge stopinje. Tako imamo lepo predivo, pa tudi dobro seme, katerega zadnje se rabi za olje, prednje in lepše pa za setev. Tako imajo dvojni dobiček. — Tako smo že tudi pri nas poskušali in smo dobili lepo predivo, pa tudi seme, na oči nič slabše, kot izvirno Rusko.

Sploh bi bilo svetovati, da tam, kjer lan lepo stori, naj bi držali se Belgijske navade, da bi pridelovali predivo in seme. V takem kraju pa, kjer lan za lakno ne stori prav dobro, bilo bi boljše, če bi se držali semena in bi pustili lan popolnoma zoriti, da bi pridelovali izvrstno seme za setev. Tako bi si tudi najlože pridobili in pridelali domače seme dobro, in bi nam bilo treba manj tujega semena kupovati.

Tako ravnaajo tudi Angleži in Belgijanci.

(Dalje prihodnjič.)

Kmetijski zgodovinski spomini vsega sveta vredjeni po mesecih.

Po „Oesterr. Landw. Wochenblatt.“

(Dalje.)

Meseca februarija.

Dné	Leta	
5.	1783.	Veliki potres v Kalabriji in Siciliji, po katerem je čez 50.00 ljudi smrt storilo, in je grozna škoda zadela mesta in vasi po deželi.
6.	1753.	so začeli napravljati sloveči cesarski vrt v Schönbrunu poleg Dunaja pod cesarjem Francem I.
7.	1758.	je Hanoveranski lajtenant Jacobi v Hohenhausu prvi učil umetno ribštvo, ki ga je potem po svetu razglasil grof Golstein, veliki komornik vojvodstva Jülich in Berg v Parizu. Prve večje poskušnje z umetnim ribštvom so začeli delati leta 1790 v Lippeškem.
7.	1864.	je umrl kmetijski svétnik Daniel Fried. Maas v Ketzlinu, eden najimenitnejših ovčjerejcev na Nemškem, ki je vpeljal Španjsko pleme Negretti-ovac v severni Nemčiji.
7.	1859.	je umrl na Dunaji vitez Karol Kleyle, c. k. ministerski svetnik, ki je razun družih kmetijskih orodij iznašel po matematičnih pravilih narejeni in po njem imenovani Kleylov plug.
10.	1860.	prva Šlezka razstava ovac v Herrenstadtu na Pruskem.
11.	1777.	je bil na nasvet mestnih zdravnikov v Heilbrunu krompir za živež človeški prepovedan na Virtemberškem zato, ker so trdili, da ljudje po njegovem vžitku za kozami zbolijo!!
11.	1844.	je umrl v Koblencu Janez Nepomuk pl. Schwerz, slavni učitelj kmetijstva, prvi vodja kmetijske šole v Hohenheimu, ki je po svetu razglasil imenitni Hohenheimski plug, ki se po njem tudi imenuje Schwerzov plug.

(Dal. prih.)

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi pōli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 4 gold., za pol leta 2 gold., za četrt leta 1 gold.; posiljane po pošti pa za celo leto 4 gold. 60 kr., za pol leta 2 gold. 40 kr., za četrt leta 1 gold. 30 kr.

V Ljubljani v sredo 23. februarija 1876.

O b s e g: Velika korist Šentjanžve rži, posebno če ozimina pozebe ali pognjije. — Kmetijski zgodovinski spomini vsega sveta vredjeni po mesecih. (Dal.) — Razglas deželne sadje- in vinorejske šole na Slapu. — Navod za pridelovanje lanu in prediva po Belgiškem načinu. (Dalje.) — Postava o stavbah na Kranjskem. (Dalje.) — Recenzija „Latinske slovnice“. (Dalje.) — „Srbadija“ in „Srpska Zora“. — Mnogovrstne novice. — Naši dopisi. — Noviĉar.

Gospodarske stvari.

Velika korist Šentjanžve rži,

posebno če ozimina pozebe ali pognjije.

Letos se je zeló bati, da ne bi pognjile ozimna rž in pšenica zato, ker je že veliko snega padlo na polje takrat, ko zemlja še ni zmrznila.

Ker po taki uĉmi posebno velika škoda zadene manjšega kmeta, zato mislimo, da jim pride prav, ako jim v tej nadlogi dober svēt damo, kaj naj storé, če jim letošnja zima ozimino vzame.

Ker pri nas po požeti rži ali pšenici kot drugo frugo sejemo ajdo in repo, zato je navedena škoda, katere se ima kmetovalec bati, tem več, ker se ne more odvrniti s tem, da bi namesti pozeble ali gnjile ozimine se sejala jara rž, pšenica ali oves, kajti ajda se po ravno imenovanih žitih ne more več o pravem času sejati, kakor je to po ozimini mogoĉe.

Po skušnjah na vrtu družbe kmetijske Ljubljanske se sme takrat, kedar je ozimina tako pod zlo šla, da se njiva preorati mora, priporočati za setev ali hribovska košata rž (Gebirgs-Staudenroggen) ali velikanski oves Ligovo, prav posebno pa Šentjanževa rž (Johanniskorn) pod sivo ali tartarsko ajdo (Silber- oder tartarischer Buchweizen).

Če je jesen ugodna, se mora siva ajda po požeti koščati rži ali po požetem Ligovo-ovsem še dobro ponesti, vendar je za drugo setev boljša strnišna repa, korenje ali mešana klaja.

Vsakako pa najveĉ dobiĉka donese in je tudi najbolj varno, da se v preorano njivo siva ajda s šentjanževo ržjo vseje. Ajda je po takem lahko do srede malega srpana kot bogat pridelek že v kozolcu, šentjanževa rž se bo pa potem pod senco ajde tako zarastla, da v 14 dneh celo njivo pokriva kot moĉna zelena odeja; konec velikega srpana se pokosi prviĉrat, vdrugiĉ pa že pred sv. Lukežem z obilnim pridelkom suhega sena, ako gospodarju ni ljubše, da šentjanževko za frišno klajo porabi.

Zelena pa tudi suha šentjanževa rž je živini teĉna klaja, katero rada žre in še raje kot deteljo. Siva ajda s šentjanževo ržjo je pa za našo deželo najbolj koristna zato, ker ajdi poleti slana ne škoduje, poleg tega pa je tudi gospodar delo in stroške setve ozimine rži v jeseni si prihranil, pri tem pa si semena in dobre klaje pridobil, kar bi mu utegnilo nesreĉno žetev ozimne rži veĉidel nadomestiti ali celó nekoliko dobiĉka donesti.

Šentjanžova rž je pa še posebno priporočati našim kmetom na Dolenskem in pred vsem po Metliških in Črnomaljskih ravninah, ki imajo bolj globoko zemljo.

Šentjanževa rž ni noben izvršek kake druge rži, ampak je posebna vrsta (sorta) rži. Posebne vrednosti je pri tej rži to, da njeno dolgo klasje, ki pririvši iz bilke drugaĉno barvo ima kakor navadna rž, ne cvetě ob enem po celi dolgosti, ampak da poredkoma klas za klasom cvesti začne; zato pozni ponoĉni mraz in mokro južno vreme nastavku zrn ne škodujeta in se zavoljo tega pri šentjanževi rži ne nahaja toliko gluhega klasja kakor pri navadni. Še druga dobra lastnost šentjanževke pa je ta, da če jo gospodar zgodaj v jeseni samo za-se seje, se more enkrat ali še veĉkrat zelena kositi brez škode za pridelek zrnja in slame v prihodnjem poletji.

Šentjanževka ni zarad zemlje, kamor se seje, izbirĉna; ona se dobro ponaša v plitvi in pešĉeni, pa tudi v teŹki, ilovnati in celó mokri zemlji, zato tudi na Ljubljanskem moĉvirji. Za oral zemlje se potrebuje blizo 4 mernike semena.

Jaz sem kupil seme hribovske košĉate rži, Ligovskega ovsa in pa Šentjanžve rži pri W. Neumannu v Eibau-u na Saksonskem, ki z mnogovrstnimi semeni trŹuje, in sem bil s tem semenom prav zadovoljen. Izvrstna šentjanževa rž se dobiva pri J. Schmidt-u v Neuwaldau-u na izhodu Pruskem (pošta Allenburg).

Lepo sivo ajdo ima gospodar JoŹe Stare po domaĉe Kristan v Podjeli (pošta Boh. Bistrica), dobiva se pa tudi v prodajalnici grofa H. Attemsa v Šent-Petru pri Gradcu (gräfl. H. Attems'sche Gemüse- und Samencultur-Station in St. Peter bei Graz).

Fr. Schollmayr.

Kmetijski zgodovinski spomini vsega sveta
vredjeni po mesecih.

Po „Oesterr. Landw. Wochenblatt.“

(Dalje.)

Meseca februarija.

Dne Leta

12. 1766.

se je ustanovila ĉebelarska druŹba v Zgorelcu (Goerlitz) v zgornjih LuŹicah, najstarejša ĉebelarska druŹba na Nemškem. (Ker so LuŹice bile deŹela slovanska, kaŹe ustanovitev ĉebelarske druŹbe v Zgorelcu, da je slovanski narod povsod s posebno marljivostjo gojil ĉebelarstvo.)

Dné Leta

12. 1857. V Mussbachu v Renski Pfalci je policija mnogo sodov vina grajščaka Habenerja v prepoved djala in vpričo mnogo tamošnjega ljudstva vino na ulice izlila zato, ker je vino — galiziral.
13. 1734. je vlada Angleška Škotcu Menziesu dala prvi patent na iznajdbo mlatilnice (mlatilnega stroja).
13. 1866. je bila velika lakota po kmetih v Galiciji; konje so prodajali po goldinarji.
14. 1792. je vlada Saksonska prva oklicala ukaz za vpeljanje deželnih plemenskih žebcev v povzdigo konjereje.
15. 1866. je na Angleškem še le veljavna postala postava zoper govejo kugo, po kateri se je okužena živina pobijala proti temu, da se lastniku dve tretjini živinske cene povrnite.
17. 1773. je prvo podlago k izrejevanji žlahnih ovac v Avstriji položil Andrej Hitschmann, upravnik grajščine Jaromiržiške na Moravskem, s tem, da je izprva za pleme izbiral najlepše domače (Moravske) ovce, potem leta 1775 začel Padovansko pleme z Merinoškim mešati, naposled pa oskrbel si izvirnih Merinoških ovnov iz Madrida na Španjskem.
17. 1827. je v Neuhofu poleg Arava v Švici umrl Henrik Pestalozzi (rojen 12. prosenca 1746), slavni prestrojitelj pedagogike, ustanovnik prvih kmetijskih šol, imenitni kmetovalec, ki je v svojih spisih dokazal, da je kmetijstvo važno sredstvo za dobro izrejo mladine, mnogozaslužen tudi za vpeljanje setve Turške detelje (esparsete) in brošča v Švici.
18. 1772. je v Hamburgu umrl grof Janez Hartwig (rojen 13. maja 1712), ki je bil prvi grajščak v Evropi, ki je iz proste volje svoje kmete oprostil desetine in tlake (1767).
(Dalje prihodnjič.)

Razglas deželne sadje- in vinorejske šole na Slapu.

Prve dni marca meseca se prične na tukajšnji šoli nov brezplačni nedeljski kurs za odrastle gospodarje. Kdor želi vstopiti, naj se oglasi pri vodstvu te šole do 5. marca.

N a v o d

za pridelovanje lanú in prediva po Belgiškem načinu.

Spisal Andrej Piskar.

Dela po setvi, pletev, zoritve za predivo in za seme, spravilo.

(Dalje.)

Ko je čas zoritve odločen in lan ravno prav zrel, ga je treba poruvati. Za to delo se odloči kak lep dan. Dobro je, če je zemlja nekoliko bolj vlažna, da se lepše ruje, vendar mora biti suho vreme. Dobro je, da se poruje najprej lan ob krajih njive, ker ta večidel ni tako lepo izraščan, ko oni po sredi njive; navadno je krajši in bolj plevelnat. Sploh se mora pri tem delu jako skrbno in previdno ravnati. Vsak delavec polaga lan po pestéh za seboj razgrnjen. Dobro je treba pa-

ziti, da se dolga in kratka stebila vsaka posebej devajo, da se rijasta ali drugače skažena stebila ne mešajo med dobra.

Če lan ni enako zrel, se mora vsak posebej spravljati, in če ne raste enako, da je nekaj stebel dolgih, nekaj kratkih, se vsaka posebej rujejo. Ako lan ni enako dolg, če na pr. ni enako zelenel ali drugače zadostal, treba je poruvati najprej večega, potem manjšega, vsakega posebej. To se najlože doseže, če se lan, kar ga je prve visokosti, pri glavicah prijemlje in najprej poruje, manjši pa se pušča. Za tem se poruje še ta, ki se ravno tako pri glavicah prijemlje in ruje. Nazadnje ostane še najkrajši, kateri se spet posebej poruje, ali če ni truda vredno, pusti. Lan vsake dolgosti se posebej v vrsto polaga. Tako se najlože izbere in loči, lože pa, kakor če bi se ves skup ruval in potlej ločil. Na to se mora posebno paziti, da se vsaka sorta posebej devlje, ker bi se sicer vse blago skazilo in ves pridelek pokvaril. Lan neenak se ne godi enako; dolgo in kratko, močno in slabo predivo se ne sme nikoli mešati, marveč vsaka sorta za sebe, ker slabo blago vselej dobrega skazi, dobro pa slabega ne zboljša. Lan se mora v vrste lepo vravnati; če ni lepo poravnan, ga pri izdelovanji veliko odpade. Paziti se mora, da se stebila ne lomijo, da se prst otrese od korenin, pa plevel čisto odloči, da ne pride vmes. Ako je lan pri glavicah zmešan, kar je posebno takrat, če je zelo zrel in glavičast, se mora pri koreninah prijemati in stresati, da se poravná.

Če hočemo poskusiti, ali je predivo lično, poskusimo laneno steblo okoli prsta oviti; — če se lepo vpogne in prav mala kolenca dela, je lakno lično; če dela pa velika kolena, ali da se celo lomi, je lakno hodno. Kolikor trdneje je lik na steblih in kolikor bolj se stebila drži, toliko lepše in trdneje je predivo in več ga je.

Ko je lan poruvan, se pusti v vrstah ležati toliko časa, da se stebila nekoliko osuše in vtrdé, da morejo po koncu stati. Če je lepo vreme, je zjutraj poruvani lan proti večeru že dober za dalnje ravnanje. Dokler lan v vrstah leži, ni dobro, da bi ga dež močil.

Zdaj je treba odločiti, kako se bo z lanom ravnalo. Ako se je lan poruval v prvi zoritveni stopinji, ga denejo večidel koj godit in ga ni treba sušiti, ker pravijo, da je predivo najličneje, če se lan zelen godi.

Če se je pa lan ruval v drugistopinji zoritve in se misli dobiti dobro predivo, pa tudi seme, kolikor se dá, ga je treba sušiti, tako da seme, ki pri ruvanji ni še popolnoma zrelo, dožene. Če se z lanom po ruvanji prav ravná, morejo glavice in seme toliko dognati in prizoriti, da je seme za vsako rabo dobro.

Glavna stvar je, da se lan prej dobro posuši, predno se skup devlje ali kam zлага, kajti če se lan surov skup zлага, se zgreje in dobi črne lise, postane siv ali rujav, lakno se spridi in predivo ni več svetlo.

Suši se lan različno. Najboljše in najprostejše je Belgijsko sušenje. Po njih načinu se lan, potem ko je poruvan in se v vrstah toliko okrepča, da se dá po koncu staviti, v male kopice postavi. To delo se lože pokaže, kot dopové, vendar poskusimo to opravilo za potrebo opisati, da vsak, ki je delo enkrat videl, lahko sam poskusi.

Za stavljenje kopic mora biti ena oseba, da lan postavlja, dve ga pa donašate. Donašati morate lan v skupkih, ki so iz posamesnih pesti navskriž zloženi, da se more vsaka pest posebej ločiti. Najprvo se vsadi palica kake 4 čevlje dolga v tla, in na njo se začne postavljati lan vsaka pest posebej tako, da se naslanjajo pesti proti zgoraj druga na drugo navskriž, spodaj pa vsaksebi stojé, tako kot šperovci pri strehi. Z

sušca in trajajo do konca oktobra, — tudi po dvakrat na teden.

Kateri dnevi in ure se izvolijo za ta nauk, o tem se učitelj dogovori s krajnim šolskim svetom; županstvo pa to potem razglasi starišem dotične šolske občine.

In tako smo Vam razložili vse, kar je treba, da poznate namen teh šol, njih veliko korist, in kako se dá z majhnimi stroški ustanoviti. Za primerno plačo učitelja bode skusila dežela skrbeti, ki se nadja tudi od st. ministerstva kmetijstva kake podpore, katero svojo posebno skrb obrača tem šolam.

Prevdarite tedaj možje, ki na čelu stojite občini in ljudski šoli, kar Vam tukaj priporočamo; razglasite to po svoji občini in posebno starišem, ki imajo za tako šolo pripravnih mladenčev, da se ogrejejo njihova srca za njeno napravo, spomnivši se tehtnih besed, ki jih je že pred pol stoletjem naš Vodnik govoril svojim rojakom tako-le:

Kranjc! tvoja zemlja je zdrava,
Za pridne nje lega najprava;
Išče Te sreča, um Ti je dan,
Najdel jo boš, ak' nisi zaspan!

Od deželnega odbora Kranjskega.
V Ljubljani 2. svečana 1876.

Navod

za pridelovanje lanú in prediva po Belgiškem načinu.

Spisal Andrej Piskar.

Dela po setvi, pletev, zoritev za predivo in za seme, spravilo.

(Dalje.)

Ko je lan dosti suh, se v snope poveže kakor žito. Nekateri vežejo snope z lanom samim, drugi pa s slamo, Angleži tudi z bičjem. Pri tem vezanji se perje otepe, kar se ga še drži. Lan se mora lepo in previdno v snope vezati in pri koreninah lepo vravnati.

Ko je lan v snope povezan, ga Belgijanci še v velike kopice zložé in s slamo okrijejo, da se popolnoma posuši in da seme še bolj dožene. Če se lan v velike kopice zлага, ga v malih ni treba tako dolgo pustiti, da bi bil čisto suh, ker se v velikih kopicah popolnoma posuši. Če se pa v velike kopice ne zлага, se mora v malih pustiti, da je popolnoma suh.

Če se lan v velike kopice zлага, se ravna tako-le: Najprvo se zabijeta v tla dva kola po 8 čevljev dolga, poldrugi do dva sežnja narazen. Po tleh se položite malo od tal dve rantí, ki sežete od enega kola do drugega, tako, da je priprava videti, kakor da bi bila za drva skladati. V to pripravo se začnejo snopi skladati, najprej eno vrsto, potem na-njo drugo vrsto, pa tako, da so snopje si nasproti obrnjeni, in tako naprej do vrha in sicer so pri vsaki vrsti korenine toliko navzunaj namaknjene, da se glavice spodnje vrste skrijejo in toliko skrite ostanejo, da mokrota ne pride do njih. Na vrhu se položé snopi na eni strani po dolgem in na-nje nazadnje spet počez, da se napravi kakor streha na eno stran viseča. Po vrhu se s slamo kake tri prste na debelo pokrije in slama podolgoma s preklami priveže, da obstane in da je veter doli ne vrže in lanu dež ne namaka.

V teh kopicah pa lahko ostane lan kolikor časa je treba, da se popolnoma posuši, da glavice doženejo in je seme popolnoma zrelo, skoraj tako, kakor če bi se lan prav za seme pustil zoriti. Če se lan še tisto leto godi, lahko ostane v kopicah toliko časa, da je za goditi.

Pri nas morebiti temu ali unemu ne bo dopadlo lanu v kopice devati in na polji sušiti, ker imamo več pripravnega poslopja, kamor se lahko lan pod streho spravi. Morebiti bi ga pri nas res ne bilo treba v kopice skladati, marveč bi ga pustili samo v vrstah toliko časa, da bi se okrepčal in bi se dal v snope vezati, potem bi ga pa prec v kozolce spravili tako, kakor žito. Toda vselej bi se to ne dalo lahko storiti, zato ker je ta čas, ko je lan zrel, navadno žito v kozolcih. Sicer mislimo, bi bilo to zeló enako, ali pa morebiti še bolje, če bi se lan, namesti na prostem sušiti, v kozolce zložil in pod streho sušil. Glavni namen sušenja je ta, da seme, ki še pri ruvanji ni popolnoma zrelo, dožene in pa da se steblo posuši, tako, da se lan more brez skrbi hraniti, če se prec ne godi in ne izdeluje. To se more doseči na oba imenovana načina, samo prevdariti je treba, kateri je bolj pripraven in kje je manj stroškov. Ker je, kakor smo že rekli, ta čas, ko se lan spravlja, navadno žito v kozolcih, bi bilo brž ko ne bolj priročno se prijeti Belgijskega sušenja na polju, in to že iz tega ozira, ker se lan potem lahko suh domu vozi in je manj vožnje treba.

Če se misli lan isto leto goditi, se mu tako glavice osmukajo ali pa omlatijo. Veliko bolje je pa, če se lan, ki je letos se pridelal, še le drugo leto godi, ker pravijo, da postane lakno bolj vlačno in ličneje, če po zimi počiva. Tudi se spomladi dosti lepše godi in beli, ko jeseni. Takrat se pa lan z glavicami vred pod streho spravi in se pozimi pri priložnosti osmuka ali omlati.

Glavice se osmukajo lanu na za to pripravljenem grebenu ali pa se omlatijo s pripravnimi betvi. Za smukanje mora biti greben z železnimi zobmi. Zobje morajo biti okrogli, da se lik manj trga; robati niso dobri. Zobje so 15 do 18 palcev dolgi, spodaj 5 do 6 črt debeli, proti vrhu pa vedno tanjši in na koncu tumpasto ošpičeni; spodaj naj bo dobre dve črti prostora med njimi. Zobje morajo biti v železno šino trdo vdelani in šina z zobmi se na leseno klop z viti dobro pritrdi. Greben naj bo 2 čevlja širok, da lahko dve osebi ob enem smukate.

Lan se sicer bolj počasi smuka kot mlati, vendar ima pa smukanje to dobro, da se manj zmeša, ko pri mlatvi in tudi suho perje in plevel, če je tega kaj vmes, iz njega izleče. Če se lan ni poprej dosti skrbno zbiral in ločil, se to lahko še pri smukanji opravi.

Pri smukanji se lan zopet veže v male snopke toliko velike, da se lahko s prsti obeh rok obsežejo. To pa zato, da se potem, ko se lan godi in iz godilnice pride, lahko posamesni snopje v male okrogle kopice postavijo, da se hitro osuše, in zato ne smejo biti preveliki, da v kopicah ne pride predebelo, pa tudi ne premalo, da ni nepotrebnega dela. Snopki se tukaj vežejo z lanom samim. Za gojenje je najpripravneje, pa tudi za prekladanje, če se več malih snopov v enega večega s slamo zveže. Ko se snopki vežejo, se mora paziti, da se ne mešajo glavice s koreninami in pa da se lan pri koreninah lepo gladko ravna, da je videti prirezan kakor krtača. (Dal. prih.)

Kmetijski zgodovinski spomini vsega sveta vredjeni po mesecih.

Po „Oesterr. Landw. Wochenblatt.“

(Dalje.)

Meseca februarija.

Dné Leta

19. 1861. Manifest cara Ruskega Aleksandra II. odpravi sužnost kmetov na Ruskem.

Dné Leta

20. 1790. je umrl cesar Jožef II., na čegar liberalnost se še dandanes liberalci sklicujejo.
20. 1864. so bili oklicani ukazi za kraljestvo Poljsko o zadevah organizacije kmečkega stanú, kmečkih občin in novega kmečkega reda.
21. 1792. je umrl C. C. Lorenc Hirschfeld, kralj. Danski svétnik in profesor v Kielu, ustanovitelj umnega vrtnarstva.
21. 1854. Z ukazom c. k. Avstrijske vlade se pričnó velika dela za osušenje močvirnih zemljišč v zgornji Italiji.
22. 1450. Kralj Henrik IV. prepové hmelorejo na Angleškem.
24. 1734. se je rodil Janez Kristijan Schubart, ubogega tkalca sin v Zeitz-u v Thuringiji. On je prvi začel kmetovalcem pridigovati, naj deteljo sejejo. Leta 1784 je razglasil poziv kmetom na Nemškem, katerim klaje primanjkuje, naj se poprimejo na vso moč deteljne setve. Za razširjenje detelje ima tedaj Schubart največe zasluge, zato je bil tudi v žlahni stan povzdignjen s priimkom Schubart pl. Kleefeld, to je po naše: Schubart pl. Detelja. (Umrli je 23. aprila 1787.)
25. 1803. je Bavarska (Parska) vlada ukazala razdelitev občinskih pašnikov in sploh občinskih zemljišč.

(Dalje prihodnjič.)

Politične stvari.

Pred volitvami v mestni zbor Ljubljanski.

Premišljevanje starega Kranjca zunaj slovenskih mej.

Prišel sem mnogo po svetu okoli; kamor pa sem prišel in so me ljudje prašali, odkodi sem domá, nisem se potuhnil, kakor žalibog marsikak naš rojak, ampak možato sem se izkazal Slovenca, če prav so me iz začetka po strani gledali. Pozneje pa, ko so videli, da se ničesa in nikoga ne bojim, so me vse eno radi imeli, če sem se prav za svoj narod potegnil pri vsaki priliki. Al mnogokrat sem prišel v zadrege, ne zavoljo sebe, ampak zavoljo svojih rojakov. Če so namreč rekli: „ich war in Laibach, und habe gefunden, dass dort alles deutsch ist“, sem moral omolkniti, kajti priznati sem moral, da je v obče žalostna istina, kar so mi očitali z dokazom, da so v Ljubljani po krémah in kavarnah čuli skoro le nemški govoriti. In če so mi nadalje kazali sklepe Ljubljanskega mestnega zbora in konstitucionalnega društva ter rekli: „Schauen Sie, ihre eigenen Landsleute strafen Sie Lügen!“ — moral sem zopet omolkniti, kajti resnica je, da glavno mesto Kranjske dežele je v tujih rokah, domačini Slovenci pa so „misera contribuens plebs“, to je, „ubog davke plačujoč folk“. Kako to peče značajnega Kranjca Slovenca, to vé le tisti, ki ima kaj narodnega ponosa v svojem srcu. Jaz nikakor nisem sovražnik nemškega naroda; nasprotno rad priznam, da so mnogi prav dobri in odkritosrčni ljudje. Prisiljen med njimi živeti, morem reči, da me imajo radi, a to že vedó, da Slovencev za nobeno ceno ne pustim zaničevati, in da se koj skregam za čast svojega naroda; zato me rešpektirajo in v moji nazočnosti nikoli nič ne zinejo o nas slabega. — Jaz se hvalim, bo morebiti kdo rekel. Pa zakaj bi se ne, ko vidim, da jaz sam bolje branim čast svojega naroda, kakor ono Ljubljansko mesto, katero c. kr. uradnikom

in iz tujega došlim Nemcem pete liže, tako da mestni zbor glavnega mesta Kranjske dežele je sestavljen iz ljudi, ki jim vsaka slovenska beseda smrdí in ki so polni sovraštva do našega naroda in njegovih narodnih pravic.

Ljubljančani! zvesta duša Kranjska vas pridušuje, držite vendar malo na svojo čast; volite domače ljudi v mestni zbor, in ne dajte se strahovati od privandranih tujcev; če ne, se vas bo moral vsak značajan domačin sramovati, kot ljudi, ki nimajo nobenega narodnega ponosa, nobene časti v sebi! Ljubljana je na Kranjskem, in ne na Pruskem, — držite se svoje dežele, kakor se Nemec drži svoje, Magjar svoje, Lah svoje! Mar le vi se hočete podlagati tujčevi peti? Narodí po vsem svetu se zavedajo in borijo za svetinje svoje, kaj le bistra glava Slovenska in pridna dlan Slovenca bode na veke pred Nemcem kot gospodom svojim na kolenih ležala?! Na domači zemlji hočemo domači biti gospodarji: s tem načelom stopite na volišče, kajti

„Još Slovenska ni propala,
Dok mi živimo!“

—a—

Slovansko slovstvo.

* „Bratskaja pomošč (bratovska pomoč)“ — je imé knjigi, ki je nedavno prišla na svet v Petrogradu s sestavki političskimi, etnografskimi in lepoznavskimi od najodličnejših Ruskih pisateljev. Izdal jo je Petrogradski odsek slovanskega komiteta na korist stradajočim Bošnjakom in Hercegovincem. Povod zanimivi knjigi, 300 strani obsegajoči, je dal tudi nam Slovincem dobro znani učenjak Lamansky, ki je v njej napisal obširnejšo politiško-zgodovinsko razpravo pod naslovom: „Rusija je že s tem samim, da obstoji, Slovanom koristna“. Vsakako je ta članek cele knjige najznamenitejši sestavek, ki dokazuje, da kakor je Rusija koristna in potrebna južnim in zapadnim Slovanom, isto tako so oni koristni in potrebni Rusiji, ki bi ne bila nikdar dospela do današnje moči in veličine, da niso južni in zapadni Slovani, boreči se proti Nemcu, Magjarom in Turčinom, ustavljali teh sovražnikov Slovanov v njihovih osvojaških namerah, med tem pa je Rusija imela mir in varnost, da se doma razvija in ojači. — Slavni Lamansky na podlagi zgodovine in mnogih dozda še neznanih dokumentov, ki jih je prepisal po tajnih arhivih Beneške republike, dokazuje, kako so južni Slovani po propadu Rimskega cesarstva in še predno so Turčini zavzeli Carigrad, zaradi pokvarjenosti in slabosti gravitirali k Rusiji in samo od Rusije pričakovali rešitve za narodnost in vero. V obče je vsa razprava Lamanskega jako interesantna.

* „Srpske Zore“, zabavno-podučnega ilustrovanega lista 2. zvezek je prinesel obilo zanimivih spisov, in sicer: Slepčeva osveta. Pripovedka po nemškem od B. M. (s sliko). — Selska namiguša. Pripovedka po Frid. Spielhagnu. — Albanka (s sliko). — Ratarji; pesem Gjura Jakšića. — Gjeneva (s sliko). — Od kod prihaja človek? (s sliko). — Reka (s sliko). — Potne črte o Bosni. — Truditev za naslovi; humoristično berilo od Gjorgja Rajkovića. — Lov na medveda (s sliko). — Pregledne notice. — Uganjka. — Rešenje rebusa v 1. zvezku. — Zvezek za mesec marcij bode prinesel nadaljevanje Jakšićeve pripovedke „Čiča Tima“ in 8 slik pri raznih zabavnih in podučnih člankih. — „Srpska Zora“ izhaja v mesečnih zvezkih po 3 pôle in veljá za celo leto 4 gold. 80 kr., za pol leta 2 gold. 40 kr., za

da bo pozneje, ako domá živeti ne bo mogel, drugje raje delal, kakor pohajkoval in prste po ptujem blagu stegoval. Z delavnostjo bo poštenost nazaj priromala in tistone človeško rokodelstvo, ki se pravi krasti, ropati, ubijati, pojde v prognanstvo, morda še pet ur uni kraj sveta. Ne bo se spolnovalo, kar se iz vojaškega življenja pripoveduje, ko je načelnik bral iz zapiskov vojakov: „Tatjevič!“ — tu. — „Kradjevič — Uzmovič!“ — tu sva. „Lopovič!“ — tu. — „Poštenovič!“ — ga ni.

Da bi se enkrat začel pošten ljudski „Aufschwung“, potem se za liberalno ministerstvo nihče zmenil ne bo, ker je liberalnost le na jeziku, ne v dejanji.

Povod k temu spisu mi je dala ona okrožnica sl. deželnega odbora in pa skrb za kmetiški stan v prihodnje.

Kaj ne, govoriti je lahko in na papir kaj nakracljati, v dejanji izpeljati je težje? Vse res, delati je treba, „brez dela ni jela.“ Tudi ne misli, dragi bralec, da sem tak strašen pesimist, črnogledec, morda je v resnici še bolj črno za kmetiški stan, kakor sem ti ga tu namalal. Iz mojih besedi si pa tudi lahko spoznal, kako bistro sem pogledal in srčno pozdravil ono okrožnico deželnega odbora, veselja se bodem pa smejal, ako se županstva in kr. šolski sveti po Kranjskem tako razjezijo, da si napravijo sebi in svojim mlajšim praktičnih in koristnih ljudskih kmetijskih šol prej ko mogoče. — Le na noge, korajža veljá!

Lipenski.

Kmetijski zgodovinski spomini vsega sveta vredjeni po mesecih.

Po „Oesterr. Landw. Wochenblatt.“

(Dalje.)

Meseca februarja.

Dné	Leta	
26.	1766.	so na Francoskem prvič začeli broše (Krapp) pridelovati. Perzijan Althen je to rastlino iz Perzije prinesel v Avignon na Francosko in učil njeno obdelovanje.
26.	1808.	so na Bavarskem proti odškodovanju odpravili služnost (servitudo) pašnikov in gozdne stelje.
27.	1671.	je kamnje deževalo v Ortenau-u na Badenskem.
28.	1852.	so bile na Francoskem vpeljane kmetijske založnice (posojilnice) pod vladjo Napoleona III.
29.	1796.	je dobil Lord Dundonald na Angleškem prvi patent na gnojne soli.
29.	1856.	so na Španjskem v Villaviciosi ustanovili prvo kraljevo gozdarsko šolo.

Meseca marca.

1753. Ukaz cesarske Avstrijske vlade opominja v povzdigo reje lanú kmetovalce, naj sejejo Rigajski (Ruski) in Memelski lan, in jih podučuje v vsem, kar je o obdelovanju in pridelovanju tega lanú vedeti treba.
1754. je bil prvi shod družbe za pospeh kmetijstva, obrtnijstva in kupčijstva v Londonu na Angleškem. Iz te družbe se je pozneje rodila kraljeva kmetijska družba.
1781. so bili pod vladjo cesarja Jožefa II. prvič vpeljani cesarski žebci v Avstriji.

(Dalje prihodnjič.)

Navod

za pridelovanje lanú in prediva po Belgiškem načinu.

Spisal Andrej Piskar.

Dela po setvi, pletev, zoritve za predivo in za seme, spravi.

(Dalje.)

Ako se pa lan mlati, se razgrne po podu kake tri prste na debelo v dve vrsti, glavice druge proti drugim obrnjene in tako se od kraja do konca čez in čez z bétom premlati. Bét mora biti lesen, 12 palcev dolg, 6 palcev širok in 2 palca debel; v sredi se zvrta in nasadi na kriv ročnik, da se pripravno rabiti dá. Pri mlatvi se mora z eno nogo zmirom na korenine stopati, koder se mlati, da se ne zmeša. Pri mlatvi je treba paziti, da bat lepo in gladko pada na lan, da ga ne zbija in ne meša. Ko ste vrsti čez in čez premlateni, lan se obrne tako kakor žito in se še po drugi strani premlati. Ko je vse premlateno, da se nič več glavice ne drže, se lan lepo strese in v snope poveže tako, kakor smo pri smukanji govorili. Tudi tukaj se mora še ločiti, kar je slabega, in paziti, da se pri koreninah lepo ravná.

Ko je lan omlaten, se dene seme z glavičevno vred na zračen kraj sušit. Če se seme precej ne rabi, pravijo, da je bolje ga djati z glavičevno skup sušit, ker seme bolj napolni in se bolj zgodi. Ko je seme popolnoma suho, se preveje ali pa na vejalniku očisti. Prvo zrnje se porabi za setev, ako se je lan ruval v drugi dobi zoritve in če so se lan in glavice prej prav presušile; zadnje zrnje se rabi pa za olje. Dobro suho seme se spravi v predale ali v lajte in se na suhem kraji hrani, toda se mora večkrat presuti in prevetriti, da ne zaduhne. Če se več semena dalj hrani, je treba ga zaznamovati z letnicami, kdaj je rastlo, da se ne pozabi in ne zmeša. Ako je seme namenjeno za setev, je dobro ga več let hraniti, ker je stareje in spočito seme boljše za setev, ko novo; če je pa seme za olje namenjeno, se pa sme kmalu oddati v oljarnico.

Glavičevna je poparjena jako dobra piča za živino in je tudi zdrava.

Ako se lan prav za seme seje in o tretji zorilni dobi spravlja, se sploh tako ravná, kakor je bilo rečeno pri lanu druge zorilne dôbe. Vendar pa priporočajo lanu za seme glavice bolj osmukati kot mlatiti, in glavice se potem, predno se mlatijo, še prevejajo, ter se samo najlepše in najtežje glavice za setev zmlatijo, če se hoče prav dobro seme pridelati. Tako ravnajo s semenom Angleži in Belgijanci in pravijo, da jim lan tako dobro stori, kakor če bi bilo seme izvirno rusko.

Brž ko ne bi se tudi pri nas splačalo tako ravnati tam, kjer bi lan za predivo ne storil tako dobro, ker bi, na pr., majhen ostal, ali kaj takega. Tukaj naj bi se lan prav za seme sejá in pustil popolnoma dozoriti, da bi pridelali dobro seme. Morebiti bi nam potem ne bilo treba mnogo semena iz vnanjih dežel dobivati in bi denar doma ostal.

Drugi del.

Izdelovanje prediva.

Izdelovanje sploh.

Izdelovanje prediva prav za prav ne spada v kmetijstvo, ampak v kmetijsko obrtnijo. Ker pa kmetovalci do zdaj pri nas še vedno sami predivo izdelujejo, bomo poskusili tukaj nekoliko opisati umno izdelovanje

gospodarske, obrtniške in narodne.

zhajajo vsako sredo po celi pôli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 4 gold, za pol leta 2 gold., za četrť leta 1 gold.; pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gold. 60 kr., za pol leta 2 gold. 40 kr., za četrť leta 1 gold. 30 kr.

V Ljubljani v sredo 15. marca 1876.

O b s e g: Shod zastopnikov kmetijskih družeb v Mariboru o zadevi velike skupščine Avstrijskih vinorejcev. — Kmetijski zgodovinski spomini vsega sveta vredjeni po mesecih. (Dal.) — Navod za pridelovanje lanú in prediva po Belgiškem načinu. (Dalje.) — Posebno dober tlak za hleve, kolarnice, gumna, skednje itd. — Sadna drevesa in pa lončene cevi za vodotoče. — Postava o stavbah na Kranjskem. (Konec.) — Razglas zdravnikom na Slovenskem. — Recenzija „Latinske slovnice“. (Dalje.) — Prislovice in reki iz Istre. — Federalizem redivivus. — Deželni zbori. — Naši dopisi. — Novičar.

Gospodarske stvari.

Shod zastopnikov kmetijskih družeb v Mariboru o zadevi velike skupščine Avstrijskih vinorejcev

meseca septembra t. l.

10. dne t. m. je bil shod zastopnikov kmetijskih družeb v Mariboru. Družbo kmetijsko Kranjsko je zastopal dr. vitez Gutmansthal, tukajšnji posestnik in strokovnjak vinorejski. Iz njegovega poročila naznanjamo danes le sledeče:

Velika skupščina vinorejcev vseh dežel Avstrijskih, kjer se vino prideluje, ima biti septembra meseca v Mariboru, za katero se je v gori navedenem shodu sklenil opravični red za to skupščino in pa način vabil v to skupščino; določil se je tudi program reči, ki se bodo takrat obravnavale, v katerega pa so vzele se le take, ki prav za kožo segajo našim vinorejcem, in opustilo vse drugo besedovanje, kise ne tiče koristi in potreb vinorejcev naših. Namen je tudi s temi obravnavami združiti razstavo vin in pa vinorejskega orodja.

Ker po vsem tem je podoba, da bode ta vinorejska skupščina jako važna in koristna, opozorujemo že zdaj vinorejce vseh slovenskih dežel na njo, pa jim bomo, kedar predsedstvo razglasí vabila k tej skupščini, jih nemudoma na znanje dali.

Kmetijski zgodovinski spomini vsega sveta vredjeni po mesecih.

Po „Oesterr. Landw. Wochenblatt.“

(Dalje.)

Meseca marcija.

Dné Leta

4. 1830. Pomiloščenje vseh gozdnih tatov na Francoskem, zaradi grozno hude zime, ki se je nenavadno zgodaj začela, dolgo trajala in pa veliko drevja po gozdih polomila.
4. 1849. je bil razglašen cesarski patent, ki ukazuje izpeljavo postave od 7. septembra 1848, po katerem ste bili v našem cesarstvu tlaka in desetina odpravljeni.

Dné Leta

6. 1775. so se prve Merinoške ovce iz cesarske grajščine Merkopalke oddale po deželah Avstrijskih. Vodstvo te ovčarije je do leta 1779 imel fajmošter Josip Sostarič.
7. 1849. je bila v Avstriji razglašena lovška postava, katere §. 1. se glasi: „Lov na tuji zemlji je prepovedan.“
8. 1830. Prva poskušnja novega pluga, „ruhadlo“ imenovanega, ki so ga iznajdli strici Veverka v Ribitevem pri Bohdancu na Češkem.
10. 1815. se je ustanovila prva občinska sirarska družba po polkovniku Effingerju v Kinzu, kantona Bernskega v Švici.

(Dalje prihodnjič.)

Navod

za pridelovanje lanú in prediva po Belgiškem načinu.

Spisal Andrej Piskar.

Dela po setvi, pletev, zoritev za predivo in za seme, spravilo.

(Dalje.)

Iz teh in enakih vzrokov so povsod, koder je predivstvo na visoki stopinji, začeli lan goditi v mrzli vodi, in to gojenje je zdaj povsod tam v navadi, kjer se lan po obrtniško izdeluje in se predivo za fabrike pripravlja. To bo tudi obstalo toliko časa, da se vpelje kak drug za obrtniško izdelovanje bolj pripraven način. Dandanes poskušajo že precej obširno, goditi lan v segreti vodi v zato napravljenih posodah, al tega se mi še ne moremo tako kmalu prijeti.

Lan se v vodi veliko boljše in bolj enako godi, kajti žlezec v vodi ne strohni, marveč se razmoči, tako rekoč segnjije, in ker se to v vodi veliko prej zgodi, kot na rôsi, tudi lakno manj trpi in ostane trdneje. Voda veliko enakeje deluje na lan kot pa rosa in zrak, ker je jako težko lan toliko enako razgrniti in ga toliko redno obračati, da bi se vsa stebila in vsa lakna zgoraj in spodaj enako godila, v vodi je pa to enako. Sploh kažejo skušnje, da se iz enega in istega lanú dobí za

odprta. In kakor je neutajljiv veliko boljši uspeh skupnega sirarstva kakor posameznega maslarstva, bi bila vendar gotovo Bitenjska družba že razrušena, ako bi se vsakdanje natančno merjenje in zapisovanje ne bilo vpeljalo, pri katerem je vsak le tega deležen, kar res prinese, a s tem spodbujen, kar največ mogoče mleka nanositi, tedaj nič zanemariti, nič potratiti po nepošteni misli, da ne bo sam, ampak vsa družba trpela.

(Dalje prihodnjič.)

Kmetijski zgodovinski spomini vsega sveta vredjeni po mesecih.

Po „Oesterr. Landw. Wochenblatt.“

(Dalje.)

Meseca marcija.

Dné	Leta	
11.	1857.	se je ustanovila v Bischofswerdi družba za rejo lanú in umno pridelovanje prediva na Saksonskem.
12.	1772.	se je začelo na cesarski grajščini Mercopalji poleg Reke prvo izrejevanje ovac žlahnega plemena s 400 ovci deloma Španjskimi (Merinoškimi), deloma pa s Padovanskimi, in pa s 30 ovni izvirne čiste Merinoške krvi.
12.	1844.	Razglas ukaza proti razširjevanju kuge smrkovih in črvivih kónj na Pruskem.
15.	1846.	Prva poskušnja s plugom, ki ga sopár goni, iznajdenem po lordu Willoughby in Osborne v Grinstorpu na Angleškem.
16.	1776.	Kmet Krištof Schneider v Podebulu pri Zeitzu je po nasvetu Schubartovem prvi sejal rdečo deteljo, ki jo je iz Štajarskega dobil; in je s tem postal začetnik deteljne setve v srednji Nemčiji.
16.	1802.	so se začele prve poskušnje gnojenja s koščeno moko po Frideriku Kroppu v Solingenu na Nemškem.
17.	1861.	se je odprava sužnosti na Ruskem s prižnic oklicevala.

(Dalje prihodnjič.)

N a v o d

za pridelovanje lanú in prediva po Belgiškem načinu.

Spisal Andrej Piskar.

Dela po setvi, pletvi, zoritvi za predivo in za seme, spravilo.

(Dalje.)

Na ravno ta način kakor tukaj, se godi lan tudi v drugih stoječih ali tekočih vodah, v jezerih in rekah. Ako se lan v jezerih in rekah godi, treba je plave k bregu privezati, da jih voda ne odnese.

Pri plavih se napravi spodnji in zgornji okrog iz remeljnov, ter se oba s steberci in vezmi dobro zvežeta tako visoko, kakor je lan visok. Po dnu in po stranéh se obijejo late tako gosto, da je med njimi po 3 do 4 palce prostora. Pripravno je, če se ena stran odpreti dá, da se lahko od strani vlaga in se zapre, kedar je plav poln.

Ko je čas lan vlagati, se ta, kakor je v snopih povezan, k godilnici spravi, da se lahko vlaga. Pri godilnicah, kjer se voda iz njih izpušča, gre ena oseba v godilnico in začne vlagati snope po konci v godilnico.

Snopi se stavijo trdo drug k drugemu, da se prostor porabi kolikor se dá. Tudi zato je boljše trdo vlagati, da voda skozi ne teče in raztopljenega žlezca ne odnaša, ker je to slabše za lan. Ob stranéh in po dnu se mora vložiti slama, ako godilnica ni posebno čista. Lan se mora vselej tako vlagati, da so korenine na tla obrnjene, ne pa narobe, kajti steblo se pri koreninah prej zgodi kakor pri vršičih. Vsled solčne in zračne toplote je pa ravno voda pri vrhu topleja kot pri dnu, in tako se steblo povsod enako godi. Če bi se pa lan nasprotno vlagal, je to ravno narobe; korenine bi se pri vrhu že pregodile, predno bi bili vršiči godni. Iz tega vzroka tudi ni dobro lanenih snopov polagati, ker bi se ravno tako zgoreni hitreje godili kot spodnji, a še ti pri koreninah prej, kot pri vršičih.

Ko je lan vložen, ali ko je godilnica polna, se po vrhu zopet s slamo pokrije, z diljami ali krajniki obloži in po teh diljah se denejo zopet krajniki ali dilje počez, in te se potem s kamni oblože, da se lan ne vzdigne, in se voda na-nj spusti. Obložiti se pa mora toliko, da ga voda ne vzdigne in da voda čez deske stoji, kajti iz vode ne sme lanú nič gledati, ker če bi vil dalje časa iz vode, bi ga toliko odgnjilo, kar ga ben moli. Izprva, ko je lan suh, močno sili na vrh; ko je pa enkrat moker in se goditi začne, ga voda manj vzdiguje.

V plave se lan ravno tako vlaga, kakor smo zdaj videli, snope po konci in trdo. Plav se mora pri vlaganju tako postaviti na pripravljene rante ali drugo tako pripravo, da se potem, ko je poln, lahko v vodo potisne. Plavi v napravljenih godilnicah se samo obteže s kamenjem, da se potopé do dna. Če se pa plavi v stoječih vodah ali pa v rekah godé, je pa treba plave k bregu privezati, da jih voda ne odnese. Tudi se mora tukaj paziti, da se s kamni ravno prav obteže, da ne pridejo pregloboko v vodo in se ne potopé v globočino. Ko se lan začne goditi, se tudi začne bolj potapljati in treba je kamenje odjemati.

V godilnicah s stoječo vodo je dobro, da voda kakih 6 palcev čez lan stoji, ker se posebno ob vročini voda na površji zelo zgreje tako, da bi se lan po vrhu prehitro godil in na škodo šel, predno bi bil spodnji goden.

Čez nekoliko dni potem, ko je lan vložen, se začne voda rumeneti, peniti, mehurje delati in po kislem dišati. To je neko kipenje ali prav za prav predgojenje.

Pri gojenji je treba paziti na mnogo okoliščin. Suh lan se počasneje godi, kot zelen; debela in hodneja stebila so hitreje godna, kot tanka in lična. Zato je treba lan izbirati in vsako sorto posebej goditi. Trije lan se počasneje godi kot manj zrel. Lan, ki je rasel na različnih tleh, se tudi ne godi enako. V slabem in deževnem vremenu se počasneje godi, kot v lepem in toplem. Ako je lan sploh lepo rasel in je vreme srednje toplo, se lan godi 12—14 dni. Če je pa vreme topleje, poleti, je lan tudi v 8—10 dnevih goden. V mrzlem vremenu, pozno jeseni se lan tudi po 3 tedne godi. V zelo mrzli vodi pozno jeseni se lan zelo počasi godi, da, pri nizki gorkoti se gojenje celó vstavi, da ne gré naprej, in zato ni dobro lanu pozno v jeseni vlagati, kedar se je bati mraza ali zime, ker bi se moral lan v takem primerljivi negoden iz vode vzeti in shraniti.

Kolikor je topleje vreme, toliko hitreje začne lan kipeti, pri tem se pa tudi močno vzdiguje in kviško sili. Če je vreme toplo, je kipenje že v 4 ali 5 dnevih na vrhuncu svoje delavnosti in takrat se prične pravo gojenje. Ko se prične pravo gojenje, postane lan težji, začne zopet padati in se v vodo potapljati. Zdaj se začne žlezec razvezovati in krojiti. Zdaj nastopi tudi ona doba, ki ima največ v sebi, da je lan ravno prav,

Na podlagi prav vravnanih zapisnikov je pa vse to hitro razvidno, in se je preteklo dôbo pri Bitenjski družbi naslednje pokazalo:

Mleka je sirar skozi 135 dni vsega vkup prejel 33.893³/₄ bokalov.

Iz teh 33.893³/₄ bokalov mleka je naredil:

- a) Mastnega sira 7890¹/₄ funta. Vagan je bil po 2, 3 do 4 mesece star, sploh takrat, kedar se je odpošiljal po svetu na kupčijo, tedaj že precej osušen;
- b) kuhanega masla 37²/₄ funta. Pri najboljši molži je bil namreč enekrat kotel za vse mleko premajhen; zato se je ostalo mleko na izvrženje smetane postavilo, in od tod to maslo;
- c) skute, prav dobre, skoraj presilno maslene, ki dobro polovico več redivne moči memo puste pri maslarstvu pridelane ima 4128 funtov. Ostala siratka se ni zapisovala, ampak koj sproti gospodarjem po primeri mleka za rejo prešičev razdeljevala.

Kako se je tedaj družbino delovanje obneslo? ali je dosti spretno delal sirar in družnike zadovolil?

Ker je namen te sirarije izdelovati le mastni sir in skuto, in se je povedana mrvica masla le izjemno naredila, hočemo sirarja tudi edino le po pridelku sira in skute soditi, pri tem pa ne pozabiti, da manjšega izdelka ni vselej on sam kriv in je nedvomljivo to, da po različnosti mlečne dobrote mora tudi izdelek različen biti po dobroti in množini. Zato se pridobitev sira in skute iz enake množine mleka tudi le s splošnimi (počeznimi) številkami naznaniti dá, ter se sploh šteje na 40 bokalov ali 100 funtov mleka:

- a) 8 do 11, tedaj počez 9¹/₂ funtov tolstega sira tehtanega koj, ko je tiskalnice rešen;
- b) 4 do 5¹/₂, tedaj počez 4³/₄ funtov tolste, to je z maslenim zapenkom pomešane, kaj tečne skute.

Če se ta zapenek pred kuhanjem skute posebej za maslo odloči, se samo po sebi razumeva, da se potem skute manj vlovi.

Da-si tudi se je naš sir, ne koj po tiskalnici, ampak že precej osušen po 2—4 mesece star tehtal, in se je delal iz mleka le bolj na senčnati in gozdni paši nabranega, vendar navedene številke nedvomno kažejo, da je hvalevredni sirar izdelal počez iz vsacih 40 bokalov ali 100 funtov mleka: dobrih 9³² funtov mastnega sira in dobrih 4⁸⁷ funtov tolste skute.

Pri tej priliki opozorujemo na knjižico „Planšarstvo“ izdano od c. kr. kmetijske družbe Goriške. Ondi na strani 31. beremo to-le: „Po naznanilih iz Švice se naredi iz 100 funtov mleka poprek: 8 funtov in 26 lotov tolstega sira, 22—24 lotov masla iz zapenka, 2 funta in 16 lotov žvarnice (skute).“

Tedaj je Švicar naredil le toliko, naš sirar pa precej več. Ali je tedaj naš spretniši memo unega? ali mi boljše shajamo memo Švicarjev? — Vsakako mogli bi to trditi, ako bi bil naš sir enako dobrega okusa ter enake veljave in cene v svetni trgovini s tistim Švicarskim, ki je tukaj v pretresu, namreč Ementalskim. Da nas kaj ne zapelje tako napeto misliti, ne smemo pozabiti več dobrote in više cene te vrste Švicsarskega sira, ki se po 5—8—10 kr. draže memo našega prodaja, in ker je ponos dobre sirarije poslednjič končno le večji denarni dohodek, nam kratek račun pojasni, da Švicar iz 100 funtov mleka, če svojih 8 funtov 26 lotov, postavimo, po 40 kr. funt prodá, 44 krajc. več dobi, kakor mi, če svojih 9³² funtov po 33 krajc. spečamo. Tedaj bi se tako Švicarju 1 bokal mleka

za dober krajcar više splačal. In krajcarček več za toliko bokalov, kolikor jih je za velike Ementalske hlebe treba, naredi končno zdaten znesek.

(Dalje prihodnjič.)

Kmetijski zgodovinski spomini vsega sveta vredjeni po mesecih.

Po „Oesterr. Landw. Wochenblatt.“

(Dalje.)

Meseca marcija.

Dné	Leta	
19.	1781.	so prvokrat prišle Španjske Merinoške ovce po Heurtantu de Lamerville na Francosko.
19.	1849.	je bil prvi kmetijski shod na Dunaji, sklican po ministru poljedelstva pl. Thinnfeldu. Obravnavale so se v tem kongresu sledeče reči: nauk o kmetijstvu, vodno pravo, razkosevanje in zložba zemljišč in pa gozdna postava.
21.	1782.	se je rodil J. G. Kope, sin revnih kmečkih starišev, v Besdavi pri Lukavi v spodnjih Lužicah, eden najimenitnejših nemških kmetovalcev; umrl 1. prosenca 1863.
22.	1594.	slovesni vhod kralja Henrika IV. v Pariz. Ta imenitni kralj, rojen leta 1553, umorjen 1610, je posebno veliko skrb obračal na povzdigo kmetijstva; obče znane so njegove besede, s katerimi je svojo toplo skrb za kmeta razodeval, tako-le se glaseče: „v mojem kraljestvu mora ob nedeljah vsak kmet piščanca v loncu imeti.“
22.	1824.	se je Aleksander pl. Humboldt sošel z Justom Liebigom v akademiji znanosti Pariški; od tega shoda bilo je odvisno vse dalje vedenje Liebigovo na znanstvenem polju.
22.	1873.	je vlada razpustila starodavno kmetijsko-patriotično družbo v Pragi, in namesti nje ustanovila „Landeskulturrath“.
23.	1786.	Cesarski patent dopušča Avstrijskim kmetovalcem colnine in cestnine prosto vpe-ljavanje Italijanskih in Španjskih ovac v povzdigo ovčjereje Avstrijske.
24.	1762.	se je na Bavarskem dovolilo razkosevanje zemljišč, vendar ne na manj kakor na osmi del velikega posestva.
24.	1868.	Vodstvo konjerejskih zadev, ki je v Avstriji bilo dosihmal v roki c. k. vojnega ministerstva, se izroči kmetijskemu ministerstvu.

(Dal. prih.)

Navod

za pridelovanje lanú in prediva po Belgiškem načinu.

Spisal Andrej Piskar.

Dela po setvi, pletev, zoritev za predivo in za seme, spravilo.

(Dalje.)

Lan je treba ob tem času, kedar bi imel kmalu ugoden biti, zjutraj in zvečer pogledati in opazovati, proti koncu ne dene, če prav trikrat na dan, ker primeri se včas, da se lan prav kmalu pregodi, včas pa gre gojenje bolj počasi tako, da se mu v dveh dneh

gospodarske, obrtniške in narodne.

zhajajo vsako sredo po celi pōli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 4 gold., za pol leta 2 gold., za četrť leta 1 gold.; pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gold. 60 kr., za pol leta 2 gold. 40 kr., za četrť leta 1 gold. 30 kr.

V Ljubljani v sredo 5. aprila 1876.

O b s e g : Župani in okrajna glavarstva spolnujte svoje dolžnosti. — Kmetijski zgodovinski spomini vsega sveta vredjeni po mesecih. (Dal.) — Iz poročila o delovanji in konečnem računu prve Kranjske sirarske družbe „Bitnje“ v Bohinju. (Dalje.) — Mrvice slovniške in slovarske. — Govor dr. Jan. Bleiweisa v seji dežel. zbora 28. sušca. — Deželni zbori. — Naši dopisi. — Novičar.

Gospodarske stvari.

Župani in okrajna glavarstva
spolnujte svoje dolžnosti

o postavi za varstvo zemljiških pridelkov proti škodi gosenic, hroščev in drugih škodljivih mrčesov!

Ne motimo se menda, ako pomislimo, da veliko županov pa tudi c. kr. okrajnih gospósk je že popolnoma pozabilo postavo od 17. junija 1870. leta, ki zapoveduje pokončevanje gosenic, hroščev in drugih škodljivih mrčesov.

Mislijo si menda ti občinski in okrajni glavarji: „da je postava le na papirji, pa je dosti; naj se spolnuje ali ne.“ Žalibog, da to veljá tudi o drugih postavah.

Med velikim kupom postav, ki jih imamo, je vendar tudi mnogo dobrih, pa če so nečimurni celó taki, katerim na korist so dane; naj bi vsaj tisti, ki imajo čuvati nad tem, da se postave spolnujejo, storili svojo dolžnost.

V prvi vrsti imajo župani paziti na to, da vsi posestniki, vživalci ali najemniki zemljišč spolnijo po postavi ukazano dolžnost. Kjer ni poljskega čuvaja, da ogleda vrte, sme najeti enega ali več nadzornikov, kateri, če bi treba bilo, se plačajo iz občinske blagajnice. Zanikrne od 1 do 10 gold. ali s zaporom od 12 ur do 4 dni kaznovati, ima pa župan še posebno postavno oblast.

Župan pa ima vrh gori rečenega tudi dolžnost, dvakrat vsako leto (in sicer meseca svečana in oktobra) očitno razglasiti to postavo.

Če županstvo ne izvršuje te dolžnosti, ali če občina, ki je morebiti sama tudi posestnica, ne stori dolžnosti svoje, ima politična okrajna gospóska oblast, na stroške županstva preskrbeti potrebno pomoč, nemarnega župana pa kaznovati z 10 do 20 gold. — Vsi ti denarji gredó v občinsko blagajnico.

Zdaj pa vprašamo: kako stoji na obeh stranéh s spolnovanjem te postave? — Veči del županov in večidel cesarskih gospósk se menda ne briga za-njo bolj kot za lanski sneg! Če pa gosenice ali keбри pokončajo sad, potem pa je stok in jok po hišah, davkarji pa hodijo brez milosti izterjevat davek brez vprašanja, ali je okrajna gosposka z nadzorstvom, po postavi jej predpisanim, odvrnila škodo kmetijstva ali ne.

Tako je pregrešek na dveh stranéh.

Nagón k temu sestavku je dalo pismo pridnega in umnega gospodarja v Bohinji, ki se pritožuje o silni nemarnosti svojih sosedov in prosi pomoči družbe kmetijske o letošnji sili gosenčji in menda tudi hroščev. Sl. odbor družbe je vredništvu našega lista naročil, naj očiteno opomin razglasi po „Novicah“, da se vsaj še, kolikor je mogoče, škode odvrne. Ob enem pa se obrne odbor do sl. deželnega odbora, naj župane, in do sl. deželne vlade, naj okrajna glavarstva resno opomnita njihovih postavnih dolžnosti.

Kmetijski zgodovinski spomini vsega sveta
vredjeni po mesecih.

Po „Oesterr. Landw. Wochenblatt.“

(Dalje.)

Meseca marcija.

Dné	Leta	
25.	1282.	je bil zadnji mraz skozi in skozi hude zime na Českem, v kateri so cele vasi pod snegom zakopane ležale; ko je potem nastopilo južno vreme, so se pričele silne povodnje z velikim pomanjkanjem živeža za ljudi in živino.
25.	1847.	je Belgiška vlada oklicala postavo, po kateri se je morala zemlja v tej deželi povsod obdelovati, sicer neobdelana občinska zemljišča v odločenem času zapadejo državi.
25.	1852.	so se na Francoskem ustanovile kmetijske zbornice.
25.	1858.	je umrl Franc Ks. Trummer, rojen 29. sušca l. 1800 v Wolfsbergu na doljnem Štajarskem, viši vrtnar na deželnem vrtu v Gradcu, imeniten sadje- in vinorejec, posebno zaslužen o klasifikaciji trt.
26.	1636.	se je prvič poskusila sejalnica pl. Jos. Locatelli-a na polji v Laksenburgu poleg Dunaja.
27.	1759.	je prvič prišlo deteljno seme v Alzacijo.
28.	1819.	se je začela družba kmetijska Štajarska pod predsedstvom nadvojvode Ivana.
30.	1494.	je Krištof Kolumb iz rok nekega kmetovalca, ki je došel v Ameriko, prejel prvo pšenično klasje, ki je v desetih tednih dozorelo na otoku Hispaniola.

Dné Leta

31. 1546. so meščani v Heilbronu cesarju Karolu V. poklonili prvi sodec vina, ki so ga iz Traminske trte pridelali v Stocksbergu.
31. 1849. Konec prvega shoda Avstrijskih kmetovalcev na Dunaji.

(Dalje prihodnjič.)

Iz poročila

O delovanji in konečnem računu prve Kranjske sirarske družbe „Bitnje“ v Bohinju

gledé na sirarsko dôbo od 25. maja do 6. okt. 1875.

(Dalje.)

Pa je po drugi strani spet res, da tiste Švicarske sirarije, ki toliko čislanega Ementaleca delati ne morejo, po letošnjih poročilih svoje blago po nižji ceni prodajajo, kakor se je naši družbi posrečilo. „Tedad vsaj memo teh smo na boljšem“ — bi utegnil kdo misliti. Le počasi, da kaj ne prezremo!

Švicar, ako nima toliko mleka v kotlu, da bi naredil vsaj 90 in više funtov teški Ementalski hleb, dela večidel raji Grojerski sir, dokler vsaj toliko mleka ima, da so hlebi najmanj 40—45 in še več funtov teški.

Ako je pa še manj mleka, delajo nekateri naprej še Grojerja, ki je pa še nekoliko nižje vrste in cene, nekateri jo pa zasučejo na pusto sirarijo, da namreč mleko na hladno ali pa prav v vodo z ledom pomešano na hitro ohlajenje postavijo, da smetano izvrže, posneto mleko pa v pusti sir podelajo.

Grojerski sir je tedaj memo Ementalskega že po svojem rodu zavolj manjše velikosti hlebov manj imeniten in manj cenjen v veliki kupčiji, katera manjša velikost že sama po sebi tudi njegovo dobroto zmanjšuje; zato ga brihtni Švicar in Predarlec prav njegovemu nižjemu stanu primerno, tudi manj imenitno in bogato obdarovanega pošilja po svetu. Nečimurna potrata se mu zdi, že sicer manj čislanemu hlebu puščati vso maščobo, zato postavlja večerno mleko, da čez noč izvrže nekoliko smetane, katero mu zjutraj, predno ga v kotel vlije in z zjutranjim pomeša, odvzame ter zmede — tega tudi nikar ne prezrimo — s tistim maslenim zapenkom vred, katerega po odvzetem siru iz ostale mlečne pred kuhanjem skute vselej še posebej poišče, kar se pa v naši sirariji ni godilo.

Pri takem izdelovanji Grojerja vrže tedaj že to iz smetane in skutnega zapenka pridobljeno maslo veliko denarja, in je za mlekarijo manj občutljivo in gledé na svoto strženega denarja gotovo memo našega vedno še boljši vspeh, če tudi se sir po nižji ceni v prodaj spusti, kar bi bilo pa za naše družbe koj bolj občutljivo, ker redno edino le iz sira denar delajo.

Kdor je vse, kar je tukaj od podelovanja mleka v različne izdelke oziroma od različnega vspeha enega ali drugega načina povedano, pazljivo s svojimi mislimi zasledoval, lahko bi, ako Bohinjskih razmer še prav na drobno ne pozná ali ne prevdari, z nekim dozdevno opravičenim očitanjem vprašal: 1. Zakaj Bitenjska družba ne dela Ementalskega sira? 2. Če dela že le Grojerskega, zakaj večernega mleka ne postavi, da bi se mu zjutraj pred podelovanjem v sir čez noč izvržena smetana odvzela? 3. Zakaj skutnega zapenka posebej ne loči iz kotla in ne obrne za maslo, ampak dobro in drago stvar med skuto pomeša?

Hvala lepa za taka vprašanja!

Naj je na podlagi dejanskih tukajšnjih razmer na ta vprašanja ta-le odgovor:

1. Na Ementalske po 90 do 180 in več funtov težke hlebe ne le pri tej družbi, ampak sploh v Bohinji še misliti ni, dokler nimamo večih družeb. Če se pa začne mleko združevati po prijaznih planinskih osonicah prave Kranjske Švice, prekrasne zgornje Bohinjske doline, po katerih se v pitniši paši dobro polnijo vimena mnogoštevilnih, sicer majhnih, a prav dobrih mlekarij, bi njih mleko, vse v en kotel izlito, bilo podlaga za obširnišo mlekarijo, in nje glavni izdelek bil bi Ementalec Podtriglavski.

Tudi bi se na pridelovanje Ementalskega sira v Bohinji misliti moglo, ako bi zdaj obstoječe družbe vse v eno ali vsaj dve in dve v eno se združile, kar pa zdaj zavolj oddaljenosti zadevnih planin nikakor ni izpeljivo, in bi se moglo le vprihodnje zgoditi — pa Bog varuj, da bi treba ne bilo — če bi res, kakor se bojimo, osodni §. 10. gozdne postave planinsko pašo tako skrčil in stisnil, da bi se težnja mlekarije s planine preselila v dolino, kjer bi morali potem gospodarji, ako bi hoteli živinorejo in mlekarijo kot glavni vir blagostanja v sedanjem stanu obdržati, bolj in poglavitno za pridelovanje živinske klaje svoja poljá vravnati. Tako bi bilo mleko v dolini ter bi se lahko po gladki cesti iz več vasi vkup nanašalo ali dovaževalo v en sam velik kotel, iz katerega bi se potem lepo rumeni Ementalec valil, katerega velikosti in dobrote pa zdaj po manjših družbah nikakor ne dosežemo, nam tedaj vsa skrb mora biti le to, da se nam vsaj Grojer dobro posreči.

To ti je idealnost ali po domače rečeno, to so prazne muhe! — bo kdo rekel — Nomenec bo kdaj celo uro daleč na Bitnje ali na Bistrice mleko vozil! — Res ni zdaj še prav nič podobe za to, in nikakor si ne domišljujem, da bi jez kdaj s takim opravkom ga tukaj videl, velikoveč se bojim, da bi mrzel in samsvoj, kakor je, še planinske družbe že 2 leti obstoječe prej ali potlej ne opustil. In prav zelo predrzen bi bil, ako bi zdaj svoje le memogredé izrečene ideje hotel kaj drugače opravičevati, kakor tako, da po eni strani zagotavljam, da to, kar nam je za Bohinj zdaj še idealnost, je po več krajih, katere enako le bolj mlekarija živi, že dolgo dejanska resnica; po drugi strani pa prijazno opomnim na to, kar sploh čutimo vsi, da razmere časov kakor v družih razdelkih življenja, tako tudi v kmetijstvu močno priganjajo k vedno večjemu združevanju, kateremu gnanju se kraji, ki ponaturno opravičenje za to imajo, če tudi le počasi in z dolgimi prestanki, nazadnje pa vendar le večidel vdajo.

(Dal. prih.)

Slovstvene stvari.

Mrvice slovniške in slovarske.

Pred dvajsetimi leti je gosp. Navratil na svetlo dal svojo tehtno razpravo o glagolu, v kateri dostavkoma tudi uči, kakó je po slovenski pravilno pisati v takih slučajih, v kakoršnih Nemcu služi konstrukcija z „ohne dass“ in „ohne zu“.

Njegov glavni namen je bil tedaj pregnati iz slovenske knjige grdi „brez da bi“. Sme se reči, da mu je to še precej obveljalo. Ali jedro njegovega uka je zdaj vendar že nekako pozabljeno, namreč: da so slučaji, v katerih ima Nemec svoj „ohne dass“ in „ohne zu“, jako različni, da zahtevajo torej v slovenščini tudi različnega izraza, kakor kje sama stvar nanese, zdaj z gerundijem, zdaj z imenom samostavnim in predlogom, zdaj zopet s stavki tu združno, tam podružno zvezanimi. Podoba je, pravim, da je ta nauk že zopet pozabljen

Kmetijski zgodovinski spomini vsega sveta vredjeni po mesecih.

Po „Oesterr. Landw. Wochenblatt.“

(Dalje.)

Meseca aprila.

Dné Leta

1. 1782. je cesar Jožef II. odpravil sužnost kmetov v Galiciji.
1. 1867. se je odprla 4. svetovna razstava v Parizu, ki je bila druga v Parizu; kmetijski pridelki pa so bili ločeni od razstave v Parizu in razstavljeni v Billancourt-u.
2. 742. se je rodil cesar Karol veliki, ki je bil velik podpornik kmetijstva (umrl 28. jan. leta 814).
2. 1767. se je rodil slavn ovčjerejec Bernard Petri v Zweibrücken u; na svojem posestvu v Theresienfeldu v doljni Avstriji je izrejal posebno Merinoške ovce, in ovčjereji spisal mnogocenjene knjige.
2. 1819. je umrl grof Jurij Festetič, veliki posestnik na Ogorskem in ustanovitelj prve Ogorske kmetijske šole „Georgikon“ imenovane na grajščini „Kestely“.
2. 1824. je Ruski car Nikolaj razglasil ukaz, po katerem je grajščakom dovoljeno bilo, podložnim kmetom zemljišča v lastnino dati, da pa s tem niso odvezani bili sužnosti.
3. 1846. so bili kmetje na Poljskem od Ruske vlade oproščeni sužnosti grajščakov proti temu, da jim odrajujejo obresti od zemljišč.
3. 1872. se je ustanovila visoka šola za poljedelstvo na Dunaji.
3. 1875. se je v Avstriji oklicala postava zoper trtno uš.
4. 1093. je kamenje deževalo na Francoskem; po stari kroniki Charles-a so, ko je dan napočil, zvezde z neba padale na zemljo.
4. 1818. se je ustanovila viša kmetijska šola v Ogorskem Altenburgu.
6. 1637. se je prva turšica (koruza) sadila v Roveredi na južnem Tirolskem, kamor je bila iz Verone prinesena.
7. 1756. je Avstrijska vlada razglasila poziv, naj se kmetovalci poprimejo reje žlahnih ovac.

(Dalje prihodnjič.)

Navod

za pridelovanje lanú in prediva po Belgiškem načinu.

Spisal Andrej Piskar.

Dela po setvi, pletev, zoritev za predivo in za seme, spravimo.

(Dalje.)

Ako se lan ne misli beliti, ostane v kopicah toliko časa, da je popolnoma suh, kar se v nekaterih dnevih zgodi, če je lepo vreme. V kopicah mu dež in vreme ne škodujeta, da se le lik prej osuši, da ni mehak, zato se ni bati, da bi se lan pregodil, potem ko iz vode pride in se razstavi. Samo takrat, če bi ga precej, ko iz vode pride in je lik še mehak, dež močil, mu škoduje, pa ne drugač, kakor o tem, da lik preveč raztepe in zmeša. Ko je lan suh, se kak lep solnčen dan v velike snope kake 12 palcev premerka s slamo poveže

in pod streho spravi na suh kraj nekoliko od tal, da ne prhne. Pri tem vezanji se morajo prve vezi odpraviti in posebej spraviti, ker bi lan mešale pri izdelovanji.

Če se pa misli lan beliti in sicer precej, ga ni treba v kopicah dolgo puščati, marveč samo toliko, da se malo posuši. Potem se poveže in se spravi na tisti kraj, kjer se misli beliti. Pri belenji se lan prav tako razgrne po tleh, kakor pri rosnem gojenji. Najboljše za to so pokošene senožeti ali pa strnišča. Nekateri imajo navado, lan precej ko iz godilnice pride in se nekoliko oteče, na belenje razgrniti in ga nič v kopice ne stavijo. Tako ravnajo Angleži, Belgijanci pa pravijo, da to ni tako dobro, ampak da je boljše, če se lan v kopice dene in prej posuši, predno se razgrne na belenje, ker pravijo, da mu posebno nagli dež škoduje, če ga moči, dokler je lik mehak in se ne prime stebila, zato ker lik preveč stepe in zmeša. V kopicah pa, če prav ga dež dobi, predno je suh, mu manj škoduje.

Lan se beli zato, da dobi lepšo barvo. Lan, ko iz vode pride, ima neprijetno zelenkasto barvo in tako je tudi predivo. Na belenji pa se spremeni lan sprvega v rumenkasto belo barvo. Nekateri pusté lan na belenji ravno toliko, da zgubi zeleno barvo. To je prva stopinja. Drugi ga pa toliko pusté, da dobi popolnoma belo barvo; in to je druga stopinja ali popolno belenje. Po različnosti vremena in lanu je ta prej ali pozneje vbeljen. Na pol vbeljen je lan že v 6 ali 8 dneh, če je vreme ugodno. Če se pa hoče popolnoma beliti, mora dalje časa ležati, 12 do 20, tudi 30 dni. Lepo solnčno vreme z malo dežjem je najugodniše za belenje. Če je vreme zmiraj suho brez dežja, se lan sicer vbeli, vendar ostane nekoliko trd; če je pa preveč dežja, spet ni dobro, ker se ne vbeli lepo in se ga rada črnina loti. Sploh mu dež ne škoduje družega, ko na barvi, če dolgo dežuje; lakno pa, ko je enkrat v vodi godno, se ni bati, da bi se mu tako hitro škoda delala kot pri rosnem gojenji. Škoduje mu pa črnina in ta se ga posebno rada loti pozno na jesen. Lan dobi namreč sive lise, in če se precej ne pomaga, je v kratkem času ves siv. To se posebno lahko pripeti, če lan v veliki travi leži, da ga preraste; če ni bil prej dosti goden, ali če nastopi proti koncu dolgo deževje; če zemlja zeló hlapi, posebno ob meglenih dnevih, ali pa če ga prav topel dež premoči.

Kakor hitro se črnina pokaže, se mora lan vzdigniti in v kopice postaviti. Spomladi in poleti se črnina ne pokaže tako rada, zato je najboljše lan spomladi in poleti beliti. Za belenje so najboljši vlažni, ne premokri travniki. Na suhe senožeti ni tako dobro lanu razgrinjati, ker je tam po navadi več mrčesa, ki lanu škodo dela.

Pri belenji napol je pri lepem vremenu že dobro, če se lan tretji ali četrti dan obrne in potem čez kake 4 dni vzdigne, da se posuši. Če se popolnoma beli, se mora dalj časa pustiti. Če je po eni strani bel, ga je treba obrniti, da se še po drugi strani vbeli. Tudi takrat se mora lan večkrat obrniti, kedar nastopi dolgo deževje. Če je dolgo lepo vreme in na to dež pride, ga je treba takoj obrniti.

Lan je popolnoma vbeljen, kedar dobi ves enako belo barvo in se lik začne sam od stebila ločiti, ter je pri krivih steblih kakor lok napet, in se prav rad od stebila loči. Takrat je treba lan vzdigniti in ga za nekatere dni v kopice postaviti, tako kakor smo zgoraj pri mokrem lanu govorili, da se popolnoma posuši.

Beljen lan je treba spet zbirati, ter se tisti, ki nima prave barve, ali pa če je siv ali črnkast, posebej spravlja. Zdaj se lan v velike snope s slamo poveže in k strehi spravi, kakor smo pri nebeljenem lanu govorili.

Take Grojerske memo Ementalskih manjše hlebe pa kupčijski svet že koj zavolj majhnote, tedaj že zavolj nižjega rodú v ceni veliko pod Ementalske stavi; zato pa tudi po dovetim razvrstenji sira nikakor ne tirja, da bi ti manj imenitni rojenci vso opravo, to je, vso maščobo mleka, iz katerega so narajeni, imeli, in dobro vé, da je nimajo, katera se jim tedaj jemati sme tako, da se povzame v kotel vselej mleko dveh molž, katerih večerna se pred pode-lovanjem posname. In to to je ravno zraven različne velikosti hlebov bistveni razloček med Grojersko in Ementalsko sirarijo, kajti Ementalska je vselej popolnoma mastna, Grojerska pa navadno toliko manj mastna, kolikor večerno mleko čez noč smetane izvrže, kar se po okoliščinah v nekateri noči več, v nekateri pa manj zgodi. In za to smetano ravno, katero pri naši družbi dajemo hlebam, ki jim po njih stanu ne gre, se poganjam, katera pri na pol mastni sirariji, posebej prodana, bi gotovo več vrgla, kakor bi na pol masten sir manj vreden bil. In prav izdelan bi nič kaj manj vreden ne bil. (Dal. prih.)

Kmetijski zgodovinski spomini vsega sveta vredjeni po mesecih.

Po „Oesterr. Landw. Wochenblatt.“

(Dalje.)

Meseca aprila.

Dné	Leta	
8.	1775.	je cesarica Marija Terezija dala postavbo za čebelarstvo v našem cesarstvu in ustanovila se je v Brnu na Moravskem šola z vrhom za čebelarstvo.
9.	1788.	je najstareja in dolgo rabljena Škotska mlatilnica patent dobila; mašino to je iznašel Andrej Meikle v Tynninghamu na Škotskem.
10.	1785.	se je ustanovila ovčarija v Rambouilletu na Francoskem s 364 Merinoškimi ovci, ki so bile iz Španjskega le-sem pripeljane. Od todi se še dandanes to pleme imenuje „Rambouillet-pleme“. Nad vhodom v to ovčarijo je kralj Louis XVI. dal napraviti napis: „Curat oves oviumque ministros“ (oskrbovalnica za ovce in za njih oskrbnike).
10.	1838.	Pater Mathew je na Irskem ustanovil veliko društvo treznosti.
11.	1583.	je Sir Walter Raleigh peljal prve nasel-nike v severno Ameriko.
13.	1756.	je kralj Friderik II. na Pruskem razglasil poduk, v katerem plemenitašem in grajšča-kom priporoča dobro in umno obdelo-vanje polja, ter jim žuga, da ne dobijo nikakoršne državne podpore, kedar bi kaka nesreča zadela njihovo posestvo, ako ne storé, kar jim oni poduk veleval. Ta poduk bi še dandanes vreden bil, da bi se veliki posestniki po njem ravnali.
13.	1832.	se je delniška družba (družba na ak-cije) za povzdigo svilarstva ustanovila v Re-gensburgu na Bavarskem.
14.	1872.	se je ustanovila kemično fiziologična posku-ševalnica za sadje- in vinorejo v Klo-sterneuburgu nad Dunajem.

(Dalje prihodnjič.)

Navod

za pridelovanje lanú in prediva po Belgiškem načinu.

Spisal Andrej Piskar.

(Dalje.)

Izdelovanje: sušenje, trenje in otrepanje, nekaj o mi-kanju; splošne opombe.

Ko je lan tako pripravljen, goden in vbeljen, pre-stopimo ž njim na izdelovanje.

Izdelovanja namen je, lik od lesa ločiti in ga za prejo pripraviti.

To se dá na različne načine in z različnimi pripra-vami doseči.

Lan izdelujejo na rokah in s stroji (mašinami). Stroji so jako različni in napravljajo po svoji večji ali manjši popolnosti boljše ali slabše blago.

Prvo pri izdelovanju prediva je to, da je lan ravno prav suh; pravimo: ravno prav, kajti ne mislimo tukaj na sušenje, kakoršnega smo pri nas navajeni. To je velika napaka našega predivstva, da lan, predno ga izdelujejo, na ognju in dimu tako rekoč se-žgó in spečejo. Naši kmetje pravijo, da se lan ne dá drugač tretji in izdelovati. Res je, da z našimi na-vadnimi pripravami, z našimi trlicami se ne dá drugače izdelovati, toda ne pomislijo, da tak sežgan lan ne dá lepega in dobrega prediva, naj je lan sam na sebi še tako lep. Lan, ki se preveč suši, zgubi trdnost, tako, da je lakno neverjetno veliko slabeje, kakor od lanú ravno prav suhega. Tako predivo izgubi vso maščobo in voljnost; je trdo, ostro in pusto, ter izgubi vso svetlost. Posebno je še škodljivo to, če se lan suši nad ognjem in dimom, kakor imajo po nekaterih krajih navado. Dim hipoma vzame laknu vso svetlost in voljnost.

Lan se sme sušiti pri 25, k večem 30 stopinjah gorkote po Reaumurjevem toplomeru. Kar je več, gré na škodo in se ne smé. Poletni čas, kedar je toplo solnce, se lan na solncu ravno prav posuši, da je dosti suh za izdelovanje. Predivoizdelovalnice, ki izdelujejo lan po obrtniško in toraj vsak čas pozimi in poleti redno de-lajo, imajo prav za to napravljene sušilnice, zraven iz-delovalnic, da lan v njih redno suše. V teh sušilnicah se lan suši samo po gorkoti, ki je napravljena iz peči po posebnih cevih. V nje se surov lan redno vlaga, in ko je suh, po potrebi ven jemlje.

Prvo delo izdelovanja je to, da se leseni del stebila zdrobí in stare, — drugo to, da se lik od lesa odpravi ali pezdí iz prediva iztepe, — tretje pa to, da se lik v tanka lakna razcepi, da se more presti v lične niti.

Po tem bomo govorili o trojnem delu izdelovanja: o trenji, otrepanji in mikanji.

Kar je navadnega lanú, iz kojega izdelujejo pre-divo za navadne fabriške izdelke, se izdeluje zdaj sploh na strojih, ker se ne plača tako navadno blago na rokah izdelovati. Samo kar je lepega lanú za lično predivo, ga izdelujejo Belgijanci na rokah z lastno pri-pravo, tako imenovanim „Belgijskim orodjem“. Za naše razmere ne moremo še izdelovanja strogo ločiti v to in ono vrsto, marveč opisali bomo samo za nas najboljši in najpripravniši način izdelovanja.

Belgijanci tarejo lan z bätom. Belgijski bät je iz trdega lesa, ki je prav tako napravljen, kakor bät za mlatiti, samo da ima spodaj zobe po 1 do 1½ palca globoke. Lan se na gladkem podu lepo razgrne, tako kakor pri mlatvi. Korenine se morajo lepo vravnati v vrsto, toda lan se ne sme pretanko razgrniti, ker bi sicer

gospodarske, obrtniške in narodne.

zhajajo vsako sredo po celi pōli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 4 gold., za pol leta 2 gold., za četrt leta 1 gold.; pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gold. 60 kr., za pol leta 2 gold. 40 kr., za četrt leta 1 gold. 30 kr.

V Ljubljani v sredo 26. aprila 1876.

Obseg: O uravnavi zemljiškega davka. — Kmetijski zgodovinski spomini vsega sveta vredjeni po mesecih. (Dal.) — Navod za pridelovanje lanú in prediva po Belgiškem načinu. (Dalje.) — Iz poročila o delovanju in končnem računu prve Kranjske sirarske družbe „Bitnje“ v Bohinju. (Dalje.) — Prizor iz Hercegovinsko-bosniškega ustanka. — Mnogovrstne novice. — Deželni zbori. — Naši dopisi. — Svečanost Palackemu na čast. — Novičar.

Gospodarske stvari.

O uravnavi zemljiškega davka.

Cenilne komisije nadaljujejo o vcenitvi zemljišč zdaj zopet svoja opravila.

Okrajna cenilna komisija v Krškem je namreč 18. dne t. m. začela končno vcenitev posamesnih zemljišč (parcel). Cenilci sledečih vcenitvenih skupin, oziroma vrstilnih odsekov, se v smislu §. 10. poduka o vcenitvi zemljišč zberó v določenih dnéh na dotičnem mestu ter se med seboj dogovoré o vcenitvi onih zemljišč, ki se med seboj mejijo, in sicer:

2. dné maja iz 1. Postojnskega vrstilnega odseka s Sežanskimi cenilci v Šembidu na Vipavskem;
6. dné maja iz 1. Postojnskega vrstilnega odseka z Goriškimi cenilci 2. vrstilnega odseka;
12. dné maja iz 3. Postojnskega vrstilnega odseka z Goriškimi cenilci 3. vrstilnega odseka;
15. dné maja iz Logaškega cenilnega okraja s cenilci Goriškega 3. vrstilnega odseka na Sirmanu občin Tribuša in Vojska;
18. dné maja iz Logaškega cenilnega okraja s cenilci 1. Tominskega vrstilnega odseka.

Od c. kr. deželne komisije se vdeležijo obhoda dotičnih zemljišč gospodje: Jožef vitez Savinscheg, Luka Robič in ekonomični c. kr. nadzornik Jožef Podrekar.

3. dne maja iz cenilnega okraja Ljubljanske okolice s cenilci Litijskega okraja v vasi Laze;
3. dné maja iz cenilnega okraja Kamniškega s cenilci cenilnega okraja Kranjskega, in
15. dné maja iz cenilnega okraja Ljubljanske okolice s cenilci cenilnega okraja Kranjskega v Smledniku.

Naj temu naznanilu dodamo to-le:

Vsem nam je znano in na najvišem mestu tudi pripoznano, da Kranjska dežela je v primeri z drugimi deželami našega cesarstva z zemljiškim davkom preobložena in da pretežkega bremena, ki poljedelce naše že čez 30 let tare, vprihodnje prenašati nikakor ni mogoče. To dokazuje uradni oglasnik „Laibacherice“, po katerem zaradi zastanka na davkih posestvo za posestvom na kant gré.

Sedaj je mogoče staro krivico poravnati ter našim poljedelcem pretežko butaro polajšati. To se bo pa le

doseglo s tem, da vsak, kdor ima z vcenitvijo opraviti, posebno pa naši gospodje cenilci, važno svojo nalogo prav spoznajo in dolžnost svojo zvesto in natančno izpolnijo.

Vcenitev posamesnih zemljišč je najvažnejše opravilo cenilcev, in kar koli je le mogoče, naj se vsak sam tega opravila vdeleži. Veže ga v to poštenje in pa mandat, ki ga je od svojih volilcev prevzel, pa tudi velika odgovornost; velik pregrešek bi bil, ako bi kaka malomarnost kriva bila slabih nasledkov pri vcenitvi. Neodpustljivo bilo bi tudi, ako bi kak cenilec o najvažnejšem času svojemu poslu se odtegal, ker namestniki niso na vse strani tako podučeni, kakor so cenilci sami, ki so od začetka v komisijah sodelovali. Namestniki naj cenilce le izjemno, v silni potrebi, pa tudi tedaj le za kake par dni, nadomestujejo.

Nihče sicer ne prezira, da gospodje cenilci in poslanci imajo jako težavno nalogo in da so zaradi tega pri svojih domačih opravilih večkrat na škodi; al njih čast je zastavljena, da prevzeto nalogo opravljajo in doženó na blagor našega ljudstva. In to zaupljivo pričakuje dežela od njih.

Kmetijski zgodovinski spomini vsega sveta vredjeni po mesecih.

Po „Oesterr. Landw. Wochenblatt.“

(Dalje.)

Meseca aprila.

Dné	Leta	
16.	1421.	Don Enriquez, infant Portugaljski, je trte iz Malvazije na Grškem in iz otoka Krete prinesel v Madeiro na Španjskem.
16.	1844.	je bil prvi sejm za pitano živino in pa prva razstava klavne živine v Poissy-u pri Parizu.
17.	1434.	je v Avstrijskem, na Ogerskem in na Švabskem pozebla skoro vsa trta; zima tega leta je bila zato „zima velikega mraza“ imenovana; najhuji mraz je bil od 24. novembra do 10. februarja.
17.	1851.	je Saksonska vlada oklicala nekatere polajšave o prodaji živinske soli.
18.	1766.	so se ustanovile nemške kmetijske nasesbine v Sierru Moreni na Španjskem; kralj Karol III. je naselil tam 8000 Nemcev in Švicarjev.

Dné Leta

18. 1873. je v Monakovem umrl baron Justus Liebig (rojen 8. maja 1803), najimenitnejši kemik sedanjega stoletja, ki je prestvaril znanstvo kmetijstva in mu pomagal na najvišjo stopnjo.
19. 1850. se je ustanovila državna učilnica napravljanja kmetijskih mašin in orodja v Haine St. Pierre-u v Belgiji.
21. 1863. se je napravila kmetijska šola in izgledno gospodarstvo v Marbeli pri Malagi na Španjskem.

(Dalje prihodnjič.)

Navod

za pridelovanje lanú in prediva po Belgiškem načinu.

Spisal Andrej Piskar.

Izdelovanje: sušenje, trenje in otrepanje, nekaj o mikanju; splošne opombe.

(Dalje.)

Ker je to izdelovanje ali trenje v kljub svoji popolnosti vendar počasno, zato so za izdelovanje v večem napravili drugačne stroje, ki blizo tako delajo kot bät, vendar se pa more ž njimi mnogo več lanú streti. Med drugimi so jako pripravne terilnice na valjarje, ki jih je naša kmetijska družba dobila iz Frankstadta na Moravskem. Ta terilnica potrebuje 4, prav za prav 5 delavcev. Dva trdna človeka gonita stroj, eden podaja lan in drugi ga jemlje ven, eden pa lan prinaša in odnaša. Opravilo pri trenji je tako-le:

Stroj se uravná in priredi za delo; dva močna delavca primeta za kljuke na vsakem koncu velikega valjarja; tretji jemlje po mali pesti velike skupke lanú, ga na koreninah lepo zravna, na vršičih pa nekoliko razprostré in podá v stroj med valjarje. Gonilca zavrtita valjarje toliko naprej, da lan v sebe vzamejo, po tem pa enkrat sém in tje, da se stebila starejo. Ko je dosti strt, se enkrat naprej zavrti, da strti lan na drugi strani ven pride, katerega pripravljen delavec v roke prestreže, enkrat ovije, čez pol pregane, da se ne meša, in na stran položi; uni delavec pa med tem drugo pest pripravi in zopet v stroj podá, in tako gré delo naprej. Še en delavec je potreben, da lan prinaša in da strenega odnaša na svoj kraj.

Lan se mora pri vlaganju v stroj lepo vrvnati, korenine morajo biti poravnane in stebila ne zmešana. Kolikor lepše in bolj vrvnan se lan vlaga, toliko lepše se tare, manj se meša in lik se manj trga, zato se tudi lepše in hitreje potem otrepá in ga manj odpade.

Ta terilnica je prav dobra in pripravna za rabo in je vredna priporočila. Dela veliko hitreje kakor pa bät in tudi zelo tako dobro. Nikakor se jej ne more primerjati naša navadna trlica, ki lan jako nepopolnoma tare, pri tem pa predivo seseka.

Ko je lan strt, treba ga je od lesa in pezdirja očistiti, ali pezdirje iz njega stepsti. Zato se to delo imenuje otrepanje ali otrepanje. Kakor je znano, naša trlica opravlja oboje; ž njo se namreč lan stare in potem pezdirja očisti. To orodje pa, kakor že vsakega lasten prevdarek uči, za nobeno ni pristojno in popolno. Zato imajo tudi po drugih krajih za čiščenje in otrepanje jako različno orodje. Najpopolnše je Belgijsko orodje: otrepalni stol in otrepalni nož. Otrepalni stol je deska 4 čevlje visoka, najmanj 1 čevlj široka in poldrugi palec debela, ravna in gladka. En čevlj od vrha ima zarezo navprek 9 palcev glo-

boko in poldrugi do dva palca široko; spodnji rob zareze je na okroglo obrezan, da nož na ostri rob ne pada in prediva ne seka.

Deska ima stalo iz debelejega ploha, v katerega je vdelana v čop in z zagozdo pritrjena, da trdno po konci stoji; da se deska manj maje, je na levi strani še z oporno k stalu pritrjena. Na zadnji strani deske sta v stalo vtrjena dva okrogla steblica po 18 palcev visoka in na nju je pritrjen močen usnjat jermen, tako da je trdo napet. Ta jermen služi zato, da se pri otrepanju delavec z nožem po nogah ne poškoduje, zraven tega pa jermen tudi delo olajša, ker odbija nož, ki na-nj pada, zopet z neko močjo nazaj kviško in po takem manj roka trpi. Otrepalni nož mora biti iz trdega lesa, najboljši je gabrov in javorjev.

Otrepanje je pri vsem izdelovanju prediva najumetnejše delo, in zahteva največ ročnosti in pazljivosti, kajti od tega je zavisno dobro ali slabo predivo. To delo z Belgijskim orodjem se tako le opravlja: V levo roko se vzame toliko strtega lanú, kolikor ga more roka priročno držati. Z desno roko se lik lepo poravná in pri tem se posebno na koreninah čisto enako vrvná, da je šop videti prirezan, kakor ščet. Na koreninah ne sme nobenega lika manjkati, da bi bil v šop potegnjen, kajti tak lik se pri izdelovanju izpuli in v pezdir gre. Kar je dobrega lika, se pri opuljenju nazaj k šopu pridene. Zdaj se prime šop z levo roko pri vršičih, tako, da malo več kot polovica dolgosti iz roke gleda, se vtakne v zarezo pri deski, se prime z desno roko na koncu za korenine in se drgne ob desko najprej po eni in potem še po drugi strani, da se omehča in volen postane, tako da sam ob deski visi. To se zato dela, da se lik ne odbija in ne seka, če bi bil preokoren. Zdaj se šop toliko nazaj potegne, da samo tretjino dolgosti iz deske visi, dve tretjini pa zad v roki ostanete. Potem se začne z nožem otrepati in po vsakem vdarcu se pomakne nekoliko šopa iz deske, toliko časa, da dobro polovico dolgosti pod nož pride. Zdaj se šop obrne, da spodnja stran na vrh pride in se dela ravno tako, kot poprej; ko je zopet po uni strani tako obdelan, se še nekoliko naprej obdeluje, pa tako, da se zdaj šop pri vsakem mahljeji nekoliko obrne, da vsak vdarec na drugo mesto pade in se po vseh stranéh predela. Pri vsakem vdarcu se šop nekoliko strese, da pezdirje bolj odpade in se nekoliko rahlja. Ko je šop že precej predelan, se vzame z deske, z roko pogladi in opuli; kar je dobrega lika, se k šopu nazaj pridene.

(Dalje prihodnjič.)

Iz poročila

o delovanji in konečnem računu prve Kranjske sirarske družbe „Bitnje“ v Bohinju

gledé na sirarsko dōbo od 25. maja do 6. okt. 1875.

(Dalje.)

Bitenjska družba po svojem sedanjem stanu, ko vsako molžo posebej celó mastno podeluje, v najboljšem času nekatere popolnoma mastne hlebe po 40, 42 do 45 funtov naredi.

Če nočeš takih sirov poprodati v domači deželi, ampak jih spraviti po njih pravi ceni v daljno kupčijo po svetu, kaj misliš, kako se ti bo to kaj odsedalo?

Če si neskušen ali predrzen, boš morebiti ponujal, da imaš 40 do 45 funtov težke Ementalce na prodaj; al kmalu boš slišal, da svet bolje vé, kaj je Emetalec, kakor ti. Reklo se ti bo: „visocega Ementalskega rodú ne morejo biti, če so tako majhni.“ Ti se boš še dalje poganjal in povdarjal, da majhni so res, pa so popol-

sedujejo zoper sirarijo, na zadnje pa vendar pravijo: „To nam pa le prav hodi, ker je skuta veliko bolja.“

Bog ne daj, da bi pri sirarstvu skuta kaj slabeja bila, kakor pri maslarstvu! Že koj zavoljo tega bili bi naši ljudje še bolj zoper sirarske družbe, in bi se težko obdržale, ker že zdaj rade le omahujejo vkljub boljši skuti in očitnim dobičkom. Gospodarju, ki bi mleko v družbo dajal, pa bi ne bilo skute nazaj ali vsaj ne tako dobre kakor pri maslarstvu, bi res ne bilo obstati med svojimi; z vso družino bi bil že koj zavoljo skute navskriž. Toliko važnost ima po pravici skuta za Bohinjske družine!

Kakor bi bil gospodar z družino navskriž zavoljo slabeje skute, tako sem jaz navskriž s teorijami narodnega gospodarstva zavolj mastne skute, katero sem na podlagi tukajšnjih razmer nekako zagovarjal. Tako teorijo, da masleni zapenek in skuta vsak za-se dasta večo denarno vrednost, kakor pa vkup pomešana, tudi jaz kot pravo pripoznam; vendar je pretirano na dejansko življenje obračati nočem.

In če vprašam: kam poslednjič merijo vse teorije narodno-gospodarstvene? in se mi odgovarja, da „na kolikor mogoče dobro preskrbljenje in preživljenje narodov“, smo potem menda blizo vkup, ako trdim, da se udje naših sirarskih družeb z mastno skuto bolje preživljene čutijo, kakor s pusto.

Naj bo s tem za tak le poročilen spis zadosti odgovora na stavljeno trojno vprašanje, in če smo se v sirarskem stanu zadovoljno gledali in na podlagi mlečnih zapisnikov prepričali, da je sirar iz mleka, katero smo mu izročili, dovolj in za tako sirjenje tudi primerno dobrega sira in skute naredil, da je sir dobro solil, na čednih policah skrbno obračal ter po potrebi tudi pral, je s tem sirarjeva odgovornost pri kraji.

(Dalje prihodnjič.)

Kmetijski zgodovinski spomini vsega sveta vredjeni po mesecih.

Po „Oesterr. Landw. Wochenblatt.“

(Dalje.)

Meseca aprila.

Dné Leta

- 22. 1701. je prišel prvi krompir na Virtemberško; 200 krompirjev je pripeljal Anton Seignoret v vas Schönnenberg, kjer so jih prvokrat sadili.
- 22. 1768. je vpeljal kralj Friderik II. na Pruskem zboljšano obdelovanje polja, senožeti in živinoreje s tem, da je odpravil sopašnike.
- 22. 1865. je bila prva razstava poljskih in vrtnih pridelkov in izdelkov na Dunaji.
- 23. 1588. je oklical izborni knez Christian na Saksonskem vinogradsko postavo in z njo poduk za povzdigo vinoreje.
- 23. 1787. je umrl J. Ch. Schubart, ki je bil zaradi velikih zaslug o umnem pridelovanju detelje od cesarja Jožefa II. v žlahni stan povzdignjen z naslovom „Edler v. Kleefeld“ (pl. Detelja).
- 25. 1588. je prvi krompir v Avstriji sadil slavni botanik Clusius na Dunaji.
- 26. 1829. se je odprla kraljevska akademija za poljedelstvo in gozdarstvo v Thauru na Saksonskem.
- 27. 1857. so se vpeljale državne premije za dirjanje konj in vsled tega za povzdigo konjereje v Avstriji po ukazu ministerstva notranjih opravil pa višega armadnega poveljstva.

Dné Leta

- 28. 1754. se je rodil F. C. Achard v Berolinu, ustanovitelj izdelovanja sladkora (cukra) iz pese (umrl 20. aprila 1821).

(Dalje prihodnjič.)

Produčne stvari.

Sistematično in oficijelno skrunjenje nedelj in praznikov.

Nekdanji furmani so bili surovi ljudje; pili in kleli so, kakor — furmani; a nekaj dobrega so imeli: ob nedeljah in praznikih so vendar šli v cerkev, niso vozili. Kako pa delajo njihovi nasledniki? Organi prometa in kupčije so pošta, telegraf in železnica. Vse te tri stroke ne poznajo praznika krščanskega, kakor da bi bili sami judje. Na čelu trgovine so res judje, pa med uradniki, mislimo, je vendar še nekaj kristjanov — pa kakošnih!

Še nikdar nismo čuli, da bi se bil kateri pritožil, da ne more ob nedeljah k maši! „Herrendienst geht vor Gottesdienst“ — s tem si nauke katekizma ruje iz srca.

Železnica vozi blago ob praznikih, kakor ob delavnikih, pošta sprejema na velikonočno nedeljo pisma, kakor vsak drugi dan in telegraf dela na božični dan, kakor na pepelnično sredo. Judovsko-kupčijski duh vlada svet, in misliti ni, da bi ga te vrste spreobrnile. Ne edinega Boga časti sedanji svet, ampak razne bogove; med njimi je tudi Hermes, bog kupčije. „Handel“, „Schacher“ je prva reč tem ljudem; njim je bolje pozabiti vero in Boga, nego en groš škode trpeti.

Res je, da so nekatere reči take, ki so važne in potrebujejo hitrega oskrbljenja; pa so tudi reči, ki bi lahko čakale. Vozijo se les, drva in razno drugo blago, kateremu bi ne škodilo, ako pride za dan pozneje; so pisma in poštna pošiljatve, katere bi nič ne zamudile, ako bi čakale en dan; so telegrami, kateri bi lahko čakali en dan, kakor „voščim vam veselo praznike“, „Bog daj srečo mlademu paru“, „Bog te živi na tvoj rojstni dan“; te in enake reči bi se lahko v soboto ali pondeljek brzojavile brez vsake škode, in uradniki bi našli čas, da bi spolnili krščansko dolžnost! Pa kaj je ljudem dandanes mar za mašo in verske reči; le materijalne koristi; trebuh je najimenitnejši del človeškega telesa in kupčija škode ne sme trpeti; Bog obvari, ko bi jud ob nedeljah ne smel „gšefta“ delati!

Tako se godi v večinoma krščanski državi, v Avstriji! Vera in Bog ne veljata nič več, samo kupčija velja vse. Čudno pa je vendar pri tem to, da ljudje nimajo nič denarja, — da je „krah“ po vsih kotih. Pa kako bode blagoslov božji pri takih ljudéh! A ni samo za te ljudi; oni itak nimajo nobene vere; žalostno je najbolj to, da pohujšajo še druge ljudi. Kmet in rokodelc si mislita: če gospôda nič ne drži na praznike, zakaj bi jaz ne ravnal kakor oni? In tako so začeli tudi nekateri rokodelci obračati se po tem vetru. Ob nedeljah delajo, v pondeljek pa pijejo ter obhajajo „Blaumontag“ kot praznik in delapust. In to skrunjenje nedelj in praznikov ni samo dovoljeno, temuč po vladi sami nekako sankcionirano, ker pusti po svojih poštnih in telegrafskih uradih delati, naj je še tako velik praznik; ona dovoli železnicam vse dni v letu, naj bodo Bogu posvečeni, ali ne, hlapčevska dela opravljati.

Pripravljen sem na psovko: „viš ga viš trcijala“ in na zabavljico „Novicam“, da tako pridigo vzamejo v

gospodarske, obrtniške in narodne.

zhajajo vsako sredo po celi pōli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 4 gold., za pol leta 2 gold., za četrt leta 1 gold.; pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gold. 60 kr., za pol leta 2 gold. 40 kr., za četrt leta 1 gold. 30 kr.

V Ljubljani v sredo 10. maja 1876.

O b s e g: Pomoči zoper poljske miši. — Kmetijski zgodovinski spomini vsega sveta vredjeni po mesecih. (Dal.) — Navod za pridelovanje lanu in prediva po Belgiškem načinu. (Dalje.) — Iz poročila o delovanju in konečnem računu prve Kranjske sirarske družbe „Bitnje“ v Bohinju. (Dal.) — Postava o oproščenju hišnega davka. — Deželni zbori. — O ženskem dualu pri glagolih. — Grof Andrassy med „Scyllo in Charybdo“. — Jugoslavenko časništvo. — Mnogovrstne novice. — Naši dopisi. — Novičar.

Gospodarske stvari.

Pomoči zoper poljske miši.

Iz Unca na Notranjskem je vredništvo dobilo sledeči dopis:

„Miši v tukajšnji šolski drevesnici vsako leto veliko škode narejajo. Oglodajo namreč koreninice sadnih drevesc tako, da se drevesce še prav malo v zemlji drži, zato se potem po strani nagne in pa vsahne. Miši rujave barve so nekoliko večje kakor prihišne. — Nastavljamo jim pasti, da bi jih polovili, dajemo jim strupenih reči, da bi pogoltnile; al vse to nič ne pomaga; v past ne gredo, drugih reči se navadno ne dotaknejo, ker najrajši samo koreninice žrejo. — Slavno vredništvo „Novic“ naj nam tedaj blagovoli svetovati kak pripomoček zoper te sadne škodljivke.“

Štavljenost nam je s tem težko vprašanje; svetujemo vam, kar po lastnih skušnjah vemo in kar svetujejo najbolje gospodarske knjige.

Po skušnjah Makdonalla preženó poljske miši stebila povodne ali potočne mete (*mentha aquatica*), če se potaknejo v mišje luknje.

Predivo ali volna v petroleum namočena naj se vtakne v luknje. To svetujejo „Oecon. Neuigk.“

Z vodó naj se potopé v luknjah s škropilnicami. Nasvèt „Corresp. Bl.“ Tudi mi smo skusili.

S žveplenim dimom ali puhom naj se s pomočjo pihavnega meha pokadé luknje. „Verhandl. des Bad. L. V.“ Tega smo se prepričali tudi mi, ko je pred nekimi leti ranjki Hofman z žveplenim puhom preganjal miši.

Mnogi hvalijo strupe, posebno arsenik, primešane takim rečem, ki jih miši radi žró.

Pozimi, kedar je zemlja trdo zmrznila, naj se luknje zabijejo s kamni; miši lakote poginejo v teh luknjah, ker si v trdo zmrznjeni zemlji novih izkopati ne morejo. Večkrat potrjeno.

Poljske mačke, podlasice, dihurje in kunice hvalijo „Verh. des Bad. L. V.“ in pa „Oecon. Neuigk.“

Na izbero mnogo sredstev! Prezreti se vendar pri vsem tem ne more, da so poljske miši mnogokrat nadloga, ki se težko odpravi.

Kmetijski zgodovinski spomini vsega sveta vredjeni po mesecih.

Po „Oesterr. Landw. Wochenblatt.“

(Dalje.)

Meseca aprila.

Dné Leta

30. 1857. C. kr. vojna barka „Novara“ nastopi pod vodstvom barona Wüllerstorff-Urbair-a iz Trsta potovanje okoli sveta. To je prva ladija Avstrijska bila, ki je tako velikansko potovanje nastopila in srečno dovršila ter med drugim mnogo znamenitih kmetijskih reči iz raznoterih krajev sveta seboj prinesla.

Meseca maja.

1. 1633. je C. Mowell prvi patent dobil na napravo umetnega gnoja.
1. 1844. se je ustanovila vrtnarska šola v Hohenheimu na Virtemberškem.
1. 1864. je v Oberecku v Pruski Šleziji umrl baron Kopp (rojen leta 1784 v Krain-u); on je prvi prideloval belo sladkorno peso iz burgundske pese.
1. 1873. se je na Dunaji odprla svetovna razstava, ki je bila 5. vseh svetovnih razstav.
3. 1824. je šel rudeč dež v Giesen-u in okolici njegovi na Hesenskem; po kemiški preiskavi so v tem dežji našli železni okisanec (*Eisen-oxid*) in chromsko kislino.
3. 1834. je bila razglašena prva lovska postava na Španjskem.
3. 1851. se je odprla prva svetovna razstava v Londonu, ona je bila začetnica razvitka kmetijskih strojev (mašin).
4. 1863. se je oklicala postava za povzdigo živinoreje na Bavarskem.
5. 1714. se je razglasila postava za vpeljanje sviloreje na Pruskem. To je bila prva taka postava v Nemčiji.
5. 1770. se je ustanovila javna šola za čebelarstvo na Dunaji; njen vodja je bil slavni čebelar Janža iz Gorenskega na Kranjskem doma. On je bil oče umnega čebelarstva v našem cesarstvu.

(Dalje prihodnjič.)

Iz poročila

o delovanju in konečnem računu prve Kranjske sirarske družbe „Bitnje“ v Bohinju

gledé na sirarsko dōbo od 25. maja do 6. okt. 1875.

(Konec.)

Družbeni zapisnik kaže, da poprek na dan se je podelovalo 251⁰⁶ bokalov mleka, naredilo pa 58⁶ funtov sira in 30⁵⁷ funtov skute.

Na 40 bokalov ali 100 funtov mleka je prišlo tedaj 9³² funtov mastnega sira in 4⁸⁷ funtov skute, stroškov pa 33⁰³ krajc., tedaj okoli $\frac{1}{3}$ kr. na 1 bokal.

1 funt sira pride poprečno po 32¹⁶ krajc. brez všteti stroškov vsega delovanja, 28²² krajc., ako se edino le na sir vsi prej povedani stroški (279 gold. 93 kr.) navali, kar pa ne bi bilo pravično, vsaj je sirar tudi za izdelovanje skute bil plačan.

Če pomislimo, da se taka dobra mastna skuta sploh po 20 krajc. funt prodá in je po tem kupu za 4128 funtov skute 825 gold. 60 krajc. v poštév vzeti, tedaj potem pride 1 bokal mleka:

a) ako bi nič stroškov ne bilo, in bi se vštela denarna vrednost skute, na 10⁰⁴ krajc.;

b) ako se vštejejo vsi stroški in je pridjana, kakor prej, skutna vrednost, na 9²¹ krajc.;

c) ako se v poštév vzamejo vsi stroški, skutna vrednost pa ni všteta, na 6⁷³ kr., tedaj se je po tem poslednjem znesku malo manj kot po 7 krajc. udom bokal mleka plačeval, ker v njem ni zapopadena vrednost skute, katero so prej že v naturi prejeli.

Tisti, ki mleko po 10 krajc. bokal prodaja, nima res z mlekom nobenih stroškov več, al z njim tudi vse oddá: maslo, sir, skuto in siratko; mi pa 9²¹ krajc. za bokal tudi prav čistih dobimo, tako, da so stroški že vsi odtrgani, in je zraven še to dobro ter smo prav hvaležni svojemu predniku, da je kar največ moč nam udom samem zaslužiti dal, da je tako tega denarja, ki se za stroške šteje, veliko tudi koj med nami ostalo, katerega smo zraven tega, kar smo zdaj pri računu za mleko dobili, posebej že prej kot zaslužek potegnili. Zraven teh čistih 9²⁰ kr. za bokal nam vendar ostane še vsa siratka, katero za rejo prešičev prav dobro porabimo.

In ravno to je med drugim preblagi namen mlekarских družeb, da malemu posestniku priliko dajejo, s svojo mrvico mleka vendar tudi lepšega izdelka in večega denarnega zneska deležnemu postati.

900 krav se je letos molzlo v spodnji Bohinjski dolini. Tedaj je v sami Bistriški srenji samega priboljška, če ga le po 9 gld. na eno kravo računamo, prišlo 8100 gold.

Poglavitna Bohinjska živinoreja pa je še v zgornji dolini, v srenji Srednjava. Ni mi sicer natanko znano število ondotnih krav; brez skrbi pa jih, ako jih je v spodnji dolini, kakor dobro vem, letos 900 bilo, na zgornjo dolino s Koprivnikom in Gorjušami vred šteti smem 1400, od katerih bi edino le priboljšek, ki nam je po sirarstvu na ponudbo, znašal 12.600 gold.

Ako bi tedaj vsi živinorejci Bohinjski le skozi 135 dni na leto po združevanju svojo mlekarijo vsaj toliko zboljšali, kakor letos Bitenjska družba, koliko bi pač ves Bohinj več bil vreden, ker bi tako njegov kravji kapital više od 20.000 gold. vsako leto več obresti do našal memo zdaj.

Bohinjci predragi! 20.000 gold. na leto več! Strmimo nad ogromno številko, sezimo po njej, skusimo z združeno močjo jo doseči!

Kmetijski zgodovinski spomini vsega sveta vredjeni po mesecih.

Po „Oesterr. Landw. Wochenblatt.“

(Dalje.)

Meseca maja.

Dné	Leta	
6.	1816.	Prvi ukaz Ruskega cara Aleksandra I. za oproščenje kmetov v Estoniji iz sužnosti grajščakov.
6.	1856.	so se ustanovile na Francoskem premije za izvrstna kmetijska posestva.
7.	1859.	je umrl v Berolinu Aleksander pl. Humboldt, najslavniši naravoslovec vseh časov.
8.	1794.	so v Parizu ob glavo djali A. L. Lavoisier-a, slavnega naravoslovca, ki je iznajdel kislogaz in ustanovil znanstveno kemijo.
8.	1803.	se je rodil v Darmstadt-u Justus Liebig, sin trgovca, dedič Lavoisier-a, veliki učenjak kmetijstva.
9.	1857.	se je obhajala 50letnica Dunajske kmetijske družbe z veliko kmetijsko razstavo v cesarskem vrtu „Augarten“.
9.	1860.	je bila v Hundisburgu na Nemškem prva dražba plemenske živine, ki jo je tje iz Angleškega pripeljal Herman pl. Nathusius.
10.	1600.	se je oklicala v Škociji postava, po kateri so vsi konji, ki posihmal niso na pašnikih bili, zapadli vladi.
11.	1855.	je oklical Sicilijanski kralj Ferdinand II. obširno postavo za zboljševanje močvirnih zemljišč.
11.	1859.	umrl nadvojvoda Ivan Avstrijski v Gradcu (rojen 30. januarija 1782), neutrudljivi pospeševalec kmetijstva vseh dežel, v katerih je pokrovitelj kmetijskih družeb bil, še posebno pa Štajerske dežele. Imé njegovo ostane nepozabljivo kmetovalcem v Avstriji.

(Dalje prihodnjič.)

Zakaj kmetijstvo čedalje bolj peša?

Od nekdanj so že umni in previdni možje kmetijstvo visoko častili, ker spoznali so, da kmetijstvo je eno prvih in najpotrebnejših opravil na zemlji, da se ohrani družba človeška. In res! kaj družega bila bi naša zemlja kakor puščava, ako bi ne bila obdelana! Žalostne izglede tega vidimo pri divjakih.

Ker je tedaj kmetijstvo tako neobhodno potrebno, da brez njega moral bi ves človeški rod propasti, misliti bi se smelo, da se kmetijstvo od vseh strani podpira in kmetu vse krepko na roke gre; al z žalostjo moram reči, da temu ni tako. Vidi se marveč, da se od vseh strani hudo tlači.

Da je to resnično, hočem dokazati z nekolikimi izglede.

Oglejmo si najprej nekoliko novo vojaško postavo. Koliko potov in stroškov mora kmet pri nabiranju vojakov imeti, predno svojega edinega sina oprosti vojaščine, ki ga vendar tako krvavo doma pri delu potrebuje, da brez njega mu ni mogoče zemljišča svojega redno obdelavati; a vendar se večkrat primeri, da nazadnje vse nič ne pomaga. Postava ukazuje: vojak mora biti! In tako ubogi kmet trpi dvojno škodo: denarja je potrosil hodé od Poncija do Pilata, sina pa vendar ni domá pri delu obdržal. Ali bi ne bilo bolj

Ako drago, naj še kdo o tem „Banatu“ kaj pové, kajti deželni zbor je novo postavo za obdelovanje mahú sklenil; da pa ta postava dober sad rodi, treba radikalnega zdravila iskati in sistematično se dela prijeti.

Poškodovani maharji pa želé, da bi kmalu v Banat prišli, ali pa „Banat“ k njim.

Lipenski.

Navod

za pridelovanje lanú in prediva po Belgiškem načinu.

Spisal Andrej Piskar.

Izdelovanje: sušenje, trenje in otrepanje, nekaj o mi-kanju; splošne opombe.

(Dalje.)

Kakor skušnja uči, zamore napraviti en delavec ali ena delavka razmerno na terilnici in Belgiškem stolu na dan, če se dela 12 ur, 8 do 10 funtov otrepanega prediva in to s trenjem in otrepanjem vred. Na prvi pogled se to z našim navadnim izdelovanjem ne vjema, kajti naše terice, napravijo na dan po 20 tudi 25 funtov prediva. Toda pogledjmo stvari bolj v obraz in videli bomo, da je rezultat v resnici ravno nasproten, kakor se vidi.

Prvi razložek je ta, da naše terice ne delajo po 12, marveč sploh po 18 ur ali pa še več na dan; potem pa mora biti lan tako suh, da skor razpada od vročine; ako bi se z Belgiškim orodjem tako suh lan izdeloval, bi se ga tudi dalo napraviti mnogo več, kakor sicer, nasproti pa se z navadno trlico samo 25 stopinj suh lan še izdelovati ne dá. Pri tem pa naše terice izdelujejo predivo le na pol, tako da skoro polovica pezdija ostane v predivu, med tem, ko je predivo po Belgiškem načinu izdelano brez vsakega pezdija. Toda poglavitni razložek je vrednost. Predivo se največ skazi z vročino in prehudim sušenjem, in pride ob ceno tako, da je v najboljšem slučaju za tretjino manj vredno, kot uno po Belgiškem izdelano.

Vzemimo, na pr., da se pridela na oralu zemlje okoli 45 centov lanú in da se dobí iz njega po skušnjah leta 1873 okoli 680 funtov prediva; računajmo ga po navadni metodi izdelanega po 20 gold. cent, vrže 136 gold. Ravno tisti lan po Belgiški šegi izdelan smemo bolj gotovo po 30 gld. cent računati, kot unega po 20 gold. Računajmo ga 680 funtov po 30 gold., vrže 204 gold., toraj 68 gold. več ko prej. Ta razložek se nam pa še bolj očitno pokaže, ako primerimo dohodke in stroške pri obdelovanju.

Kakor so sedaj pri nas razmere in nas skušnja uči, imamo na oralu zemlje z lanom obsejane in lan v predivo podelan vseh stroškov okoli 172 gold.

Dohodkov imamo pa:

Semena računimo 8 vaganov po 6 gold. 48 gold., prediva po navadni šegi izdelanega 680 funtov po 20 krajc. 136 gold., skupaj 184 gold.; po odbitih stroških z 172 gold. nam ostane dobička 12 gold.

Vzemimo pa zdaj 680 funtov prediva po Belgiški šegi izdelanega po 30 krajc. 204 gld., seme ravno tako kakor prej 48 gold., skupaj 252 gold., po odbitih stroških z 172 gold. ostane dobička 80 gold.

Tu imamo primero dobička 12 k 80, to je, več ko šestkrat toliko, in to je vse ležeče na samem izdelovanju, kajti druga dela in drugi stroški so enaki tu ali tam.

Da pa tudi stroški izdelovanja pri Belgiškem načinu niso dosti ali pa nič različni memo našega, bomo kmalu videli.

Veči del imajo pri nas o teritvi posebno pri hrani jako napčne in nespametne potroške, veliko večje, kakor je prav in potreba. Toda to mora že skor tako biti, če ne, gospodar drugokrat ne dobi delavcev in delavk. To pa je jako škodljiva razvada, ki se nikakor ne vjema s pravimi gospodarskimi načeli. Pa človek bi že ne rekel toliko o tem, ako bi tudi delo bilo res dobro. Nočemo s tem grajati naših delavcev in delavk, kakor da bi ne storili svoje dolžnosti; oni storé, kar morejo in znajo, toda mi hočemo samo to pokazati, da se z enakimi stroški in pri enakem ali še boljšem zaslužku, pa po drugem načinu, dá veliko boljše blago napraviti, kakor zdaj.

Vsak gospodar, kdor je z lanom opraviti imel, bo pritrdil, da stane samo izdelovanje, to je, teritev za cent prediva 8 do 10 gold., ako računa vse stroške, kar jih ima pri tem. Funt prediva pride po takem stali 8 do 10 krajc. Ako bi se predivo izdelovalo po Belgiškem načinu in če napravi en delavec na dan 10 funtov prediva, ter računamo 8 do 10 krajc. od funta, zasluži na dan tak delavec 80 kr. do 1 gold. Kakor so dandanes razmere pri nas, se sme ta zaslužek za take delavce kot pri teritvi že precej dober imenovati.

Tukaj lahko vidimo, da je mogoče s tistimi stroški izdelati dobro blago, kakor slabo.

To je že vse prav, si bo mislil ta in uni; al kako bi se stvar preuredila in dosegla, in kako bi bilo treba jo prijeti, to je drugo vprašanje.

(Konec prihodnjič.)

Kmetijski zgodovinski spomini vsega sveta vredjeni po mesecih.

Po „Oesterr. Landw. Wochenblatt.“

(Dalje.)

Meseca maja.

Dné	Leta	
13.	1822.	je bila prva velika razstava živine na Dunaji, ki jo je napravila družba kmetijska.
13.	1833.	je začel v Hofwylu v Švici Emanuel pl. Fellenberg prvo trimesečno šolo za poduk ljudskih učiteljev v kmetijstvu.
14.	1752.	se je rodil Albreht Thaer, sin Hanoveranskega dvornega zdravnika v Zelli (umrl 28. oktobra 1828); on je bil začetnik umnega poljedelstva.
14.	1796.	je Angleški zdravnik Jenner prvi cepil koze od krave na otroka. Že 5 let poprej pa je učitelj Plett v Stackendorfu pri Kielu v Holsteinu to najdbo naredil in naznanil.
14.	1860.	je umrl J. H. T. Schütze, grajščak v Schweti na Saksonskem (rojen 24. svečana 1778); on je bil prvi, ki je po Angleškem izgledu vpeljal izgledne kmetije na Nemškem.
15.	1855.	se je odprla prva svetovna razstava v Parizu, katera je bila druga med svetovnimi razstavami.
18.	1843.	je prišla prva ladija iz Chinha-otokov na Peruvanskem z guanom (tičjekom) v Hamburg.
19.	1872.	so našli prvo trtno uš (Phylloxera vastatrix) v poskuševališčem vrtu Klosterneuburške sadije- in vinorejske šole.

(Dalje prihodnjič.)

za to; samo nekoliko drugače bi mogle biti vravnane. Taka sušilnica bi morala imeti dve sobi, v prvi bi bila naprava za sušenje, v drugi bi bil pa prostor za izdelovanje, za orodje in delavce. K temu bi ne bilo treba tako posebnih stroškov. Naši premožnejši kmetje po deželi, posebno v bolj hribovskih krajih, imajo večidel dosti poslopja, in marsikateri še posebno kajže in v njih tako imenovane gostače. Taka kajža bi se prav z malimi stroški dala predelati v sušilnico za lan.

2. Da bi napravili v take sušilnice namesto navadnih trlic Belgijsko orodje in sicer eno terilnico in kakih 6 ali 8 otrepalnih stolov, po potrebi tudi več. Terilnica pride stati sedaj okoli 80 gld., toda, če bi se pri nas domá napravljale, bi dosti ceneje prišle. Otrepalne stole pa lahko vsak mizar napravi in ne stanejo veliko.

3. Da bi se v vsakem takem kraju nekoliko delavcev in delavk navadilo predivo izdelovati po Belgijski šegi namesti našega sedanjega izdelovanja, kajti vsak za-se tega ne more in tudi dostikrat časa nima. Ker so že v vsakem kraju zdaj za to posebni delavci in delavke, ki so vajeni s predivom ravnati, bi se ti najprej navadili novega izdelovanja, če pa ne, se pa tudi vsak drug tega kmalu privadi. Kdor ima količkaj pripravnosti za to, se v dveh mesecih privadi vsega potrebnega. Eden teh delavcev bi moral tudi razumeti gojenje lanu v vodi in bi pazil na godilnice, da bi bilo vse v redu.

4. Plačilo naj bi se prenaredilo in vravnalo od funta ali centa samo na denar. Kar je treba pripe-
ljati ali odpeljati in kar je treba posebnih delavcev, drv za kurjavo itd., bi bilo najboljšo, da bi preskrbel vsak, komur se dela, za sebe.

Tako bi bilo mogoče najprej in po najkrajšem potu vpeljati pri nas Belgijsko izdelovanje. Tako bi ne bilo treba nobenih posebnih novosti, ker bi bila osnova skor vsa po starem in primerna, samo delalo bi se drugače in z drugačnim orodjem, in vsa naprava bi bila bolje vredjena.

Pri vsem tem moramo gorko priporočati, da bi pri nas tudi za ta gospodarski oddelek se napravilo posebno društvo, katero bi skrbelo za povzdigo predivstva, kajti povsod velja: združena moč!

Kmetijski zgodovinski spomini vsega sveta vredjeni po mesecih.

Po „Oesterr. Landw. Wochenblatt.“

(Dalje.)

Meseca maja.

Dné Leta

- 20. 1756. je vlada Avtrijska prvičrat dovolila, da se v našem cesarstvu smejo napravljati razstave živine in da smejo biti sejmi za volno.
- 20. 1814. Cesarski ukaz vleva, da se na vseh bogoslovskih šolah v našem cesarstvu uči kmetijstvo.
- 20. 1852. Akademija znanstev v Bruselju v Belgiji izvoli komisijo, ki naj preiskuje, ali je cepljenje kužne pljučnice pri goveji živini v stanu odvrniti to hudo bolezen.
- 20. 1865. Ruski car Aleksander II. je v lastnino na državnih grajščinah Poljskih prepustil tista zemljišča kajzarjem in delavcem, ki so jih dosihmal le kot podložniki na svojo korist obdelovali.

Dné Leta

- 23. 1856. se je odprla svetovna kmetijska razstava v Parizu, pri kateri so bili tudi kmetijski pri-delki našega cesarstva odlično zastopani.
- 24. 1692. se je rodil Adam Ulrich v Landi na Badenskem; on je bil prvi, ki je murve vpe-ljal na Nemškem; zarad velikih zaslug nje-govih za kmetijstvo so ga imenovali „pro-fesor juris et ruris“.
- 25. 1657. so prvo kavarno odprli v Londonu na Angleškem.
- 25. 1874. se je ustanovila šola za sadje- in vino-rejo v Klosterneuburgu nad Dunajem.
- 26. 1379. je čudno kamenje deževalo pri Mindenu na Hanoveranskem.

(Dalje prihodnjič.)

Asekuracija škode po toči.

Na nekatera vprašanja: kje je kaka zavarovalnica škode po toči (Hagelassekuranz)? damo na znanje, da je na Dunaji taka asekuracija pod imenom „Oesterreichische Hagelversicherungs-Gesellschaft in Wien“. Kakor razglas te zavarovalnice v „Oest. landw. Wochenblatt“ pravi, utegne ona priporočila vredna biti iz sledečih vzrokov: 1) Tarifa za zavarovanje ni visoka in pozneje doplačevanje se ne zahteva; 2) povračilo škode dobi zavarovanec zadnji čas v enem mesecu; 3) pri povračanju škode se ne odbijajo stroški za žetev in mlačve; 4) škoda se povrne tudi, če je toča le majhno škodo (do 20. dela zavarovane vrednosti) naredila; škodo cenijo možje dotičnega okraja; 5) od zavarovalne tarife se odpusti 6%, če se kdo zavaruje za 5 let, 4% pa, če se asekurira za 3 leta; 6) udom kmetijskih družeb se vrh tega od tarife odpusti še 5 odstotkov; 7) veliki posestniki ali pa cele občine, ki se zavarujejo, dobijo še posebne poboljške. — Kdor še kaj več o pogojih te asekuracije zvedeti želi, naj se pisмено na vodstvo te zavarovalnice na Dunaj (Gisellastrasse 1) obrne.

Gopodarska skušnja.

Kako se dá krompir za več časa dober ohraniti.

Krompir v ta cilj in konec se mora posušiti. Tak se dolgo časa dober ohrani in v daljne kraje pre-peljavati dá, kajti posušen ne zgubi svoje močnate tva-rine. Iz 5 do 6 funtov surovega krompirja se naredi 1 funt suhega tako-le: Surov krompir se olupi (olupki so živini dobra krma) in v prav tanke krhlje razreže; ti krhlji naj se potem v vodi, kateri se dodá malo ku-hinjske soli (3 do 5 odstotkov), kuhajo, pa ne toliko, da bi popolnoma skuhani bili; tako prekuhani krhlji se vzamejo iz lonca in hitro v peči posušijo. — Na Nemškem ste dve fabriki, ki napravljate suh krompir.

Podučne stvari.

Kaj hočejo masóni ali frajmavrarji? *)

Marsikaj, kar je nekda bolj skrito bilo, to stopa dandanes očitneje na dan. Tako tudi masói. Iz Pru-

*) V R. Fröhlichovem nemško-ilirskem slovníku 1840 se za nemško besedo „Freimaurer“ nahaja ilirska „mason“, jedan od potajnoga društva, kojega u Francuskoj, Nemačkoj, Italii itd. još ima — za „Freimaurerei“ pa „masonstvo“, potajno društvo. Nam je ta beseda bolj všeč kot po nemški narejena

Kmetijski zgodovinski spomini vsega sveta vredjeni po mesecih.

Po „Oesterr. Landw. Wochenblatt.“

(Dalje.)

Meseca maja.

Dné	Leta	
28.	1677.	je padlo v Ermendorfu pri Grossenhainu na Saksonskem z zraka mnogo medenega (kuprenega) kamnja.
28.	1764.	Razglas patenta cesarice Marije Terezije v povzdigo sviloreje v našem cesarstvu; temu patentu je bil pridjan tudi dotični poduk.
29.	1829.	je umrl Sir Humphrey Davy (beri Dêví), predsednik akademije znanosti v Londonu, slavni naravoslovec in oče kmetijske kemije.
29.	1865.	se je goveja kuga po Ruskih govedih, ki so bila v luko Hull pripeljana, zatrosila po Angleškem in ondi v tem letu pomorila 253.732 goved, 52.415 pa so jih kuge sumljivih poklali.
29.	1865.	je bila prva razstava pitane živine v Frankfurtu ob Mainu na Nemškem.
30.	1869.	je bila oklicana državna vodna postava v našem cesarstvu.
31.	1740.	je umrl Pruski kralj Friderik Viljem I., on je bil jako iskren pospešitelj ljudskih šol, obrtnijstva in še posebno kmetijstva.
31.	1856.	Grozne hude ure s točo so veliko škodo naredile v Avstriji, Nemčiji in Švici; nastopile so velike povodnje na Francoskem in v Švici.

Meseca junija.

2.	1640.	Veliki vojvoda Ferdinand Medici II. je ustanovil v San Rossore poleg Pise v Toskani velblodnjak, v katerem še danes izrejajo velblode (kamele) za menažerije in take ljudi, ki velblode po svetu kažejo; navadno imajo 300 glav te živine ondi za plemo.
2.	1868.	prva svetovna razstava kosilnic v Berlinu.

(Dalje prihodnjič.)

Gopodarske skušnje.

* *Gnojnica se rabi pri sadnih drevesih prav z velikim vspehom, če se spomladi ali v poletnem času pri suhem vremenu drevesna koža ž njo namaže. Mah, zajednice, mrčesi in zalege se s tem na sadnem drevesu popolno vničijo.*

* *Za čistenje sodov je celo dobra voda pomešana z moko ali otrobi. Ta voda se pusti toliko časa v posodi, da nekoliko zavre. Posoda postane čista, zgubi tudi po plesnobi duh, in voda se lahko porabi še za prešiče.*

Gospodarske novice.

* *Kako varno je treba z ovcami na frišni paši ravnati, kaže sledeča dogodka: Nek mesar blizu Prage na Českem je imel na svoji pristavi „Andelka“ 200 ovác, ki so bile 22. dne p. m. na deteljšču na paši. Koj drugi dan jih je poginilo 80, več pa še tudi nevarno bolnih bilo. Škode ima mesar nad 1000 gold.*

* *Dornberški vinorejci so tudi letos napravili razstavo vin, katera so po načelih umnega kletarstva iz-*

delali. Radostno moremo poročati, da je presojevalna komisija, sestavljena iz učiteljstva deželne kmetijske šole in treh praktičnih vinorejcev iz Dornberga, gg. F. Kršovani-ja, ki je celo razstavo vodil, župana Sinigoja in Mrevle ta pripoznala, da so Dornberčani lep korak v izboljševanju vina storili, kajti pri razstavi leta 1875 (1. maja) so se nahajale pri marsikaterih vinih napake na pr. cik, nečistost, neprijeten okus, preobilna zagoltnost, preobilna kislina, a letos je bilo le malo vin, katera so imela cik ali slabi okus itd. Večina vina je bila prav dobra, prijetnega okusa, lepe čistosti in črna vina ne cikasta, ne pretrpka. Kakor pri prvi razstavi smo se tudi letos prepričali, da Dornberška pokrajina je pač naravno silno obdarjen kraj, v katerem raste žlahna a tudi močna vinska kapljica. Preiskovalo se je pri razstavljenih vinih, koliko imajo alkohola, koliko vinske kisline in reči smemo, da večina vin je imela več od 10% alkohola in ne nad 7% vinske kisline, kar je gotovo znak dobrega močnega vina.

„Gosp. List.“

Živinozdravniška skušnja.

* *Za garje pri živini se rabi 1 del karbolove kisline, 1 del petroleja in 18 delov Laškega olja. — S tem se ona mesta, kjer se garje nahajajo, namažejo. Če so garje prav hude, se vzame nekoliko več petroleja in karbolove kisline. Tudi 30 delov vode pomešane z 1 delom karbolove kisline jako hitro garje odpravi. To zdravilo ni drago.*

Politične stvari.

Pôk v Carigradu.

V zadnjih „Novicah“ že smo naznanili, da so Turški „softe“ in „ulemi“ prekucnili sultana Abdul Adšida raz prestola in dali mu naslednika, ki je „meso od mesa njihovega“. Marsikdo se bo morda čudil, da ima Turška duhovščina toliko moči, da kar ministre in celo prestol prekucuje; temu se bo čudil tem bolj, ker je po koranu sultan ob enem tudi najviši verski vladar. Od kod tedaj ta moč, ta predrznost Turškega duhovenstva? To vprašanje je rešeno, če povemo, da za duhovstvom — kakor drugje — tiči tudi na Turškem narod, t. j. mohamedansko prebivalstvo.

Prejšnji sultan, kolikor toliko po Evropski šegi odgojen, ni bil vseč koranski duhovščini. V vsaki državi je veliko nezadovoljnih ljudi, in če so tudi načela njihova sicer si nasprotna, — v sovraštvu do vzajemnega nasprotnika se zedinijo. Na Turškem, kjer ministri in drugi veljaki padajo, kakor črvivo sadje raz dreves, je sultan imel med sovražniki vse odstavljene ministre in sploh više uradnike in ti so se v sovraštvu in nakanih zoper sultana bratili z Mohamedovo duhovščino. Vsak propadli mogočnjak pa ima nekoliko privržencev, in tako se naredi sčasoma močna stranka zoper onega, po čegar volji se je tem kaka krivica ali neprijetnost zgodila.

Na ta način je sultan Abdul Adšid zbral sebi nasproti močno stranko, na katere čelu je bila Turška duhovščina. Ta ga je prej že prisilila, da je zamenil prejšnjega, drugovercem nasproti bolj potrpežljivega ministra nauka z novim ministrom, ki je po vsem veren mohamedanec in strog koranec. Od tega koraka do družega ni bilo daleč, za ministrom nauka ali „Islama“ prišel je sultan sam na vrsto, ki ni izpolnoval po vsem prerokovih zapovedi. Turška duhovščina, podpirana po gori opisanih velikaših, iskala si je družega

gospodarske, obrtniške in narodne

zhajajo vsako sredo po celi pōli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 4 gold., za pol leta 2 gold., za četrt leta 1 gold.; pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gold. 60 kr., za pol leta 2 gold. 40 kr., za četrt leta 1 gold. 30 kr.

V Ljubljani v sredo 14. junija 1876.

Obseg: Program obravnav zbor Avstrijskih vinorejcev od 20. do 24. septembra t. l. — Kmetijski zgodovinski spomini vsega sveta vredjeni po mesecih. (Dalje.) — Gospodarske novice. — Občni zbor banke „Slovenije“. — Slovenci, posebno kmetje, bodite pazljivi pri volitvah! — O zadevah Wolfovega slovarja. — Anglija in jugovzhod. — Slovensko slovstvo. — Mnogovrstne novice. — Mati ga izdā. (Dalje.) — Naši dopisi. — Noviĉar.

Gospodarske stvari.

Program obravnav

zbor Avstrijskih vinorejcev v Mariboru

od 20. do 24. septembra t. l.

1. Določitev začasnih zborovih pravil in poslovnega reda.
2. Določitev shodišča drugega zbora leta 1878. in volitev zborovih opravnikov.
3. Razgovor o vprašanji: ali sedanja naprava in delavnost vinogradniških poskuševališč zadoštuje željam vinopridelovalcev ali ne? in kakošnih sprememb, oziroma razširjenja taci poskuševališč bi bilo želeti na korist vinorejci?
4. Kaj so novejšje preiskave o življenji, zaplodbi, razširjanji in vničevanji trtne uši (phylloxera vastatrix) pokazale? in ali je državna postava za vničevanje tega mrčesa dovolj vspeha imela, ali da je spremembe te postave želeti?
5. Kakošnih colninskih tarif pri vvaževanju in izvaževanju vina bilo bi želeti na korist Avstrijskega vinarstva pri kupčijstvu s sosednimi deželami in z onimi, s katerimi nimamo colnih pogodeb?
6. Ali bi se Avstrijskemu vinogradstvu in vinotrštvu pomaglo, ako bi se priseženi vinski posredovalci (mešetarji) vpeljali? in ali je sploh želeti, da se poskušnja s tacimi mešetarji stori?
7. Kaj so skušnje pokazale gledé koristi tako imenovane salicilne kisline, thymola in kaolina za vinokletarstvo?
8. Kaj so novejšje znanstvene preiskave pokazale gledé zorenja grozdja?
9. Kako bi se dalo vinodeljstvo po združevanji manjših vinogradnikov pospešiti in povzdigniti?
10. Kaj so pokazale poskušnje z raznimi trtami, ki so se zadnja leta v raznih deželah Avstrijskih začele saditi?
11. Kaj se je za obrambo vinogradov proti mrazu in slani najbolj izkazalo?

Kmetijski zgodovinski spomini vsega sveta
vredjeni po mesecih.

Po „Oesterr. Landw. Wochenblatt.“

(Dalje.)

Meseca junija.

Dné	Leta	
3.	1762.	je vlada Bavarska ukazala, naj se na vso moč pospešuje zložba zemljišč.
3.	1860.	Prva razstava Oggerskih ovac v Budapešti.
4.	1765.	Cesarica Marija Terezija oprosti vsakoršnega davka zasajanje murbinih dreves v našem cesarstvu.
6.	1737.	je grozna toča po vsem Francoskem pokončala polje in ngrade.
6.	1872.	je cesar potrdil štatut više kmetijske šole na Dunaji.
7.	1559.	je slavni rastlinoslovec Konrad Gessner iz Cüricha prvo tulpo, ki je na Nemškem cvetela, videl v Hervartovem vrtu v Avgsburgu, katera je dve leti poprej tje bila prinešena iz Carigrada na Turškem.
8.	1817.	Ta čas je bila rž najdraža na Pruskem; veljal je korec (Scheffel) 5 tolarjev in 9 srebernih grošev.
9.	1591.	je nenavadno debelo kamenje deževalo v Kunersdorfu na Pruskem.
9.	1858.	so našli v Magdeburgu na Nemškem prvi-krat trihine (črvičja bolezen) pri prešičih; okoli 300 ljudi je zbolelo za to sila nevarno boleznijo, ki so tako svinjsko meso povžili.

(Dalje prihodnjič.)

Gospodarske novice.

* Zopet nov poprej neznan mrčes polju škodljiv se je prikazal v Oggerskem Banatu. Ta škodljivec, ki je lansko leto veliko pšenice v Banatu pokončal in ki letos s še večjo škodo žuga, je silno droben, črn žužek (Thrips frumentarius), ki objeda pšenično klasje. — Vsako leto kaj novega, pa zmirom le bolj žalostnega.

* Nove podkve z gumilastičnimi podplati je iznašel živinozdravnik Hartmann na Hanoveranskem. Podkve s takimi gumilastičnimi podplati obložene imajo neki to korist, da podkev ne potrebuje potem nikakoršnih štol in še posebno pozimi ostrih štol ne. Taka podkev velja

ker dobro poznajo nadloge in težave svojega stanú, pa tudi imajo moč besede, ki je potrebna v takem zboru.

Kranjski deželni zbor letošnji je dobil peticijo Ljubljanskih obrtnikov, naj bi se jim škoda ne delala z rokodelstvi v jetnišnici in posilni delalnici; v tem shodu ponuja se jim dobra prilika, razodeti svoje pritožbe in dokazati škodo ter pot kazati, kako naj vlada in deželni zastopi ne dadó jetnikom in posilnikom dela s tem, da ga jemljó davkeplačevalcem.

Kmetijski zgodovinski spomini vsega sveta vredjeni po mesecih.

Po „Oesterr. Landw. Wochenblatt.“

(Dalje.)

Meseca junija.

Dné	Leta	
11.	1759.	se je rodil Jan. Schwerz v Koblencu na Pruskem (umrl 11. grudnia 1844), slavni zastopnik praktičnega poljedelstva.
11.	1849.	se je ustanovila po prizadevanji družbe kmetijske Dunajske in po predlogu viteza Jos. Schreibers-a prva kmetijska šola v Weissenhofu v dolnji Avstriji pod vodstvom viteza Clannerja.
12.	1770.	je bil prvi veliki zbor Moravske kmetijske družbe v Brni.
13.	1856.	je umrl dr. Ernest Alban v Plavu na Meklenburškem (rojen 7. svečana l. 1791). Bil je najprej bogoslovec, potem zdravnik, in naposled kmetovalec; on je prvi kmetijske stroje (mašine) delal na Nemškem, je iznašel sejalnico po njegovem imenu imenovano in več družih kmetijskih mašin.
14.	1834.	se je oklicala postava za zložbo zemljišč na Saksonskem.
14.	1859.	je bila oklicana postava o kmetijskih potih, o grabnih za odtok vode itd. na Pruskem.
16.	1823.	je na Francoskem Ternaux prvi skusil žlahne Kašmirske koze vpeljati.
16.	1828.	je bil prvi sejm za volno v Brni na Moravskem.

(Dalje prihodnjič.)

Čebelarske stvari.

„Slov. Čebeli“ se piše iz Borovniške okolice (in menda je na Kranjskem povsod taka) to-le:

„Leta 1875 in naslednje zime mi čebelarji ne bomo tako kmalu pozabili. Še eno tako leto s tako zimo, potem znamo čebelnjake zapreti, ali jih k večjemu s slamo in mrvo napolniti. Kateremu jih ni več pomrlo, kakor polovica panjev, sme o sreči govoriti in ostali so bili le slabotni revčki, od katerih zdaj — konec maja — še nimamo nobenega roja. Marsikje v okolici imajo mnogo češminjevja, pa odcvetelo je večidel brez dobička. Zdaj dobivajo čebele še nekaj po travnikih, ali kmalo bo treba kositi in potem spet s piskrom v čebelnjaku stati in pitati. Naj bi še le imeli s čim, saj čebelarji toliko skopi nismo, da bi našim čebelicam živeža ne privoščili. Bog daj, da bi bila vsaj jesen kaj boljša!

Gosp. Viljem Mayer, lekarničar v Ljubljani, priporoča čebelarjem, naj sadijo solnčnice (solčne rože), ki lepšajo vrte in dajejo čebelam hrano do pozne jeseni. On postreže rad s semenom posebno lepih solnčnic, ki v dobro zemljo vsajene zrastejo do treh celó štirih metrov visoke. — Seme daje okusno olje.

Gospodarske novice.

* *Nova skušnja pomladanske hrošče (kebre) loviti.*

Po naznanilu časnika „Illust. Chronik der Zeit“ se to prav lahko tako le zgodi: O mraku zvečer naj se med drevje postavi star sodec, ki zgoraj nima pokrova. Od znotraj se sodec krog in krog s tekočim katranom ali tekočo smolo namaže; na dno soda pa naj se postavi prižgana ponočna lampica. To je vse. Mrčesi vsake baže, privabljeni po lučici lampe, planejo v sodec in ondi okoli frfrajo, o tem pa si perutice svoje pomagajo s katranom ali smolo in ne morejo več iz sodca; hrošči padejo po takem na dno. Z malo katrana ali smole in z majhnim trudom se dado hrošči velikega okraja pokončati. — Če je to res tako, kakor je popisano, bilo bi to gotovo lahko sredstvo za pokončanje hroščev. Naj se poskusi, vsaj skušnja s starim sodcem, nekoliko smole in lampico ne stane veliko.

* *Pozemeljske gliste (Regenwürmer) se pokončajo,* če se zemlja polije z vodo, v kateri se je nekoliko kuhinjske soli raztopilo. Po neki naključbi se je to zvedelo. Nek francoski trgovec je dal nekoliko žakljev oprati, v katerih je bila sol, in ker je vedel, da je slana voda dobro gnojivo, dal jo je politi po svojem vrtu. Malo minut potem bila je vsa zemlja na vrhu z glistami pokrita, ki so konec jemale.

* *Da konji čez zimo gladko in svitlo dlako obdržijo,* priporoča časnik „Journal des Haras“ konjem od meseca septembra (kimovca) počenši vsak večer pokladati 2 decilitra, to je, pol maslica strtih konopelj samih ali pa zmešanih z ravno toliko ajde. Vredništvo omenjenega časnika pa dostavlja, da ni varno konjem ajde dajati zato, ker po skušnjah v Manche-i na Francoskem, kjer veliko ajde pridelujejo, konji po obilni krmi z ajdo sèm ter tje po životu pleše in grbasto kožo dobijo, kakor da bi bili garjevi.

* *Kokoši se jajca kljuvati in jesti odvadijo* s tem, da se jim podloži jajce ponarejeno iz gipsa ali porcelana, na katerem si brez vspeha svoj kljun skrhajo. Kmetijska družba v Lennepu na Pruskem je v ta namen lansko leto 3000 takih porcelanastih jajc med svoje ude razdelila.

Nove postave.

C. k. upravni sodni dvor ali upravna sodnija.

Državna osnovna postava dne 21. decembra 1867. leta o sodnijski oblasti zagotovila je v 15. členu ustanovitev posebnega upravnega sodnega dvora ali upravne sodnije (Verwaltungsgerichtshof) na Dunaji, ki bode sodila v vseh tistih slučajih, v katerih kdo trdi, da mu je postavam nasprotna razsodba ali naredba kake upravne gospóske prikratila pravice. To zagotovilo vresničilo se je s postavo 22. oktobra l. 1875. o ustanovitvi upravne sodnije ali upravnega sodnega dvora, ki je razglašena 2. aprila l. 1876. v državnem zakoniku pod števil. 36. Ta postava je letos moč 17. maja zadobila, upravni sodni dvor pa delovanje svoje začne 3. julija.

Da bralci naši poznajo kompetenco ali delokrog upravnega sodnega dvora, treba je delokrog upravnih organov ločiti na tanko.

Delovanje upravnih organov je dvojno: uprava namreč je v pravem ali ožjem pomenu, in pa upravno pravosodje.

Naloga uprave v pravem pomenu je izvršitev političnih zadev po zapovedih primernosti (oportunitete), upravno pravosodje pa razsojuje o pravicah in dolžnostih državljanov na temelji obstoječega

* *Čudna najdba.* V modetu (jajcu, Hoden) dveletnega žebeta, ki ga je živinozdravnik na Danskem rezal (kastriral), je našel dva zobá in pa kepo dlake. Drews je to čudno najdbo izročil živinozdravniški šoli v Kopenhagen u.

* *Zopet nova podkev!* Inženir Yates v Manhestru na Angleškem je v ondašnji razstavi kónj kazal konja z „roženo podkvo“ podkovanega, ki jo je razstavna jury (sodnija) zelo pohvalila. Ta podkev je narejena iz volovske ali bivolske kože, ki se s silo paromašine tako vkup stlači, da je trda kakor rog, vendar pa elastična, trpi dalje časa kot železna podkev in se kopitu tako prileže, da kopito in podkev sta kakor ena masa. Pri-bije se na kopito, kakor navadna podkev. Cena jej ni dražja kakor navadne podkve. Zdaj so se že tudi Francozje spravili čez to podkev in v „grande école hipo-logique“ jo pretresajo: Je li ta znajdba kaj več kot Anglešk švindal, povemo ob svojem času.

Kmetijski zgodovinski spomini vsega sveta vredjeni po mesecih.

Po „Oesterr. Landw. Wochenblatt.“

(Dalje.)

Meseca junija.

Dné	Leta	
17.	1816.	Ustanovitev gozdarske akademije v Tharandu na Saksonskem, kateri je leta 1829. bila dodana tudi akademija za poljedelstvo.
17.	1852.	Organizacija kobilstva na Francoskem.
17.	1860.	Mednarodna razstava kmetijskih mašin, kmetijskih pridelkov in plemenne živine v Parizu.
18.	1818.	Organizacija kobilstva na Bavarskem.
19.	1817.	Postavna vredba razmér med kmeti in grajščaki na Pruskem.
19.	1861.	Prva poskušnja s paroplugi, to je, s plugi (drevesi), ki jih sopár goni in sicer s Fowlerjevim plugom na polji poleg Požuna na Ogerskem.
21.	1639.	je bil tako hud mraz v Mömpelgardu v Alzaciji, da je vse ngrade pokončal; reke so zmrznile, kakor v največi zimi.
21.	1785.	je dobil George Winlaw na Angleškem prvi patent na zboljšani klepetec, to je mašino, ki žito čisti.
22.	1723.	je kamenje deževalo v Glogovici in Libošici na Českem.
23.	1773.	Oklic postave, po kateri je vsak vseučiliščin dijak, ki je hotel na Hanoveranskem državno službo dobiti, bil zavezan učiti se kmetijstva, natoroznonstva in matematike.

(Dalje prihodnjič.)

Podučne stvari.

Škodljiva stran šivalnic (Nähmaschinen).

Najhitrejše mojškre dandanes so šivalnice (šivalne mašine); zato jih čedalje več vidimo tudi v gosposkih hišah, da ž njimi gospodinja ali njene hčerke brez mojškre v kratkem času pošijejo vse, česar potrebujejo. Kakor pa vsaka stvar ima dve strani, dobro in slabo, tako tudi šivalnica. Če šivilja predolgo časa neprenehoma na mašini šiva, začnó jo, ne govoreč od

zelo trudnih nog, posebno prsi boleti, in če ne odjenja od prenapetega dela, našije si pljučno jetiko. Že fabrikantje šivalnic bi lahko nekoliko odvrnili to škodljivost s tem, da bi mašine za kaka 2 ali 2½ palca višje narejali. Šivilja pa to s tem doseže, da stol, na katerem zmirom sklonjena sedi, po potrebi toliko nižje naredí, da ne sedi preveč sključena. Sploh je, še posebno pa ženstvu, za zdravje zelo škodljivo, če neprenehoma po 2 ali 3 ure pri mašini sedi. Zato svetujemo po žalostnih skušnjah zdravnikov gospém in gospodičinam, ki so si iz hvalevredne varčnosti omislili šivalnico, naj si šivanje na njih tako uravnajo, da k večjemu eno uro v eno mer šivajo, potem pa za 2 ali 3 ure prenehajo, in še le potem se zopet za eno uro časa vsedejo k mašini. Le če tako ravnaajo, bodo dolgo šivale, — drugač pa se bode prenapeto delo splačalo s hudo in morebiti neozdravljivo pljučno boleznijo.

Nove postave.

C. k. upravni sodni dvor ali opravna sodnija.

(Konec.)

Pritožbe se pri upravnem dvoru morajo vpolegati v 60 dnevih po sprejeti razsodbi ali naredbi izdani na poslednji stopinji. (§. 14.)

Pritožba na upravni sodni dvor po pravu nima odložne moči; al stranki pritožnici je na voljo, za tak odlog poprositi upravnega oblastva, katero naj mu ga tedaj dovoli, kedar javni oziri ne zahtevajo, da bi se razsodba ali naredba pri tej priči zvršila, in kedar bi se s tem zvršilom stranki zgodila škoda, katera se ne dá več popraviti. (§. 17.)

Pritožba mora na sebi imeti podpis kakega odvetnika (advokata). (§. 18.)

Upravni sodni dvor obravnava javno in ustno (§. 28.); vdeleženi stranki pa je na voljo, da se v ustni razpravi sama zastopa, ali pa tjekaj pošlje odvetnika, kateri jo zastopa. (§. 31.) — Ako vdeležencev ali njihovih zastopnikov k razpravi ni, to ne brani razprave in razsodbe. (§. 34.)

Ako se pritožba odbije, sme se v razsodilu naložiti pritožniku, da vse stroške ali vsaj nekaj teh stroškov povrne. (§. 40.) — Upravni sodni dvor pa ima tudi oblast, stranke in po okolnostih njihove zastopnike, če se pravdajo proti jasni besedi postave ali se sicer zakrivé očitno nagajivega pritoževanja, obsojati v globe od 5 do 1000 gold. (§. 41.)

Razsodbe ali naredbe, katere so postale pravokrepne, predno je ta postava v moč prišla (to je, pred 17. dnevom maja meseca t. l.), ne morejo se pred upravnim sodnim dvorom izpodbijati. (§. 49.)

To so glavne točke postave o ustanovitvi upravnega sodnega dvora. Treba je, da to novo postavo vsi naši ljudje poznajo, ker je mogoče, da občine ali posamezniki imajo pravico, v gori navedenih primerljajih se pritožiti pri tej sodnji.

Kdor želi vso to postavo v slovenskem jeziku od besede do besede imeti, dobi jo v 13. delu „državnega zakonika“ letošnjega leta. Državni zakonik v slovenskem jeziku, katerega iz nova priporočamo našim bralcem, dobiva se v Ljubljani pri bukvarju Juriju Lercherju, pa gotovo tudi v bukvarnicah drugih mest. Cena posamesnih zakonikov je nizka in znaša le nekoliko soldov.

dovolj globoki. Najmanj mora vsak graben 4 čevlje globok biti, da je pravi vodotoč, včasih pa je treba ga še globokeje narediti. Še veliko bolji pa, ko odprti grabni, so vodotoči z lončenimi ceví, ki jih Andrej Net na Kokrici nad Kranjem izdeluje, ki so bile v „Novicah“ že večkratp riporočane. To bila bi prava drenaža, ki je bolj stanoviten in tudi cenejši vodotoč. Se vé da takih vodotočev napravljati ne more kmet sam, ampak človek, ki je izveden v tem, da se naredijo v resnici kanali, ki vodo odpeljujejo iz močvirne senožeti.

Res je, da na suho devanje močvirnega svetá stane denarjev, včasih veliko denarjev; al res je tudi, da na suho djan svet se s trikrat večim doneskom kmalu poplača.

Kmetijski zgodovinski spomini vsega sveta vredjeni po mesecih.

Po „Oesterr. Landw. Wochenblatt.“

(Dalje.)

Meseca junija.

Dné	Leta	
24.	993.	je nehalo deževati in do 9. novembra onega leta ni ne kapljice dežja več padlo na zemljo v Evropi. Zgodovina se ne spominja tako dolzega časa (4 cele mesece) brez dežja. Nasledki take suše so bili lakota in pa kužne bolezni človeške in živalske.
24.	1811.	so pri nekem kosilu v Elberfeldu na Pruskem jedli kruh in pili vino, ki sta oba bila pridelana tisto leto. Na več krajih so to leto rž želi pred košnjo sená.
25.	1864.	je umrl Viljem I., kralj Würtemberški, ki je bil tako vnet za povzdigo kmetijstva, da so ga imenovali „kralja kmetijstva“; on je ustanovil slavnoznano šolo kmetijstva v Hohenheimu, mnogo kobilstev itd.
26.	1522.	Prvi začetek z rajževno setvijo po Trivulci-u v Lombardiji.
26.	1772.	je bil najbolj vroč dan celega 18. stoletja; v Bruselji v Belgiji je gorkomer v senci kazal 35 stopinj R.
27.	1827.	Poskušnja s prvo Patrick Bellovo kosilnico v Carmilli-u na Škotskem.
27.	1846.	Kraljica Angleška Viktorija potrdi postavo, po kateri se odpravi žitna colnina.
30.	1174.	je začelo v Evropi deževati in je deževalo do konec leta skoro neprenehoma. Povodinj je bilo brez konca in kraja tako, da so se bali občnega potopa.
30.	1788.	je dobil Sandilands prvi patent na travokosilnico na Angleškem.
30.	1804.	Slavni kmetijstva učenik Albrecht Thaer rodovitno posestvo Wollupsko, ki ga je dobil od Pruske vlade, zamenja z manj rodovitnim posestvom Möglinskim zato, da dokaže, kaj se z umnim obdelovanjem tudi na malo rodovitni zemlji doseči dá.

(Dalje prihodnjič.)

Gospodarska skušnja.

* *Da se lesene reči pod prostim nebom dalje časa trdne ohranijo*, priporoča nek Anglešk časnik, naj se lesovje namaže z lanenim oljem, kateremu je pri-mešan ogelni prah.

Gospodarske novice.

* *Amerikanske motike.* — Te motike so iz jekla izdelane, so tanke in tedaj mnogo bolj lahke, kakor so navadno naše železne. Delavec, ki ima tako jekleno motiko v rokah, se manj vtrudi, hitreje koplje in več opravi, ker tenka motika rada seka in se dobro v zemljo vdira. Te nove motike (Amerikanische Stahlhauen) imajo različno podobo in velikost po razni potrebi, zato imajo tudi različno ceno; namreč od 75 kr. do 1 gold. 75 kr. Največo zalogo takih motik ima na Dunaji trgovec: Adalbert Pollak, Wien, I. Bräunerstrasse 6. — Ker jih vnanji kmetovalci zelo hvalijo, bilo bi želeli, da jih tudi naši trgovci na prodaj postavijo.

* *Razstava v Filadelfiji (v Ameriki)* je po poročilih, ki smo jih dozdej brali, velikanska, in posebno razstava kmetijskih stvari, med njimi pa kmetijskih mašin v prvi vrsti, taka, da presega vse dosedanje razstave.

* „*Za kebrovo leto*“ bilo je po več deželah razglašeno letošnje leto. K sreči je te požrešne goste mrzli in sneženi maj večidel zatrl, a ne povsod; junija meseca jih je k življenji izbudila toplota posebno na severnem Moravskem, da se jih je ondi na milijone prikazalo, ki so junija meseca pokončali drevje, katerega ni vzel mraz maja meseca, ker kmetovalci nič niso storili za vničenje tega mrčesa. Koliko je bilo hroščev na Moravskem, vidi se lahko iz tega, da, na priliko, ena sama grajščina jih je nabrala 41 hektolitrov (1 hektoliter je po stari meri 1 vedro, 30 bokalov in $2\frac{3}{4}$ maslica) ali 1 milijon in 230.000 kebrov in da županiji v Kotovinu so jih na 14 vozéh pripeljali 96 hektolitrov, za katere je ona premije dala.

Slovstvene stvari.

O Slomšekovih pesmih

došlo nam je sledeče naznanilo:

„Ravnokar se je v tiskarni družbe sv. Mohora v Celovcu dokončalo tiskanje Slomšekovih pesmi. Do srede t. m. bo vezanje dogotovljeno in se prične razpošiljatev.

Kdor želi, da se mu te pesmi takoj po izidu pošljejo, naj se v kratkem oglasi. Naročila sprejema sl. tiskarna družbe sv. Mohora v Celovcu, sl. opravništvo „Slov. Gospodarja“ v Mariboru in podpisani izdajatelj sam.

Knjiga obsega nekaj čez 17 pól srednje osmerke. Papir in tisek, vse je jako lepo in okusno. Dodana sta pesmam spredaj dva predgovora Slomškova, potem kratke „životopisne črtice“ in „beseda urednikova“; na konci pa bibliografija Slomšekovih del in spisov. Oskrbeli in pridjali smo tudi podobo nepozabljivega nam vladike, kakoršna se je nahajala v „Drobtinica“ leta 1863.

Toliko že naprej lahko rečemo, da bode ta knjiga razveselila vsako domoljubno slovensko srce.

Ceno smo postavili, kolikor je največ moči bilo, nizko. Broširan iztis veljá 90 krajc., trdo vezan (kakor so navadno bile „Drobtinice“) pa 1 gold. Kdor vzame 12 iztisov, dobí 13tega po vrh. Čisti znesek je namenjen za izdavanje ostalih Slomšekovih spisov.“

V Ptui 1. julija 1876.

Izdajatelj:

Mih. Lendovšek, kaplan in katehet.

Lahko bi se naštel — piše „Oesterr. Landw. Wochenblatt“ — še mnogo dobrih lastnosti (da je nekter osel svojeglaven in muhast, zato se ne sme ves oslovski rod obsoditi) na priliko, to, da veliko manj časa za spanje potrebuje, kakor kónj, in da se ne vtrudi tudi pri velikem in neprestanem delu, ako se le po potrebi s krmo oskrbuje in sicer dobro glešta; al naj zadostuje to, kar je bilo tù rečeno. Naj bi kmetijske družbe v tacih deželah, kjer imajo več oslov, na to delale, da se tudi za izrejo večih in močnejših oslov kaj storí, kakor se dela za povzdigo konjereje, govedoreje itd. Ko bi se iz Laškega, Francoskega, iz Heveške županije na Ogorskem itd. vpeljalo nekoliko krepkih oslov in oslic, ne bi bila ta skušnja brez koristi za kmetijstvo.

Prevdarite to kmetovalci, ki vprežne živine potrebujete za svoja gospodarska opravila!

Torbica dobrih svetov za domače potrebe.

Nabral in zapisal Lampe v Kremsu.

Kako iz steklenih posod plesnjobni duh odpraviti.

Steklena (glažovnata) posoda, ki se dolgo ni rabila, se navzame zopernega duhá po plesnobi, ki se težko odstrani. V tako posodo deni stolčenega, ravno izžganega oglja in napolni posodo z vodo. Ko si zmes v steklu dobro vrtil, pusti jo stati nekoliko časa v steklu. Za ravno to rabo so izvrstni tudi ajdovi otrobi.

Apno naredí les trpljiv in trd.

M. Lostal, francoski železniški podvzetnik, zelo priporočuje živo apno za trpljivost lesa. Les, ki ga rabi, dene v jame, nameče na-nje živega apna, ki ga potem počasi gasí; kolikor ga v zemlji rabi, pusti ga kakih 8 dni ležati. Tak les postane zelo trden in menda nikoli ne segnjije. Bukov les, na ta način pripravljen, rabijo v mnogih železnih tovarnah (fabrikah) za kladve in je menda tako trd kakor železo, zraven pa ostane vlačen. V Strasburgu gasé apno s kloroapneno vodo, s tem močijo les, ki se ga celó ogenj ne prime.

Lesena orodja trpé 10 do 15 let dalje, ako se namažejo s kuhanim lanénim oljem, v katerem je stopljene 10 do 50 odstotkov smôle.

Izvrsten prah za čiščenje kovinskega orodja

naredi se iz 2 lotov oglenokislega amonijaka, ki se raztopi v pičlem maslicu vode in se primeša te kočini 1 funt dobro stolčene krede. Malo tega praha se dene na gobo ali mehko cunjico, s katero se lahko drgne kovinsko orodje; ko posušen prah obrišeš, se orodje lepo sveti.

Lak za orodje iz drazega lesa

se naredí iz 8 lotov sandaraka, 4 lotov šelaka, 2 lotov mastike, 2 lotov benzve smole, 4 lotov beneškega trpentina in 2 funtov špirita. Trdikosci se stolčejo in v špiritu raztopé, potem se pridene trpentin in konečno se precedí skozi cedilni papir.

Kit za lepljenje statev iz gipsa.

V nasiteno galunovo raztopljino se dene kos gipsa, to se izžge in potem izmelje. Kedar hočeš prilepiti odbiti kos, naredí testó iz te moke in galunove vode. Tvarina postane trda kot kamen.

Klepanje kôse se lahko opustí.

7 lotov žvepljene kisline vlivaj s tankim curkom v 4 funte vode, ter vedno mešaj s stekleno palčico. V

to tekočino močena osla (brusilni kamen) nabrusi koso, ki dobro reže. Mešati se mora v lončeni posodi in hraniti v stekleni; paziti pa je treba, da otroci in drugi nevedni ljudje ne pridejo zraven, ker je ta zmes razjedna in strupna.

Kako se mravlje iz stanovanj odpravljajo.

Deni pižma (mošusa) v sobo, kjer so se mravlje pokazale, in kmalu bodo zapustile sobo.

Dober kup rudeča tinta.

8 lotov bražilike, 4 lote galuna, 1 kvart vode naj se kuha eno uro, potem precedi in prideneta 2 lota arabskega gumija.

Barva za perilo štempljati.

1 del cinobra, $\frac{1}{8}$ zdrobljenega železnega vitrijola se zmeša z lanénim firnežem kolikor treba, da se lahko s štempeljnom na perilo pritiska. Tako znamenje se iz perila ne zbriše lahko.

Galun v gorke vodi stopljen

prežene grilje, pajke in druge mrčese. 1 funt galuna se polije z gorke vodo in kuha toliko časa, da se galun raztopi, z gorke raztopljino se močijo koti in luknje, kjer biva mrčes.

Kako podgane pregnati

Kakor kava pečen bob, kateremu si nekoliko masti pridejal, se zmelje in postavi na pripraven kraj; skrbeti je treba, da je tudi voda blizu. Podgane se najedó in napijejo, potem poginejo.

Lep ali kit za navadno lončeno posodo.

Enaki deli trde smole in voska se raztopé pri majhnem ognju, potem se pridene toliko stolčenega živega apna, da vroča zmes še tekoča ostane. S tem zakitana posoda drži.

Kmetijski zgodovinski spomini vsega sveta vredjeni po mesecih.

Po „Oesterr. Landw. Wochenblatt.“

(Dalje.)

Meseca junija.

Dné Leta

1. 1844. so ustanovili prvo šolo za predivstvo v Simenau u pri Kreuzburgu na Nemškem.
1. 1848. se je oklicala postava za odkup grajšinskih pravic v velikem vojvodstvu Sachsen-Weimar.
1. 1848. se je oklicala postava za odpravo lovske pravice in vredbo varstva dreves proti oškodovanju divjaščine na Hesenskem.
1. 1856. se je premenila postava o poljskem varstvu in dopolnil poljski policijski red na Pruskem.
2. 1628. Wallenstein, zgodovinsko-znani vojvoda Friedlandski, ukaže, da se v Anklamu na Pomerskem mora pivo za njega iz pšenice kuhati, kakor so ga takrat navadno kuhali v južni Nemčiji, češ, da iz ječmena kuhanega (hmeljnega) piva, ki je bilo v severni Nemčiji navadno, ne more piti.
2. 1750. se je rodil Franc Huber v Genfu, ki je prvi temeljito preiskaval natoro čebel.
3. 1762. je vlada na Bavarskem ukazala zložbo razkosanih zemljišč.

Dné Leta

14. 855. sta uboga učitelja David in Tomaž Fisklen v Hartlepool-u na Angleškem dobila patent za prvo misel, kako bi sopár dal pluge goniti. Iz te misli izvira prvi paroplug Fowlerjew.

5. 1582. je v Bokhausenu pri Erfurtu med grozno hudo uro s potresom z neba padalo sila veliko rudninske tvarine človeškim lasem podobne.

5. 1834. Ukazuje Ruski car Nikolaj napravo žitnic kot pomočnic ob času velike žitne dragine.

6. 1811. je bila v vsi Avstriji žitna žetev dokončana; žita bilo je tisto leto veliko in izvrstno lepega.

6. 1827. je umrl Peter Jordan na Dunaji, eden najslavnejših učiteljev umnega kmetijstva; do svojega 14. leta je bil Jordan pastir; po neutrudljivih studijah pa jo je tako daleč pripravil, da je bil za profesorja kmetijstva na Dunaji imenovan, kjer je učiteljstvo nastopil leta 1796., postal tudi vodja cesarskih grajščin v Bösendorfu in Laksenburgu, in pripomogel k ustanovitvi družbe kmetijske Dunajske.

(Dalje prihodnjič.)

Vinogradska razstava in vinotržtvo

v Mariboru leta 1876.

Shod Avstrijskih vinorejcev se 20. septembra tega leta začne in 23. konča.

Vdeležiti se ga smejo deželani vseh dežel brez razločka.

Razpostava in vinotržtvo se bode vršilo med 17. in 24. septembrom.

Na razstavo pridejo:

V 1. skupino: vina. V 2. skupino: stranski pridelki vinstva. V 3. skupino: grozdje. V 4. skupino: posode, stroji in tvarine. V 5. skupino: podučila in književnost gledé vinstva in kletarstva.

V skupino 1. in 2. smejo se od razstavnikov samo pridelki dežel Avstrijskih pošiljati, v skupine 3., 4. in 5. pa predmeti iz vseh dežel brez razločka.

Nadrobni pregledi in naznanilni listki se na zahtevanje brez poštnine dopošiljajo, in se za brzo naznanjenje dotičnih adres uljudno prosi.

V Mariboru junija mesca 1876.

Središčni odbor.

Narodno-gospodarske stvari.

Poglejmo si malo Avstrijsko-Ogerske asekurance.

Dunajski list „Merkur“ ima poseben oddelek, v katerem razpravlja „asekurance“ (zavarovalnice). Naj iz njega nekoliko vrstic vzamemo v naš list; vsaj ne bode od škode na nobeno stran.

Zavarovanje — tako začjenja „Merkur“ svoj spis — se v deželah Avstrijsko-Ogerskih še zmirom ni tako vkoreninilo in tako razširilo, kakor bi bilo prav. Dvoje je krivo tega: eno je to, da mnogo ljudi še zmirom nima pravega pojma o asekurancah, drugo pa je roparsko početje nekaterih asekuranc ali bank. Mnogo kazenskih tožeb v Avstriji in na Ogerskem je pa še bolj

omamilo zaupanje do teh zavodov, in to po pravici. Zato je res skrajni čas, da vlada Dunajska za Avstrijo to stori, kar je storila Peštanska vlada za Ogersko, da na novo postavo zaveže asekurance, katera bi zavarovance varovala zvijač in sleparij, ki so večkrat skrite v asekurančnih pogojih.

Asekurance na Angleškem, v Ameriki, na Nemškem in Francoskem, čeravno jih je po številu veliko več, kakor v Avstriji in na Ogerskem, so vse v dobrem stanu — zakaj? Zato, ker je ljudstvo po ostrih postavah varovano vsakoršnih goljufij.

Žalibog, da niti ministerstvo niti državni zbor pri nas nista še na tako potrebo mislila; zato čedalje bolj pojema zaupanje ljudstva do asekuranc, katere, če so dobre in poštene, so gotovo velika dobrota človeštvu. Ako bi tako ne bilo, pač bi na Angleškem in v Ameriki ne bil skor vsak človek zavarovan: ta, da se ogne škodi ognja, uni toče, tretji živine, četrti da sebi in svojim o boleznih in starosti odvrne skrb življenja itd.

V Avstriji in na Ogerskem je bilo lansko leto blizu 40 asekuranc, ki so že večidel razglasile svoje bilance. Izvzemši le nekatere izmed njih kažejo vse druge neugodne račune. Dobro bo tedaj in treba bi bilo, da zavarovalnice, ki so že za likvidacijo zrele, se brž ko brž spravijo na stran, da se črv nezaupanja dalje ne širi, vsaj je 9 taci asekuranc,* ki si vendar po razglašeni svojih poročilih, če tudi lepo nališpanih, ne bodo menda domišljevale, da dalje životariti morejo. Asekuranca „Viktoria“, na priliko, z všteti 5000 kaduknimi delnicami, kaže zgubo 1 milijona in 680.000 gold. od kapitala 2 milijonov. Take zgube kažejo tudi „Konkordija“ v Reichenbergu in „vzajemna asekuranca Graška“. O takem času, ko Dunajska „Lebensversicherungsanstalt“, „Juventus“ in „Minerva“ likvidirajo, bo menda tudi lahko, riske družih hirajočih bank pod kako drugo streho spraviti.

Po mnogih družih razpravah kaže „Merkur“ s številkami sila velike gospodarske stroške nekaterih asekuranc, in po teh razpravah pride do tega, da pravi: poprek požró gospodarski stroški Avstrijskih asekuranc tretji del svojih premij (dohodkov). V gospodarske stroške (Verwaltungskosten) pa spadajo: provizije agentov, zdravniški honorari in pa stroški vodstva itd. —

Iz vsega, kar nam menda dobro podučeni „Merkur“ razodeva, je tedaj očitno: 1) da je asekuranc z ozirom na mlačno udeležstvo ljudstva v Avstriji in na Ogerskem veliko preveč, 2) da poštenja pri agentih je veliko premalo, 3) da zato in zarad še družih vzrokov so gospodarski stroški preveliki, 4) da stroge asekuracijske postave manjka. Zato je želeti, da se hirajoče asekurance po primernih pogojih vtopijo v zdrave, da druga ni na poti drugi, in z zmognimi asekurancami se povzdigne zaupanje do njih.

Politične stvari.

Ali je Avstrija še Habsburška monarhija ali že Bismarkova in Magjarska domêna?

„Ob mejah Avstrije ne smejo se snovati nove slovanske države!“ — tako kriče privrženci sedanje sisteme, samopridni „ustavoverni“ Nemci in

*) Da nikogar ne žalimo, nočemo teh 9 asekuranc, ki jih „Merkur“ kar naravnost po imenu navaja, prepisati v naš list, kajti nam gre le za stvar. Sapienti pauca!

s travo obsejane njive blizo vrtov, kjer bramor škodo dela, naj travnike po košnji natanko ogledajo in kjer gola ali ko dlan velika nekoliko viša in trda mesta najdejo, naj jih z lopato vzdignejo in izkopljejo; cela gnjezda jajic ali že ličink bodo našli, ki naj se s kropom ali kakor koli drugače pokončajo. O poli uri — pravi g. Leskovec — je našel 12 tacih gnjezd, in če je vsako gnjezdo le 200 jajic imelo, pokončanih je bilo 2400 bramorjev.

Gospodarske novice.

* *Živ krompirjev žužek*, „koloradovec“ imenovan — je vkljub prepovedni postavi iz severne Amerike priromal v Evropo. Tako se piše iz Bremena, da ga je našel delavec, ko je 16. dne u. m. na železnici žaklje čedil, v katerih so na parobrodu koruzo dobili iz New-Yorka. Ker v kolodvoru v poduk delavcem visi podoba tega strahovitega mrčesa, so ga brž spoznali; vjetemu so prinesli krompirjevega perja, na katerega se je koloradovec mahoma spravil z očividnim veseljem. Ker je ladja, ki ni več krompirja imela, najmanj 20 dni potrebovala, da je iz New Yorka prišla v Bremen, je moral on ali ves čas stradati, ali pa se živiti od kake druge hrane. Vsakako je treba gospodarjem paziti, da se po Evropi ne zatrosi še ta nadloga.

* *Da krava med molžo ne more z repom mahati*, iznašel je neki Anglež pripravo, s katero se rep za čas molže priveže na koleno. — Da kravam ni, ko jih muhe nadlegovajo, privezani rep všeč, in da so pri molži zatega del še bolj nepokojne, gosp. Tomaž Pedden menda ni pomislil.

Živinozdravniška skušnja.

* *Karbolna kislina izvrstno zdravilo pri starih ranah in komatnih otiskah*. S karbolno kislino, zdravilom novejšega časa, ki se v vsaki apoteki dobi, pomešano z vodo, se večkrat na dan pomoči rana. Sama karbolna kislina pa se ne sme jemati, ker je razjedna, ampak 1 del te kisline se mora pomešati z 80 deli vode.

Kmetijski zgodovinski spomini vsega sveta vredjeni po mesecih.

Po „Oesterr. Landw. Wochenblatt.“

(Dalje.)

Meseca julija.

Dné Leta

9. 1849. je bil najbolj vroč dan na Francoskem; gorkomer je kazal čez 41 stopinj po R.
9. 1860. so na Švabski planini „Alb“ v Virtembergu zmrznili vsi poletni sadeži.
10. 1565. je kapitan Hawkins pripeljal iz Santa Fé a prvi krompir v Evropo; ljudje so ga izprva le radovedno gledali kot neznano stvar, pa ne sadili.
10. 1868. je umrl dr. Henrik Viljem Pabst v Hütteldorfu poleg Dunaja, bil je eden najslavnejših učiteljev in pisateljev kmetijskih.
11. 1854. je bila v velikem vojvodstvu Baden-u oklicana postava, katera prepoveduje razkoševanje zemljišč tako, da se polja in senožeti ne smejo razkositi na manj kakor na četrt orala, gozdi in pašniki pa ne pod 10 oralov.
12. 1479. so gosenice v Švajci tako strašno škodo naredile, da so v Bernskem kantonu v cerkvah molili za odvrnitev te nadloge.

Dné Leta

13. 1788. je po vsem Francoskem pobila grozna toča vse sadeže; samo v 1039 občinah je naredila škodo cenjeno na 25 milij. frankov.
13. 1807. je bila najhujša vročina na Nemškem, — v Stuttgartu je gorkomer 39 stopinj R. v senci kazal.
13. 1808. je bila najhujša vročina na Angleškem, gorkomer je v Londonu kazal v senci 33 stopinj.
14. 1750. so se prikazale silne trume kobilic na Ogerskem, v Avstriji in na južnem Nemškem, ki so strašno poškodovale polja.
14. 1847. so žareči kamenji izpod neba padali v Brunovem na Českem.

(Dalje prihodnjič.)

O vcenitvi zemljišč zarad vravnjanja gruntnega davka.

Vcenitev zemljišč na podlogi vrstilne tarife se je tudi v Logaškem cenilnem okraji, in sicer v katastralni soseski Vojska 17. dne t. m. začela. To važno opravilo izvršuje se sedaj v vsi deželi Kranjski, le v cenilnem okraji Ljubljanskega mesta še ne.

Vsa pozornost se tedaj zdaj obrača do vcenilcev in od njih pričakuje ugodna rešitev imenitne njihove naloge.

In zopet moramo povdarjati željo vse dežele naše, da se to jako važno opravilo na korist našim, z gruntnim davkom preobloženim poljedelcem reši. Ne le cenilcem, ampak vsem, ki imajo besedo pri vcenitvi zemljišč in pri vredbi zemljiščnega davka v deželi naši, priporočamo tedaj, naj na vse strani previdno ravnajo, in vse razmere in okoliščine, ki imajo vpliv na viši ali nižji dobrotni razred dotičnega zemljišča, dobro prevdarijo, predno zadnjo besedo izrekó. Kjer je to ali uno dvomljivo, naj se z odločbo ne prenaglijo, marveč naj dotični kos (parcelo) na tanko še enkrat pazljivo pregledajo. Pri tem pravilu pa naj se ne dadó od nikogar motiti, ampak ravnajo naj po svoji najboljši vednosti in vesti. Naj jim bode vselej le stvar, ne pa dotična oseba pred očmi. S tem pa nikakor ni rečeno, naj se kako dobro pojasnilo dotičnega župana ali družih zaupnih mož, od njega k vcenitvi poslanih, naravnost odbije, ali celó prezre, kajti nihče tajiti ne more, da so domačim nekatere razmere v soseski najbolj znane. V take razmere spadajo, na priliko, zaporedne povodnji, ki zemljišča potaplajo in rastline kvarijo, dereče vode in hudourniki, ki zemljišča posipljejo s peskom itd.

Posebna pozornost je pa potrebna pri vcenitvi obširnih pašnikov in gozdov dežele naše, ki se večidel tudi le v velikih kosih nabajajo, in ima vsak obširni kos po več dobrotnih razredov v sebi. Pri prevdaranju čistega prinosa je tu poglobitna reč njih lega, in pa to, ali je mogoče tudi ves vžitek od njih si v prid obračati ali ne. Kaj neki koristi pašnik, če je še tako dober, pa je v strmini, da živina brez nevarnosti do trave ne more; ali pa, če v dotičnem kraju navadno ni dosti živine, da bi se vsa paša tudi v prid obrniti zamogla? In kaj lastniku hasne le gozd na dobri zemlji, če je pa zeló oddaljen, ali pa če je lega njegova taka, da se gozdni pridelki iz njega prav težko domú spravijo, in se, kar se v več krajih godí, drva in oglje na hrbtu veliko daljavo nositi morajo, kjer spravljanje na dom več stane, kakor so gozdni pridelki doma vredni? Naj ne moti tu nikogar nizka tarifa zadnjih razredov, in naj to nikakor k površnemu ravnanju pri vcenitvi

teletom — vsak dan po 3 do 4 litre mleka. Če je tudi kravica majhna, ima vendar lepo, čvrsto telce, akoravno so me sosedje (in menda po pravici) strašili, da bi utegnili to, da je bila 10 dni pred teletom molzena, teletu škodovati.

Govorica, ki sem jo čul že večkrat (menim od takih ljudi, ki tega plemena krav še niso nikoli imeli), da so Muricodolske krave slabe za mleko, je toraj tudi po moji skušnji neresnična, pa tudi one krave, katere sem l. 1872. v Ljubljani kupil, so izvrstne. To je pa — se ve da — gotovo, da tudi vsak Arabsk konj ni izvrsten konj, ne vsaka Merinoška ovca in ne vsaka Švajcarska in Muricodolska krava izvrstna, kakor je tudi to res, da ni vsaka Kranjska krava slaba.

A. Lavrenčič, posestnik.

M. Kozinova izreja žlahnega sadja po odrezanih mladikah.

Na objavo gosp. Kozina, kako da je on v stanu žlahno sadje po odrezanih mladikah izrediti, bilo bi najboljšje molčati in si svoj del misliti. Da pa se ne reče po pregovoru: „chi tace, conferma“ (molčé potrjuje) si dovoljujem sl. vredništvu „Novic“ sledeče vrstice poslati.

Vinska trta, grozdjiče sv. Ivana, bodeče grozdjiče, kutna, smokva, so sadna plemena, katera se dadó z največo koristjo po odrezanih ter v zemljo vtaknenih mladikah ali potikovalcih pomnožiti; — to je sploh znana stvar. Da bi iz potikovalcev dosežene rastline slabši sad rodile memo maternih rastlin, na to ni misliti, kajti ravno potikovanje (stupfen) in cepljenje ste nam v sadjereji edini sredstvi, popolnoma konstantna plemena in njih sorte obdržati in pomnoževati.

Vsa ostala plemena in sorte peščikastega, koščičastega in ježičastega sadja se nikakor ne dadó koristno s pomočjo potikovalcev pomnoževati in še celó na tako „simpl“ način ne, kakoršnega g. Kozin navaja. Da se jih med 1000 jabelčnimi potikovalci morebiti pet prime, to je res, al kakošne praktične vrednosti je to proti setvi in cepljenju? — gotovo tako majhne, da popolnoma izgine. Pri hruškevih potikovalcih se pa še ta procent doseči ne dá, in to pri strogo vrtnarsko umetnem postopanju ne, tem manj pa po gosp. Kozinovem „simpl“ delu; koščičasta in ježičasta plemena in sorte sadja se pa kar naravnost s pomočjo potikovalcev nikakor pomnožiti ne dadó.

Res, da sem jaz osebno bil v Ravnah, si ogledat „copernije“ gosp. Kozina, od koder sem se pa tudi z največo „tiho“ osupnostjo nad njegovo čudno vrtnarsko drznostjo vrnil, nikakor nadjaše se, da se bode mož kedaj na nemerodajno moje mnenje javno opiral,

*) Zares le od taci, katerim niso znane izvrstne lastnosti Muricodolskega plemena. Še danes je resnično to, kar so že davno najslavniši izvedenci, kakor baron Ehrenfels, grof Barni in drugi o Muricodolskih govedih pisali, da to pleme, bolj kakor vsako drugo našega cesarstva, združuje vse tri lastnosti, ki jih želimo od goved: namreč, da 1) se dobro odebeliti dadó in je njih mesó posebno okusno, 2) da so krave tega plemena izvrstne mlekarice, ki se smejo primerjati Švicarskim, in 3) da Muricodolski vol je za vprego najbližji Ogerskemu. Baron Ehrenfels je v časniku „Oecon. Neuigk.“ celó to trdil, da Štajarska (Muricodolska) krava bo kedaj še slovela za najboljšo kravo vsega sveta. No, to je menda preveč rečeno; al to je resnica, da presega tam, kjer je kraj za njo ugoden, vsa druga Avstrijska plemena.

Vred.

tako, da mu moram sklicevanje na mene javno zavriniti in odločno desavirati.

Na Slapu 23. julija 1876.

R. Dolenec.

Kmetijski zgodovinski spomini vsega sveta vredjeni po mesecih.

Po „Oesterr. Landw. Wochenblatt.“

(Dalje.)

Meseca julija.

Dné	Leta	
15.	1863.	je bil mednarodni zbor živinozdravnikov v Hamburgu.
16.	1811.	se je ustanovil nadvojvodu Ivanu na čast Joaneum v Gradcu.
17.	1794.	so se prvič po dražbi prodajale ovce Rambouilletskega plemena na Francoskem.
17.	1817.	je P. Jordan v Vosendorfu poleg Dunaja prvo poskušnjo žito kositi z mašino (kosilnico) naredil, ki jo je dobil iz fabrike J. Smith-ove v Deanstonu v Škociji. V 2 urah je vselej pokosila celo oralo žita.
18.	1841.	se je prvič prikazala v Evropi bolezen na krompirji, katera od tistega časa ni še prenehala.
18.	1853.	so v Offenburgu na Badenskem postavili spominek slavnemu Angleškemu mornarju Francetu Drake-u, kateremu se po krivici pripisuje čast, da je krompir iz Amerike prvi pripeljal v Evropo.
20.	1596.	je prvi krompir cvetel na Helfensteinovem vrtu v Wiesensteigu na Württembergem.
20.	1770.	žito še klasja ni delalo, ampak bilo je tako majhno, kakor spomladi, in to zaradi mrzlega poletja.
21.	1865.	je bil eden najbolj vročih dni na Nemškem; gorkomer je kazal v senci 32 stopinj po R. Zaradi silne vročine so se možgani vneli velikemu delavcem na polji, ki so za sončarico (Sonnenstich) zboleli.

(Dalje prihodnjič.)

Šolske stvari.

Šiba ali ne šiba v ljudski šoli?

„Novice“ so v 27. listu poročale, da v zboru okrajnega učiteljstva za Ljubljansko mesto 6. dne t. m. pride v obravnavo tudi vprašanje: „Kateri bi bili pripomočki, da bi se disciplina, ki ponehuje, od kar so odpravljena telesna pokorila, zopet naravnala.“

V zadnjem listu našega „Učit. Tovarša“ beremo to razpravo, katere interes vsakako sega tudi čez šolska vrata, tako le popisano:

Poročevalec temu predmetu je g. Bahovec, učitelj na 2. mestni šoli. V vvodu svoje razprave omeni, da ne more opazovati, da bi bil šolski red omajan ali da ponehuje, ker je on učitelj še le od leta 1872., ko so bila telesna pokorila že odpravljena. Sicer ga gosp. govornik obširno razpravlja, „kaj je šolska disciplina, kaj obsega, kakošna mora biti, na kaj naj se opira.“ Potem bere iz šolskega in učnega reda §. 24. odgojne pripomočke: „hvala, nagrada, razen letnih premij, z druge strani svarilo, karanje naposled začasno iz-

Vinorejec A. Potem imamo povsod trtno uš.

Vinorejec B. Amerikanske trte pa so tako krepke rašči, da jim uš ne škoduje.

Kdo tedaj ve odgovor na glavno vprašanje: Al morajo res trte po uši pod zlo iti ali ne? Nek Weidlinški vinorejec še danes toži, da je bil on edini posekal svoje okužene trte, na katerih je viselo vse polno grozdja, predno je še dozorelo.

Kmetijski zgodovinski spomini vsega sveta vredjeni po mesecih.

Po „Oesterr. Landw. Wochenblatt.“

(Dalje.)

Meseca julija.

Dné	Leta	
22.	1420.	se je že končala trgatév na Francoskem po nenavadno toplem vremenu tega leta.
22.	1763.	Ruska cesarica Katarina II. dá oklicati postavo, po kateri se tujim naselnikom na Ruskem dovoljujejo posebno velike do-brote. Obilo Nemcev je potem priromalo in se naselilo v južni Rusiji.
23.	1765.	se je začela reja ovac žlahnega ple-mena na Saksonskem. Prišlo je takrat 100 ovnov in 100 ovac Merinoškega plemena z dvema ovčarjema iz Španjskega v Stolpon pri Pirni na Saksonskem, ki jih je daroval Španjski kralj Karol III. izbornemu knezu Saksonskemu. V imenovanem kraju se je potem ustanovila prva državna ovčjereja in ovce tega plemena so dobile imé „Electoral-ovce“, to je, izborne ovce (kurfürstliche).
23.	1875.	je umrl André Leroy v Angersu na Fran-coskem, eden najslavnejših sadjerejcev; njegovi vrti obsegajo 200 hektarov in so največi na svetu. Spisal je tudi cenjeni slovník o sadjereji.
24.	1727.	je Pruski kralj Friderik Viljem I. razglasil oklic, v katerem vsem vseučiliščnim dija-kom priporoča učenje kmetijstva.
25.	1862.	se je na tako imenovanem cesarskem stolu v Badenu pilo prvo novo vino tega leta; le leta 1811. je bila trgatév tako zgodnja kakor to leto.
26.	1249.	je strašansko deževalo kamenje na Harcu, v Quedlinburgu, v Ballenstedtu in Blanken-burgu na Nemškem.
27.	1586.	je admiral Franc Drake se pripeljal s prvo ladijo tobaka in krompirja v Plymouth na Angleško iz zahodnje Indije in Virginije. Mornarji, ki so prvi do tistihmal še neznani tobak pušili, so s tem učinili velik natek ljudstva.
27.	1808.	je bil kmetijski stan na Pruskem osvoboden tlake in desetine.
28.	1855.	so ustrelili zadnjega medveda v Krum-lovem na Českem v ovsenišču, kamor se je skril. Od onega časa ni več medveda v tej deželi.

(Dalje prihodnjič.)

Narodno-gospodarske stvari.

0 pobiranji priklad za občinske potrebščine.

Poduk županom in želja do sl. deželnega odbora in sl. finanč-nega odbora. *)

Pobiranje občinskih priklad k cesarskim davkom županijam dostikrat velike sitnosti prizadeva, in župan večkrat ne vé, kam naj se obrne, da si dotični denar kmalu k rokam spravi.

Ne bo tedaj od več, da o tem nekoliko sprego-vorimo.

Občinski odbor sme po §§. 73. in 79. občinske po-stave za občinske potrebe k direktnim cesarskim dav-kom (fronkom) pa tudi k vžitnini (daciji) priklade skleniti. Sklep je veljaven, če mu večina občinskega odbora pritrdi, in je bil postavno oklican, pa se o po-stavljenem času zoper njega nihče pritožil ni.

Potem se sme priklada pobirati koj, če ne pre-seže 15 odstotkov (procentov), ker za to ni višega pri-voljenja treba; večje priklade pa so veljavne še le ta-krat, in sicer, če ne znašajo čez 25 odstotkov, kedar to deželni odbor privoli; in če ne presežejo k di-rektnim davkom 50, in k vžitnini 30 odstotkov, kedar to dovoli deželni zbor; in če presežejo ravno omenjene odstotke, pa še le takrat, kedar se doseže za to potrebna, od cesarja potrjena deželna postava.

V občinski postavi je v §. 84. izrečeno, da pri-klade k cesarskim davkom pobirajo tisti ljudje, in pa tako, kakor davke same. Na deželi na Kranjskem di-rektne cesarske davke pobirajo ces. davkarije; vžitnino pa deloma cesarske davkarije, deloma pa zakupniki. Tedaj imajo navedene ces. gospóske in pa omenjeni ljudje tudi dolžnost, dotične priklade pobirati.

Vprašanje je le še:

1. Kdo in pa kam se ima brez ovinkov obrniti, da se pobiranje priklade o pravem času prične in iz-vrši; in

2. kedaj se ima iztirjani znesek županiji izplačati?

Na to dvojno vprašanje odgovoriti zdi se nam po-trebno zato, ker o tem ni nobene natančne določbe, toraj se o tej zadevi tu pa tam tudi različno ravna. Nekateri županije se namreč obračajo do svojega okraj-nega glavarstva, druge pa naravnost do deželnega finanč-nega vodstva, in pa tudi zato, ker se davkarski urad-niki včasih radi izgovarjajo s tem, da o prikladah nobene uradne vednosti, pa tudi od svoje predpostavljene go-spóske nobenega ukaza za pobiranje nimajo. Zato se marsikatero leto ali celó nič, ali pa prav malo priklade iztirja in županiji odraja, katera po takem v denarne stiske pride in v denarnih zadevah svoje dolžnosti spol-niti ne more.

V razjasnilo te važne zadeve je mnenje naše to-le:

Odgovor na vprašanje 1: Ker deželno finančno vod-stvo cesarske davkarije o njih delovanji nadzoruje in pa zarad pobiranja vžitnine z zakupniki pogodbe dela, mora finančno vodstvo tudi na tanko vedeti, kaj vse imajo gori navedene gospóske in ljudje pobirati. Na ces. finančno vodstvo tedaj je obrniti se, da ono pobiranje priklade dotičnim davkarijam in zakupnikom ukaže, in jim izplačo iztirjanega zneska o pravem času veleva.

Obrniti se pa ima tje:

a) županstvo samo, kedar sklenjena priklada ne preseže 15 odstotkov; vlogi naj se pa priloži za-

*) Morebiti shodno ne samo za Kranjsko, temuč tudi za druge slovenske dežele. Pis.

bi se kmet ne strašil stroškov za nakup umetnega gnoja in če bi znal ž njim prav ravnati.

Ko bi po nauku Liebigovem kmetovalci vse svoje pridelke v domačem gospodarstvu na prid obrnili, z njihovimi odpadki več gnoja pridelovali in gnoj bolje gleštali, potem bi se vé da več in boljšega gnoja imeli. Ko bi vrh tega še kaj travnikov imeli, ki bi jih z vodo napajati mógli, bi lahko brez drugega gnoja več živinske klaje pridelali, iz katere bi živina več gnoja jim dala. Al, kakor žalibog kmetje gospodarijo, pridelajo le malo gnoja, pa še ta večkrat ni nič vreden; njivam se potem ne povrača, kar se jim jemlje — in tako zabredejo v tisto gospodarstvo, ki se po pravici „roparsko gospodarstvo“ imenuje in po katerem kmetije hirati morajo. To pa hočem drugi pot dokazati.

Kmetijski zgodovinski spomini vsega sveta vredjeni po mesecih.

Po „Oesterr. Landw. Wochenblatt.“

(Dalje.)

Meseca julija.

Dné	Leta	
29.	1561.	Pri pojedini bogatega Jakob Fugger-a v Avgsburgu so prvič na Nemškem na mizo prišli purani; ker so izrejeni bili na Laškem, so jih zategadel imenovali „Laške kokoši“.
29.	1590.	Strašanska vročina in suša je bila okoli Dunaja in sicer takošna (če je res?), da je seno na vozech se po solnčnih žarkih vnelo; isti čas je bilo veliko požarov in tudi v gozdih na Českem in v Turingiji.
30.	1775.	je umrl Ch. Reichardt v Erfurtu; on je bil oče umnega vrtnarstva, in strokovnjak v kmetijstvu; spisal je slavnoznan nemško knjigo pod imenom: „Land- u. Gartenschatz“.
30.	1832.	je umrl J. A. Chaptal (reci Šaptal) grof Canteloupe v Parizu, slavni kemik in iznajdenik onega načina vino zboljševati, ki se še dandanes „šaptaliziranje“ imenuje.
31.	1860.	je bila mednarodna razstava in poskušnja z žitnimi kosilnicami v la Touilleuse-u na Francoskem.

Meseca avgusta.

1.	1866.	je bila mednarodna razstava orodij in priprav za ribštvo v Bolonji na Francoskem.
1.	1870.	se je ustanovila c. k. kemično-fiziološka poskuševalnica za sadje in vinorejo v Klosterneuburgu poleg Dunaja.
2.	1830.	so se odpravili zadnji ostanki tlake in desetine v veliki vojvodini Oldenburški.
2.	1863.	Ukaz cara Ruskega Aleksandra II. oklicuje 2 milijona carskim posestvom podložnih kmetov za proste posestnike.
3.	1625.	Slavni vojskovodja Wallenstein, vojvoda Friedlanški, zasadi prve murbe na svojem posestvu v Gičinu na Českem, ter tako vpelje svilorejo v tej deželi.
4.	1789.	Državni zbor v Parizu odveže vse kmete na Francoskem desetine in tlake.

(Dalje prihodnjič.)

Gospodarske novice.

Prasiček s zaraščeno zadnjico.

Iz Črnomlja se nam poroča sledeče:

„Pred mesecem je starček Majerle v Karlovcu kupil na trgu 2 svinji; ena je bila breja in mu je pred 8 dnevi 3 prasičke polegla, med katerimi je eden bil brez zadnjice, kajti ritno črevó bilo je zaraščeno. Starček, izkušen živinozdravnišk samoúk, vzame nožič, prereže zadnjico (rit) na celem in odpre črevó. Prasiček živi, pa je še bolj korajžen kot druga dva. — Naj je gospodarjem to za poduk, da se ne preplašijo, ako se jim kaj tacega pripetí. Večkrat tudi nožiček pomore. Vem, da učenim živinozdravnikom nič novega ne povem; naznanjam pa vendar gospodarjem to nenavadno prikazen zato, da pomoč ni težka v rokah živinozdravnika ali sicer skušenega moža.“

Gopodarska skušnja.

* Za pokončavanje zemeljskih bolh se priporoča voda, v kateri se je kuhal pèlin. Če se rastline poškopijo s to vodo, umoré se vse bolhe in tudi jajca, če se nahajajo na rastlinah. Te bolhe se zeló rade držé pod kožo kolcev, ki se nahajajo v vrtilih, zatoraj naj se koli olupijo, da bolhe čez zimo nimajo zavetja.

Nove postave.

Postava in službeno navodilo za c. k. žandarstvo v našem cesarstvu.

Ravnokar smo navedeno postavo, ki za žandarstvo dandanes veljá v našem cesarstvu, dobili v slovenskem jeziku v roke.

Ker skušnja uči, da so ljudstvu v mestih in na kmetih le malo znane pravice in dolžnosti žandarjev, in se je zaradi tega že marsikaka nesreča pripetila, zato utegne koristno biti, ako v poduk našim ljudem podamo nekoliko odlomkov te postave, ki je 26. svečana t. l. cesarjevo potrjenje dobila. *)

Iz splošnih propisov:

Namen žandarstva je, da ohranjuje javno varnost, red in pokoj; njega vpliv na krajevno-policijske reči bodi praviloma samo v tem, da na-nje pazi in da občine (soseske, komune) podpira.

V vojaških, ekonomnih in upravnih rečéh ono stoji pod svojimi vojaškimi načelniki, gledé javne varnostne službe pod c. k. političnimi okrajnimi in deželnimi ob-

*) Primerjaje nemški izvirnik s prevodom slovenskim smo zopet radostni zapazili, kakošen mojster je gospod Cigale v prestavljanji postav. Naj beró obeh jezikov zmožni rojaki naši žandarsko postavo, pa izvirnik primerjajo s prevodom, in v svesti smo si, da bode vsak rojen Slovenec postavo bolje razumel kakor izvirnik, nasproti mnogim prevodom, pri katerih, da jih razumemo, moramo večkrat na pomoč vzeti nemški izvirnik. Poleg jasnosti prestave pa človeku tudi to dobro dé, da se ne nahajajo v Cigaletovih spisih one neupravičene in zato neslane novotarije v pisavi, s katerimi se dandanes „producirajo“ nekateri slovenski pisatelji, mislé, da s tem kažejo velikansk „napredek“! Če — razen drugega — v nekaterih spisih vse mrgolí onih *j, j, j*, nehoté nas ta na koncéh besedí prisiljeni *j* vsak hip opominja izreka neke glasovite nemške zabavljice: „und der Zopf, der hängt ihm hinten“, ki bi se v teh slučajih smela prevésti v: „und das *j*, das hängt ihm hinten.“

Vred.

katerih se ima odgojevati živina le popolnoma čistega plemena ter vse opazke v posebno rodbinsko knjigo zabilježiti, da se natančno pozvedo lastnosti in vrednosti domačih govejih plemen.

Rejo Marijadvorskega plemena je prevzel samostan v Št. Lambertu, Muricodolsko pleme se je izročilo posestniku Poschu v Šaldorfu na gornjem Štajarskem v Muriški dolini, cikasto hribsko pleme pa je dobil posestnik Humer v Št. Petru v okraji Oberwälz.

Vsak posestnik dobiva po 300 gold. letne podpore in vsaka kravarja ima po 6 krav in 1 bika.

Bikom morajo dajati sledečo krmo: 12 funtov sená, 6 funtov ovsene slame, katera mora biti rezana in v vodi namakana, 1½ merice ovsa in 1 lot soli.

Iz zapisnikov se razvidi:

- a) da žive teže ima Marijadvorska goved 926 funtov,
Muricodolska „ 863 „
cikasta hribska „ 673 „

- b) Teleta so vsak mesec prirastka imela po 22 funtov, največ pa ob času poletne pašnje, in sicer po 35 funtov! (In pri nas na Kranjskem? — menda nič ali pa celó malo, vsaj se le klatijo po golih tleh!)

- c) Mleka je dajala krava

Marijadvorskega plemena

najboljša: 1800 bokalov na leto

najslabša: 920 „ „ „

v srednji meri tedaj po 1265 „ „ „

Cikasto hribskega plemena

najboljša krava je molzla 1048 bokalov na leto

najslabša „ „ „ 448 „ „ „

v srednji meri tedaj 746 „

Muricodolskega plemena

najboljša krava 2738 bokalov na leto

najslabša „ 1384 „ „ „

v srednji meri tedaj 1979 „

Na dalje najdem sledeče prav zanimive primere žive teže in množine mleka:

Muricodolske krave so poprek imele žive teže 863 funtov, mleka pa na leto 1979 bokalov.

Marijadvorske so imele žive teže 926 funtov, mleka pa 1230 bokalov.

Cikaste hribske so imele žive teže 673 funtov, mleka pa 746 bokalov.

Na vsakih 1000 funtov žive telesne teže pripada torej pri

kravah Marijadvorskih 1328 bokalov,

„ cikastih hribskih 1109 „

„ Muricodolskih 2239 „

mleka na leto.

Te številke so pač žive priče, da Muricodolske krave so prav dobre mlekarice.

Ob enem pa moremo prav s teh številk posneti, kolikošen razloček more biti v molži pri istem plemenu, na priliko:

najboljša Muricodolka dá 2738 bokalov,

najslabša „ dá 1384 „

po takem skoro 100 odstotkov manj.

V vsem skupaj pa prevaguje Muricodolsko pleme prav sijajno kot mlečna živina.

Sicer pa mi vse to potrjujejo moje obilne pozvedbe, katere dobivam od raznih živinorejcev, ki so dobili Muricodolsko živino iz državne podpore.

Da se ognem napadom nekaterih gospodov, ki ne morejo trpeti Muricodolske govede, naj jim tukaj izrazim odločno, da tudi jaz priznavam, da je še katero drugo pleme boljše za mleko. Da pa zagovarjam Muricodolsko, opravičujem to s tem, da to pleme zjedinja v sebi vse tri lastnosti, ki si jih gospodar želi

od goveje živine, namreč 1) da je dobro za molžo, 2) prav dobro za vprego, 3) povoljno za vpitanje.

Vrh tega sivo barvo Muricodolske živine kmetje najbolj obrajtajo, in tudi Lah, ko pride kupovat volov, najbolje plača „sive“ voliče. Ko sem po Furlanskem potoval o poslu govedorejskem, slišal sem od Furlanskih kmetov vedno, da jim je siva živina „griggi Stiriani“ najljubša. In tudi to je faktor, s katerim mora umen živinorejec računati, kajti kaj mu pomaga izrežati cikaste vole, če jih pa more le slabo prodati na trgu, ker za živino take barve kmetje-kupci ne marajo.

Štajarski voli so tudi trpežni in za delo prav dobri, močne vprežne živine pa vsakater poljedelec najbolj potrebuje. Z močnimi voli bi mogli tudi globokejo brazdo vrezati, v taki pa bi zrastle več turšice, sploh več pridelka itd.

Gotovo je, da je revna slabotna vprežna živina dokaj kriva, da se na polji manj prideluje, ker oratár zaradi slabotnih voličev ne more orala zastaviti globoko.

Sploh potrebuje Kranjski kmetovalec dobre vprežne živine, katera mu tudi nekoliko mleka daje, — to pa gotovo dobí v prav povoljni množini od Štajarskega Muricodolskega plemena. (F. P. *)

Kmetijski zgodovinski spomini vsega sveta

vredjeni po mesecih.

Po „Oesterr. Landw. Wochenblatt.“

(Dalje.)

Meseca julija.

Dné	Leta	
5.	1773.	se je rodil Janez Burger, slavni pisatelj kmetijskih knjig, v Wolfsbergu na Koroškem. (Umrli 28. januarija 1842.)
5.	1860.	Poskušnja žitnih kosilnic različnih dežel v Goes-u na Holandskem.
6.	1705.	je bila največja vročina v Parizu; gor-komer R. je v senci kazal 39 stopinj.
6.	1754.	se je po vladnem ukazu v zgornjih Lužicah vpeljala murbo in sviloreja.
7.	1495.	je bil sklenjen v Wormskem državnem zboru večni mir, prestanek pravic močnejšega in začetek nove omike na svetu.
7.	1788.	so se Merinoške ovce iz Portugalskega vpeljale na Angleško; one se bile korenina Downskemu plemenu.
8.	1670.	se je vpeljanje tobaka v Avstriji prepo-vedalo pod kaznijo konfiskacije.
9.	1848.	so se prvokrat Alpake pripeljale na An-gleško v poskušnjo, ali se bodo privadile tukajšnjega podnebja; poskušnja je bila ne-srečna, kajti od 274 glav, pripeljanih iz Chile v južni Ameriki, jih je že med po-toma pocepalo 270, tedaj le 4 ostale.
10.	1550.	je rastlinoslovec Clusius na Dunaji prve divje kostanje iz Azije pripeljal v Ev-ro-po.
11.	1785.	je cesar Jožef II. odpravil telesno suž-nost na Ogerskem.
11.	1828.	so se prvokrat pripeljale Merinoške ovce na južno Rusko, kamor je prišlo 3000 taci-h ovac na grajščine vojvoda Anhaltskega.

(Dalje prihodnjič.)

*) Ponudba jako draga! Uno morate zdaj že imeti.

Vred.

se sir na najboljši Švicarski način izdeluje. Zatorej je stare Goriške sirarje le toliko časa rabiti mogel, dokler ni iz naše sirarnice dobil dovelj sposobnih sirarjev.

Že lansko zimo me je prosil g. Mesar, naj mu dam iz moje sirarnice dva izučena sirarja, ter jima tudi nekoliko pripomore pri naročevanju orodja in pri napravljani sirarije. Rad sem ustregel želji g. Mesarja, in mu poslal dva izučena mladenčca, kajti g. Mesarjevo prijateljstvo jako visoko cenim, pa tudi Bohinj mi je še tako v sladkem spominu, da sem z veseljem njegovo željo spolnil.

Ko sem bil letos zopet v Bohinji, smo naredili največo društveno sirarijo v Bistrici, in reči smem, da je tako dobro urejena, kar se tiče priprav za sirarstvo, da jo smem izgledno za vsa druga društva imenovati.

V drugih sirarijah se je mnogo zboljšalo in naročilo mnogo novega orodja.

V Ravni in Bitnji izdelujeta sir dva Bohinjca, ki sta se s pomočjo podpore c. kr. kmetijske družbe Ljubljanske pri meni na planini Razor na Švicarski način sirarstva izučila. V Nemških Rovtah in v Bistrici izdelujeta sir dva Goričana, ki sta se tudi pri meni sirarstva izučila. Veselo je videti, kako si ti štirje sirarji prizadevajo, da bi drug drugega o boljšem izdelovanju sira prekosil.

Vspreh bode različen, kakor je različna paša na planinah. V dolini bode boljši kakor na planinah, ker imajo v dolini boljšo pripravo za sirarstvo.

Tudi Tolminski sirar, ki še po stari navadi sir izdeluje, bode po primeri imel dober vspeh, ker je njegova planina najboljša.

Nadejam se pa, da se bode neutrudljivemu gosp. župniku Mesarju posrečilo, da bode teh pet društev čedalje bolje napredovalo s pomočjo daljnih podpor od c. kr. družbe kmetijske, da bode jim mogoče napraviti sirarstvu potrebna poslopja, in da bodo društva poleg sira tudi surovo maslo iz sladke smetane izdelovala.

Gotovo se pa smemo nadejati, da bodo Bohinjska sirarska društva pod vodstvom g. Mesarja kmalu tako napredovala, da bodo kinč in izgled celi Kranjski deželi.

V Polubinu meseca maja 1876.

Gospodarske skušnje.

* Šota je izvrstna stelja za živino in potem posebno dober gnoj za suho polje. „Za suhe njive — piše slavnoznani A. Trientel v časniku kmetijske družbe Tirolske — ni ga na svetu boljšega gnojá, kakor je šôta (Torf), katero zemljo suhega poljá rahljá, jo dalje časa vlažno drži in rodovitno črno prst dela.“ — Kranjci, ki imate toliko šote, ne prezirajte opomina skušenega možá! Mnogim gospodarjem večkrat manjka nastelje — izvrstno šoto pa imajo pred nosom!

* Da se zabrani bolezen v gobcu in na parkljih, svetuje nek Tirolsk gospodar, naj se govedom zjutraj in zvečer med navadno krmo daje nekoliko zdrobljenih brinjevih jagod, z moko in soljo zmešanih. „Ko so bili hlevi mojih sosedov krog in krog okuženi — piše mož — nisem jaz nikoli imel te bolezni v svojem hlevu.“ — Če tudi v kljub temu zagotovu ostanemo nekako neverni Tomaži o vsega mogočnosti tega zdravila, vendar ne bi odsvetovali osoljenih brinjevih jagod ob času kužne bolezni.

* Kako Angleži mažejo usnje živinske oprave (kšir) in pa vozov, da usnje ostane mehko in volno in ne poka, poroča „Würtemb. Gewerbebl.“ tako-le: Oni vzamejo bokal mleka, ga zavró in mu potem primešajo 4 lote dobrega lahko raztopljenega mčila (žajfe); to

zmes čvrsto mešajo in nekoliko vkuhati dadó. Potem pa dadó še 4 lote čistega in nežarkovega lanenega olja ter vse skup dobro pomešajo. — To je Angležem navadna maž, ki so v vsem praktični ljudje. Gospodarji, posnemajte Angleže!

Kmetijski zgodovinski spomini vsega sveta vredjeni po mesecih.

Po „Oesterr. Landw. Wochenblatt.“

(Dalje.)

Meseca avgusta.

Dné	Leta	
12.	1623.	je bilo veliko tako imenovanega krvavega dežja v Strasburgu.
12.	1781.	so v severni Nemčiji prvo ogršico sejali na polji blizu Lipskega; seme je oskrbel slavní učitelj kmetijstva Schubart pl. Kleefeld iz Flandriškega.
13.	1865.	se je ustanovila prva delniška družba na Angleškem za izposojanje parnih plugov in mlatilnic v Herefordshiru.
14.	1565.	je Konrad Gessner, slavní rastlinoznanec v Zürichu v Švajci, dobil od dr. Ad. Occo-ta, mestnega zdravnika v Avgsburgu, prvo tobakovo perje v preiskavo; skusil ga je kaditi, pa kmalo na to ga je napadla omotica.
15.	1840.	se je odprla kmetijska akademija v Gorigorcu v guberniji Mohilevski na Ruskem.
15.	1849.	je bil oklican cesarski patent za odvezo zemljišč v Galiciji.
17.	1755.	je na Francoskem bila prva kmetijska družba osnovana v Volandry-u po baronu de Turbilly-u.
17.	1786.	je umrl Pruski kralj Friderik II., krepki podpornik kmetijstva.

(Dalje prihodnjič.)

Nove postave.

Postava in službeno navodilo za c. k. žandarstvo v našem cesarstvu.

(Dalje.)

Posebni propisi o tem, kako vésti se žandarjem.

Kedar koli je žandar primoran, izpolniti svojo dolžnost proti eni ali proti več osebam, vsegdar naj se posluži v deželskem jeziku besed: „V imenu postave“.

Načeloma sme se žandar samo tedaj poprijeti svoje službe, kedar je popolnoma oborožen. Ali kedar je nevarnost v odlogu in če mu se je tudi tako nadjati vspeha, ima žandar pravico, poprijeti se stvari tudi tedaj, kedar ima samo pobočno orožje.

Žandarstvo naj si ima vsegdar to pred očmi, da mu je najprvi poklic, vzdržavati javno varnost, pokoj in red ter braniti državljanom osebo in imovino. Ta namen bode tem gotoveje doseglo, čim bolj se bode zdrževalo vsake svojemu poklicu tuje delavnosti.

Čuječnost žandarskih postaj se bode potrdila ne po številu storjenih služeb in podanih naznanil, temuč samo s tem, da po njih okrajih ni nikake nevarnosti za pokoj, red in občno varnost, ali, ko bi se kje taka nevarnost prikazala, da se ročno in vspešno odpravi ter pomaga.

Da se ubranijo prestopki postav, naj žandar sodeluje in pripomaga s tem:

vsem, ob levem bregu Ljubljane ležečem starem (prvotnem) barji. Da tega početja črtež nekoliko lažej presodimo, treba malo glôblje premisliti, kakošen svét in kakošna tla ima barje.

Ljubljanski močvir je prava jezerska globánja, objeta z gorami in hribi; samo v severnozapadno stran je svet tako nizek, da si je tod voda siloma cesto predrila iz močvirske globánje do posavske ravnine. Ker je Ljublanica bila pretesna, da bi tudi ob večjem deževji brez nobenega zadržka dajala odtoč, zaradi tega je bilo hrib Golovec prekopati. To delo se je pozneje mnogo popravljalo; zadnji popravek je bil 1863. leta dovršen.

(Konec prihodnjič.)

Kmetijski zgodovinski spomini vsega sveta vredjeni po mesecih.

Po „Oesterr. Landw. Wochenblatt.“

(Dalje.)

Meseca avgusta.

Dné Leta

- 19. 1769. je cesar Jožef II. oral na polji kmeta J. Novotni-ja pri Raušnic-Višavi na Moravskem. Plug, s katerim je cesar oral, se nahaja še zdaj v muzeji c. kr. kmetijske družbe v Brni.
- 19. 1780. je pod cesarjem Jožefom II. bila oklicana postava za rejo kónj.
- 19. 1822. se je začela trgatév na Francoskem, ki je bila ena najzgodnejih tega stoletja.
- 19. 1850. se je ustanovila prva kmetijska šola v Rabin-Libijecu na Českem.
- 21. 1791. je prva dalija, navadno zdaj georgina imenovana, cvetela v botaniškem vrtu v Madridu, kamor je bila iz Mehike prinešena.
- 25. 1835. se je odprla kmetijska šola v Lichtenhofu pri Norimberku; ona se je začela iz neke šole za uboge in se pod Weidenkellerjem sama brez podpore vzdržala.
- 25. 1864. je bil nenavaden mraz, ki je v več deželah trto pokončal; pri Hiršeku (?) na Štajarskem je zmrznil kmet z dvema sinovoma.

(Dalje prihodnjič.)

Nove postave.

Postava in službeno navodilo za c. k. žandarstvo v našem cesarstvu.

Posebni propisi o tem, kako vèsti se žandarjem.

(Dalje.)

Kedar se sumni, da je bilo kako dete usmrteno, treba je poleg drugega pozvedovati še to, je li bilo živo rojeno.

Pri telesnih poškodbah naj žandar naznani, je li najdene telesne poškodbe ali pokvare na zdravji same za-se ali po njih vkupni moči šteti za lahke, težke ali življenju nevarne, po tem s katerimi pomočki ali s kakim orodjem in kako so bile prizadjane.

Kedar žandar zateče ponarejavca ali pačitelja (prenarejevavca) javnih upnih (kreditnih) listov, naj s falsifikati vred vse pri kaznjivem djanji rabljeno orodje, vso stvarino in druge reči zaseže ter pristojnemu sodišču oddá.

Pri zažigu je zlasti pozvedeti, kako je bilo zažgano, ali se je v to rabilo kako netilo in katero; dalje, kje in kdaj je bil ogenj podtaknjen, podnevi ali ponoči, in

ali se je to zgodilo v takih okolnostih, da je iz tega res na tuji lasti požar vnel se ali vsaj vstala nevarnost požara, ali da je življenje kakega človeka v nevarnost prišlo, in ali bi se bil ogenj, enkrat vnevši se, lahko razširil; naposled je pozvedeti, ako se je požar res vnel, kolika je škoda, katero je storil.

Pri hudodelstvih ali pregreških, s katerimi je kako drugače nego se je tu omenilo, bilo življenje ali imenje poškodovano ali v nevarnost pripravljeno, pozvedeti je po ogledu sosebno, kakošna sila ali zvižaja se je rabila, s kakimi pomočki ali kakim orodjem se je delalo, in koliko se je storilo ali namerjalo storiti škode in koliko je odtod poškodovancu dobička odšlo, ali kolika je bila nevarnost za življenje, zdravje ali telesno varnost ljudi in za tujo svojino ali last.

Hiša, to je stanišče in druge k hišnemu gospodarstvu spadajoče prostornine smejo se samo tedaj raziskavati, kedar biva utrjen sum, da se v njih skriva hudodelstva ali pregreška sumen človek, ali da se tam nahajajo take reči, katere v roke dobiti ali ogledati utegne biti važno za neko preiskavo. Drugo veljá za osebe pod policijski nadzor djane, pri katerih je v namenu policijskega nadzora vsak čas hišna ali osebna raziskava dopuščena.

Takim, o katerih je — kakor se je prej reklo — močno verjetno, da imajo takošnih reči, ali kateri so kacega hudodelstva ali pregreška sumni, po tem slaboglasnim ali pod policijski nadzor djanim lahko se razišče tudi oseba in obleka.

Praviloma sme se raziskavati samo vsled sodniškega z razlogi podprtega povelja. — To povelje je dotičniku pri tej priči ali vsaj v prvih 24 urah po tem vročiti. V dvornem poslopji sme se raziskava še le po tem početi, ko se je to na znanje dalo tistim, katerim je hišni nadzor izročen.

Kedar je hišno raziskovanje opravljati v vojaškem ali takem poslopji, v katerem biva vojaščina (vojno pomorstvo ali deželna bramba), naj se to naznani poveljniku in privzame vojaška oseba, katero on pridodá.

V namen kazenskega pravosodja smejo, kedar je nevarnost v odlogu, varnostni organi tudi brez sodniškega povelja samooblastno raziskovati hišo, kedar ide za človeka, zoper katerega je že izdano privodno ali zaporno povelje, ali če je človek bil pri samem (gorkem) djanji prijet, ali če ga javna potira ali javna govorica stavi v sum kaznjivega djanja, ali če ga zatekó, da ima take reči, ki kažejo na deležnost tacega djanja.

Dotičniku je, ako zahteva, precej ali vsaj v prvih 24 urah po tem vročiti list potrjujoč hišno raziskovanje s pristavljenimi vzroki, za kaj se je to zgodilo.

Hiše in osebe naj se vselej tako raziskujejo, da ne bode nobenega nepotrebne hrupa, da se dotični ljudje ne nadlegujejo ali motijo čez neogibno potrebo; tudi je, kolikor je moči, varovati jim dobro ime in zasebne skrivnosti, ki niso v nikaki zvezi s predmetom preiskovanja, in paziti z največjo skrbnostjo, da se v vsem spodobno in pristojno dela.

Imetnika prostorine, katera se hoče raziskati, povabiti je, da bode pri raziskovanji; če mu kaka ovira brani ali če ga ni domá, mora se k temu povabiti odrasel ud njegove rodovine, ali če tacega ni, kdo domačih ali kak sosed.

Vrhi tega naj žandar, kateri se sam ob sebi hišnega raziskovanja loti, s seboj vzame enega izmed udov županstva ali vsaj enega občinskega služabnika, ter dela s potrebno opreznostjo (previdnostjo) tako za svojo osebo, kakor za zvršilo uradnega djanja, zlasti kedar mu je stopiti v stanišče zloglasnih ljudi.

Pri raziskovanji papirjev je skrbeti za to, da za

Rujava voda — zlata voda.

Večkrat sem že marsikoga slišal govoriti: „no, je pa le moral zelo dež iti v zgornjih krajih, da teče tako rujava voda“. Mene pa srce boli, ko vidim tako vodo brez dobička iz naših krajev teči v druge dežele. Večkrat se namreč primeri, da dolgo ni dežja; pride pa huda ura, nastane ploha, dež lije kakor iz škafa, pomije ves prah raz potov, potoki se naraščajo, studenci se odpirajo in v velikih valovih dere Sava naprej. O, koliko dobre gnojnice je v taki vodi, a ni ga človeka, da bi je vsaj nekoliko nalovil! Na noge, kmetovalci! ne pustimo brez dobička teči memo nas take, rekel bi, „zlate vode“! Ne bodimo preleni, ko vidimo tako rujavo vodo, in hitro idimo donje, da je nalovimo, kolikor mogoče. Če imaš blizo nje travnik, skopaj grape in napelji jo, da ti namaka travnik; — če pa ga nimaš blizo vode, naloži sode na voz, hitro vpreži živino in hiti po njo in napolni sode ž njo, in videl bodeš, da pelješ „zlato vodo“. Pelji jo na travnike, in v kratkem času se ti bo obilno poplačal trud.

Kdor se morebiti posmehuje mojemu nasvetu, naj skusi, — in potem naj mi pošteno pové, ali je moj svet smešen ali hvalevreden. Vsaj je že sv. Pavel rekel: „vse poskusite, in kar je dobro, to obdržite“!

Iz Dovjega.

Miha Lakota.

Žlahno sadje po odrezanih mladikah izrežati.

V „Novicah“ od 12. julija t. l. sem čital, da je M. Kozin, bivši grajščinski vrtnar v Ravnah na Notranjskem, sl. kmetijski družbi Ljubljanski poročal, kako se sadno drevje po odrezanih mladikah odgojuje. Tudi jaz sem na imenovani način nekoliko že poskušal sadno drevje odgojevati, pa vspeh te poskušnje mi dozda še ni popolnoma zadostoval, kajti suša, burja in zimski viharji so mi večji del v drevesnici nasajenih mladik vničili. Da se pa drevo more po odrezanih mladikah odgojiti, to je istina*) in to je tudi M. Kozin dokazal s tem, da je sl. kmetijski družbi na imenovani način odgojena drevesca na ogled poslal.

Rečem pa vendar, da je bolj gotovo, sadno drevje iz pešek in koščic odgojevati, kakor pa po odrezanih mladikah, kajti na prvi način že prvo leto drevesce naredi precej velike in močne korenine, katere stalnost bilfe dobro obdržujejo in tudi zadosti redilne hrane za daljno razvijanje iz zemlje dobivajo. Ako se pa od žlahnega drevesa odrezana mladika v zemljo vsadi, prvo leto le ozeleni in v zemlji se mladiki naredijo silno majhne sesalke, katere pri burji ali v viharju ne morejo stalnosti obdržati, pa tudi vsaka suša mladiko vniči, če se jej redno ne priliva. Ako se hoče po odrezani mladiki drevo izrediti, je treba, da se k mladiki v zemljo vsajeni količek vsadi, da mladike veter ne omaje, in poleg tega se jej mora pri najmanjši suši že prilivati. Zraven tega pa mora biti še posebno dobra zemlja, katera ima v sebi zadosti redilne hrane.

S tem pa, da po svoji skušnji v izrejevanji sadnega drevja sejanju pešek in sajenju koščic prednost dajem, nikakor ne zametujem izrejevanja sadnega drevja po odrezanih mladikah. Mogoče, da nam skušnja v prihodnje v izrejevanji sadnega drevja po odrezanih mladikah dober vspeh prinese.

*) Hvala za to poročilo, ki kaže, da je vredno nadaljnjih preiskav in skušinj o izrejevanji sadnih dreves po mladikah, kar je vrtnar Kozin zopet obelodanil in potrjuje neki gosp. William Ossenkop na Dunaji. Častiti bralci naj beró obravnave odbora kmetijske družbe v današnjem listu.

Vred.

Kar pa se tiče sadú od žlahnega drevesa odrezanih mladik, morem že zdaj sl. kmetijski družbi to poročati, česar sem se na vrtu posebno za napredek sadjereje vnete gospé Nolijske tukaj v Orehku prepričal. Gospá Nolijska si je neko jablano iz Trsta naročila, katero je na svoj vrt vsadila, mladike pa, ki so se od te jablane odrezale, so se v zemljo vsadile in lansko leto smo pokusili sad tega drevesa, ki je izrastlo iz odrezane mladike, ki je bil po okusu, po barvi in debelosti popolnoma sadú od drevesa iz Trsta prinesenega jednak. Ali bo pa tudi drevo, katero bo izrastlo iz mladike od žlahnega domačega sadnega drevja odrezane, tudi tako žlahen sad rodilo, bo učila prihodnost.

M. Kalan.

Kmetijski zgodovinski spomini vsega sveta vredjeni po mesecih.

Po „Oesterr. Landw. Wochenblatt.“

(Dalje.)

Meseca avgusta.

Dné	Leta	
26.	1819.	je bil rojen princ Albert Saksonsko-Coburški, soprug kraljice Angleške Viktorije, za povzdigo kmetijstva mnogozasluženi mož, osnovelec svetnih razstav (umrl leta 1862).
27.	1860.	je strašna toča pobila polje okoli Lipskega, ki je za poldrugi milijon škode naredila.
28.	1719.	se je začela trgatav v Burgundu na Francoškem; to leto bilo je eno najbolj suhih poletij, ki jih svet pomni; žito v tem letu ni dozorelo, ampak le zvenelo v klasji.
29.	1811.	se je ustanovila družba kmetijska v Brni na Moravskem.
31.	1699.	je Holandiški governor van der Stell svoji hčeri Konstanciji na čast, zasadil prvi vinograd v Kaplandiji v Afriki.

Meseca septembra.

1860. je bila prva razstava kmetijskih pridelkov v Petrogradu na Ruskem.
1867. je bila prva razstava mlekarstva in sirarstva v Bernu v Švici.

(Dalje prihodnjič.)

Obrtnijske stvari.

Nova c. k. obrtnijska šola v Gradcu.

Z zdatno državno podporo se začne 16. oktobra t. l. c. k. obrtnijska šola (Werkmeisterschule) v Gradcu za nauk v stavbenem (zidarstvom) rokodelstvu s 3 semestri in v ornamentalnem obrtnijstvu z 1 semestrom.

Zraven enega vodje in dveh predstojnikov izvedencev v stavbah in ornamentih bode ta šola imela 7 učiteljev in 3 asistente.

Namen njen je, dejansko (praktično) izučiti mladino v stavbah (zidarstvu) in ornamentalnem obrtnijstvu.

V to šolo se sprejmó mladenči, ki so dovršili ljudsko šolo; še koristneje je pa, če mladenči po dovršeni ljudski šoli so kaki 2 leti učenci bili pri kakem mojstru omenjenih dveh rokodelstev, kajti potem jim bode nauk v tej šoli prav koristen, da se v nji izurijo za mojstre (Werkmeister). Učenci stavbenega rokodelstva se imajo 4 leta učiti, učenci splošne obrtnijske šole po 2 leti. Nauk je v nemškem jeziku.

Taka mašina je tudi trebilnica (Baggermaschine), s katero se globoke struge rek ne le čistijo, ampak tudi regulirajo tako, da je voda zmiraj in povsod tako globoka, kolikor treba, tedaj nikdar preplitva.

Trebilnica je po potrebi večja ali manjša železna parna ladija z velikanskimi grabljami, mački, svedri itd., ki se zamorejo bolj ali manj globoko spuščati v dno, so v zvezi s parno mašino in po nji gnani rujejo, trgajo in lomijo z velikansko močjo vse, kar zgrabijo, in mečejo v poseben prostor na ladiji, ki tu izruvano robo potem vozi, kamor hoče, in jo tam izsipa na suho ali v vodo, kjer je je treba. Vsak maček vzdigne po več centov na enkrat, in kjer je sam pesek ali blato, tam prav hitro delajo lopate na verigah nabrane in okoli dveh vretenov tekoče, ki to, kar na dnu zajemajo, v posebno trugo stresajo.

Da na ta način silno naglo dela trebilnica, to bo že po tem kratkem in ne več ko površnem popisu vsak razumel. Natančno razkladati in popisovati vse dele te mašine, ni moj nalog, tudi ne mesto za to. Hotel sem le opozoriti dotično komisijo na to mašino, ki bi naglo in zanesljivo trebila strugo Ljubljani in tako zabranila nasipe, ki potem vodo ustavljajo in so vzrok, da se na daljavo več ur napenja, je velika, ter stopa z vsemi dotoki vred iz svoje struge. Dokazano je namreč in nihče menda ne bo več dvomil o tem, da k obilnim povodnjim na Ljubljanskem mahu izdatno pripomore tu pa tam včasih visoko zasuta struga Ljubljani, ki vode naprej ne pusti. Trebilnica bi take jezove, če so iz blata, protja, drevja ali peska in celó iz velikega kamenja, hitro potrgala in tako brž ponižala strugo. Če bi naredila vsako leto po štirikrat, petkrat po Ljubljani pot od Vrhnike do Ljubljane, pa bi bilo popolnoma dovolj; struga Ljubljani bila bi povsod tako globoka, kakor je treba, ker trebilnica že sama najde vsak nasip in se ustavi pri njem, da ga pretrga in pobere.

„Dobra bi taka trebilnica že bila“, slišim zopet ugovarjati, „a je gotovo predraga.“

Na to odgovorjam, da v primeri k škodi, ki se na mahu leto za letom godi, h koristi, ki bi nastala za prebivalce, ako bi bili te grozne nadloge rešeni, ni visoka niti njena cena, niti vzdrževanje in delanje njeno. Za Ljubljano pripravna in za trebitev struge, ki ni skalnata, popolnoma zadostujoča trebilnica bi se dobila za kakih 35 do 40.000 gold. z vso pripravo in vsem orodjem vred. Delo in vzdrževanje bi utegnilo stati po kakih 2500 do 3000 gld. na leto, ker bi namreč, kakor sem omenil, bilo treba jo le kake štir- ali petkrat na leto zakuriti in peljati na delo, ki bi trajalo vsega skup k večjemu po dva meseca na leto. Tedaj bi ne bilo za-njo niti treba posebnega inženirja, niti mašinskih mojstrov, marveč jemali bi se začasno železniški mašinsti in kurjači le za čas dela. Gleštat parno mašino trebilnice zna namreč vsak brž, ki je le količkaj imel ravnati s parnimi kotli in mašinami sploh.

Kakor iz zgoraj omenjenega članka razvidimo, je zdaj za posušenje mahú v hranilnici naloženih okoli 60.000 gold. S temi bi se trebilnica prav lahko napravila in vrh tega še marsikaj družega.

Namen teh kratkih in le površnih vrst je tedaj ta, dotično komisijo in posestnike mahú sploh opozoriti na tako trebilnico, da prevdarjajo, bi bilo li koristno omisliti si jo, in če se je nadjati dovolj izdatne pomoči po nji. Na vsak način pa smem to trditi, da škoda, kolikor je zadane Ljubljano zaradi povodinj, bila bi po taki trebilnici popolnoma odstranjena; za Ljubljano bi trebilnica bila zanesljiv porok, da povodinj ne bo več škodovala mahu, kolikor mu ona zdaj škoduje.

Kmetijski zgodovinski spomini vsega sveta vredjeni po mesecih.

Po „Oesterr. Landw. Wochenblatt.“

(Dalje.)

Meseca septembra.

Dne	Leta	
3.	1808.	je veliko kamenja deževalo v Lisi poleg Mladega Boleslava na Českem.
3.	1863.	je bila izgledna čebelna razstava v Karlsruhi na Badenskem.
4.	1559.	se je začela trgati v Burgundu na Francoskem tri tedne pred navadno trgatvo; prav isti dan se je začela trgati tudi leta 1632., 1684. in 1690.
4.	1785.	je prišlo prvih 500 ovac izvirnega Merinoškega plemena iz Španjskega na grajščino Holič na Moravskem.
5.	1819.	je deževalo prst do grahove debelosti v Študah na Moravskem.
5.	1852.	Pri Essendorfu, Winterstetenu in Ulmu na Virtemberškem so se prikazale tolike trume potujočih gosenic, da so na železnicah ovirale vozovlake.
5.	1861.	je umrl slavní sadjerejec dr. Jurij Liegel v Braunau-u na Gornje-Avstrijskem; on je ob svojem času slovel kot prvi znavec kosičjega sadja.
6.	1865.	je bila prva razstava koristnih in škodljivih žužkov v Parizu.
7.	1818.	se je prvič skušal Zugmajerjev plug na polji Vösendorfskem poleg Dunaja pod vodstvom profesorja Jordana z vrlo dobrim vspehom.
7.	1848.	je bila oklicana postava, po kateri se je odpravila tlaka in desetina sploh z vsemi zemljiškimi bremení v Avstriji.
8.	1849.	se je prva kmetijska šola odprla v Weissenhofu na Dolnje-Avstrijskem.

(Dalje prihodnjič.)

Gospodarske skušnje.

* *Dober svèt rejcem belega Angleškega svinjskega plemena „Suffolk“.* Marsikdo toži, da so Suffolki raznim, posebno pa kožnim boleznim podvrženi, da jih veliko pogine itd. Skušeni rejci priporočajo, da se morajo Suffolke svinje vsak dan kopati ali v vodi prati in potem z mokro slamo dobro oribati, vsak teder pa enkrat z lanénim oljem namazati. Če se svinje valjajo po blatu, zamažejo se koži njene dihalne luknjice (pore). Kdor tako streže Suffolkim svinjam, nima bati se, da bi se ne sponesle dobro in tako hitro velike postale, kakor na Angleškem, kjer jim jako skrbno strežejo.

„Gosp. List“.

Nove postave.

Postava in službeno navodilo za c. k. žandarstvo v našem cesarstvu.

Posebni propisi o tem, kako vesti se žandarjem.

(Konec.)

V vsakem okraji deželno-žandarskega poveljstva je ustanoviti neka znamenja, po katerih se žandarji tud od daleč med sabo spoznavajo; njih poglobitni nanen je, žandarju na vnanji službi bivajočemu ali

Če pa je kup viši od 20 čevljev, se zgreje preveč, vročina ne more hitro zbežati in senó se potem vname.

Ko je seneni kúp 4 do 20 čevljev visok, se na-nj položi pol čevlja slame, in naj delavci še pol ure tlačijo. V to slamo puhti vlažnost in tako se odvrne plesnoba.

Ko je tako kúp narejen, že po preteku 3 dni začne v njem vročina, ki postane tolika, da ne moreš roke v njem držati. Odslej mora kup popolnoma miren biti. Čez 6—8 tednov se zgubi vročina in seno je suho in prhko; po barvi je rujavó, sem ter tje je tudi kak listek črn, močno in prav prijetno diši.

(Konec prihodnjič.)

Ali je treba vsako leto obrezavati trto?

Imam brajdo na zidu svoje hiše, ki sem jo dal vsako leto prav pošteno obrezati. Lansko leto obrezal mi jo je v tem stroku dobro izveden mož iz Dolenskega. Vsako leto je bila obrezana o pravem času, kakor sem si zapomnil čas obrezovanja, ko sem na Dolenskem pastiroval — al 9—10 let nisem ne enega zdravega grozda dobil! Preteklo pomlad pa je nisem dal obrezati — in glejte si! — letos je grozdje lepo zdravo in obilno ga je. — Ne smem pa pozabiti naznaniti, da druga leta je sicer lepo cvetelo in jagode nastavilo; ko pa so bile debele ko drobán grah, plesnivati so začele in kmalu po tem so se razpokale ter posušile.

Zdaj jaz tako-le tuhtam: Gotovo je trta preveč „jokala“ — preveč soka zgubila — in ob moč prišla. Ne vem, ali je bil Stvarnik svetá tudi Noetu nauk dal, naj trto obrezuje; skoraj gotovo tega od začetka ni prakticiral in vendar je tako dobro kapljico pridelal, da je bil tako debelega „Matevžeka“ dobil. Zatoraj, če še dočakam prihodnje spomladi, bom nekoliko brajde dal obrezati, nekaj pa ne — in izid mi bo nauk, ki ga naznam „Novicam“. *Experientia rerum* magistra. Vse poskusite; kar je dobro, to obdržite!

Onega mrčesa „žabic“, ki sem ga omenil v dopisu v 36. listu „Novic“, ni več videti, in tudi ni čuti, da bi delal škodo; zato ne morem vstreči želji sl. vredništva.

Poleg Kranja.

B. V.

Našim gospodinjam nekaj.

* *Kako spoznati, da v platnu ni pavole.* Dandanes se godí veliko goljufij v tem, da se med platneno prejo meša pavola. Gospodinjam, ki se pri kupovanji platna nočejo okupiti, podamo lahak pomoček s tem-le: Košček suhega platna treba pomočiti v olje in olje potem iz platna močno izžeti. Skozi nitke, ki so platnene, se potem skozi svéti, pavolnate pa ostanejo bele. Razloček med skozvidnimi in pa belimi nitkami je tako očiten, da se bele (pavolnate) lahko štejejo, koliko jih je vmes.

Kmetijski zgodovinski spomini vsega sveta vredjeni po mesecih.

Po „Oesterr. Landw. Wochenblatt.“

(Dalje.)

Meseca septembra.

Dné Leta

9. 1828. se je na polji poleg Powrica v Škociji prvič poskusila kosilnica vpričo obilnega ljudstva.
9. 1831. je kamenje deževalo v okolici Veseliški na Moravskem.

Dné Leta

10. 1816. je bila še le končana žetev v srednji Nemčiji. To leto je bila najslabejša letina tega stoletja zovoljo neprenehane deževanja; nasledek njen je bila velika dragina žita po vsej Evropi in po mnogih deželah lakota.
13. 1493. je pater Martyr iz Hispanijole v Ameriki prvo poročilo o krompirji poslal velikemu škofu v Granadi na Španjskem.
13. 1779. je Pruski kralj Friderik II. oklicati dal opomin zaradi neizmernega uživanja kave. V tem razglasu so se brale med drugim sledeče besede: „Presvitli kralj sam je v mladosti izrejen bil s pivno juho (Biersuppe); ona je bolj zdrava kakor kava, tedaj se ljudje tudi zdaj lahko izrejajo s pivno juho.“
13. 1866. je bila prva velika konjska razstava v Moskvi na Ruskem.
15. 1852. je umrl Janez Ludovik Metzger, vrtnarski ravnatelj v Heidelbergu na Badenskem. Ta mož si je neumrljive zasluge pridobil za omiko prostega ljudstva in povzdigo sadje in vinoreje; bil je tudi izvrsten ljudski pisatelj.
15. 1858. se je oklical cesarski patent, ki je desetino odpravil in namesti nje odškodovanje vpeljal grajščakom na Erdeljskem.

(Dalje prihodnjič.)

Kmetijska tabora,

v katerih bo gospod Piskar predivstvo po Belgiškem načinu razkladal v nedeljo 24. dne tega meseca v Stari Loki na Gorenskem, v Šmartnem pri Litiji na Dolenskem pa v nedeljo 1. dne prihodnjega meseca, in če treba, tudi sledeča ponedeljka, sta po dopisih, ki jih je družba kmetijska prejela od c. k. okrajnih glavarstev v Kranji in v Loki, dovoljena.

Podpisani odbor tedaj naše gospodarje, stare in mlade, ki želijo ta brezplačni poduk slišati, še enkrat vabi, naj pridejo od blizo in daleč oklicane dni v Staro Loko ali Šmartno pri Litiji.

Glavni odbor družbe kmetijske.

Muzikalne stvari.

6. občni zbor Cecijilenega društva v Gradcu.

V 36. listu so tudi „Novice“ priobčile vabilo k udeležbi navedenega zbora; naj danes nekoliko povemo o izidu njegovem.

Pred vsem se nam treba zdi, cilj in konec tega društva na kratko razložiti našim čitateljem.

Cerkvena muzika, ki so jo do srednjega veka (kakor znanstva in umetnosti v obče) gojile le osebe duhovnega stanú, je malo po malo tako plitka postala, to je, od svojega prvotnega izgleda — Gregorian-skega korala — tako se oddalila, da je cerkev že nameravala figuralno petje prislužbi Božji odpraviti. Palestrina (najslavniši mojster stare Rimske muzične šole, l. 1571. kapelnik v cerkvi sv. Petra) je s skladbo svoje odlične maše „missa papae Marcelli“ rešil figuralno petje v cerkvi, tako, da je poleg koralnega petja dopustila tudi figuralno. Med tem pa se je svetovna godba od cerkvene sčasoma emancipirala in na svoje lastne noge postavila. Dospevši na znatni vrhunec svoje popolnosti se je pa instrumentalna muzika (orglje, prav za prav cerkven instrument, so bile odnekaj do-

- 1) rujavó seno ljubše, kakor vsako drugo,
- 2) da v mleku, v mesu in za moč pri delu 80 funtov rujavéga sená toliko zaleže, kolikor 100 funtov navadnega.

Če se seno ni še toliko osušilo, kolikor želimo, in če deževno vreme nastopiti žuga, vozimo ga raje nekoliko bolj vlažnegu domu in kedar ga razkladamo z voza, naj en delavec, kedar senó na kup poklada, kjer se ima rujavó senó delati, zmirom na eno lego sena dene eno lego slame in to tako dolgo, da seneni kup nameravano višino doseže. Slama na-se vleče vlažnost ali mokroto; dobiva, kedar seno na kupu vrè, čedalje bolj temno barvo in dišavo sená, po kateri tudi ta slama dobí okus sena. Največkrat smo rženo slamo po tem načinu predelali v dobro krmo; se vé da to veljá tudi od družih slam.

3) Z rujavim senom se prihrani veliko prostora, kajti dva voza vlažno pohojenega sená ne potrebujeata toliko prostora kot en voz suhega. — Ker rujavó seno na kupu tako trdo stlačeno leží, zato imamo en poseben nož, s katerim seno navpik od zgori doli od kupa režemo.

Glavna stvar zmirom, in to moramo še enkrat ponavljati, je pa to, da je kup najmanj 4 čevlje visok in da se kar največ je mogoče, trdo vkup stlači.

Naj naši gospodarji ta poduk, kakor mislimo, popolnoma jasno pisan, pazljivo beró, in potem prihodnje leto brez strahú poskusijo. Porok smo jim, da se ne bodo kesali, kajti deževno vreme jim v prihodnje ne bode moglo več nagajati.

Gospodarske skušnje.

* *Gosenice, črvi in vsaki drugi mrčes na vrtih se, po mnogih skušnjah na Tirolskem, pokončavajo s tem-le gotovo:*

a) voda, v katerih je gospodinja krompir kuhala, naj se dá shladiti, in ž njo naj se polijó grêde na vrtu; vsake sorte črvi in mrčesi, ki bivajo v zemlji in oškodujejo korenine zelenjadi ali drevja, posebno pa zelene gosenice na zelji se pomorijo s to vodó. Ko pa hočeš gosenice s zelja pregnati, vzemi metljico in poškropi zelje s ohlajeno krompirjevo vodo;

b) če pa je imenovanega mrčesa sila veliko, polij grêde (ne pa rastlin) po dežji z gnojnico, in pokončal boš škodljivce.

* *Dobra pomoč zoper vrtne in poljske miši.* Bela mišica (arsenik) in pa fosfor sta včasih zeló nevarna, če psi in mačke pridejo do njih in se ostrupenijo. Brez nevarnosti in brez dubá, ki svojo moč dolgo obdrži in se dá povsod lahko rabiti, je pa ta-le: Vzemi nekoliko jederc od buč, odpri jih na enem kraju in deni malo prahú vranjega očesa (nux vomica pulver) vanje, ter jih podtakni po semenskih in družih grêdah. Vranje okó je sicer tudi strup, vendar tako rabljeno je brez nevarnosti.

Gospodarjem in srenjskim občinam, ki lončenih ceví za vodotoče potrebujejo.

Po dovoljenji visocega ministerstva kmetijstva mi je slavna družba kmetijska Kranjska izročila mašino, s katero že nekoliko let izdelujem za vodotoče in drenažo lončene ceví. Da so lončene, dobro žgane ceví veliko boljše in bolj trpežne, kakor pa lesene, to, mislim, je sploh znano. Koliko lesá nam je dozda v zemlji že segnjilo! Cement v vodi nikoli na falí in ceví, če so dobro žgane, pa ravno tako za zmirom ostanejo,

kar nam spričujejo stare ceví, ker so bile že čez sto let v zemlji, pa so še dandanes prav take kakor so bile takrat, ko so jih položili. Tudi ima voda v lesenih vodotočih večkrat slab okus, po lončenih pa je ravno taka, kakor izvira iz studenca. Vrh tega pa so ločene ceví še veliko cenejše kakor lesene. Ceví z najmanjšo luknjo dajem seženj po 60 krajc., zraven teh jih imam pa še tri sorte z večimi luknjami, kolikor se več ali manj vode potrebuje; cena se vé da je po tem tudi viša. Kdor ene ali druge sorte želi, naj blagovoli mi pisati; jez pridem na svoje stroške svet ogledat in se o vsem drugem pogodit. Gosp. dr. Janez Bleiweis, ki so nedavno sami prišli k meni ogledat mojo fabriko, so se čudili nad veliko zalogo in dobro izdelanimi cevmi. Če pa mi zaloga ostane, ne bom več delal in dam mašino sl. kmetijski družbi nazaj.

Andrej Net,
posestnik na Kokrici pri Kranji (Post Krainburg).

Ponudba cepljenih sadnih dreves ali pa divjakov.

Približuje se nam zopet jesen in to najboljši čas, da začnemo drevesca presajati. Zato naznanjam, da imam pripravljenih okoli 40.000 prav lepih divjakov, ki jih dam prav po nizki ceni: hruševih in jabelčnih po krajcarji, kolikor jih kdo želi. Med divjaki imam eno leto cepljenih tepek po 5 krajcarjev. Imam pa tudi zadosti odraščenih požlahnjenih dreves, od enega sežnja do poldruzega visocih, prav dobrih in imenitnih sort: jabelka po 30 krajc., hruške pa po 40 krajc. Tudi pritličnih jabelk in hrušek po 30 krajc. imam prav lepih. Teško je, v tolikem številu dreves vse sorte po imenu zaznamovana imeti; imam pa vendar tudi z imenom zaznamovih precej, ki pa so po 5 krajc. dražja. — Kdor želi kaj kupiti, naj mi pismeno naznani in naročí, kako naj mu jih pošljem. S tem naznanilom mislim vstreči mnogim sadjerejcem, pa tudi predstojnikom šolskih drevesnic.

Andrej Net,
posestnik na Kokrici pri Kranji (Post Krainburg).

Kmetijski zgodovinski spomini vsega sveta vredjeni po mesecih.

Po „Oesterr. Landw. Wochenblatt.“

(Dalje.)

Meseca septembra.

Dné	Leta	
18.	1794.	Edini dan, ko se je v 18. stoletji začela trgatév na Virtemberškem, katera je dosihmal zmirom le bila oktobra meseca.
18.	1845.	Se je povsod pokazala bolezen krompirja; vsled nje je bila na Pruskem prepovedana izvoznja njegova.
19.	1783.	Se je odpravila sužnost na Badenskem.
19.	1846.	So se o priliki 10. zbora kmetovalcev ustanovile na Joaneumu v Gradcu štipendije za kmetiške mladenče v spomin nadvojvode Ivana.
19.	1870.	Je obhajala družba kmetijska Štajarska 50letnico svojega obstanka, in položil se je prvi kamen spominku nadvojvode Ivana.
19.	1873.	Je bil prvi mednarodni kongres (shod) kmetovalcev in gozdarjev ob priliki svetovne razstave na Dunaji.

- Dné Leta
20. 1826. Se je ustanovila prva tvornica šumečih vin (Šampancev) v Eslingenu na Virtemberškem po Kessler-u in Georgi-u.
21. 1828. Je zapustil na občno veliko žalost slavni učitelj kmetijstva J. N. pl. Schwerz kmetijsko akademijo v Hohenheimu.
22. 1850. Je umrl dr. J. Henrik pl. Thünen, grajščak v Telovcu na Meklenburškem, mož neumrlega spomina, posebno po svoji knjigi, v kateri je preiskaval vpliv žitne cene, zemljiške vrednosti in pa davkov na kmetijstvo; imenovali so ga zato „modrijana kmetijstva“, (Dalje prihodnjič.)

Naravoznanske stvari.

Krogoték ali kolobar različnih snóv v naravi.

Spisal Aleksander Toman.

Rastlinski in živalski organizmi v življenju svojem v nasprotju stojijo tvorinam, katerim nikako življenje ni lastno.

Razločujejo se rastlinski in živalski organizmi od mrtvih ali neorganskih tvorin že po vnanjem izgledu. Kos mesa, kruha ali zrno žita ima jako različno vnanjo podobo od kamenja, stekla ali kake druge tvorine.

Vsled te različnosti se je tudi pri kemijskem razkrojevanju rastlinskih in živalskih organizmov pokazalo, da so one sicer iz znanih neorganskih snóv (Stoff), namreč iz vode po večem delu in pa iz rudninskih solí, sestavljene, dá pa se tej spojini še neka druga, nikjer drugje v naravi se nahajajoča, tako imenovana organska snov, pridružuje. Skušnje so učile, da ta organska snov je vzrok življenju v rastlinskih in živalskih organizmih. Prav ta organska snov tudi dela to, da so organske stvari v svojih najmanjših delih različne od neorganskih.

Velik napredek storilo je znanstvo s tem, da se je kemikom posrečilo, tudi tako zvane organske snovi v kemične njih prvine razkrojiti. Kemične prvine pa so one, katerih ne moremo niti v različne snovi razkrojiti, niti jih iz različnih snóv zložiti. Voda, katero so dolgo imeli kot nerazkrojljivo prvino, obstoji iz kisleca (*O*) in vodenca (*H*); ona je torej iz dveh plinovih snov sestavljena. Vodenec je najloži vseh snóvi in gorí s slabo brlečim plamenom. Kislec je veliko težji od vodenca; sam po sebi ne gorí, vendar pa gorjenje jako pospešuje. Niti vodenec niti kislec se ne dá dalje razkrojiti. Ako pa združimo oba, naredí se voda. Voda je toraj sestavljena iz dveh kemičnih prvin.

Ravno tako je ogljenčeva kislina, katero pozná vsak, kot nasledek vrenja sladkoravnatih tekočin, sestavljen iz ogljenca in kisleca, katera sta kemični prvini.

Naj še amonijak na primer navedem. To je tisti zoperni, v straniščih (sekretih) se razvijajoči plin, katerega nazočnost neki bodeči čut v nosu in v očéh proizvaja. Ta plin je sestavljen iz 1 dela dušeca (Stickstoff) in 3 delov vodenca. Ti štirje deli dveh raznih kemičnih prvin se združijo v 1 del amonijaka.

Iznajdba, katera je kemikom povod dala, tudi organske snovi v kemične prvine razdeliti in katera znači velik napredek v vednosti tega, kaj je življenje, se imenuje kemični razkroj prvin organskih spojin. Slavni Liebig je stvarnik te imenitne iznajdbe. On je dokazal, da vse te različne, tako zvane organske spojine iz čuda malo kemijskih prvin

obstojé in sicer prav iz tistih, katere se tudi v neorganskih snovih nahajajo. Od 64 znanih kemičnih prvin so osobito štiri, katere današnja kemija imenuje prve in povsod kot sestavce naše zemlje in njenega ozračja (atmosphäre). Ti so: ogljenec (*C*), vodenec (*H*), kislec (*O*) in dušec (*N*).

Čudno — ali istinito je — da so vedno le te 4 prvine, katere v raznem številu in v raznih razmerah spojene in sestavljene, služijo kot podlaga tako zvanih organsko-kemičnih spojin, katere, sklenjene ali samo zmešane z nekimi neorganskimi tvorinami, vse rastlinske, živalske in človeške organizme sestavljajo. Organske spojine obstojé iz 2, 3, 4 ali več kemijskih prvin, katere so združene v eno celoto.

Vse organske spojine imajo več ali manj ogljenca (*C*) v sebi. On se nahaja v vseh organskih prikaznih. Med organskimi spojinami, katere iz več kot 2 kemičnih prvin obstojé, je velik oddelek spojin, katere so samo iz ogljenca, vodenca in kisleca sestavljene. Dalje se nahaja zopet oddelek, v katerem se ogljencu, vodenecu in kislec vedno še dušec pridruži. Prve spojine imenujemo brezdušecnaste (stickstofflose), druge pa dušecnaste (stickstoffhaltige) organske spojine. V prvem oddelku se nahaja pododdelek organskih spojin, katere imajo vedno na 1 del kisleca po 2 dela vodenca v sebi. Torej v isti razmeri, v kateri se nahajata v vodi. Imenujemo pa te spojine ogljenovodenec (Kohlenhydrate). Razume se, da se tudi v teh vedno nahaja ogljenec. Dalje naj se tukaj imenujejo tudi tolšče (Fette) in olja, katera tudi samo iz ogljenca, vodenca in kisleca obstojé; al ona imajo v primeri veliko več vodenca in ogljenca v sebi kakor pa kisleca.

Kar se družega glavnega oddelka organskih spojin, namreč dušecnatih, tiče, so one iz ogljenca, kisleca in dušeca sestavljene. Veliko izmed njih in to so ravno najvažnejši imajo pa še malo žvepla (*S*), fosfora (*Ph*) ali pa železa (*Fe*) v sebi. Sem spadajo one čudne organske spojine, katere protejnine ali beljakovine (Protein oder Eiweisskörper) imenujemo. One obstojé iz ogljenca (52—54%), vodenca (7%), kisleca (21—26%), dušeca (13—16%) in žvepla (1—16%). Iz teh protejnin ali beljakovin se snujejo ona organska dela, iz katerih izvirajo največe in najčudovitejše prikazni življenja.

Različnost organskih in neorganskih spojin ne obstoji torej v različnosti kemijskih prvin, iz katerih se snujejo — te so zmirom enake, naj se nahajajo v rudninskih tvorinah ali naj plavajo v vodi in zraku, ali pa naj v svoji sestavi delajo rastlinska, živalska ali človeška telesa. Razločujejo se le v tem, da kemijske prvine, iz katerih so sestavljene, niso v njih vedno v istem številu združene in po istem načinu v njih notranjem dotiku vredjene. (Dal. prih.)

Politične stvari.

Je li vspeh jugoslovanskega boja vreden pro-lite krvi?

Drugo leto že teče, kar so Jugoslovani na Turškem prijeli za orožje zoper starega dušmanina Turka. Vstane, za katerega se prav iz prva skoro nihče zanimal ni, je kmalu dosegel tako imenitnost, da se niso za nj zanimali samo Slovani, ampak tudi drugi omikani narodi celega sveta. Junaško so se nekoliko časa branili vstaši, pa kmalu so jim pritekli na pomoč Srbi in junaki, stari sovražniki Turški, Črnogorci. Svet je strmé gledal junaštvo slovansko; svet je strmél, ko je videl,

ob zidovju. Jako koristno je, če se napravljajo odri in na nje poklada korenstvo. Zato se napravljajo odri eden nad drugim, vsak je od drugega za kaka 2—2½ čevlja oddaljen. Naprava takih odrov je sicer nekoliko sitna, tem bolj pa koristna, ker korenstvo ne prenakupičeno ostaja zdravejše in se tudi lahko prebira, kar je posebno v sedanjih časih važno zaradi krompirjeve bolezni. Če se krompir ne prebira in ne odpravlja skupa vsak nagnjit, kmalu se okužijo drugi in pokvarjen je celi kup. Če bi pa tega ne hoteli napravljati, svetujemo vsaj, da se med posamezne plasti korenstva nametavajo tu in tam suhe, tanke veje, debela slama itd., kajti to pripomore, da se lahkejšje vrši izhlapevanje iz kupa; na vsak čevlj korenstva naj se poklada nekoliko vejevja ali slame; ravno tako naj se tudi ob koncih, tedaj navpično stavljajo na vsake tri čevlje narazen taki snopki, ki so enaki rovom (cevim) in odpeljujejo puh (soparico) iz kupa. Nekateri imajo navado, da plastasto nametavajo med korenstvo nekoliko sviža ali peska, kar je tudi pravo.

Hrani se korenstvo tudi v podzemeljskih jamah. Skušnje spričujejo, da so za rabo tudi take shrambe zato, ker še boljše in zdravejše se ohrani korenstvo v takih podzemeljskih prostorih kakor v nizkih kletih, v katerih veliko več koruna poganja in kalí, kakor v prvih (podzemeljskih prostorih). S tem prihranimo tudi nekaj poslopja, kar ni premajhne važnosti, posebno pri onih kmetijah, katere si pridelujejo mnogo korenstva, bodi si že za krmo, bodi si za kupčijske ali obrtnijske namene. Koliko kleti bi morali imeti veliki posestniki na pr. na Českem, ki pridelujejo več stotisoč centov sladkorne pese, katero izdelujejo v tovarnicah za sladkor.

Skoplje se pa taka jama, kake 1½ čevlja globoka, 3 čevlje široka in nekoliko sežnjev dolga. Zbere se za to kraj, ki je suh in nekoliko više leži, to zaradi tega, da ne more dohajati voda. Na dno se nasuje nekoliko slame in zdaj se poklada dobro osušeno korenstvo tako, da ga je tudi nad zemljo za kaka 2 čevlja visoko nakupičenega; nad površjem se sklada vedno ožje, tedaj v podobi strehe. Čez to se nameče nekoliko slame in na to zemlje.

V jeseni sme se le malo zemlje nasuti, ker se ni še bati mraza; dobro pa je, če morejo iz kupa odhajati sopuhi.

Ko se bliža mrzleji čas, treba je zavarovati kup pred mrazom in to s tem, da nasujemo na kup za čevlj zemlje. Ko se je bati še večjega mraza, tedaj proti zimi, mora imeti kup vsaj dva čevlja debelo zemeljsko odejo. Površje te odeje mora biti steptano in tako napravljeno, da ne more izcejati se deževna voda v kup, ampak da se odceja po površji odeje proč od prostora.

Kakor smo omenili, da je koristno, če se poklada plastasto med korenstvo slama ali vejevje, ravno isto velja, če spravljamo korenstvo v podzemeljske prostore.

Ko odjenja zimski mraz, more se zgornja odeja nekoliko zmanjšati. Krompir, hranjen v takih prostorih, ostaja zdrav in ne poganja kalí, kar je gotovo velike vrednosti za seme ali hrano.

V novejših časih napravljajo drugače: Izbere se kak suh prostor, na njega so razpoložili nekoliko suhe slame in na vrh poklada se korenstvo. Korenstvo pokrije se z zemljo, v jeseni manj, proti zimi bolj na debelo (2—4 čevlje). Potrebna zemlja dobiva se iz jarka, ki se vreže krog prostora kak 1½—2 čevlja globoko; vrezan jarek pa je za to, da se z zemljišča ali prostora odpravlja vsakatera mokrota.

Iz tega je jasno, da je ta poslednji način še boljši

od prvega, ker sigurnejše je obvarovano korenstvo pred mokroto, katera more iz bližnje zemlje vendar po kaki poti dospeti v jamo. Tu pa se vsa voda iz dotične zemlje izcejati more v jarek, ki je krog in krog prostora vrezan.

Kmetijski zgodovinski spomini vsega sveta vredjeni po mesecih.

Po „Oesterr. Landw. Wochenblatt.“

(Dalje.)

Meseca septembra.

Dné	Leta	
23.	1728.	Je umrl Christian Thomasius, slavni učenjak v Halle-u; on je bil prvi, ki je na vseučilišču kmetijstvo učil v nemškem jeziku.
25.	1818.	Se je ustanovila slavnoznana viša kmetijska šola v Hohenheimu poleg Stuttgarta po kralju Vilelmu in njegovi soprogi Katarini Virtemberški pod vodstvom J. N. Schwerza.
27.	1752.	Je bila zadnja velika gonja na ture (divje bike) v Bialoviškem gozdu pod Poljskim kraljem Avgustom III.
27.	1875.	Je bil prvi shod Avstrijskih logarjev (gozdarjev) na Dunaji pod predsedstvom kneza J. Colloredo-Mannsfelda.
28.	1850.	Se je slovesno postavil spominek Albrechtu Thaer-u v Lipsku; napis mu je: „Učitelju svojemu Albrechtu Thaer-u nemški kmetovalci.“
29.	1682.	Pistorius iz Frankobroda na Majnu je pripeljal prve nemške naselnike v severno Ameriko (Pensilvanijo).

(Dalje prihodnjič.)

Gospodarske novice.

* *Svetovna razstava mlekarstva in sirarstva bo v Hamburgu prihodnje leto od 28. svečana do 4. sušca 1877.* Sprejemalo se bode v to razstavo iz vsega sveta mleko, surovo maslo, sir itd. in pa vsakovrstno mlekarsko in sirarsko orodje. Oglasi za to razstavo se morajo zadnji čas do 15. decembra t. l. naznaniti razstavnemu predsedstvu v Hamburg, in to po posebnih oglasilnicah, ki se dobé v pisarnici izvrševalnega odbora ondi. Vsako v to razstavo namenjeno reč mora razstavnik na svoje stroške do 26. svečana 1877. leta poslati v Hamburg. Za prostor razstavnega sira itd. se ne bo plačalo nič. Ker je ministerstvo kmetijstva pozornost družbe kmetijske obrnilo na to razstavo in jej nekoliko nadrobnih programov poslalo, zato natisnemo ta poziv v našem listu z dostavkom, da se program dobi v pisarnici družbinega odbora v Ljubljani. — Kaj ko bi naše Bohinjske sirarske družbe se tudi vdeležile te razstave?

* *Letošnja dobra cena sadja.* — V nekaterih vaséh okraja Lobosiškega na Českem, kjer je tudi letos prav malo sadja, so nekateri kmetje, katere je doletela sreča dobrega pridelka, prav veliko iz njega skupili; tako je en kmetovalec v Proskovici skupil za svoje hruške 800 gold., drug pa ravno tam za svoje sadje 1200 gold., en kmetovalec v drugi vasi je za 150 vrganov hrušek potegnil 1560 gold., v vasi Palič je ondašnji župan polovico svojega sadja že na drevesih prodal za 1400 gold., v Loti je drug kmetovalec skupil

Nekoliko iz Mariborske vinske razstave.

Z razstavo vina, grozdja, trt in vinorejskega orodja bil je združen zbor vinorejcev, ali pa, če hočete raji reči, z zborom vinorejcev bila je združena tudi razstava vina itd.

Začnimo s kratkim opisom zborovanja, ki se je začelo 20. dne u. m.

Deželni glavar Štajarski pl. Mavricij Kaiserfeld, po domače nekdanj Blagatinšek, je kot zbora predsednik zborovanje začel z nemškim nagovorom, v katerem je povdarjal, da tudi vinoreja more le napredovati v skupnem delovanju brez razločka dežel in narodnosti, in da ta ideja se je prvokrat vresničila leta 1875. v Trientu. Danes je vsled one ideje prva skupščina Avstrijsko-vinska, katere pa se smejo tudi vdeležiti državljani inostranski. Po teh besedah kliče zbornikom dobro došli! in jih pozivlja na trikratni hoch-klic presvitlemu cesarju. To se je navdušeno zgodilo.

Za njim je v Laškem jeziku skupščino pozdravil podpredsednik zbora. Potem pa poprime besedo ces. namestnik Štajarski baron Kùbek in skupščino zagotavlja, da bode vlada pazljivo sledila obravnavam zborovim in minister kmetijstva obžaluje, da osebno ne more pričujoč biti; konečno vse pričujoče pozdravlja, posebno pa še gospode, ki so iz Italije došli v Maribor, in s klicem „dobro srečo“ končuje svoj govor.

Zborove razprave je začel dr. Julij Mullé (menda Mulej) s prvo točko dnevnega reda, to je, z nasvetom, naj se začasna zborova pravila izročé posebnemu odseku v pretres in poročanje, kar je zbor enoglasno odobril in 5 odbornikov izvolil.

Zdajci je gosp. Schlumberger iz Vöslau-a v dolnji Avstriji poročal o tem, kje naj bode prihodnje leto zbor vinorejcev, in sprejela se je Gorica; kedaj pa naj bo potem tretji zbor, ali leta 1878. ali 1879., o tem naj svete stavi oni odsek, kateremu so se pravila v pretres izročila.

Potem stopi na oder gosp. Anton Ogulin, vinorejec Kranjski iz Novomesta in govori jako temeljito o silni škodi, ki jo večkrat vinogradi trpijo po slani (mrazu) ne samo za eno leto, ampak za več let, in stavi sledeči enoglasno sprejeti predlog: 1. Škode po slani se morajo prištevati drugim vremenskim uimam, tedaj jim pristaja tudi tak odpust davka, kakor drugim elementarnim škodam. 2. Davek naj pa se odpusti ne le za tisto leto, ko je slana poškodovala nograđe, temveč za ves čas, dokler po škodi toče nograd ne donaša pridelka. — Temu Ogulinovemu predlogu je g. dr. Rodler nasvetoval dodatek, naj se Mariborski zbor z enakoglasno peticijo obrne na obojno hišo državnega zbora Dunajskega. — Hvaležni bodo vinorejci vsi g. Ogulinu, ako na višem mestu obvelja njegov predlog.

(Dalje prihodnjič.)

Kmetijski zgodovinski spomini vsega sveta vredjeni po mesecih.

Po „Oesterr. Landw. Wochenblatt.“

(Dalje.)

Meseca oktobra.

Dné Leta

1. 763. Je nastopila ena najhujših zim, kar jih svet pomni, trajala je po sporočilu starih kronik neprenehoma do meseca svečana; vsa sadna drevesa so pozebla, tako tudi poljska ozimina; sèm ter tje je bilo snega za 30 čevljev na debelo; huda lakota je bila nasledek te mrzle zime.

Dné Leta

1. 1795. Je umrl Robert Bakewell v Dishley-u na Angleškem; on je bil eden najbolj učenih živinorejcev in stvarnik nove živinorejske dôbe.
1. 1812. Cesarski ukaz omeji zopet odkup tlake v našem cesarstvu, katero je cesar Jožef II. za večne čase odpravil.
1. 1814. Je bila oklicana mlinarska postava v našem cesarstvu.
1. 1858. Je bila prva razstava zelenjave v Erfurtu na Nemškem.
1. 1860. Je bil oklican cesarski ukaz o ustanovljenji čebelarskih društev v našem cesarstvu.
3. 1848. Je bila oklicana postava o snovanju kmetijskih šol na Francoskem, katerih je takrat bilo 25 nižih, dvojce pa viših.
3. 1848. Je bil izdan ukaz, kako se sme rabiti stelja v grajščinskih in občinskih pašnikih vodstva Hessenskega.
4. 1825. Je bila v doljni Avstriji prva razstava goveje živine v Allentsteigu.
5. 1699. Ukaz kneza Frankenskega določuje dnino pri trgatvi, po katerem je v tej deželi najviša dnina (lon za delavce) smela biti za moške po 15, za ženske pa po 10 kraje.

(Dalje prihodnjič.)

Gospodarske novice.

* *Svilnih kokonov so letos na Laškem za tretji del manj pridelali, kakor v poprejšnjih letih, zato je tudi cena kokonov se podražila. (V Komo-u velja kilogram 5 lir in 60 centez.). Pri kupovanju semena za prihodnje leto — opominja časnik „Giorn. agr. di Roveredo“ — treba svilorejcem pazljivim biti, da ne pridejo špekulantom v roke in ne kupijo slabega blaga. — V Japanu imajo milijon kartonov za prodaj pripravljenih, od katerih je polovica za vnanjo kupčijo določenih.*

* *O boji zoper trtno uš piše Dunajski zdravniški časnik „Medicinische Wochenschrift“ med drugim to-le: „Boju zoper trtno uš se bo blizo taka godila, kakor boju zoper kužne bolezni ljudi in živine, katere vkljub vsem zaprekam, ki jim jih zdravniki stavimo, se vendar razširjajo. Trsje v Klosterneuburških nogradih, kjer je bila trtna uš, so vse izruli in izkopali, al uš je vkljub temu prestopila kordon ali da jo je veter drugam zanesel, ali da se je po rojih dalje zatepla. Čudno je sicer, če pravimo, da veliko kužnih bolezni med ljudi in živino smo imeli, pa so zopet prešle. Al res je taka, da vse človeško dejanje ne zmore včasih nič. S tem pa nočemo nečimurnosti zagovarjati, ampak le to reči, kako daleč naša moč sega in da ni nemogoče, da tisti pravo trdijo, ki pravijo, da je trtna uš že nekdanj pri nas bila, pa zopet zginila, in da je pametneje, opustiti boj, ki nič ne pomaga, kakor so ga že opustili v nekaterih krajih, ko so se prepričali, da tudi preganjanje trtne uši z velikimi stroški ni imelo nobenega vspeha.“*

Naravoznanske stvari.

Krogoték ali kolobar različnih snóv v naravi.

Spisal Aleksander Toman.

(Dalje in konec.)

Rastlina srka [s koreninicami in perjem neprenehoma snove iz zemlje, vode in zraka. Ta trójica daje rastlinam vse prvine, ki so za njih ustanovljenje,

šate. Poglejmo na eni strani silno visoke davke, visoka plačila delavcem in poslom, na drugi strani pa zopet vse druge potrebščine in stroške pri gospodarstvu, ki so gotovo trikrat več kot so bili nekdanj. Res, da tudi pridelki so dražji postali, toda ne v tej primeri kot stroški. Dober gospodar mora biti, kdor hoče danes gladko shajati; da bi si pa kaj na stran djali, to se le redkemu posreči. Koliko pa je nasproti takih, ki gredo rakovo pot, katerim vedno novcev primanjkuje. — Res so med temi nekateri, ki so sami krivi, da so obožali; toda prav mnogo je pa tudi tistih, kateri pri vsi skrbnosti, pridnosti in varčnosti ne morejo naprej.

Pri takem našem stanju, pri takih razmerah se nam pa samo po sebi vsiljuje važno vprašanje: kaj pa bo? Če bo tako naprej šlo, bo končno ves kmetijski stan popolnoma opešal in na nič prišel! — Res, predragi možje, to važno vprašanje je že marsikateremu glavo belilo, a ne samo pri nas, ampak tudi po drugih deželah. Al to še ni dosti, samo popraševati, kaj bo! Kedar voda v grlo teče, tudi ne pomaga prašati, kaj bo, — treba je misliti na rešitev, treba je plavati na suho. Tako so tudi kmetovalci drugih dežel delali, ki so bili v ravno takih razmerah, kakor smo mi. Mislili so, poskušali so, shajali se skupaj, pogovarjali in posvetovali se, tako kakor mi danes, kako bi bilo mogoče spraviti se na boljši stan in napredovati, vsaj več ljudi več vé in drug drugemu svoje skušnje pové. Posnemajmo jih tudi mi!

Poprej sem rekel, da dandanes veliko kmetovalcev slabo shaja, to se pravi z drugimi besedami, kmetijski gospodarji imajo leto za letom več stroške kot dohodke, več izdajo kot pridelajo. Tak gospodar pa, če hoče, da ne pride na nič, mora na vsak način svoje gospodarstvo zboljšati. Pri tem ste mu dve poti odprti, na dva načina si zamore pomagati. Ali mora stroške zmanjšati, da ne bodo presežali dohodkov, ali pa mora dohodke povikšati, da bodo toliko kot stroški. Mi kmetovalci moramo tedaj ali delati na to, da se nam zmanjšajo davki in drugi stroški, ki jih imamo, ali pa moramo povikšati prihodke, da bomo pridelovali več in boljših pridelkov. Prašanje je le: kaj gre laže in gotoveje?

Ako prevdarimo vse današnje razmere, in pa čas, v katerem živimo, moramo spoznati, da bomo težko težko zmanjšali veliko stroškov, in če bi jih kaj, ne bomo jih še tako kmalu. Kakor so dandanes razmere vseh Evropejskih držav, je prav malo upanja, da bi se davki kaj kmalu znižali; še večji utegnejo biti, ker so tudi državne potrebščine zmiraj večje. Tudi drugi stroški pri kmetijstvu se bodo težko dosti zmanjšali, ker že čas tako gré, da je vedno več novih potreb. Toraj se moramo poprijeti samo družega pomočka, namreč: dohodke povikšati, s tem, da bomo pridelovali več in boljših pridelkov. Samo ta pot nam je odprta, če hočemo naprej, druge poti ni!

Ta in uni bo morebiti rekel: No, vsaj se trudim in delam noč in dan, kolikor morem, pa nič ne pomaga, več ne morem pridelati. Gledite, predragi, prav o tem se začne naše razmišljanje, naše učenje in delovanje. Znati moramo, vedeti moramo, kako in kaj. — Le pomislite, koliko je napredovala obrtnija in koliko so napredovale druge umetnosti v teku malo let, koliko pa kmetijstvo! Še od daleč ne sme se primerjati napredek v kmetijstvu pri nas z napredkom v drugih rečeh. Poglejte mašino, ki jo sopar goni! Nekaj vode in kurjave je treba za njo, in ona vleče po železnici toliko blaga na enkrat, kolikor ga je poprej vleklo sto parov konj po cesti. Lejte šivalno mašino! Komu se je pred nekoliko leti le sanjalo, da bomo šivali kedaj brez roke, in vendar vbode njena

šivanka desetkrat v tem času, ko roka enkrat. In tako je pri sto in sto drugih rečeh velikanski napredek, — le v kmetijstvu smo še pri nas v mnogih rečeh tam, kakor v Abrahamovem času. In ravno to, da napredujemo v nekaterih rečeh, v drugih pa zaostajamo, to je za zaostale najhuje. (Kon. prih.)

Nekoliko iz Mariborske vinske razstave.

(Dalje.)

V drugi zborovi seji je poročal dr. Rodler o pravilih za vinorejski kongres, rekši, da odsek ni bistvenih sprememb v prevdarek mu izročenih pravil za potrebno spoznal. Le toliko je v njih predrugačil, kolikor je treba bilo, da se ta pravila vjemajo z družbino postav, ker je ministerstvo izreklo, da ono kongres vinorejcev smatra za družbo. — Zbor je pritrdil navedenim premembam. Namen vinorejskega kongresa je povzdiga in pospeševanje vinorejstva in vinske kupčije in pa bramba skupne koristi vinorejstva in vinotrštva po vseh potih, ki so društvu mogoča. Ta kongres bo tedaj nasvete stavljal deželnim zborom in državnemu zboru, ter bo vsako leto septembra meseca v kaki drugi deželi na jugu in severu Avstrije shode kongrese napravljaj. Med južne dežele je vrstil Dalmacijo, Istrijo, Trst, Gorico in južni Tirol. Shod bo vodil poseben centralni odbor. Pri vsakem shodu naj se napravljajo, če je mogoče, razstave vin, grozdja, vinorejskega orodja in učnih pripomočkov za vinorejo in kletarstvo.

Ko so bila pravila sprejeta, je dr. Rösler, vodja poskušalnice za sadje in vinorejo v Klosterneuburgu, govoril o novjših preiskavah zadevajajočih trtno uš, njenemu življenju, njeni ploditvi, razširjanju in pa pokončevanju. Med vsemi 200 sredstvi, ki so se že poskuševala zatreti ta mrčes, ne eno ni pomagalo, — je rekel govornik. Pametneje je tedaj z ušjo naprej živeti, kakor Francozje delajo, kakor pa tisoče potrositi in vendar nič doseči. Delajmo mu zatoraj na to, da močne trte izrejamo in da skrbimo, da je zemlja vinogradov kar največ mogoče rahla zato, da po korenini ušive trte bolj počasi gnijó, kajti čem bolj se zakasnuje gnijlina, tem več dobí trta časa za poganje novih korenin. Na Francoskem zato mešajo zemljo v nogradih s peskom, katerega vsaki trti dadó pol metra na globoko, okoli trte pa en meter na široko. Tudi luknje vrtajo v zemljo. Trtno uš so našli celó 8 čevljev pod zemljo, najbolj ušivo pa je trsje pod lubadjo pri vrhu. Naše dežele k sreči niso temu mrčesu tako ugodne kakor je Francoska.

Po kratkem razgovoru se je dr. Röslerjevo poročilo na znanje vzelo. (Dal. prih.)

Kmetijski zgodovinski spomini vsega sveta vredjeni po mesecih.

Po „Oesterr. Landw. Wochenblatt.“

(Dalje.)

Meseca oktobra.

Dné Leta

7. 1763. Patent cesarice Marije Terezije ukazuje v našem cesarstvu nasadbo murb poleg cest.
7. 1770. Je kmet Adam Schneckloth v Probstei-u v Schleswigu prvi navozil laporja na njivo svojo. Poleg njega je imel kmet Parm Drews v Süderditmarschen u največ zaslug za napeljevanje laporja na polje. Obema se je poleg Schleswig-a postavil spominek zato.

Dné Leta

9. 1807. Razglas ministra pl. Steina vpeljuje svobodno gospodarstvo z zemljiškim posestvom na Pruskem.
9. 1852. Cesar Franc Jožef I. določi 1000 cekinov za premijo takim, ki puščave na visokih planinah zopet z lesom zasadijo.
10. 1866. Je bila v Dijonu na Francoskem prva razstava hmelja in piva.
10. 1867. Je bila svetovna razstava hmelja, piva in pivarskega orodja v Hagenau-u v Alzaciji.
10. 1869. Se je baronu Lambertu Babo-tu postavil v Weinheimu spominek za zasluge njegove, da je tukaj na visoko stopinjo povzdignil vino- in sadjerejo.
11. 1697. V brambo vinoreje je odbor svobodnega državnega mesta Reutlingen-a na Virtemberskem prepovedal kuhati pivo, češ, da je to brozgarija.
12. 1806. je prišla v Evropo groba ovčja volna iz Avstralije kot prvi ondašnji pridelek; ostrigli so jo od ovác iz vzhodne Indije, ki so bile za živež ondašnji armadi namenjene.
12. 1862. Je bila prva razstava krompirja v Bockwi na Saksonskem.

(Dalje prihodnjič.)

Sadjerejcem na znanje.

Mnogovrstne skušnje pri sadjereji učé nas, da je veliko bolje presajati drevesca v jeseni nego spomladi. Priporočale so in govorile so v tem smislu tudi že „Novice“. V svojej drevesnici imam še veliko 6–8 let starih in že cepljenih drevesic, brušek, jabelk, tudi divjega kostanja i. dr. Cena vsem je jako majhna. Kdor tedaj izmed bralcev „Novic“ potrebuje eno ali drugo sorto omenjenih drevesic, prosim, naj se blagovoli oglasiti ali osebno ali pismeno pri

Jožefu Jarcu (Martanu)
v Medvodah pri Ljubljani.

Ozir po domovini.

Popotne črtice.

Spisal političen sitnež.

(Dalje.)

Skočivši raz voz se oglasim najprej pri svojem prijatelju gospodu kaplanu, ker sem se namenil ž njim popoldne se malo razletati po stari navadi po prijetni okolici. Ta me prav prijazno sprejme in brzo pelje h cerkvi, kjer je živahno gibanje in klepanje, ker ima dobiti nova lepa cerkev dvoje novih zvonikov. Prvi je že do strehe bil dodelan in zvonovi so že viseli v njem; drugi pa je bil dovršen še le do lin. Zdaj je gotovo tudi ta že dodelan, a kaj, ko bo telo brez duše, ker še ne vé, kdaj in kak zvon bo dobil! — Pri obedu se soznanim z gospodom sodnikom, izvrstnim in spoštovanim možem in domoljubom; zabava je bila zeló živahna; popoldne pa grem s svojim prijateljem na polje krompir peč, nekaj, česar nisem počenjal že mnogo let. Kdor vé, kako prijetno je pri ognji pod milim nebom dihati čisti gorski zrak, ozirati se po bližnjih gričih zelenih in daljnih planinah sivih, pri tem pa krhati, pihati in zobati v žrjavici pečeni krompir, bo razumel, kaka čutila so navdajala mene, ki tega v mladosti tolikokrat vživanega veselja nisem imel že toliko let, sploh

pa več ko tri leta skoro nobene proste ure, da bi bil brez skrbi se po zeleni naravi zunaj mesta sprehajal. Kaj tacega se ne dá popisati, le uživati. Človek pa, ki je v mestu rojen, in kmet, ki tako „veselje“ vsak dan si lahko napravi, me bo morda imel za prismojenega.

Zvečer se vrne gospod župnik, ki je bil po opravkih peljal se v Ljubljano, domú. On je obče spoštovan mož in ima med drugimi dobrimi lastnostmi tudi jako ostro, šegavo in satirično pero, zato smo se razgovarjali skup pozno v noč o tem in unem in marsikaka ostrá puščica je izletela iz različnih vzrokov na ljudi, ki jo zaslužijo. Da bi bil državni pravdnik nazoč, bil bi nas morda vse skup konfisciral.

Drugi dan vreme ni nič kaj prijetnega obetalo, zato sem prvokrat prelomil svoj sklep: peš hoditi ter poslovivši se od prijateljev vsedel se zopet na poštni voz, ki me je peljal do Ribnice. Gledé družčine sem bil ta pot srečnejši, ker našel sem v trebuhu Kočevske „barke“ dva znanca iz Ljubljane, vrh tega pa še dragega mi prijatelja iz Mengša, ki je šel ogledovat Kočevsko mesto. Se vé, da je bil pogovor slovenski, le postilijon je vedno kočevsko-nemški godel. Naj povem tu komično malenkost, ki se je tu zgodila. Videč, da postilijon tako hlastno lovi dim moje „viržinke“, pravim svojemu prijatelju: „Če bi vedel, da postilijon zná slovenski, bi tudi njemu eno dal.“ — „O, naj le dajo, gospod“, se oglasi mož, „jaz znam tudi Kranjsko špraho“. Splošen smeh! Jaz pa sem imel nov dokaz, da takrat, kedar se od nas Slovencev kdo kaj nadja, zna tudi dobro naš jezik.

Postilijon si zasmodi viržinko in urno drčimo proti peklu. „Kaj? proti peklu?“ bo morda kdo vprašal. Da, proti peklu. Tako namreč se imenuje gostilnica ob cesti tik Kozlerjevega posestva, ki je pa bolj podobno raj, kakor peklu, ker ima preko lepe hiše res rajski vrt. Tu tedaj najdeš „peklo“ tik raja. Pa ne misli, da je to „peklo“ strašno, marveč prav po volji je popotnikom, ker tū dobé dobro mrzlo pivo. Mi smo se tu vstavili za trenutek in okrepčali se nekoliko, kar je vsem jako dobro teknilo, ker je med tem solnce prodrlo megle in nas jelo prav hudo greti. V Kočevje se po tej poti moraš peljati skoz „peklo“, to je tudi nekaj posebnega. Vstřic pa zagledaš velikansko lipo s sedeži in mizami okrog in če si Slovan, te bo to jako razveselilo.

Toda postilijon vpije zopet „einsteigen!“ in kdor noče tu ostati, mora ga ubogati, kajti postilijon je despot, neomejen poveljnik svojih podložnih v vozu. Tedaj ni družega, nego vdati se njegovi volji in zlesti v trebuh „Noetove barke“. Kmalu pridrdramo v Ribniško dolino, to se spozná na tankih deskah, retah in „raščetih“, ki se povsod na solncu sušijo. Malo še in v Ribnici smo. Voz se vstavi pred pošto, jaz se poslovim pri tovariših in vkrenem naravnost v dekanovo hišo, kjer sem si bil gotov, da najdem prijatelje in somišljence. Nisem se varal, pri živahnem in mikavnem pogovoru nam ura v zvoniku prehitro bíje. Pri tem takem bi bil morda ostal še dalje v prijetni in častiti družbi, a zvedel sem, da utegne še isti dan tje priti Ljubljanski škof, ki je ravno potoval po Dolenjskem. Če bi se tedaj tū zadela, ne bilo bi prijetno ne meni, ne njemu — tako si mislim in jo mahnem proti Dolenji vasi z jako mi ljubim spremstvom. Izvolili smo si stransko pot čez livade in travnike. Bože mili! Pogled je žalosten. Povodenj je povsod pustila strašen sled, poljski pridelki so zadušeni, vse zalito, zablateno. Ubogi ljudje, ki bodo morali od teh njiv in travnikov davek plačati! In morali ga bodo, dasiravno jim je preobilne vode napojena zemlja še to požrla, kar so

*Kaka oholost - škof in ti, ni

Veliki čebelarski zbor v Vratislavi.

Pretekli mesec je bil veliki zbor čebelarski v Vratislavi (Breslau) na Šleskem, zdaj Pruskem, nekdanj Avstrijskem mestu. Ker je sl. ministerstvo kmetijstva čebelarski naši družbi dovolilo 80 gold. podpore, ako kdo izmed udov njenih potuje tje, podal se je na pot predsednik njen gosp. župnik J. Jerič, ki v 9. listu „Slovenske Čebele“ poroča o tem zboru. Naj iz tega poročila povzamemo tudi v naš list nekoliko zanimivejših črtic.

Vratislavo popisuje naš popotnik tako-le: Mesto je lepo ter šteje blizu 250.000 prebivalcev, 36 cerkvá, izmed katerih ste dve tretjini katoliških, da si so katoličani v manjšini; ima vseučilišče, več gimnazij in drugih šolskih naprav in prav obširno kupčijo. Da je knezoškof prečastiti dr. Förster od Pruske vlade zaradi znane kulturne borbe odstavljen ter živi v Avstrijskem delu svoje obširne škofije, je sploh znano. Ravno kakih štirinajst dni pred zborovanjem je bila neka farna cerkev katoličanom vzeta ter novejšim krivovercem izročena, ki se štulijo za prave katolike ter „starokatoličane“ imenujejo. Cerkve so v Vratislavi lepe in prostorne, večidel Gotiške. Čudno pa, da nobena zvonika izdelanega nima razun kakih dveh, ampak stolp le kak meter čez cerkveno streho molí ter je z opeko pokrit.

V Vratislavi mi je bilo tudi novo, da so se psi obrtniške prostosti polastili, ter tū volička, tam konjička spodrinili. Kjer hočeš, srečaš z malim vozičkom psa in dečka vkup, ali pa par psov in voznika; tudi ženske s psi posebno ponosno vozarijo. Smešno se mi je zdelo, kako je včasih vnanji, včasih notranji vpreženec svojega nekdanjega posla se spomnil ter memogredoče lajal, njegov sosed ga pa hladnokrvno gledal, kakor bi se hotel od njega lajati naučiti.

Zborovalna dvorana je bila prostorna in lepo okinčana. S slavoklicem na lastnega nemškega cesarja bil je vselej sklenjen slavoklic na našega Avstrijskega cesarja. Zborovalcev je bilo vpisanih nekaj čez 500; govore pa je obiskovalo včasih po 6 — 700 poslušalcev. Kakih 15 — 20 žensk se je zborovanja prav pridno vdeleževalo ter s pazljivostjo odlikovalo. Prašaje smo izvedeli, da nekatere imajo lastne čebele, nekatere pa opravljajo posel čebelarja pri svojih bolehnih, ali sicer po drugih opraviilih zadrževanih možéh. Zastopani so bili vsi stanovi. Pri zborovanji in razstavi, pri obedu in drugih veselicah je bil borni kmetič sosed velikega posestnika in grajščaka, učitelj iz dežele sosed vikšega sodniškega ali vladnega uradnika. Zvedel sem, koliko marljivejše se tudi učitelji pečajo s čebelarstvom po Nemškem, kakor pri nas. Skoraj vsako mesto ima svoje čebelarsko društvo, umno čebelarstvo s premakljivim satovjem je veliko bolj razširjeno kakor pri nas. Našo Kranjsko čebelo pa sploh zelo obrajtajo, posebno se pa neki dobro obnašajo polutanjke Laško-Kranjske.

Razstava mnogovrstnega čebelarskega orodja in živih čebel v raznih panjevih je bila prav zanimiva ter vedno obilno obiskovana. Tu se je videl méd in vosek v tako raznih podobah, da bi si človek komaj domisljeval. Čebele so bile razstavljene po vrtu ter bile Nemke, Lahinje, Slovenke in ne vem od kod še. Smešno je bilo, ko nas je kakih troje stalo pred polnim panjem, pa nismo čebel, ampak le mravlje videli. Pa naj bi bile mravlje tako korenaške, ko pri nas, bi še bilo; ali bile so tako majhne, kakor naše najmanjše nekega rjavkastega plemena, pa bile so ravno to — neke Azijske čebele! Čudno grčasto satovje imajo in pri nas se gotovo ne bodo nikoli udomačile. Baron Rožič je bil tje veliko reči poslal in tudi več pripoznanj dobil. Gosp. Ambrožič je bil celó čebelarsko monduro ali uniformo v razstavo poslal.

Kmetijski zgodovinski spomini vsega sveta

vredjeni po mesecih.

Po „Oesterr. Landw. Wochenblatt.“

(Dalje.)

Meseca oktobra.

Dné	Leta	
14.	1875.	Je bila svetovna razstava krompirja v Altenburgu na Saksonskem.
16.	1844.	se je v Gradcu slovesno obhajala 25letnica obstanka Štajarske kmetijske družbe, pri kateri se je predsedniku njenemu, nadvojvodi Ivanu, poklonila sreberna vaza s podobo Zugmajerjevega pluga in pa zlata svetinja s sliko njegove grajščine Brandhof na Štajarskem.
18.	1852.	Se je ustanovila kurja družba v Zgorlcu na Lužiškem za požlahnenje kuretine.
19.	1797.	Je Watt dobil prvi patent za drenažno mašino na Angleškem.
19.	1858.	Je bila prva razstava kokoši in druge perutnine napravljena po Šleskem društvu za zboljšanje domače perutnine v Vratislavi.
20.	1073.	Je škof Beno iz Mišnje prinesel prve trte na Saksonsko, in je s tem ustanovil vinorejstvo na Labi in Sali.

Za trgovce z lesom in ogljem

je ravnokar prišla na svetlo slovenska knjiga pod naslovom:

Kazala za določanje telesnine okroglega, obtesanega in rezanega lesa in oglarskih kôp,

ki jo je izdalo Koroško gozdarsko društvo v Celovcu. Ta knjiga je izdelana v pisarni gozdarskega nadzorništva Hüttenberškega društva za pridelovanje železnih tvarin v Celovcu in ima namen, našim trgovcem z lesom pri pomoči, kedar delajo račune (rajtenge). Pregledovanje te knjige nas je prepričalo, da je v resnici jako koristna, in da vsacemu, kdor se s kupovanjem ali prodajanjem lesa peča, izvrstno služiti zamore. Na podlagi nove (metrične) mere izračunjene tabele kažejo telesnino v kubikmetrih raznovrstnega kupčijskega lesa. Všeč bode gotovo tudi kazalo za določanje telesnine oglarskih kôp. Knjigi je dodan natančen poduk, kako da se tabele rabijo, in na kak način da se stoječe oglarske kôpe merijo.

Ker do sedaj enake knjige v slovenskem jeziku nismo še imeli, je Slovencem Koroško gozdarsko društvo v Celovcu z izdajo te knjige gotovo vstreglo. Mi priporočamo tedaj to knjigo našim lesotrgovcem prav živo zato, ker jim zelo polajšuje računanje. — Dobiva se pri ces. kr. kmetijski družbi v Ljubljani. Cena knjige, obsegajoče 108 strani, je nizka: velja samo 80 krajc.

Ozir po domovini.

Popotne črtice.

Spisal političen sitnež.

(Dalje.)

„Gut'n Murgen! Heunt is a schöner Tog!“ Ta nemški pozdrav in njemu pripeta resnična in mikavna novica iz ust precěj okroglega krčmarja, ki isti hip „slučajno“ čez cesto gré v svoj hlev, me opominja, da sem na Kočevski zemlji. Daljnemu vabilu zgovor-

Kmetijski zgodovinski spomini vsega sveta vredjeni po mesecih.

Po „Oesterr. Landw. Wochenblatt.“

(Dalje.)

Meseca oktobra.

Dné Leta

- 21. 1525. Je kardinal Poole prvi žlahni kostanj pripeljal na Angleško; še dandanes se nahajajo ta drevesa v Canterbury u.
- 23. 1807. Je bil prvi veliki zbor kmetijske družbe na Dunaji.
- 24. 1765. Knez Venceslav Liechtenstein je na svojih grajščinah na Moravskem in Českem vpeljal Angorske koze, po katerih se je to žlahno plemo zaplodilo po vsi Evropi.
- 24. 1781. Hanoveranski izborni knez Jurij III. je v svoji deželi na kmetih prepovedal kupčijo s kavo.
- 26. 1828. Je Albreht Thaer, oče umnega kmetijstva na Nemškem, umrl v Möglinu na Pruskem.
- 26. 1790. Se je baron Lambert Babo, slavni pisatelj kmetijski, rodil v Manheimu.
- 26. 1874. Je bil veliki zbor vinorejski v Montpellier u na Francoskem,

(Dalje prihodnjič.)

Naravoznanske stvari.

Tajnocvétke (kryptogami)

ob potu od Poženka na Šent-Ursko goro.

Popisal Šimen Robič.

Pot od Poženka na Šent-Ursko goro je skoraj taka, kakor jo navadno v cerkvenih govorih svojim poslušalcem proti nebesom popisujemo, namreč strma, ozka, grudova in na nekaterih mestih od hudih nalivov tako razorana, da človek ne pazivši, kako in kam bi stopil, lahko bi si noge polomil. A pri vsem tem je meni jako priljubljena in trditi smem, da jo leto in dan redko kedo tolikokrat prehodi kot jaz, in to nekaj zato, da si vtrjujem svoje stare kosti in zdravje po navetu sl. Hufelanda, ki pravi, da hribolazci doživijo visoko starost, nekaj pa še zato, da od svojih precej rogljatih hribovcev tudi včasih pridem v družbo izobraženih ljudi. O tem pogostem popotovanji, ki me sicer mnogo podplatov stane, imam pač lepo priliko opazovati, kaj se ob tem potu nahaja in kar je moje že precej brlavo oko do zdaj zapazilo, naj mi bo dovoljeno tukaj priobčiti.

Dragi čitatelj! korakaj v duhu z menoj, pokazal ti bodem najprvo mnogo raznovrstnih lišajev (liche-nes), ki so ob potu ali na tleh ali pa na raznih drevesih in skalah.

Za Boga svetega! kaj res lišaje nam hočeš kazati potovajočim na goro Št. Urško, lišaje kóz ali ovác, ki se morebiti tù pasejo? — me utegne kak priprost čitatelj teh vrstic zavriniti, ko sliši besedo lišajev. Ne, ne, dragi prijatelj, lišaje kóz in ovác prepuščam živino-zdravnikom. Lišaji, katere hočemo na goro gredé ogledat, so rastline, ki jih vsak dobro pozna in katere je Stvarnik nebés in zemlje drugač vstvaril kakor hruške in jabelka in na milijone rastlin, ki očitno pred našimi očmi cvetó, te ubožice pa, ki jim rastlino-slovci lišaji pravijo, so rastline brez cvetja in brez listja, se nahajajo na drevesnem lubji, na golih pečinah in zidovjih, na zemlji, kakor tudi na lesovji,

ki leži na vetru in dežju. Niso pa te rastline, ki imajo zaničljivo imé lišajev, brez koristi v prirodi, kajti nekateri so ljudem celó živež, drugi zdravilo, nekateri dadó lepe barve. Naj Vam le enega teh lišajev po imenu povem, ki ga menda vsi poznate — Bohinjski mah (Izlandijski mah) — in uverjen sem, da mi boste radi pritrdili, da tudi lišaji, kakor mahovi in praproti, med rastlinami so Božja stvar, katera je vredna, če človek memo nje gré, da jo malo ogleda in občuduje njih včasih res čudopolno stvaritev. In zato, ker bralce „Novic“ vse smemo staviti v vrsto omikanega našega naroda, mislim, da s „floro tajnocvetek“ vstrežem prirodoslovcem, pa tudi družih bralcev ne dolgočasim.

In tako idimo dalje!

Prišedši od mlina iz vasi Poženik zagledava na levi strani pota pod smerečnato ograjo „Cladonia cornuta“, prav ličen lišaj, ki dviga iz svoje steljke kratke drobne rožičke. Po nekoliko korakih prideva od tod na njivico do znamenja, ki tu med razpotjem pod smerekami stoji. Obrnivši se na levo stran, zapaziva stari kostanjev štor ali porobek, ki je z rujavim lišajem obraščen, kakor obraz kakega starega dedca, ki se že dolgo obril ni; tega imenujejo „Cladonia synamosa“. Stopiva pa še k tej ali pa k uni smereki. Glej tu na deblovi skorji visi šopek temno-zelenih drobnih nitek, podoben kozji bradi, kakoršno nekateri mlečni gospodiči nosijo; to je „Bryopogon jubatus“. Nekoliko višje gori na deblu, zlasti pa po vejah visi polno enakih šopkov, samo da so belo-rumeni in bolj debelih kosmatih nitek; tudi imajo sem ter tje konec nitek male ob robu kocinaste krožnike, ta pa je „Usnea barbata“. Na deblu vidiva še druge razkosane krpe in tu in tam neke bele z malimi moknatimi kupčiki potresene lise; te bele lise so „Pertusaria communis“, krpe pa „Evernia furfuracea“. Uno smereko tam-le pa posebno velike rujave krpe nad koreninami obraščajo; ta lišaj je „Sticta pulmonaria“. Ogledovaje deblovo skorjo prav natanko zapaziva sem ter tje mnogo, majčkinim črnim črvičkom podobnih črtic; ta je „Opegrapha vulgata“.

Oddahniva se zdaj nekoliko pri znamenju, ne samo zato, da bodeva potem lože navkreber stopala, marveč tudi zato, da malo ogledava še podobe, ki so znotraj in zunaj po stenah namalane — pardon! — hotel sem reči, naččkane. Kaj ne, to so ti prave porugljive spake, da se jih oni svetniki, katere te podobe navistujejo, do temena glave sramovati morajo. Kdor jih je na steno mazal, naj gre rajši prešičem repe vihat, ne pa šopka sukat.

Zdaj pa le hajd naprej s pozornim očesom!

Zaviva jo po stezici. Zopet sva na vozni poti. Tu zagledava na levi strani pod drevjem „Cladonia pun-gens“, podobna brezlistnemu hruševemu drevesu; potem: „Cladonia sylvatica“, „Clad. fimbriata“ in „Clad. pyxi-data“, ki ima lijaste vrhunce. Obrnivši se na desno stran zapaziva na prvi pogled, mnogo zelenkastih krp pokrivati tla in razne mahove. Če vzameš eno tih krp v roke in jo ogleduješ, vidiš, da ima na koncéh rdeče podolgaste ploščice, ta lišaj je „Peltigera horizontalis“.

Od tega mesta naprej pa nič novega ne zapaziva, dokler ne prideva do listnika pod Flegarjem. Preveč lepa bukova drevesa stojé tù, da bi kar v nemarno memo njih šla. Tedaj stopiva bliže. Ti božja dekla! kaka pisana zmes raznih lišajev je na tem lubji nako-pičena. Glej tukaj mnogo skupnih sem in tje zavitih kratkih, drobnih črtic, kakor da bi se bil kedo s svinč-nikom igral; poleg teh je zopet na malih prostorih brez-številno veliko drobnih črnih pikic, podobnih onim, ki jih muhe na mnogih mestih nam na jezo napravljajo: tu so zopet trope belkastih kupčkov, tam trope rudeč-kastih malih skledic; tukaj zopet samo bele nagrban-

sam tje in kupi seme od kmetovalcev na mestu, kjer je rastle, da si ga lahko izbere. Za nas, se vé da, to ne kaže, ker bi bili preveliki stroški, po seme tje hoditi. Korošci so se obrnili že s prošnjo na ministerstvo kmetijstva, da bi za več dežel poslali tje izvedenega opravnika, ki bi seme na mestu kupil, ker za več semen se večji stroški že izplačajo. Toda do zdaj se še ni nihče za to zavzel. Vsi naši kmetovalci, kateri lan pridelujejo in s katerimi sem imel priliko govoriti, so djali, da je posebno treba na to delati, da dobimo zanesljivo seme, ker če bi se mogli zanesti, da bo seme res dobro, bi ga še veliko več naročili; al tako je pa težava, seme drago kupiti in njivo z velikimi stroški obdelati, potem pa nič pridelka imeti. Temu se mora na vsak način pomagati. Zato bomo poskusili o priliki še kaj o tem spregovoriti.

Nekoliko iz Mariborske vinske razstave.

(Dalje in konec.)

V zadnji (5.) seji je vodja kmetijske šole pri sv. Mihelu na Tirolskem E. Mach razpravljal vprašanje: ali sedanja osnova in delavnost vinorejskih poskuševališč zadostujeta željam vinorejcev ali ne? in če ne, kako naj bi se predrugačila, da bi koristila dejanskim potrebam (praksi)? — Govornik je poudarjal važnost vinskih poskuševališč za vinorejo in obžaloval, da vinorejci nič kaj prav ne razumejo teh naprav in nimajo zaupanja do njih. Naloga vinskih poskuševališč je, posredovati zvezo med znanstvom in pa med prakso, zato misli, da bi se namen navedenih vinskih naprav najbolje dosegel, ako bi se vinska poskuševališča združila z vinorejskimi šolami. Konečno predlaga govornik: zbor naj izreče, da vinska poskuševališča morejo koristiti le tedaj, ako so v prav tesni zavezi s prakso. — Dr. Rösler trdi, da poskuševališča popolnoma zadostujejo svoji nalogi; Bogdan Hoff misli, s praktičnimi vprašanji naj se ukvarjajo vinorejske šole, poskuševališča pa bodo le znanstvene naprave. Vodja Mariborske vinorejske šole H. Göthe stavi dva predloga, namreč: 1) zbor naj izreče pripoznanje, da poskuševališča vspešno delujejo na znanstvenem polju, da pa 2) praktičnim potrebam še ne zadostujejo in se zato ministerstvo naprosi, naj pripomore, da v vseh deželah, kjer so vinorejske šole z zadostnim pridelkom vina, se napravijo poskuševališča. Dr. Mullé dodaja, da ministerstvo že priprave dela za ustanovitev taci naprav. Na to seže Rosenzweig z vse drugim mnenjem vmes, rekši, da je najbolje, ako se vinska poskuševališča ločijo od vinorejskih šol, pa se združijo z višjo poljedelsko šolo Dunajsko. — Konečno zbor pritrdi predlogom Macha in Göthe-a.

J. Gongo iz Pergine je za povzdigo vinoreje priporočal družbe (kompanije) manjših vinorejcev, rekši, da umno trtorejo in umno kletarstvo je mogoče vpeljati le tedaj, ko se ustanovijo vinske združbe. V tako kompanijo združeni vinorejci bi ob trgatvi grozdje izročevali vodstvu kompanije; čas trgatve bi prevdarno določevali; pridelano vino bi se na skupni račun prodajalo itd. — Rosenzweig pravi, da je misel Giongova prav lepa, al za izpeljavo jej manjka denarja. Na združbe vinorejcev se poprej misliti ne more, dokler ni denarnih založnic. — Dr. Mullé kaže razloček med vinskimi družbami, kakor so že na Štajarskem, in pa med vinskimi kompanijami (Genossenschaften) in po njegovem predlogu je zbor izrekel, da v povzdigo vinorejstva je želeti naprave vinskih družeb, v pospeh vinske kupčije pa naprava kletarskih kompanij. —

S to sejo je bilo zborovanje končano. Popoldne je bila velika gostarija v kazini. Kaj so gospodje jedli, koliko so pili in kakošne bile so napitnice, to ne spada v predmet našega poročila, kakor tudi popis skozi in skozi nemških verzov ne, ki so na vinskem sejmišču bili prilepljeni razstavljenim vinom.

31. septembra je bila delitev svetinj, častnih daril in pa hvalnih diplom.

Dr. König iz Gorice je zboru pred odhodom razglasil prijazno vabilo, naj vinorejci meseca septembra prihodnjega leta pridejo zborovat v Gorico.

Gospodarske novice.

* *Centralna komisija za konjerejo* (Central Pferde-zucht Commission) se imenuje nova naprava, katera je po cesarjevem dovoljenji od 13. oktobra t. l. na Dunaji ustanovljena bila. Ta komisija je svetovalka ministerstvu kmetijstva v vseh konjerejo zadevajajočih vprašanjih, bodi si takih, ki se tičejo države v obče ali pa posameznih dežel.

* „*Der Mais, das gesündeste und billigste Pferdefutter. Nach eigenen Beobachtungen bewiesen und dargestellt von Dr. P. J. Klein, d. Z. Thierarzt der Gesellschaft für öffentliches Fuhrwesen zu Berlin. Preis 75 Pfennige.*“ — Tako se zove knjižica, ki je prišla ravnokar na svitlo in koruzo priporoča za najzdravejšo in najcenejšo konjsko krmo. Pisatelj te knjige pravi po obilnih svojih skušnjah, da je koruza za konjsko krmo bolja kakor oves in sicer zato, ker je tečnejša, cenejša in zdravejša memo ovsa. On pripoveduje, da se je koruza pri vojaških konjih na Laškem že dobro potrdila, in da je tudi vojno ministerstvo Dunajsko ukrenilo, da se ima koruza poskusiti tudi pri vojaških konjih našega cesarstva. — Da je koruza krma, po kateri se konji dobro redijo in močni ohranijo, to je že davno znano na Ogerskem, Hrvaškem in tudi pri nas, kjer vozniki svoje konje krmijo s koruzo. Al varnejše se mora vsakako s koruzo ravnati zato, ker živino rada napenja. Al tudi tam, kjer ne gre zato, da bi konja debelili, ampak kedar ga hočemo bolj živega in iskrenega imeti, bo menda oves zmirom prednost obdržal pred koruzo.

* *Huda konjska kuga*, ki so jo vojaški konji iz Abisnije v Egipt zatrosili, ondi še zmirom hudo razsaja; vsak dan pogine 100 do 120 kónj. Toliko je že pobrala konj, da popotni tujci ne morejo vozá dobiti. Od 16 do 18.000 kónj, ki jih je v Egiptu bilo, je pocepala že polovica in zdaj se širi že tudi na osle, in, kar je posebno čudno, tudi na pse. Izprva so skrivali to bolezen, al kmalu se ni več zatajiti dala. Zdaj jo ima že tudi namestni kralj v svojih štalah.

Kmetijski zgodovinski spomini vsega sveta

vredjeni po mesecih.

Po „Oesterr. Landw. Wochenblatt.“

(Dalje.)

Meseca oktobra.

Dné	Leta	
28.	1443.	Se je začela ena najhujših zim, katera je na Nemškem trajala do 25. maja prihodnjega leta.
28.	1846.	Pruska vlada okliče postavo za senožeti za deželo Siegen.
28.	1855.	Da se v okom pride pokončavanju gozda, prepové Španjska vlada sploh prodaj gozdov.

Dné Leta

31. 1765. Ruska cesarica Katarina potrdi ustanovitev družbe kmetijske pod imenom „freie ökonomische Gesellschaft“ v Petrogradu.

Meseca novembra.

1. 1781. Cesar Jožef II. odpravi živотно sužnost v našem cesarstvu, zmanjša tlako kmetom, in zatega del ustanovi posebne uradnije pod imenom fiskalnih prokuratur, katere naj varujejo kmete stiska grajsčinskega.
1. 1847. Pruska vlada okliče postavo za poljski red.
2. 1859. Je bila prva razstava kmetijskih pridelkov v Atenah na Grškem.
3. 1850. Osnuje Fraas umetno riborejo na Bavarskem, za katero se je prvo mesto izbralo na vrtu živinozdravniške šole v Monakovem.

(Dalje prihodnjič.)

Naravoznanske stvari.

Tajnocvétke (kryptogami)

ob potu od Poženka na Šent-Ursko goro. *)

Popisal Šimen Robič.

(Konec.)

Od znamenja do Flegarjeve hiše so na obeh stranéh pota Werfenski skladi, a tod naprej se prikazuje na levi strani apnenek, in tega trebalo bo nama tudi nekoliko ogledati; vendar, predno se k skalicam prestopiva, oglejva še une hraste ob potu. Po deblu jih obrašča v velikih nakrišpanih plahtah „Cetraria glauca“; sèm ter tjà „Ochrolechia pallescens“, „Lecidella entoroleuca“, v šopkih pa „Ramalina pollinaria“. Ko stopava naprej k skalicam, zapaziva nov lišaj „Cladonia neglecta“ z imenom. Zdaj stojiva pri skalicah; kako marogaste, kako razno pisane so tudi one. Tu-le so same črne maroge; poleg njih bele pege, posejane z brezštevili črnimi v kamen zajedenimi pikicami; tam-le je zopet enaka čeda družih, skoraj zvezdicam podobnih rujavih pikic; tukaj zopet tropa rumenih kupčkov razne velikosti. Črne maroge so „Placynthium nigrum“, vtopljene črne pikice „Lecidella immersa“, rujave pikice „Petractis exantematica“, in rumeni kupčiki „Biatora rupestris“. Med njimi in čez nje se razteguje v malih črnih, na koncu zobčastih krpah „Collema cristatum“, v razpokah „Thaloidima vesiculare“ in na mahu rastočem na skalicah in krog njih pa „Panaria conoplea“.

Prisopihala sva po strmeh, sila kamnitem potu do krtža. Vsediva se na plošnati kamen poleg njega ter odpočijva se malo na tem mestu, kjer tudi naše hribovke počivajo rade, kedar težke mehove z moko iz mlina domú nesó. Oj, kako prekrasen razgled se odpira tukaj očesu! Od tod vidiš obširno polje Cerkljansko, Kranjsko, Soriško, Vodiško; tam doli proti jugu-izhodu Mengiško in Dobško. Koliko vasi in cerkev lahko šteješ na tej obširni planjavi! Tam v kotu pod gorami vidiš Loko; Kranj ti je pa tako blizo, da bi skorej hiše razločil. Proti zahodu vidiš krasne Bohinjske planine z orjaškim Triglavom ponosno kupeti v zračne višave. Med jugo-zapadom pa se dvigajo izmed pogorja

Blegaš in Tisovec z Grmado; proti jugu imaš pred seboj Šmarno goro s svojo lepo, kakor labud blišečo cerkvijo; zad za njo stegujejo druge gore svoje vrhove v nebesne višave in dalječ dalječ tam doli zapaziš celó Snežnika.

Dvigniva se zdaj; zadosti dolgo so se pasle najine oči nad to krasoto; pobirajva stopinje naprej po precej zložnem potu, a svojih lišajev nikar ne pozabiva. Tukaj vidiiva zopet novega. Kakor kak rujav od pe celjna odščipljen šipek („rosa canina“) čepi ti na skali. Temu debelo listnatem rujavcu so dali imé „Endocarpon miniatum“.

Kmalu bodeva na vrhu; le čez uni klanček še, in videla bova belo cerkvico Bogu in sv. Urhu posvečeno, kakor goska na prijetnem holmcu čepeti.

Po nekajkih stopinjah dospela sva zdaj do vasi, kjer poleg pota že mnogo različnega sadnega drevja raste, ki je z raznimi lišaji čez in čez prepreženo ter obraščeno, ki razodeva veliko zanikernost gospodarjev. Tu najdeva na drevji memo družih že znanih lišajev „Physcia parietina“, „Menegazzia“ ali „Parmelia terebrata“, „Parmelia pulverulenta“, „Parm. stellaris“, „Anaptichia ciliaris“, „Imbricaria“ ali „Parmelia physodes“, „Parm. tiliacea“, „Parm. caperata“ v celih plahtah, „Ramalina fastigiata“, „Ram. fraxinea“, „Usnea barbata var. florida“.

Une skalice pri potu pod klancem tudi se ne smeja ogniti, kajti na njej raste nekaj lišajev, katerih doslej na svojem popotovanji še nisva staknila. Glej! kako drobne pikice so gosto posejane na tej strani, dali so jim imé „Verucaria calciseda“; tukaj so zopet druge, podobne črnim glivicam, te imenujejo „Lecidella ochracea“; med njimi pa se steguje temno rumena pega, obložena s kupčiki enake barve, to ti je „Placodium saxicolum“, po razpokah in po kamenju se pa razraščata v debelih plahtah „Psoroma crassum“ in „Squamaria gypsaceum“, v kotu pa „Amphiloma Heppianum“. Kako ozaljšana, kaj ne, je ta borna skalica!

Vzdigniva noge, naj naju nesejo dalje. Hvala Bogu, prilezla sva na hribček do cerkvice. Stopiva še noter na pokopališče. Tudi ondi bodeva gotovo kaj našla. Na podbojih cerkvenih vrat takoj zapaziva mnogo rumenih lis, te so „Calopisma vitellinum“, na kamenju pokopališčinega obzidja vidiiva veliko rujavih pikic, te so: „Verucaria muralis“. Glej! še celó opeke niso brez marog; te maroge imenujejo „Lecidea crustulata“.

Povzameva zdaj vse to, kar sva na svojem popotovanji samo ob potu opazovala, pa pomisliva, da sva gredé še marsikaj izgrešila, in gotovo mi bodeš rad pritrdil, da ta okolica ni ravno prerevna lišajev, česar bi se še bolj prepričal, ako bi ti naštel še druge, ki se sem ter tje nahajajo. Al naj zadosti bo za ta pot. Obrniva rajši še enkrat svoje oči na krasno panoramo, ki jo od tod lahko gledava. Če je bil že doli pri križu lep razgled, veliko lepši, mnogo veličastnejši je še le na tem mestu; vendar popisovati ga ni moj namen. Rečem z našim nepozabljivim Potočnikom samo to: pridi gori nižave sin na ta prijazni hribček, gledaj sam in — uživaj! *)

*) Popravek. V prvem oddelku tega članka na str. 351 v 23. vrsti od zgoraj beri „Cladonia squamosa“ namesti s ynamosa.

*) Škoda, da že mrzla zimska burja bučí po prosti naravi, sicer bi res kar prišli za popotno palico pa marširali na Št. Urško goro, na kateri ne raste samo tolika množina botaniku zanimivih lišajev, ampak celó konec oktobra cvetó mnogovrstne planinske cvetlice, katerih krasen šopek nam še danes skomine dela po lepi Št. Urški gori.

druzih reči, ki se zaprtim ptičkom za hrano morejo dati. Prepovedal naj bi se pa tudi prav ostro ptičji lov, vsaj bi moralo vsakemu pametnemu človeku znano biti, da so ptiči kmetijstvu največji dobrotniki.

Se li more meriti čebelarstvo z nepremakljivim satovjem s čebelarstvom s premakljivim satovjem?

Na to vprašanje je v velikem zboru nemških avstrijskih čebelarjev v Vratislavi — kakor „Slov. Čeb.“ piše — odgovoril slavni dr. Dzierzon tako-le:

Nepremakljivo delovanje se ne more nikjer meriti s premakljivim, ampak povsod zaostaja. Še posebno pa že tam, kjer je le ena, če tudi dobra, pa kratka paša. O taki priliki mora biti panj močan, toraj je treba slabejšim pomagati ter jim sèm ter tje kak sat z zalego dodati. Kako pa pri nepremakljivem satovji? (To lahko velja tudi za našo dobro, pa kratko pašo o ajdovem cvetju v jeseni. — Vred.) Polno satovje je treba izprazniti po medmetalnici, da se čebelar ni treba muditi z izdelovanjem satovja, kako pa težavno je delo z nepremakljivim delovanjem? Dalje: blagó je pri premakljivem satovji lepše; lahko se tudi boljši méd (na pr. lipov, ričkov) od slabjšega loči, pri nepremakljivem delovanji gré vse vkup, marsikaj tudi nesnage vmes in blago je neokusno, slabše ter nima prave cene.

Za njim se je oglasil drugi predsednik občnega zbora ter z umostavkom dokazal, da je pametnejši čebelariti s premakljivim, kakor z nepremakljivim satovjem. Rekel je: „Se li dá z nepremakljivim satovjem tako lahko delati, kakor s premakljivim? Odgovor: Ne! Nam li vrže čebelarstvo s premakljivim satovjem toliko dobička, kakor čebelarstvo z nepremakljivim? Odgovor: Da! Tedaj kaj se prepiramo? Samó po sebi sledi, da moramo premakljivega delovanja se lotiti, če hočemo zaslužiti častno imé umnih čebelarjev.“ Poklonivši se, je rekel: „Mislim, da sem dokazal, kar sem dokazati hotel.“ Splošno ploskanje in „pravo“ mu je donelo po dvorani.

Kmetijski zgodovinski spomini vsega sveta vredjeni po mesecih.

Po „Oesterr. Landw. Wochenblatt.“

(Dalje.)

Meseca novembra.

Dné Leta

4. 1864. Je umrl Leopold Grabner, eden najslavnejših gozdarjev Avstrijskih, kateremu so Avstrijski gozdarji stavili spominek v Mariabrunnu, kjer je učenik gozdarstva bil.
5. 1768. So se za odvrnitev živinskih kug prepovedali sopašniki (gmajne) na Moravskem in v Avstrijski Šleziji; v 3 letih so se morali razdeliti in predelati v senožeti in v deteljšča. Le pašniki za ovce so bili od te prepovedi izvzeti.
7. 1492. Je pri Ensisheimu v Alzaciji izpod neba padel 270 funtov težak ognjen kamen.
7. 1747. Je umrl nemški kemik Marggraf, ki je iznašel sladkor (cuker) delati iz sladkorne pese.
7. 1866. So gozdarsko učilišče v Mariabrunnu prenaredili v gozdarsko akademijo.
8. 1810. Je na Pruskem oklicana bila postava za posle.

Dné Leta

9. 1868. Je bil prvi shod kmetovalcev na Dunaji.
10. 1861. Je bila na Bavarskem prvič oklicana postava za zložbo zemljišč.
(Dalje prihodnjič.)

Naravoznanske stvari.

Tajnocvétke (kryptogami)

ob potu od Poženka na Šent-Ursko goro.

II.

Popisal Š. Robič.

Sieh! es leuchtet still und gross
Hohe Weisheit auch an jeder Pflanze:
Von dem königlichen Cedernkranze
Bis hinunter auf das nied're Moos.

Tako popeva nemški pesnik Tiedge v svoji lepi „Uraniji“. In zaisto! Deneš kak del lišaja ali pa mahú pod drobnogled (mikroskop), ki poveča stvar 500 do 800krat, odpre se tvojim očem v teh malih stvaricah, tako rekoč, nov, nepoznan svet, razodevaje ti modrost in vsegamogočnost Stvarnika v najobilnejši meri. Tù zagledaš mnogobrojno število različnih stanic, iz katerih je mično sestavljena cela rastlina.

Spremljeval si me v duhu, dragi čitatelj! od Poženka na Šent-Ursko goro, ogledovaje z menoj ob potu lične lišaje; a nazaj te hočem pa jaz, kazaje ti mahove, ki rastejo ob tem potu ali na tleh ali pa na raznih drevesih in kamenji. Tudi mahovi kakor lišaji spadajo v vrsto tajnocvetek.

Stopivši iz župnijskega poslopja imava takoj pod nogami „Barbula fallax“, ki tù na peščencu raste. Se pomakneva od todi do starega župnijskega poslopja, katero zdaj cerkovniku ter orglašu služi v stanovanje, vidiva obzidje vrta z raznimi mahovi čez in čez prepreženo. Nahaja se tu: „Barbula ruralis“, „Barb. tortuosa“, „Barb. unguiculata“. Nikar pa ne misli, da ima ime od kake Barbice, ne, ne, ampak „barbula“ je diminativ od latinske besede barba, to je, brada, tedaj bradica, in to zato, ker ima ustje plodne puščice precej dolgo, iz 32 tankih nitek zvito bradico. Poleg teh najdeva še ali v šopih ali pa v velikih blazinah: „Isoetium myurum“, ki ima imé od grške besede izos, to je, enak, in pa theke = pušica; potem „Anomodon rostratus“ (napačno sestavljeno ime iz anomos = nepravilno in pa odons = zob); „Anom. attenuatus“, „Anom. viculosus“, „Rhodobrium roseum“ (iz rhodon = roža in pa brion = mah), eden najlepših mahóv, ki ga plodnega redko kdo dobi, podoben po svojih listkih zelenim zvezdicam; „Thuidium abietinum“ (imé po Thuji), „Thuid. tamariscinum“, „Hylacomium triguetrum“ (od hylacomos = logar ali gozdni prebivalec), „Hyloc. splendens“. Ti zadnji trije so neločljivi tovarši ob potu. Po tem „Climacium dendroides“ (iz klimax = gred in pa dendron = drevo) podoben malim zelenim drevescem, in pa „Fegatella conica“, ki ima svoje imé po laški besedi fegato = jetra, tedaj „pravi jetrenjak“, ki v precej velikih zelenih krpah v obzidnem podnožji plazeč se po tleh razrašča.

Stopaje dalje vidiva na levi strani pota pod grmovjem „Hypnum purum“ (hypnos = spanje), „Eurhynchium striatum“ (iz eu = dobro in pa rhynchos = kljun), „Mnium cuspidatum“ (mnion = jezerski mah); pri drevesih pa „Hypnum cupressiforme“, „Homalothecium sericeum“ (iz homalos = enak in pa

ga, kakor je velečastiti gosp. župnik Dolski Jarec ljudstvo o važnosti takih kmetijskih shodov podučil.

Govoril nam je dobro znani rojak prof. F. Povšë iz Gorice; izbral si je kot predmet glavna vodila, po katerih se ima dandanes gospodar ravnati, ako hoče, da mu kmetija res več dobička donša, na pr. umno in obilno gnojenje, umno ravnanje z gnojem v hlevu in na gnojišču, zbiranje gnojnice; vse to stvari, ki so v naših posavskih vaséh še silno zanemarjene, kajti ni ga najti umno napravljenega gnojišča — razen pri g. Dolskemu župniku; gnojnice se razliva po cestah, gnoj je navadno siv, tedaj zgorel itd. Ko nam je gosp. govornik razložil veliko redivnost gnojnice, katero naj bi zbirali v posebno za to napravljene gnojnične jame; ko nam je popisal, kje imamo napraviti gnojišče in kako z njim ravnati, da naj ga dobro z voli pohoditi damo, plastasto dva palca na debelo pokrijemo z zemljo, da naj večkrat vržemo peharček gipsa v gnojnico ali na gnoj tudi v hlevu, in je dokazal, da bo gnoj potem, posebno če ga polivamo vsaj vsakih štirinajst dni z gnojnico, namesto suh in siv, prav masten, špehast in veliko bolj rediven, so začeli možje pritrjevati in že do sedaj občna tihota in velika pazljivost spremenila se je v izredno pozornost; bilo je brati iz lic možakov, da želijo še poslušati govornika, ki govoreč o tako navadnih stvaréh jim je marsikatero resnično pa grenko pregreho dokazal. Govor je potem obsegal znamenit stavček: da zemlja mora dobivati ne le dovolj, ampak tudi njej in za dotično setev primerne gnoja, katerega pa posebno naši kraji nimajo veliko, ker nam je Sava odnesla najlepše travnike, na njivah pa se le vse preveč silimo s pridelovanjem pšenice, katera onemu gospodarju, ki mora plačati ptuje delavne moči, gotovo nobenega čistega dobička ne prinaša, morda več stane en mernik, kakor ko bi jo na trgu kupil, namestu da bi na njivah pridelovali rastline za klajo, katere dajejo izvrstno pičo, s katero moremo več živine rediti, ki pa je pravi steber gospodarstvu; vsled obilnije živinoreje pa bomo tudi več gnoja dobivali, ki bo storil naša polja rodovitniša. Če že orjemo, kopljemo, sejemo, plevemo, žanjemo in mlatimo, skrbimo za to, da bo žetev obilna, kajti ravno z umnim in primernim gnojenjem si moremo bogateje žetve zagotoviti, in tako doseči, da stroški ne bodo večji od dohodkov. Priporočal nam je gosp. profesor posebno nemško deteljo (lucerno), o kateri nam je natančno vse povedal, kako se seje, obdeluje, kako ji tekne gipsanje in gnojenje z mešanim gnojem (kompostom). Ko je razpravljal mešani gnoj, ko je našteval, koliko stvari bi lahko porabili za kompost, katere sedaj brez koristi leže na dvoriščih, na tnalih, cestah itd., in marsikaterikrat skrunijo snažnost, so se možaki spogledali in pritrdili, da so sami krivi revščine, ker ne marajo poslušati dobrih nasvetov mož, ki se pečajo z umnim kmetijstvom. Tudi našim gospodinjam je govornik priporočal, da naj spravljajo na kompostni kup pepel, pepeluško, saje, kosti, čreva, kri itd. sploh kuhinjske odpadke. Med priporočenimi rastlinami za klajo je omenil tudi: špargelj, orjaško kravje zelje, kostrebo, lupino, papeževo (inkarnat) deteljo itd., posebno pa krmensko peso, katero nam je govornik prav gorko priporočal že iz tega vzroka, ker pri nas zaradi pomanjkanja travnikov živini veliko slame pozimi pokladamo, katero bi dokaj bolje porabili, ako bi jo zrezali na slamoreznici in zabelili ali pomešali s to peso.

Vspreh tega govora se že kaže, ker že so nekateri gospodarji naročili seme lucerne, špargeljna in krmenske pese.

Konečno le še razodenemo občno željo, naj bi se ponavljalo tako podučevanje. Gospod govornik nam je

na veliko naše veselje obljubil, da bo v prihodnjem govoru nas podučil, kako imamo ravnati s travniki, ki so pri nas silno zanemarjeni.

Slavni kmetijski družbi pa se presrečno zahvaljujemo, da nam je oskrbela ta poduk.

Več Posavskih kmetovalcev.

Za gospodinje kaj.

Kako dobro suho meso narediti.

Po gotovih skušnjah se naredi to tako-le: Gnjati in sploh svinjsko meso, katero hoče gospodinja sušiti, naj se koj, ko je prešič zaklan bil in je meso po krvi še toplo, dobro uriba z zmesjo, v katero se vzame 32 delov kuhinjske soli in pa 1 del solitarja; s tem dobro uribano meso naj se potrese obilo z rženimi ali pšeničnimi otrobi, potem pa naj se ovije v mehki sušivni papir in obesi v dimnik. S tem se ovaruje, da meso ne diši po dimu in ne dobi neprijetnega žrkovega okusa; tudi se tako ovito meso preveč ne osuši.

Kmetijski zgodovinski spomini vsega sveta vredjeni po mesecih.

Po „Oesterr. Landw. Wochenblatt.“

(Dalje.)

Meseca novembra.

Dné	Leta	
11.	1408.	500 let ni bilo tako hude zime, kakor je bila to leto; pozeble so celó korenine dreves in trt.
11.	1866.	Ukaz cara Ruskega zapoveduje odpravo zemljiških služnosti na Poljskem, in pa osvobodbo družih stanov od grajščakov.
12.	1742.	Razglas Pruskega kralja Friderika II. spodbuja kmetovalce, naj sadijo murbe.
12.	1850.	Se je odprla kmetijska šola v Tečen-Liebwerdu na Českem.
13.	1510.	Je Pedro Ksimenes prvi vpeljal trto Riesling iz Rheingau-a na Španjsko.
13.	1835.	Ognjeni kamen, ki je padel izpod neba, je v Lanzières-u na Francoskem celo pristavo z vso opravo in živino v malo minutah vpepelil.
14.	1468.	So po kroniki Filipa pl. Comines-a v Franchementu pri Littich-u vino za ljudi vojvoda Burgundskega s sekiro delili in v klobukih odnesli.
14.	1636.	Se je tulpin korén (Semper Augustus) v Haarlem-u na Holandskem za 13.000 gold. prodal.
14.	1860.	Se je ustanovila kmetijska šola v Petrovskojem pri Moskvi na Ruskem.
15.	1755.	Je deževalo rdeč dež iz popolnem rdečega neba v okolici Ulma.
16.	1811.	So se ustanovila učilišča za kmetijstvo na preparandijah Českih.
17.	1796.	Je umrla Ruska cesarica Katarina II., iskrena pospešiteljica kmetijstva in kmetijskih naselbin.

(Dalje prihodnjič.)

delovanja. Če imamo dobre pogoje, da lahko lepo blago napravimo, potem ni skrbi, da bi ne mogli napredovati, če le hočemo! Stvar smo dobro začeli, toda do konca izpeljali je še nismo. Zato je treba dobro prevdariti, kako hočemo delati za naprej, da bomo delali z uspehom. Ozirati se moramo na dosedanje skušnje in jih koristno porabiti, da dosežemo svoj namen.

Gospodarske novice.

* *Vrane kot velike sovražnice lubadarja* (podkožnega smrekovega črva), je potrdila skušnja nekega nadlogarja v Gornji Avstriji, ki je nalašč dal ustreliti nekoliko vran, ki so v gozdu okoli neke smreke se zbirale. In kaj je našel v njih želodcih? Vse polno lubadarjev, ki so jih s smreke požrle. Poljedelci in gozdarji morejo prepričani biti, da tudi vrana, kateri kmetovalci neradi kako žitno zrno privoščijo, je dobrotica polju in gozdom s tem, da pobira škodljive mrčese.

* *Dobrota hrušek se dá prav lahko spoznati* po poročilu časnika „Bulletin de la Société d' Horticulture de Genève“ s tem, da se na kožo hrušek s tinto kaj napiše. Tiste hruške, katere se napis tinte dobro prime, so boljše od takih, katerih se tinta ne prime. Morebiti bi utegnil kak sadjerejec to za šalo imeti, al navedeni časnik pravi, da je sadjerejec Buchetet to skušnjo že pred 15 leti naredil, in da se mu še zmirom potrjuje.

Kmetijski zgodovinski spomini vsega sveta vredjeni po mesecih.

Po „Oesterr. Landw. Wochenblatt.“

(Dalje.)

Meseca novembra.

Dné	Leta	
19.	1694.	Je prišla prva kava, kakor je v zrnih, v Lipsko; pred tem se je le žgana in zmleta kava dobivala iz Holandskega.
20.	1810.	Je bila oklicana postava za zboljšanje močvirnih zemljišč na Laškem.
20.	1818.	So v Hohenheimu na Virtemberskem odprli slavnoznano višo kmetijsko šolo.
21.	1768.	Je bil oklican ukaz cesarice Marije Terezije, po katerem se imajo odpraviti sopašniki (gmajne) z ozirom nato, da se ubrani razširjanje živinskih kug.
23.	1855.	se je ustanovil ribški klub v Zgornji Frankoniji za vpeljavo umetnega ribštva.
23.	1870.	Je cesar Franc Jožef potrdil program za uravnavo kmetijskega in gozdarskega poskuševalstva v našem cesarstvu.
24.	555.	Sta dva kristjanska mniha vpeljala svilorejo v Evropi; ona sta pod cesarjem Justinijanom v svojih izvotljenih romarskih palicah skrivaj prinesla jajčica svilnih črvičev v Carigrad iz Serbenda na Kitajskem.

(Dalje prihodnjič.)

Slovensko slovstvo.

* *Kratek navod o cepljenji sadnih dreves.* Spisal Fr. Kuralt v Gorici (s podobami).

Tako se zove brošurica, ki nam kot poseben iztis „Gosp. Lista“ prav na kratko, pa tudi prav lahko umevno v pogovorih razlaga šesterni način cepljenja ter besedni nauk s podobami razjasnuje. Gospod Fr.

Kuralt, učitelj na deželni kmetijski šoli Goriški, je mož večletne prakse, tedaj strokovnjak v predmetu, ki ga v tej brošurici obdeluje in tako jasno razklada, da ga res vsak otrok lahko ume. Če tudi imamo mladih in starih sadjerejcev v slovenskem jeziku obilo, vendar z dobro vestjo rečemo, da marljivi gosp. Kuralt ni s tem navodom po nepotrebno pomnožil naše literature.

Ozir po domovini.

Popotne črtice.

Spisal političen sitnež.

(Dalje.)

Čez kake pol ure hodá zagledamo majhno, a lično hišico na griču, pod katero se Kolpa leno vali v svoji strugi. „To je gosp. plovano stanovanje, cerkev pa je še pol ure dalje na griču“ — razlaga najin spremljevalec. „Gospodje bodo najbrže v hiši, ker stoji voz pred njo, tedaj idimo tje.“

Ko se približamo, se prikaže moj znanec in prijatelj na pragu, ter nas prijazno vabi, da vstopimo. V sobi zagledam majhno družčino, nekaj katoliških duhovnov in nekega učitelja. Moj prijatelj me predstavi gospodu plovanu, mlademu, nekoliko šibkemu možu z rujavkasto brado v narodni Hrvaški obleki. Jaz sem bil že prej prav radoveden in reči moram, da je bil vtis predstavljene mi osebe mi prav prijeten. Vsa postava kazala je vljudnost in ponižnost — lastnosti, ki se nahajate le pri ljudéh, ki niso puhle glave in ki svoje vednosti niso zajemali iz kakega „konversationslexikona“.

Gospod plovani nam postreže po domači navadi in ker je bilo še dopoldne, s kupico dobre in čiste „rakije“ ter s koscem kruha. Po kratkem postanku pa se odpravimo, poslovivši se od njegove mlade gospé, nazaj proti Adlešičem in sicer tik ob bregu globoke in temne Kolpe. To je vse temno, ljudje in voda, le naša družba bila je vesela.

Prišedše nas v Adlešičah čaka že obed. Tedaj sedemo krog mize in ko smo potolažili nekoliko želodec, razveže nam izvrstna vinska kapljica tudi jezike in tako se vrsté zdravice in napitnice do noči. Toda „Kranjc je rad vesel — kaj bi ne zapel? Njemu pesmi iz srca tekó.“ Pričelo se je tudi petje, še celó Marijnodoski gospod plovani se dá pogovoriti, da zapoje „Rado ide Srbin na vojnike“. Lepo je donel glas njegov, vendar bilo je petje njegovo različno od našega. Če poje Kranjec to pesem, glasi se jasno, veselo, spodbudljivo, navdušljivo. Gospoda plovana petje pa je bilo, čeravno lepo in pravilno, vendar nekako bolj tužno, kakor je tužnost razlita nad vsem njegovim narodom. Kranjec, če poje, uka; ta pesem pa je bila, kakor da bi pevec žaloval. V glasovih je neka terca in kvinta, katere moj spremljevalec, da-si izurjen pevec, ni mogel zadeti. Ni „mol“, ne „dur“, ampak tako v sredi mora biti, ker se tako megleno-milo glasi. Menda je to še žalovanje naroda po svobodi, katero mu je grozoviti Turek vzel, — po domu, iz katerega ga je pregnal.

V sredi te vesele zabave pokliče nekdo gospoda župnika iz sobe. Naglo pride nazaj in pravi, da je klican k bolniku in prosi družbe, naj mu odhoda za zeló ne jemlje. Nemudoma potem odide; bila je že noč. Čez pičlo uro časa se vrne nazaj k družbi in četrť ure pozneje pride nekdo naznanit, da je bolnik umrl. Ta epizoda mi je zbudila zopet resne misli. „Glejte“ — sem modroval sam pri sebi — „kako težaven je stan duhovnika! Iz srede vesele družbe ga iztrga poklic in iti mora, kajti če bi bil na pr. nocoj gospod župnik se

podpiranja trtorejcev. To so pač hvalevredni nasveti; Bog daj, da bi se tudi kmalu dejansko izpeljali! Drz- nem se dodati tem nasvetom pa še to, naj se poskuše- valnemu nogradu vrsti tudi trtnica. Vinograd, v kojem se različne izgoje in režnje vinskih trt videti morejo, — sadna drevesnica, vinska klet po pravilih umnega vinstva osnovana: vse to pod oskrbništvom iz- šolanega in praktično izurjenega sadje- in vinorejca. Ne bodem obširno razkladal, kako naj se vredjena in druga imenovanih ustanov; namen moj je le izbuditi zaspane svoje rojake k marljivemu in umnemu delovanju. Še enkrat pa ponavljam, kakor sem že prej rekel, da vse to moral bi oskrbovati teoretično in praktično izučen sadjerejec pod nadzorstvom odbora dotične kmetijske podružnice. Po tej poti zadobili bi naši kmetovalci naj- hitrejši in najbolji pojmi v sadje- in vinoreji, kajti oni bi videli očitne rezultate one in druge poskušnje, in prepričali se, da ni res starokopitni izgovor: „to pri nas ne stori.“ — Morebiti mi bo pa marsikdo ugovoril, da vse to je težko izpeljivo. Jaz pa pravim, da se dá to s prav majhnimi stroški izpeljati, ako se pomisli, koliko se je že za srenjske drevesnice potrosilo, ako bi se ta denar obrnil na napravo kmetijsko podružnič- nih velikosrenjskih drevesnic. Stroške za omenjena učna sredstva plačevale bi kmetijske podružnice, kmečke ali mestne blagajnice, in kolikor toliko tudi kmetijska družba s podporo sl. kmetijskega ministerstva. Obdelovali in k kultiviranju pripomogli naj bi srenjčani, to je, pod do- tično kmetijsko podružnico spadajoči vino- in sadje- rejci, vsaj bi se pri tem praktično izučili, ter drevesca in bilje zastonj ali po nizki ceni dobivali. *)

Kmetijski zgodovinski spomini vsega sveta vredjeni po mesecih.

Po „Oesterr. Landw. Wochenblatt.“

(Dalje.)

Meseca novembra.

Dné Leta

- 26. 1811. Je nadvojvoda Avstrijski Jovan deželnim stano- vjem Štajerskim izročil Joaneum, kate- rega je on v Gradcu ustanovil.
- 26. 1833. Je kamenje deževalo pri Blanskem na Mo- ravskem.
- 26. 1849. So se postavno osnovala kmetijska dru- štva v Belgiji.
- 27. 1292. Je županstvo svobodnega mesta Avgsburga oklicalo postavo o hudobnem poškodo- vanji sadnih dreves, ki se je tako- le glasila: „Če kdo drugemu vkljub poseka

*) „Vse je mogoče, če se le hoče“ — to je gotova res- nica. In vse to, kar je v tem dobromislečem članku nave- deno, se res dá izpeljati, če se najdejo rodoljubi železne volje, katerih ne straši nobena ovira. Pri ustanovljenji na- vedenih zavodov pa ni se zanašati na vnano pomoč, ampak le na to, da sami sebi pomagamo. Nam se dozdeva, da vse te koristne naprave dale bi se edino le izpeljati po združ- bah (Genossenschaften), katerem kmetijske podružnice utegnejo jedro biti. Kaj združena moč zmore, to nam je pokazal ča- stiti predstojnik podružnice Bohinjske gospod Mesar, ki je osnoval, kar se pred ni mogoče zdelo, sirarske družbe v Bo- hinju. Kar se je Bohinjem posrečilo z mlekom, utegne se posrečiti Dolencem z vinom, če energično stopijo na noge. Sicer pa nam ni nič znano, da bi se bilo na kakošne druge drevesnice kaj potrosilo, kakor na šolske, katerih mnoge so prav koristna podučna pripomoč šolski mladini. Vr.

Dné Leta

- zdravo in rodovitno drevo in se pri tem hu- dodelstvu zasači, temu naj vojda roko dá odbiti.“
- 27. 1870. Se je na Dunaji ustanovilo kmetijsko- kemično poskuševališče, ki je bila prva taka državna naprava v Avstriji.
- 28. 1863. Je slavni Liebig v akademiji znanstva v Monakovem govoril o vzrokih rastlinskih bolezin, katere je pripisal temu, da se zemlja preveč izmolzuje.
- 28. 1865. Se je zopet prikazala po vžitem svinjskem mesu strašna bolezen, kateri je imé trihi- nosa; v Herdersleben-u pri Quedlinburgi na Harcu je zbolelo po povžitih trihinah 360 ljudi, od katerih jih je umrlo 80.
- 29. 1780. Je umrla cesarica Marija Terezija, pod katero se je začel napredek kmetijstva in živinoreje v našem cesarstvu.

Meseca decembra.

- 1. 1825. Je umrl car Ruski Aleksander I.; on si je prizadeval sužnost kmetov na Ruskem od- praviti, in je prvi ustanovil šole za kmetij- stvo in za uboge.
- 1. 1863. So v Braunschweigu vpeljali ogledovanje mesa z drobnogledom (mikroskopom).

(Dalje prihodnjič.)

Gospodarske skušnje.

* *Moje skušnje o mravljah.* Že je minulo čez 4 leta, kar sem prepričan, da mravlje niso na škodo, tem- več na velik dobiček kmetijstvu in sadjereji. Kaj me je napotilo do tega prepričanja, naj bralcem „Novic“ povem ob kratkem. Kakor drugi starokopitneži, tako sem tudi jaz bil sovražnik mravelj, a ne vedel zakaj? Hodil sem tudi jaz o zoritvi češenj, ki sem jih sam iz- redil, od onih drevesic mravlje preganjat, boječ se, da mi vseh češenj ne bi pozobale. Ko pa nisem mogel jih od dreves odpoditi, sem se hotel prepričati, ali res nameravajo ves moj in naravni trud povžiti. Ker je bilo drevesce dolgo in šibko, si s pomočjo lestvice po- magam in opazujem njih ravnanje. Al kmalu vidim, da mravlje nimajo tistega hudobnega namena, katerega sem jih krivičil in da mravlja še ne načne ne sadú; le če kakošna druga žival, kakor ptica, sad načne, potem še le ona gre žejo gasit. Kakor sem rekel, prepričal sem se, se ve da ne na mero ali vago, ampak na število češinj, da nobene se ni ne ena mravlja polastila; lazile so na moje začudenje memo sadú po vejici do konca njenega, a kaj je bilo na koncu? Morebiti misli kdo, ki vé, da na koncu ima vejica tenak ljub ali kožo, so mravlje tam sok pile? O ne! na koncu vejice ni bilo družega kakor brez števila onih zeleno-rujavih mrčesov, ki se sadna ali drevesna uš imenujejo; — pri teh so se mravlje mudile, brez škode drevesca. Spoznal sem zdaj, da je mravlja na korist kmetijstvu in da je narava tudi pri tej mali živalici svojo modrost skazala. — Da bi pa nobene zopernosti pri njih ne bilo, si ne smemo misliti; mravlje so enake pridnim čebelicam, ki dober sladek méd nanesejo, pa so tudi včasih jako nadležne. — Zatorej po svojem lastnem prepričanju priporočam vsacemu, ne preganjati pridnih živalic, saj pri toliki koristi in pa brez nobene škode na polji ali travnikih, še manj pa pri drevju, si menda pač zaslužijo malo prostora za stanovanje in to tem več, ker si ga s toli- kim trudom same naredijo.

J. B. iz D.

se je zatorej v sekundi znižala za cel meter, če jej povprek damo po 15 centimetrov hitrosti. Reka je bila tam, kjer sem to stvar pazil, 50 metrov široka.

Iz tega, kar je bilo zdaj rečeno, jasno vidimo, da na močvirski ravnini povodenj gotovo za 0.4 metra više stopi, ako se po Unški dolini požiralniki prav otrebijo in v red postavijo, ter da bodo potlej zaliti tudi taki močvirski kraji, katerih poprej ta nesreča ni zadevala; kajti voda bi v svoje stare struge mogla kreniti še le tedaj, kedar bi vso poljščino že pokončala. Ako ne pozabimo, da v 24 urah potem, kedar se nebo zopet uvedri, povodenj upade komaj za 0.10 metra, lahko umejemo, da bi v taci razmerah močvirski svet cele 4 dni dalje pod vodo stal. — In kaj bode, ako se to pripeti? Odgovor ni težak. Po nižjih močvirskih košenicah bi odmrle vse plemenitejše trave, in setev bi po zalitih njivah povsod bila uničena. Kdo ne ugame, da bi se potlej na barji do čistega ustavilo vse kmetovanje, katero že zdaj nekako medli, ter nič trdnega dohodka ne bi mogel obetati močvir, katerega sta z gorkim trdom kmet in država povzdignila do tega obdelovanja, kakoršno ima zdaj.

Če se ne ustvarijo take naredbe, katere bi vodi trdno uprle razsajanje in uničevanje, bati se je, da z nove močvirske domovine pobegne še to številce naseljencev, kar jih zdaj ima. In kdo bi se temu čudil? Bridko je, vsako leto srp in koso brusiti, a potem ne čakati ni žetve ni košnje; grozen je strah, kateri se vedno ponavlja, da morebiti bode treba prijeti za palico in iti od hiše do hiše kruha prosit. Zemljedelstvo, podloga narodnemu gospodarstvu, bode prisiljeno pešati, ako se te uime ne ustavijo za vselej, in ker bi od leta do leta bilo treba davke odpisovati, omahnila bi tudi vsa davčna moč, katera si je z narodnim gospodarstvom v tesni zvezi. (Kon. prih.)

Odlomki iz občnega zbora družbe kmetijske

22. dne novembra t. l.

Govor predsednikov.

Predsednik baron Wurzbach je zborovanje začel z nagovorom, iz katerega povzamemo sledeče vrstice:

„Tudi letos imamo tožiti o silno slabi letini, kakor so nam poročale podružnice naše iz vseh krajev. Žita se je pridelalo malo, sená srednjo mero, vina malo in slabega, sadja prav nič. Če rečemo, da je lanska letina bila slaba, smemo reči, da je letošnja še slabija. Zato se tudi letos obrača družba kmetijska do visoke vlade, naj milostno ravná z iztirjevanjem davkov pri taci kmetovalcih, ki revščine niso sami zadolžili. Tudi letos gre brez števila veliko posestev na kant. Če časnike iz leta 1840. v roke vzamemo, vidimo, da takrat je bilo o 2 dneh kakih 5 do 6 sekucijskih dražeb razglašanih, — zdaj pa jih je vsak dan po 30–40. Čedalje več tedaj pride kmetov na beraško palico. Dolžnost je zato vsacega domoljuba, zasledovati vzroke teh nadlog. Mi vsi smo menda prepričani, da cesarski davki (fronki) še ne stiskajo kmetovalcev tako zelo, kakor jih stiskajo različne priklade, katerih je vsako leto več in so dandanes že skoro tolikošne kot cesarski davki. Če pa po takem vprašamo: kakošne koristi pa imamo od teh priklad, dobimo odgovor, da celó malo. Županijam se nakladajo bremena, katerih nositi ne morejo zato, ker jim duševne in denarne moči manjka. Cestna tlaka je velika težava občinam; ona zadeva skozi in skozi le posestnike; se ve pa, da tlaka mora biti, ker cest potrebujemo. Vendar naj bi se cestna postava izvrševala kakor je prav, da se ne naklada

kmetom toliko in v takem času, ko ne morejo cestnih del opravljati. — Ljudske šole so potrebne. Kdo bode to tajil, da je človeku treba se v šoli učiti brati, pisati, računati in pa krščanski nauk; al, kar se je skozi sto let zamudilo, to se ne more v par letih popraviti. Kedar se nove šole delajo, naj bi se vendar gledalo na tiste, ki morajo šolo zidati in učitelja plačevati: ali morejo toliko donesti, kolikor se od njih tirja. — Čas, da bi kmetijsko šolo dobili, ni menda še blizo, zato pa nastane živa potreba, da se ljudskim šolam pridruži zdatniše podučevanje v kmetijstvu. Ker pa le ta more učenik kmetijstva biti, kdor se ga je sam učil, zato je predrugačenje naše preprandije v tem obziru neobhodna potreba. — Podkovska in živinozdravniška šola dobro napreduje; ona čedalje več učencev dobiva, ki po dovršeni šoli koristijo deželi. — Sl. ministerstvo kmetijstva je tudi družbi naši poslalo načrt nove postave za zložbo zemljišč v prevdarek. Želeti bi bilo, da bi se vsi naši veči in manjši kmetijski gospodarji prav zelo vneli za to, da bi se uravnala posestva tako, da bi vsak gospodar, kolikor mogoče, svoje zemljišče skupaj in blizo imel. — Odbor je slišal, da se mu tu in tam očita, da z državnimi subvencijami ne ravná zmirom po pravici. To sumičenje moram očitno zavrniti, kajti družbini odbor nima državnih subvencij sam v rokah in ne gospodari samolastno z njimi, ampak vsaka reč se sklepa vpričo zastopnikov deželne vlade in deželnega odbora, in končno mora se račun vsake vrste v pregled in potrjenje sl. ministerstvu poslati, katero še nikoli ni nič napačnega našlo.

Kmetijski zgodovinski spomini vsega sveta vredjeni po mesecih.

Po „Oesterr. Landw. Wochenblatt.“

(Dalje.)

Meseca decembra.

Dne	Leta	
2.	1660.	Angleški kralj Karol II. sprejme iz Sirije in Tunisa poslanih konj Berberiškega plemena, iz katerih se je ustanovil čistokrvni Angleški konjski rod.
2.	1857.	Je prvokrat v Litavskih deželah Rusije car Aleksander II. odpravil sužnost.
3.	1852.	Je bila oklicana gozdna postava, veljavna za vse dežele Avstrijske, po kateri so ob veljavo prišle vse poprejšnje gozdne postave, ki so jih imele posamezne dežele.
4.	1875.	Je bila mednarodna razstava mlekarstva v Frankobrodu na Menu.
6.	1782.	Je bil zadnji volk na Českem v Frauenbergu ustreljen. Pregnani iz Českega so bili volkovi že leta 1720.
6.	1859.	Je bila oklicana postava proti kužnim živinskim boleznim v Avstriji.
7.	1865.	So policijsko vpeljali v Berlinu preiskavo zaklanih svinj z drobnogledom. To se je zgodilo po nasvetu prof. Virhova zavoljo človeškemu zdravju zelo nevarnih trihin in pa iker.
8.	1863.	Se je odprl nov kmetijski muzej v Petrogradu.

(Dalje prihodnjič.)

Gospodarske skušnje.

Kako krma dela na mleko.

Časnik „Italia agricola“ naznanja o tej zadevi skušnje, ki se nam vredne zdijo naznaniti tudi našim bralcem.

Čem več ima krava mleka, temveč ima mleko vode v sebi, temveč ima sirnine (sirnih delov), pa tem manj maslenih delov. Krave, katere so pozimi stradale, dado spomladi tudi pri obilni dobri krmi le malo surovega masla in sira. Krave, katerim se je krompir pokladal, veliko molzejo, pa iz njihovega mleka se naredi le srednje dobro surovo maslo. Tropine iz pivarij naredijo veliko mleka, al krave oslabijo po njih. Da krave več molzejo, pomaga se s tem, da se klaji dodaja soli in lanenih preš, — da se frišni klaji (travi) dodaja otrobov, ki se podelajo z mlačno vodo, — repe in perja od burgundske pese s slamo pomešane. Mleko dobi zopern okus na paši, kjer raste luk, bezeg in grenkulja, — višnjevo barvo dobi mleko, če živina je oblajst (farbovnik, *Isatis tinctoria*), blegjaj (*Hyacinthus comosus*) in klobučasto trstocvetko (*Butomus umbellatus*), — rumeno barvo od povodnje zlatice (kalužnice, *Caltha palustris*) in žefrana, — rdečo barvo pa od brošča in rdečih jagod.

Tudi nekaj o mravljah.

V 49. listu „Novic“ je spisal gosp. J. B. iz D. za brambo mravelj tako-le: „o ne! na koncu vejice ni bilo družega kakor brez števila onih zeleno-rujavih mrčesov, ki se sadna ali drevesna uš imenujejo“ — Pri teh so se mravlje mudile. — A zakaj so se mudile pri ušéh? Ali so jih mravlje pokončavale? O ne! mravlja, prišedši do uši, jo tako milo boža in zgače, da uš naposled od sebe dá neko rumeno-zelenkasto kapljo, katero mravlja hlastno povžije, ter se zopet k drugi uši podá in ravno tako dela, kakor molzica pri kravah. Drevesna uš je po takem molzna krava za mravljo. — Kjer mravlje na drevo plezajo, gotov smeš biti, da so uši ondot. Pomečkaj vse uši, in drugi dan ne bo nobene mravlje videti pri drevesu.

To so moje večletne skušnje in mravlja se sme v tem oziru res imenovati „policaj“ ali „ovaduh“ drevesnih uši, kakor je mravlje že neki gospod imenoval v „Novicah“.

Živinozdravniška skušnja.

* *Trd golžún (krôf) dobí kuretina večkrat*, če se turšice, ječmena ali sicer trde krme preveč nažré, ki v golžúnu zaostane, da žival nevarno zbolí. Človek in živina si z jedjó in krmo preobloží želodec, pri kuretini pa večkrat kot želodec trpi golžún. Tako zbolela perutnina pa se, če je sicer zdrava, večidel kmalu reši svoje nadloge, če se jej 2, ali če treba, 3 majhne žlice olja tacega, kakor ga za solato rabimo, noter vlije. Tako z oljem ozdravljena kuretina je čez par ur zopet tako veselo po dvorišču letala, kakor da bi jej nič ne bilo.

Naznanilo občinam in gospodarjem,

ki potrebujejo gozdnega in sadnega drevja.

V državnih Primorskih drevesnicah je do spomladi na prodaj eno-, dve-, tri- in štiriletnih 115.603 hojevja, 668.241 pa listnatih gozdnih dreves, poleg teh pa tudi 353.779 sadnih dreves.

Cena vsem je nizko postavljena; posamesni gospodarji ali občine ga dobijo po tarifi, kakor je odločena po c. kr. Primorskem gozdnem nadzorniku (k. k. Küstenländ. Forstinspector); gozdna drevesa za take kraje, ki se več ali manj na javno korist nameravajo z drevjem zasaditi in zopet pogozditi, se dobijo po nižji tarifi, in takim občinam in gospodarjem, ki želijo to storiti, pa so revni, se dadó, če jih je še kaj, celó brezplačno.

Prošnje v ta namen naj se pošljejo c. k. deželni vladi (k. k. Statthalterei) v Trstu.

Kmetijski zgodovinski spomini vsega sveta vredjeni po mesecih.

Po „Oesterr. Landw. Wochenblatt.“

(Dalje.)

Meseca decembra.

Dné	Leta	
10.	1784.	Razglas, po katerem se je odpravila telesna sužnost na Pruskem.
12.	1873.	Je bila prva razstava mlekarstva na Dunaji, najvažnejša vseh enacij razstav do onega časa.
13.	1793.	Se je ustanovila prva podkovska in živinozdravilska šola v Würzburgu.
14.	1865.	Je bila svetovna razstava sirarstva v Parizu.
15.	1765.	Würtemberška vlada priporoča pridelovanje brošča in na svitlo dá praktičen návod za obdelovanje te rastline.

(Dalje prihodnjič.)

Znanstvene stvari.

Poročilo

o 38. seji Matičnega odbora

v Ljubljani 6. dec. 1876.

(Dalje in konec.)

Ker se iz več krajev poprašuje po Matični knjigi „Zgodovina Avstrijsko-ogerske monarhije“, od katere pa Matica nobenega eksemplara več nima, se je določil drugi natis te knjige v 2000 iztiskih, da pa se naprosita prof. Šuklje in prof. Wiesthaler, pred drugim tiskom pregledati prvi natis.

Isto tako se določi nov natis 1. dela „nauka o telovadbi“, ker je prvi natis te knjige pošel, šole in učitelji pa vedno po njem poprašujejo; je gosp. Stegnar bil naprošen, naj po novih učnih načrtih vredi drugi natis.

V razgovoru, kaj naj bi Matica izdala prihodnje leto, je prišla beseda na mnoga dela, ki so bila že pred več leti Matici obljubljena, a dozdej niso še izgotovljena. Gospodov, katerih se ta opomnja tiče, ne imenujemo, nadejaje se, da bodo mož beseda. Gotovo se poleg zemljevidov izdá prihodnje leto „Letopis“ Matičin, in doneskov javno po časopisu naprosijo rodoljubni pisatelji, da vredništvo dobi odličnega gradiva v ne predolgem času, da se more izdajanje knjig pravilno vršiti. Gotovo ima prihodnje leto tudi na svitlo priti v posebnem iztisku „Životopis dr. E. H. Coste“, ki ga spisuje in kmalu dovrši profesor Urbas. Zeleti bilo bi tudi prof. Šumanove „slovnice“, ako za to in še druga izdavanja bode zadosti zmožna Matična blagajnica z ozirom na to, da je že lani račun kazal, da se je več izdalo, nego bi se bilo smelo, in da se račun koncem letošnjega leta sklenem, ki bode kazal finančni stan „Matice“.

jo lahko goni! To še enkrat rečem in gotov sem, da ne bo treba „pratiki“ plačati poti na Gorenško.

Priporočam pa tudi slamoreznice; tudi te mašine so zelo koristne.

Kmetu je potreba tudi „Novic“ in drugih podučnih bukev, da se iz njih uči potrebne reči. Veliko je pri nas še praznega sveta, veliko pa tudi slabo obdelanega; gnojnica, zabéla zemljiščem, se po slabih zemljiščih zgublja in ko „rujava voda“ odteka se kmetom, ki ne vedó z gnojem umno ravnati.

Al predaleč sem zašel, ker namen moj je bil, naše gospodarje le opozoriti na koristne mašine.

Miha Lakota, kmet na Dovjem.

Kmetijski zgodovinski spomini vsega sveta vredjeni po mesecih.

Po „Oesterr. Landw. Wochenblatt.“

(Dalje.)

Meseca decembra.

Dné Leta

16. 1788. Je bila ena najhujših zim na Nemškem; mraza je bilo ta dan v Bremenu 35 stopinj, v Draždanih 32 in v Berlinu in Weimaru 28 stopinj.
16. 1844. Je kmetijska družba v Sigmaringenu napravila veliko pojedino konjskega mesa, da se s tem odstrani vraža, kakor da bi konjsko meso ne bilo dobro za vžitek.
17. 1813. Je umrl v Parizu Anton Avguštin Parmen-tier, ki se je po izvrstni svoji učenosti od revnega apotekarskega fanta povzdignil na stopnjo vélikega nadzornika zdravništva na Francoskem; njemu se imajo Francozje zahvaliti za vpeljanje krompirja in pa napravljane močeca (štirke).
18. 1719. So na južnem Francoskem obirali češnje in tresli zrela jabelka v drugič to leto, ker so drevesa oktobra meseca vdru-gič cvetela. Bila je to najgorkeja zima, ki jo svet pomni.
19. 1787. Ukaz cesarja Jožefa II. zapoveduje grajščin-skim uradnikom pristop h kmetijskim družbam zato, da morejo po skušnjah na grajščinskih zemljiščih potrditi to, kar zna-nost kmetijska uči, in kar so skušnje potr-dile, v različnih deželah potem razširiti.
20. 1740. Je strašen vihar na Avstrijskem, Če-skem, Moravskem, Šleskem in sploh po vsej Evropi nepopisljivo škodo naredil s tem, da je podrl strehe, hiše, gradove, posebno pa cele gozde, pa tudi grozno škodo učinil na morji.
22. 1839. Se je po priporočilu vladnega svetovalca Kriza v zboru družbe kmetijske Dunajske vpeljala Seidl-nova mlatilnica v doljni Avstriji.

Gospodarske novice.

Pomoč zoper trtno uš.

Francoski konzul v Kantonu v Kini priporoča na-sadbo Kitajskega (Kineškega) drevesa, kateremu je ime „Elaeococca vernicea“ (Eleokoka). On pravi, da s tem drevesom (menda oljem njegovim?), ki se je po semenu tudi že v Evropo zaplodilo, Kitajci bele mravlje preganjajo, ki so jim velika nadloga. Noben mrčes ne

strpi smradú tega olja. — Ker Elaeococca v tem svojem olji tudi oni firnež ima, zarad katerega sloví Kitajski lak, vredno bi bilo — piše imenovani konzul — zasa-diti to drevó tudi v toplih krajih Evrope. Skušnje, v Toulonu narejene, so kazale, da mu je podnebje juž-nega Francoskega všeč.

Slovensko slovstvo.

* *Magnetizem, elektrika, toplota in svetloba.* Filo-zofično-fizikalen načrt. Spisal Anton Urbas, stolni korar v Ljubljani. *) V Ljubljani 1876.

Pod tem naslovom je prišla na svetlo v slovenskem, v nemškem jeziku pa z imenom „Magnetismus, Elek-tricität, Wärme und Licht. Philosophisch-phisikalische Skizze“, jako interesantna knjižica, ki na malih 33 stra-néh obdeluje ogromni material, ki ga nam kaže napis knjige. Pisatelj se ne spušča v nadrobno razkladanje magnetizma, elektrike, toplote in svetlobe, ampak v kratkih aforizmih — načrtih — izreka rezultate svojih študij, in to tako odločno tudi takrat, kedar podira, kar fizika in kemija dandanes ne učite, da se strokov-njak res večkrat čuditi mora drznosti pisateljevi. Vkljub vsemu temu je knjižica vsakako interesantna in v vsem priča mislečega duhá, ki si je upal v skriv-nostno delalnico natvore podati, iz katere izvirajo pri-kazi magnetizma, elektrike itd. Namen pisatelj je, bralcem odkriti bistvo in življenje natvore, zato se mu je treba zdelo preiskavati prikaze gori navedene četvorice. Konečno moramo s pohvalo priznati prevod slovenski, ki je jako težaven o predmetih filozofičnih in fizikaličnih, ki si jih je gosp. pisatelj izbral za svoje študije.

* *Vabilo na naročbo „Zvona“.* Tudi prihodnje leto bode izhajal „Zvon“, izpremenjen po notranji osnovi in vnani opravi. Za ekspedicijo se bode bolj skrbelo, in mi le obžalujemo, da je prejšnje opravništvo „Zvona“ tako brezvestno svoje opravilo opravljalo. Mi želimo, da „Zvona“ ne bode noben omikan Slovenec med svo-jimi knjigami pogrešal, ker za „Zvon“ bodo pisali naj-odličnejši slovenski pisatelji: prof. dr. Celestin v Za-grebu, prof. Erjavec v Gorici, prof. Levec, Pleteršnik, Šuklje in Wiesthaler v Ljubljani. Gosp. Jurčič bode pisal za „Zvon“ daljšo izvirno povest „Lepa Vida“. Pesmi je obljubila gospá Lujiza Pesjakova in vsi drugi najodličnejši slovenski pesniki. Po takem bode „Zvon“ glasilo slovenske inteligencije, v katerem bo kazala, kaj more iz sebe na slovstvenem polji. — „Zvon“ izhaja 1. in 15. dan meseca; naročnina 4 gold. za vse leto; 2 gold. za pol leta. Napis: Redaction des „Zvon“, Wien, Ottakring, Hauptstrasse 23.

Opravništvo „Zvona“.

Ozir po domovini.

Popotne črtice.

Spisal političen sitnež.

(Dalje.)

Iznova prepričan, da birokracija je, kakor povsod, tudi Novemu mestu môra, ki tlači narodno gibanje, od-rinem čez dva dni proti Mirni peči. Vreme bilo je krasno, solnce pripekalo tako, da po njegovi sili izgu-bim zadnje v Gorjancih nalezeno trganje po udih. Krajšal mi je dolgo in samotno pot krasen pogled po vinskih goricah ob desni; kalili pa mi veselje gradovi,

*) Zdaj tudi stolni župnik.